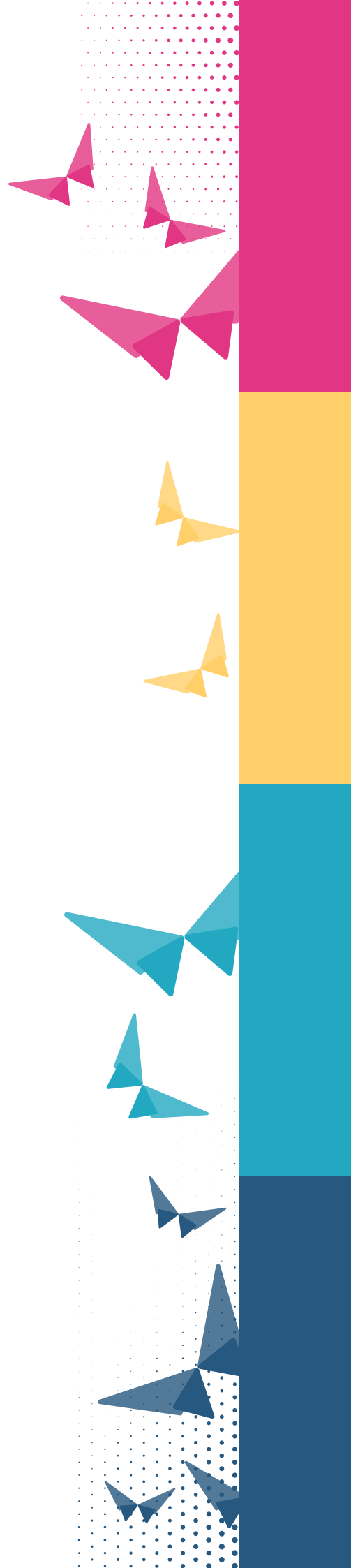

יוצאים עם נתונים

**שנתון יוצאות ויוצאי
החברה החרדית**

2024

עורכים: צביקה דויטש ואדר אניסמן

יוצאים עם נתונים

2024

עורכים: צביקה דויטש ואדר אניסמן

הפעלת מחלקת המחקר והוצאת השנתון לאור מתאפשרות הודות לתמיכת שותפותינו לדרך:

WEIL-BLOCH
FOUNDATION

THE DIANE & GUILFORD
GLAZER
FOUNDATION

nextgen
Philanthropic Funds

ERDI
FOUNDATION

קרן משפחת שעשוע
Shashua Family Foundation

קרן חוסידמן
JUSIDMAN FOUNDATION

עורכים

צביקה דויטש ואדר אניסמן

עריכת טקסט: קרן גליקליך | עיצוב גרפי: שירה אלק

לציטוט

צביקה דויטש ואדר אניסמן (עורכים), **יוצאים עם נתונים 2024**, ירושלים: יוצאים לשינוי, 2024.

כל הזכויות שמורות לעמותת 'יוצאים לשינוי'
רח' הרברט סמואל 2, ירושלים

[אתר](#) [דוא"ל](#) [לתמיכה](#)

דברי פתיחה

אני גאה מאוד להציג את שנתון **יוצאים עם נתונים 2024**, שיוצא לאור זו השנה הרביעית ברציפות.

השנה האחרונה הייתה כואבת וקשה, מהקשות שחוותה החברה הישראלית כולה, וכחלק ממנה גם תנועת היציאה, שאיבדה במלחמה עשרות מבניה ובנותיה, בין היתר קצינים ולוחמים בצה"ל ובמשטרה. בשנה זו בחרו היוצאים והיוצאות לשלם מחיר אישי בכדי לשאת בנטל ולקחת חלק בחיזוק החברה הישראלית, אף שלא חונכו לעשות זאת.

היקפי תנועת היציאה גדולים ומשמעותיים, וככל שהמגזר החרדי גדל, כך גדלה גם תנועת היציאה. אי־אפשר להתעלם יותר מהנושא - הגיעה העת לקחת אחריות. ונוסף על האינטרס המובהק של המדינה, זו גם חובתה לדאוג לשילובם של היוצאות והיוצאים בחברה הישראלית.

השנתון שלפניכם מציג מידע חדש, עשיר ועדכני על תנועת היציאה, שעליו עמלו בשנה האחרונה צוות החוקרות והחוקרים של יוצאים לשינוי. במהלך הקריאה תקבלו סקירה מלאה ומקיפה על מספרי היוצאים, מגמות ביציאה, שיטות זיהוי שונות וכן על ההבדלים והמכנים המשותפים. כבכל שנה, הנתונים המוצגים בשנתון מספרים סיפור מורכב על יוצאי החברה החרדית: עולה מהם כי בכל ההיבטים שבשליטתם, היוצאים והיוצאות פועלים להשתלב בחברה הישראלית, בדומה לאוכלוסייה בישראל בכללותה. הנתונים גם מסייעים לנו להבין לעומק את החסמים, את האתגרים ואת הקשיים העומדים בדרכם של היוצאים והיוצאות מצד אחד, ומצד שני מלמדים על הפונטציאל הרב הטמון בהם, ומכאן התקווה וההישגים שקבוצה זו, על כוחותיה, שאיפותיה ועוצמתה מביאה איתה לחברה הישראלית.

מהנתונים אנו למדים שתנועת היציאה הולכת וגדלה, והנתח של היוצאים והיוצאות שמשתלבים בחברה הישראלית גדול במידה ניכרת מחלקם היחסי באוכלוסייה. אף שבשנים האחרונות ניכרת במוסדות המדינה מגמה חיובית, שכן הם החלו להפנים את הפונטציאל, הדרך עדיין ארוכה והעבודה מרובה. הנתונים מוכיחים שוב כמה שילוב של היוצאות והיוצאים הוא אינטרס של מדינת ישראל - בהיבט הכלכלי, הביטחוני ולא פחות מזה של החוסן החברתי.

לסיום אני מבקש להודות לצוות המסור שהצליח להוציא פלא כזה תחת ידיו - לצביקה דויטש, ד"ר אדר אניסמן ושני קפלן, שעמלו ימים ולילות על הנוסחאות והניסוחים, ותודה גם לקרן גליקליך על כל הסיוע בדרך.

ד"ר שמוליק הס
יו"ר יוצאים לשינוי

תודות

ברצוננו להודות לשני קפלן, על השותפות לחשיבה, לניתוחים ולכתיבה; לאביגדור רבינוביץ ששיתף איתנו את נתוני סקר המיזם הלאומי ולשניאור שפרינצין על הניתוח שלהם. תודה מיוחדת לאורן תירוש על סיוע בניתוח נתוני תעסוקה ולמשה שנפלד על הערותיו והארותיו המועילות לכל האורך.

תודה לקרן גליקליך על העריכה המקצועית ולשירה אלק על העימוד והעריכה הגרפית. ולבסוף, כל צוות יוצאים לשינוי שבלי העבודה שלהם, עבודת מחלקת המחקר לא היתה יכולה לצאת אל הפועל, ובמיוחד: נחי פסיקוב, איזי פוליאס, נדב תמים, חנה ואנונו, מוטי אפל ורינת יצחקוב.

העורכים

צביקה דויטש ואדר אניסמן

תוכן העניינים

11.....	מבוא.....
13.....	א. מגמות ביציאה מהחברה החרדית.....
15.....	א-1 מבוא.....
15.....	א-2 סקירה - שיטות לזיהוי השתייכות לחברה החרדית בעבר ובהווה.....
16.....	א-3 שיעור היציאה מהחברה החרדית.....
16.....	א-4 מגמות בשיעורי היציאה.....
17.....	א-4.1 שיעורי היציאה לפי גיל ומגדר.....
18.....	א-4.2 מגמות בשיעורי היציאה לפי גיל על ציר הזמן (שנות הסקר).....
20.....	א-4.3 מגמות בשיעורי היציאה על פני שנתוני לידה.....
21.....	א-5 מידת הדתיות כיום של היוצאים.....
22.....	א-6 התפלגות גיל לפי קבוצות משנה.....
25.....	א-מקורות.....
26.....	א-נספחים.....
26.....	נספח א-1 השלמת נתונים.....
29.....	נספח א-2 שיעור היציאה מהחברה החרדית - הערכת טווח עליון וטווח תחתון.....
32.....	ב. מאפיינים.....
34.....	ב-1 מבוא.....
34.....	ב-2 אזורי מגורים.....
34.....	ב-2.1 מחוזות מגורים.....
36.....	ב-2.2 ותק ביישוב ובדירת המגורים.....
38.....	ב-2.3 ארץ מוצא.....
38.....	ב-3 מצב משפחתי.....
42.....	ב-4 שירות בצה"ל.....

43	תיבה ב-1 מסלול השירות הצבאי בקרב גברים מרקע חרדי.....
47	ב-5 השכלה גבוהה.....
47	ב-5.1 תעודה גבוהה בקרב הנשים.....
48	ב-5.2 תעודה גבוהה בקרב הגברים.....
50	ב-לוחות.....
50	לוח ב-1: מחוז מגורים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
51	לוח ב-2: סטטוס משפחתי - בחלוקה לפי מגדר בקרב בני 25-64.....
51	לוח ב-3: שיעור המשרתים בצה"ל או בשירות אזרחי- לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
52	לוח ב-4: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - נשים בנות 25-64.....
52	לוח ב-5: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - גברים בני 25 - 64 , לפי מקורות נתונים.....
53	לוח ב-6: שיעור בעלי תואר אקדמי - גברים בחלוקה לקבוצות גיל.....
54	ב-מקורות.....
54	ב-נספחים.....
54	נספח ב-1 השלמת נתונים.....
55	ג. תעסוקה לגברים.....
57	ג-1 מבוא.....
57	ג-2 מדדי שילוב בכוח העבודה.....
57	ג-2.1 שיעור התעסוקה.....
59	ג-2.2 אבטלה (מחפשי עבודה).....
61	ג-2.3 היקף המשרה.....
64	ג-3 תחומי עיסוק.....
64	ג-3.1 רמות המיומנות של המועסקים.....
65	ג-3.2 מקצועות אקדמיים וחופשיים ומקצועות מקצועיים.....
67	ג-3.3 תעסוקה בהייטק.....
69	תיבה ג-1 קרוב רחוק: הביקוש להכשרות בהייטק בקרב יוצאים וחרדים כיום.....
73	ג-4 שיעור היוצאים מתוך כוח העבודה של גברים מרקע חרדי.....

74	ג-לוחות.....
74	לוח ג-1: שיעור התעסוקה.....
75	לוח ג-2: מדדי תעסוקה לפי קבוצות גיל.....
76	לוח ג-3: היקפי משרה לפי קבוצות גיל.....
77	לוח ג-4: פירוט משלחי יד - 2023-2020.....
78	לוח ג-5: פירוט ענפי כלכלה של המועסקים - 2023-2020.....
78	לוח ג-6: שיעור המועסקים בתחום ההייטק לפי קבוצות גיל - 2023-2020.....
79	ג-מקורות.....
80	ג-נספחים.....
80	נספח ג-1 מילון מונחי תעסוקה.....
82	נספח ג-2 משלחי יד לפי רמות מיומנויות.....
83	ד. מדדי רווחה ועמדות.....
85	ד-1 מבוא.....
85	ד-2 קשר עם המשפחה.....
87	ד-3 מדדי רווחה כלכליים.....
87	ד-3.1 שביעות רצון מהמצב הכלכלי.....
91	ד-3.2 רמת חיים כללית.....
94	ד-3.3 שביעות רצון מאזור המגורים.....
98	ד-4 מדדי רווחה רגשיים.....
99	תיבה ד-1 השוואת מדדי רווחה בין הסקר החברתי לסקר השתלבות.....
104	ד-לוחות.....
105	לוח ד-1: שביעות רצון מהקשר המשפחתי - בחלוקה לפי מצב משפחתי.....
106	לוח ד-2: שביעות רצון כללית וכלכלית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
107	לוח ד-3: רמת חיים כללית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
108	לוח ד-4: מדדי רווחה רגשיים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
109	ד-מקורות.....

110.....	ד-נספחים.....
110.....	נספח ד -1 השלמת נתונים.....
111	ה. מערכת החינוך החרדית והשכלת נשים יוצאות
113.....	ה-1 מבוא.....
114.....	ה-2 מערכת החינוך החרדית לבנות.....
114.....	ה-2.1 מבנה מערכת החינוך: רקע.....
115.....	ה-2.2 החינוך התיכוני
116.....	ה-2.3 חינוך על-תיכוני.....
116.....	ה-2.4 מערכת החינוך החרדית לבנות - סיכום
117.....	ה-3 השכלת נשים יוצאות
117.....	ה-3.1 השוואה בין קבוצות המשנה.....
119.....	ה-4 הקשר בין המסלול במערכת החינוך החרדית ובין ההשכלה לאחר היציאה
119.....	ה-4.1 סוג התעודה בתיכון והמשך הלימודים.....
121.....	ה-4.2 הקשר בין שלב העזיבה של החברה החרדית לרכישת השכלה.....
124.....	ה-5 סיכום ודיון
125.....	ה-מקורות

מבוא

השנתון **יוצאים עם נתונים** שם לו למטרה להציג תמונה מייצגת, השוואתית ומקיפה של יוצאות ויוצאי החברה החרדית (המכונים גם "חרדים לשעבר") בכל האמור במאפייניהם הדמוגרפיים, ההשכלתיים והתעסוקתיים. עד כה המידע המחקרי עליהם היה מוגבל, שכן מלבד הנתונים שפורסמו בשנתון זה בשנים האחרונות בהתבסס על מאגרי הנתונים המייצגים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כמעט שלא פורסמו נתונים מייצגים על יוצאי החברה החרדית, והמעט שפורסם אינו מציג תמונה מקיפה והשוואתית של מאפייניהם. שנתון זה בא למלא את החסר באמצעות ניתוח נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והשוואת המידע על יוצאי החברה החרדית לקבוצות אחרות שמסווגות על בסיס השתייכותן לחברה החרדית בהווה ובעבר.

כמושג מפתח משמש המונח "יוצאי החברה החרדית", ולא המושג "יוצאים בשאלה", הרווח בציבור, הן בשל הכוונה לייצג את כלל עוזבי החברה החרדית, כלומר כאלה שכיום מגדירים עצמם חילונים, מסורתיים ודתיים; והן משום שהמושג יוצאים בשאלה אינו מיוחד ליוצאי החברה החרדית דווקא. בשנתון יכוננו יוצאי החברה החרדית בקיצור **יוצאים**.

קבוצות הניתוח בשנתון מסווגות על בסיס ההשתייכות בהווה (כן או לא חרדים בהווה) והשתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא). לסימון השתייכות בהווה נעשה שימוש בכינוי "כיום" (למשל חרדים כיום או מידת הדתיות כיום), ולסימון ההשתייכות בעבר - האם מרקע חרדי או לא.

מחיתוך בין ההשתייכות בעבר ובהווה מתקבלות ארבע קבוצות משנה (טבלה 1). **יוצאים** (חרדים לשעבר) הוא הכינוי לבעלי רקע חרדי אך לא־חרדים כיום (קיצור ליוצאי החברה החרדית); **חרדים מבית** הוא כינוי לבעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום (קיצור לחרדים מבית חרדי); **מצטרפים** ("מתחרדים") הם בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום (קיצור למצטרפים לחברה החרדית - כולל בעלי תשובה ודתיים שהפכו לחרדים); ו**לא־חרדים** הם בעלי רקע לא חרדי שהם לא חרדים כיום (קיצור ליהודים לא חרדים).

טבלה 1 | קבוצות הניתוח כהצלבה בין השתייכות בהווה והשתייכות בעבר

קבוצות ההווה			
לא־חרדים כיום	חרדים כיום	כלל היהודים	
יוצאים ²	חרדים מבית ¹	מרקע חרדי	קבוצות העבר
לא־חרדים ⁴	מצטרפים ³	מרקע לא־חרדי	

1. חרדים מבית - קיצור לחרדים מבית חרדי
2. יוצאים (חרדים לשעבר) - קיצור ליוצאי החברה החרדית
3. מצטרפים ("מתחרדים") - קיצור למצטרפים לחברה החרדית
4. לא־חרדים - קיצור ליהודים לא חרדים

כל הניתוחים (למעט חריגים) מבוססים על נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - סקר כוח אדם (סכ"א) לשנים 2023-2020 והסקר החברתי לשנים 2017-2023. כדי לזהות במאגרי הנתונים בעלי רקע חרדי וחרדים כיום, נעשה שימוש בשתי שיטות שנגזרות מאופי המידע המצוי בהם. השיטה הראשונה, שמצאה הוצגו בשני השנתונים הקודמים, היא שיטת דויטש, שנפלד ותירוש (שיטת דש"ת), המזהה בנתוני סכ"א בעלי רקע חרדי - גברים בוגרי ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי, וחרדים כיום - חרדים בהגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית). שיטה זו מאפשרת לזהות רקע חרדי בקרב גברים בלבד, והיא שימשה אותנו בעיקר לניתוח השתלבות בשוק העבודה וכן לניתוח של מאפייני השכלה לגברים.

השיטה השנייה מבוססת על נתוני הסקר החברתי, ומזהה לפי הגדרה עצמית הן בעלי רקע חרדי (גדלו בגיל 15 במשפחה חרדית) והן חרדים כיום, גברים ונשים. מקור זה שימש אותנו לניתוח מגמות בשיעורי היציאה מהחברה החרדית, ניתוח מאפיינים דמוגרפיים ומאפייני רווחה כלכליים ורגשיים של היוצאות והיוצאים בהשוואה לחרדים וללא-חרדים.

פרק א מציג מגמות בשיעורי היציאה מהחברה החרדית, וכן מציג נתונים על גיל היוצאות והיוצאים ועל מידת דתיותם כיום.

פרק ב סוקר את המאפיינים של היוצאות והיוצאים: אזורי מגורים, מצבם המשפחתי, נתוני שירות בצה"ל או בשירות אזרחי וכן רמות השכלה.

פרק ג עוסק בתעסוקה לגברים: מציג מגמות במדדי שילוב בכוח העבודה, בכללם שיעורי התעסוקה והאבטלה, וכן נתונים על מקצועות המועסקים בדגש על תחומי ההייטק.

פרק ד סוקר את מאפייני היוצאים בכל האמור בקשר עם המשפחה, מדדי רווחה כלכליים כגון שביעות רצון מהמצב הכלכלי ורמת חיים כללית, וכן מדדי רווחה כמו תחושות של בדידות ודיכאון.

פרק ה עוסק בהשכלת נשים: מתאר את מערכת החינוך החרדית לבנות ומציג נתונים על הקשר בין השלב שבו הנשים היוצאות עוזבות את מערכת החינוך העל-יסודית החרדית להשכלתן בהמשך.

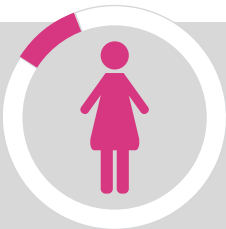
לשנתון מצורף **נספח מקוון** ובו מילון מונחים מורחב, דיון מתודולוגי על שיטת הזיהוי בסקר החברתי ובסקר כוח אדם בשיטת דש"ת, על סקר ההשתלבות של יוצאים לשינוי, וכן הסבר על טעות הדגימה היחסית שלפיה הוחלט האם לפרסם נתונים או לסייגם.

פרק א: מגמות ביציאה מהחברה החרדית

שיעורי עזיבת החברה החרדית משתנים לאורך זמן. לאחר הקמת המדינה צעירים רבים שגדלו במשפחות חרדיות עזבו את החברה שגדלו בה והתערו בחברה הכללית. משנות השבעים של המאה ה-20 האיצה החברה החרדית את תהליכי ההסתגרות וההתבדלות, ושיעורי היציאה ממנה ירדו. בעשורים האחרונים חוזרים שיעורי היציאה ועולים בקרב גברים ונשים כאחד. שיעור היוצאים מתוך היהודים הלא חרדים גדל בעקביות גם בשל גידול דמוגרפי בחברה החרדית וגם בשל גידול בשיעורי היציאה.

היציאה מהחברה החרדית במגמת עלייה

13%-11%

מהנשים

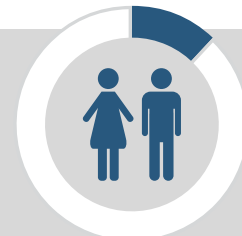
בנות 20-29

15%-13%

מהגברים

בני 20-29

14%-12%

מכל שנתון חרדי יוצאים

גילאי 20-29

שיעור היוצאים
מתוך הלא-חרדים -
ילידי 1997-2001

2.7%

שיעור היוצאים מתוך
הלא-חרדים -
ילידי 1977-1981

0.5%

66%

מהיוצאים דתיים או
מסורתיים-דתיים

בני 20-34 - 69%

בני 35-49 - 61%

51%

מהיוצאים
בני 20-29

חרדים מבית - 45%

לא-חרדים - 30%

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) מול השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.
חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.
מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.
לא-חרדים: בעלי רקע לא חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי רקע חרדי: גדל/ה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. זיהוי רקע חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי חרדי כיום: לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

א-1 מבוא

שיעורי העזיבה של החברה החרדית וההצטרפות אליה משתנים במשך הזמן. לאחר הקמת המדינה צעירים רבים שגדלו במשפחות חרדיות עזבו את החברה שגדלו בה והתערו בחברה הכללית, ולעומתם כאלה שגדלו בחברה הכללית בחרו לעזוב אותה ולהצטרף לחברה החרדית. משנות השבעים של המאה ה-20 האיצה החברה החרדית את תהליכי ההסתגרות וההתבדלות, ושיעורי היציאה ממנה ירדו. בעשורים האחרונים חוזרים שיעורי היציאה ועולים.

זיהוי של שיעורי היציאה ומגמות לאורך זמן עשויים לסייע להעריך את מספרם של הצעירות והצעירים בוגרי החינוך החרדי המעוניינים להשתלב בצבא, בהשכלה ובתעסוקה במסגרות מעורבות עם האוכלוסייה הכללית ולא במסגרות מתבדלות, ולסייע לבעלי עניין לדייק את המענים הנדרשים כדי לסייע להם להשתלבות מיטבית. עם זאת, מלבד מחקר יחיד ופורץ דרך של רגב וגורדון (2021), למיטב ידיעתנו כיום אין מחקרים כמותניים מייצגים או כאלה שמבוססים על מדגמים גדולים הבוחנים את המגמות בשיעורי היציאה לאורך זמן. על בסיס שילוב נתונים מנהליים עם נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס (סכ"א) הראו רגב וגורדון כי שיעורי היציאה גבוהים מאוד בקרב בני השנתונים המאוחרים (ילידי שנות התשעים), שבזמן הסקר (2017-2018) היו בני 18-24. מכאן הסיקו החוקרים שכיום קיימת מגמה של עלייה בשיעור היציאה. עבודות נוספות בדקו את שיעורי היציאה על בסיס הסקר החברתי של הלמ"ס, אך אלו לא ניתחו מגמות.

פרק זה בשנתון מרחיב ניתוחים שבוצעו בשנתון הקודם (דויטש ושנפלד, 2023) על מגמות של שיעורי היציאה מהחברה החרדית באמצעות ניתוח נתונים שברובם נלקחו ממסד נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - הסקר החברתי לשנים 2007-2023, המאפשר לזהות לפי הגדרה עצמית בעלי רקע חרדי (גדלו במשפחה חרדית) וחרדים כיום. שיעור היציאה מוגדר כשיעור היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי - חרדים מבית חרדי (חרדים מבית) ויוצאי החברה החרדית (יוצאים).¹

בסעיף א-2 מוצגות השיטות המשמשות לזיהוי עבר והווה חרדיים; בסעיף א-3 מובאים אומדנים עדכניים של שיעורי היציאה לפי מגדר וקבוצות גיל; וסעיף א-4 מציג נתונים על מגמות בשיעורי היציאה לפי גיל ומגדר וכן על פני זמן ושנתוני לידה. סעיף א-5 מציג התפלגות של מידת הדתיות כיום בקרב היוצאים וסעיף א-6 מציג התפלגות של גיל היוצאים בהשוואה לקבוצות המשנה האחרות - לאחרדים, חרדים מבית ומצטרפים. בנספח הפרק (א-2) מוצגת השוואה של שיעורי היציאה על פי רגב וגורדון (2021) וסכ"א בשיטת דש"ת (דויטש, שנפלד ותירוש, 2024).

א-2 סקירה - שיטות לזיהוי השתייכות לחברה החרדית בעבר ובהווה

שימוש במקורות נתונים נבדלים ושיטות שונות לזיהוי בעלי רקע חרדי וחרדים כיום מביא לאומדנים שונים של שיעורי היציאה. האומדנים הקיימים כיום בנוגע לשיעורי היציאה מתקבלים מפילוח של שני מקורות: נתוני הסקר החברתי ונתוני סקר כוח אדם (סכ"א). שני המקורות מאפשרים זיהוי השתייכות לחברה החרדית כיום בהתבסס על הגדרה עצמית, אך בניגוד לסקר החברתי, שבו הזיהוי נעשה ברמת הפרט, ההגדרה עצמית בסכ"א מתבצעת ברמת משק הבית.²

בכל האמור בזיהוי הרקע חרדי, ישנן שיטות שונות: הסקר החברתי מאפשר לזהות את דתיות המשפחה בהגדרה עצמית;³ ואילו בנתוני סכ"א, ללא שימוש בנתונים נוספים, ניתן להשתמש לזיהוי הרקע החרדי בקרב גברים בלבד בשיטת דש"ת (2024) המסתמכת על לימודים בישיבה חרדית לפי דיווח עצמי.⁴

בנוסף, רגב וגורדון (2021) פיתחו כלי ראשוני לאמידה של שיעורי יציאה המתבססת על שילוב של נתוני סכ"א עם נתונים מנהליים אחרים. הם זיהו כבעל/ת רקע חרדי את כל מי שגדל/ה במשפחה שרוב ילדיה נשלחו ללמוד במוסדות חינוך

1. בשיטה זו נעשה שימוש בעבודותיהם של שראל וגלבוע (2017), שנפלד (2020) וכן היא הוזכרה אצל וינרב ובלס (2018). להרחבה נוספת על השיטה ראו בנספח המקוון.

2. נוסח השאלה בסקר החברתי: "האם את/ה רואה את עצמך כ: חרדי/ת, דתי/ת, מסורתי/ת-דתי/ת, מסורתי/ת לא כל כך דתי/ת, לא דתי/ת-חילוני/ת". ובסכ"א: "מהו אורח החיים העיקרי מבחינה דתית של הגרים בדירה: חילוני, מסורתי, דתי, דתי מאוד, חרדי, אורח חיים מעורב (משק בית עם לפחות שתי נפשות בעלות אורח חיים דתי שונה)".

3. נוסח השאלה בסקר החברתי: "כשהיית בן/בת 15, האם הבית שבו גדלת היה: חרדי, דתי, מסורתי דתי, מסורתי לא כל כך דתי, לא דתי חילוני".

4. משנת 2016 גברים יהודים נשאלים: "באיזה סוג ישיבה למד או לומד: ישיבה קטנה, ישיבה תיכונית, ישיבה גדולה, ישיבה גבוהה, כולל, ישיבת הסדר". שיטה זו מגדירה "בוגר ישיבה חרדית" - כלומר בעל רקע חרדי - את מי שדיווח שלמד בישיבה קטנה או גדולה, אך לא דיווח שלמד בישיבת הסדר.

שהם סיווגו כחרדיים.⁵ סיווג חרדי/ת כיום בוצע על פי הגדרה עצמית (ברמת משק בית), כפי שתואר לעיל.

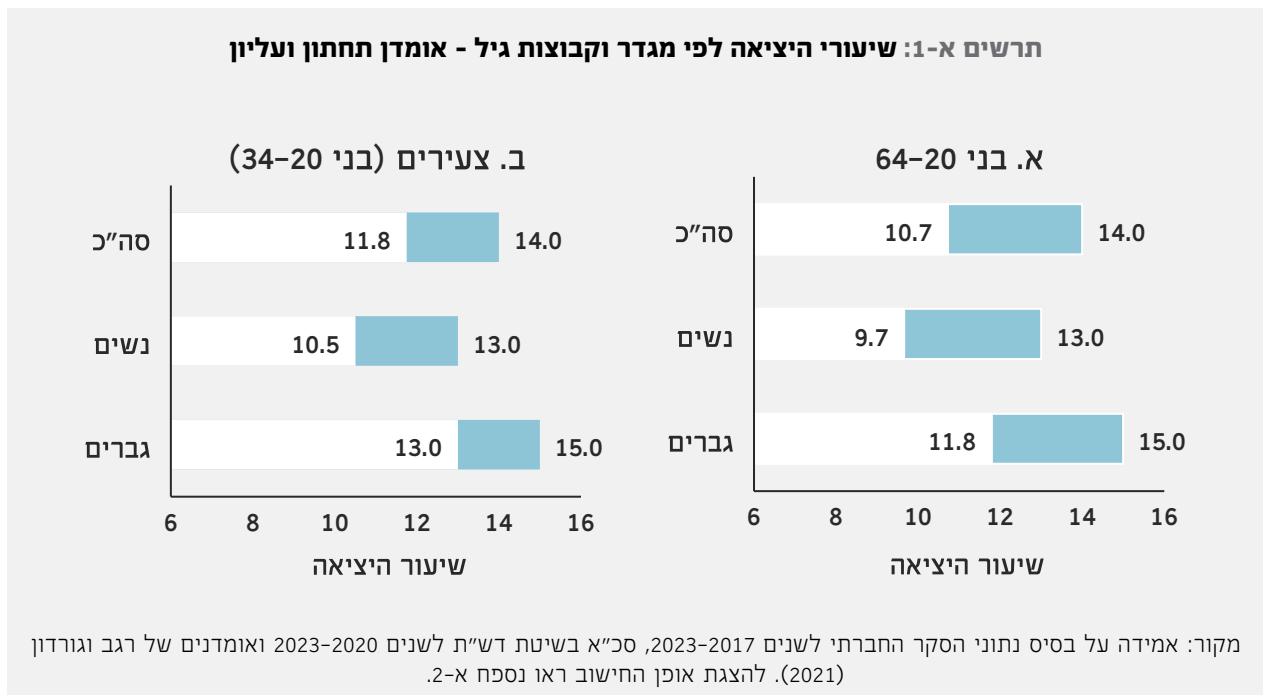
לזיהוי ברמת משק הבית יש חסרונות, שכן ההנחה שכל הפרטים דומים בחרדיות (כן/לא) מתאימה בעיקר לגילים המבוגרים ופחות לצעירים מתחת לגיל 25, שלעיתים מתגוררים בבית הוריהם על אף הבדלים באורח החיים. מגבלה נוספת נוגעת בעיקר לאלה שעדיין חרדים: הנתונים בסכ"א אינם כוללים לנים בפנימיות, ששיעורם בקרב גברים חרדים מתחת לגיל 25 גבוה למדי, מה שמביא לידי ייצוג חסר של גברים חרדים בקבוצת גיל זו.⁶ בשל כך בחרנו לכלול בניתוחים על בסיס סכ"א רק בני 25 ומעלה.

זאת ועוד, אומדני סכ"א מציגים מגמות בלתי מוסברות בכל האמור במספרם של החרדים כיום ושל בעלי רקע חרדי, שנמצאו רק בהם ולא בסקר החברתי (דויטש, שנפלד ותירוש, 2024). מגבלה זו יסודה במבנה המתודולוגי של סקר כוח אדם, שהותאם לזהות מגמות בתעסוקה ופחות להתפתחות גודלי אוכלוסייה (ראו הרחבה בנספח המקוון). מגבלות אלו משותפות לשתי השיטות המבוססות על בסיס נתונים זה: רגב וגורדון ושיטת דש"ת.

א-3 שיעור היציאה מהחברה החרדית

בסעיף זה אנו מציגים אומדנים עדכניים של שיעורי היציאה מהחברה החרדית: האומדנים מוצגים כטווח עליון ותחתון ובחלוקה מגדרית. הצגה זו מתבססת על האומדנים שהתקבלו מסכ"א והסקר החברתי, וכן מהאומדנים של רגב וגורדון (2021).

לפי נתונים אלו, שיעורי היציאה העדכניים (לבני 20-64) הם בין 14% בטווח העליון ל-10.7% בטווח התחתון, והם גבוהים יותר בקרב הגברים (11.8%-15%) ונמוכים יותר בקרב הנשים (9.7%-13%). חישוב אומדנים אלו ביחס לקבוצת הגיל הצעירה (20-34) מציג תמונה דומה ביחס לטווח העליון, אבל הגדלה של שיעורי היציאה בטווח התחתון.

5. עבור מקרים שבהם משפחה שולחת בדיוק מחצית מהילדים למוסדות חינוך חרדיים הפעילו המחברים כלל הכרעה: אם לפחות מחצית מהילדים למדו בכיתה א' במוסד שבפיקוח חרדי, המשפחה תסווג "חרדית", פחות מכך "אינה חרדית". אם אין מידע - נתוני המשפחה נשמטו ממוסד הנתונים.

6. כך, אף שבקבוצת הגיל 18-24 גברים חרדים אמורים להיות 51% מהאוכלוסייה (פראן וקלינגר, 2018), בנתוני סכ"א לשנים 2020-2022 שיעור הגברים הממוצע הוא 40% בלבד.

הערכים בטווח הגבוה מתקבלים מאומדן שיעור היציאה לפי סכ"א (לגברים), ואילו הערכים הנמוכים מתקבלים מהסקר החברתי (לנשים וגברים). ערכי ביניים נוספים התקבלו מהמחקר של רגב וגורדון (2021) (לנשים וגברים). תרשים זה משקלל טווחים אלו, כשהוא לוקח בחשבון ששיעור היציאה של נשים וגברים יחד הוא ממוצע של שיעור היציאה לגברים ולנשים בנפרד. להסבר מורחב על אופן החישוב וללוחות עם כל האומדנים ראו נספח א-2.

א-4 מגמות בשיעורי היציאה

עד כה הצגנו אומדנים עדכניים לשיעורי היציאה. בסעיף זה אנו בוחנים מגמות בשיעורי היציאה על ציר הזמן. בניתוח אנו מניחים כי גם אם בשלב זה לא ניתן להכריע בין האומדנים המתקבלים לפי המקורות השונים ולציין את אומדן שיעור היציאה המהימן יותר, מנתוני הסקר החברתי ניתן לקבל תמונה מהימנה על מגמות שיעורי היציאה.

חלק זה מציג מגמות בשיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי בחלוקה לפי מגדר. לצורך ניתוח המגמות תובא תחילה הצגה תיאורית של שיעור היציאה בשנים 2017-2023 לפי קבוצות גיל, ואחר כך מגמות בשיעורי היציאה על ציר הזמן - תחילה שיעור היציאה לפי קבוצות גיל על פני שנות הסקר, ולאחר מכן מגמות של יציאה לפי שנתוני לידה.⁷ בשני הניתוחים אנו מחשבים הן את שיעור היוצאים מתוך אוכלוסיית המקור (יוצאים וחרדים מבית (כלל בעלי רקע חרדי), להלן: שיעור היציאה) והן את שיעור היוצאים מתוך אוכלוסיית היעד (יוצאים ולאחרדים, להלן: שיעור ההשתלבות).

כל הניתוחים הם על בסיס נתוני הסקר החברתי לשנים 2007-2023 למעט השנים 2013-2016, אז לא נשאלה השאלה הרלוונטית לניתוח.⁸ בשל כך בניתוחים על פני שנים קלנדריות הנתונים מוצגים לשתי תקופות: התקופה הראשונה לשנים 2007-2012, והתקופה השנייה לשנים 2017-2023 (בשנת 2023 הושמטו נתונים שנאספו לאחר השבעה באוקטובר בשל התנהגות חריגה של הנתונים ברבעון זה).

א-4.1 שיעורי היציאה לפי גיל ומגדר

ניתוח נתוני הסקר החברתי מהשנים האחרונות לפי קבוצות גיל מצביע על שיעורי יציאה גבוהים יותר בקבוצת הגיל הצעירה בהשוואה לקבוצת גיל הביניים.

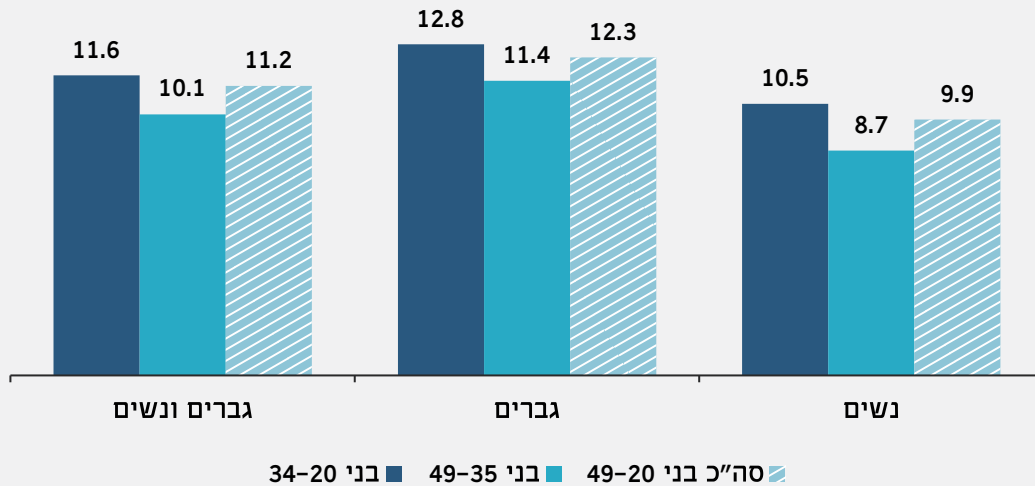
בממוצע לשנים 2020-2023 כ-11.2% מכלל בעלי הרקע החרדי, נשים וגברים, בני 20-49 אינם משתייכים כיום לחברה החרדית (תרשים א-2). ניתוח לפי קבוצות הגיל מראה כי בגילים הצעירים שיעורי היציאה גבוהים יותר: בקרב הצעירים (בני 20-34) עמד שיעור היציאה בתקופה שנבחנה על 11.6%, ובקבוצת המבוגרים יותר (בני 35-49) על 10.1%. תופעה זו קיימת בקרב גברים ונשים כאחד.

השוואה בין גברים לנשים מעלה כי שיעורי היציאה של נשים נמוכים מאלה של הגברים גם בקרב הצעירים וגם בקרב המבוגרים - כשבקרב הצעירים הפער בין הגברים לנשים עומד על 2.3 נקודות אחוז (12.8% מול 10.5%) ובקרב המבוגרים - על 2.7 נקודות אחוז (11.4% מול 8.7%).

7. לניתוח לפי שנתוני לידה יש יתרון בכך שהוא מאפשר להציג את התקופות שבהן מתרחש שינוי במגמות היציאה. עם זאת ניתוח זה מהימן פחות מניתוח שינויים בשיעורי היציאה לפי קבוצות גיל נתונות, משום שבניתוח זה תופעות של יציאה בגיל מאוחר או של חזרה לחברה החרדית יוצגו כשינויים בשיעורי היציאה (גם אם הן קבועות על פני זמן).

8. המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15", המאפשר לזהות בעלי רקע חרדי, אינו זמין לפני שנת 2007 וכן בשנים 2013-2016.

תרשים א-2: שיעורי היציאה מהחברה החרדית - לפי מגדר וקבוצות גיל (2023-2020)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2020-2023, בעלי רקע חרדי (נשים וגברים) בני 20-49. נתוני 2023 הם עד השבעה באוקטובר. שיעור היציאה - שיעור היוצאים (חרדים לשעבר) מתוך כלל בעלי רקע חרדי (חרדים מבית ויוצאים).

נתונים אלו, שמראים שיעורי יציאה גבוהים יותר בקרב הצעירים, רומזים על עלייה כללית בשיעורי היציאה - בהנחה שאין תופעה ניכרת של יוצאים שחוזרים לחברה החרדית. בחינת המגמות של שיעורי היציאה על פני זמן בשתי קבוצות גיל אלו, שתוצג בסעיף הבא, מסייעת בדחיית הסברה כי הפערים שנמצאו הם בגלל תופעה כזאת. אם הגורם להבדלים בין הגילים הוא חזרה לחברה החרדית לאחר היציאה, בניתוח של מגמות לפי גיל נמצא הפרש קבוע על פני זמן, ולא עלייה על פני זמן בשיעור היציאה של כל קבוצת גיל.

א-4.2 מגמות בשיעורי היציאה לפי גיל על ציר הזמן (שנות הסקר)

בסעיף זה, בשל מספר התצפיות הנמוך בכל שנה, אנו בוחנים מגמות של שיעורי היציאה על פני שנות הסקר כממוצע נע בחלונות זמן של שנתיים (תרשים א-3). הניתוח מוצג בחלוקה לקבוצת הגיל הצעירה (20-34) וקבוצת גיל הביניים (35-49).

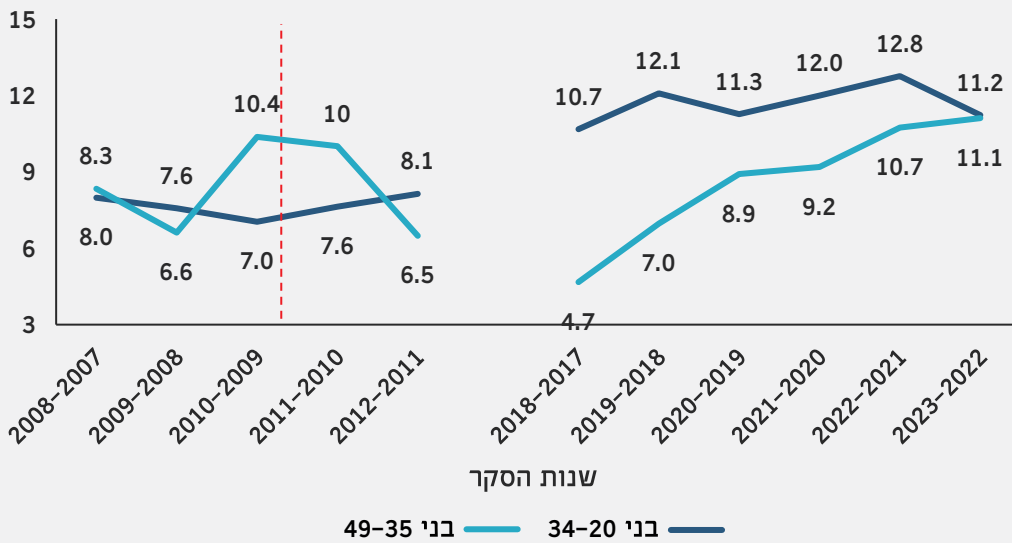
ממצאי הניתוח עולה כי בתקופה הראשונה (2007-2012) ככלל אין שינוי ניכר בשיעורי היציאה, אך הנתונים רועשים יחסית בקבוצת הביניים. לעומת זאת, בבחינת הנתונים משנת 2017 ואילך עולה תמונה ברורה של מגמת עלייה בשיעורי היציאה בשתי קבוצות הגיל, אבל בייחוד בקבוצת גיל הביניים (35-49). לכל אורך הזמן, שיעורי היציאה של קבוצת הגיל הצעירה (20-34) גבוהים (10.7%-12.8%) מאלה שבקבוצת גיל הביניים (5%-11%). שיעורי היציאה הנמוכים יותר בקבוצת גיל הביניים נגרמו בחלקם מירידה בשיעורי היציאה בקרב ילידות וילידי שנות השבעים (ראו הרחבה בסעיף הבא).

ישנה עליה בשיעורי היציאה בקרב שתי קבוצות הגיל

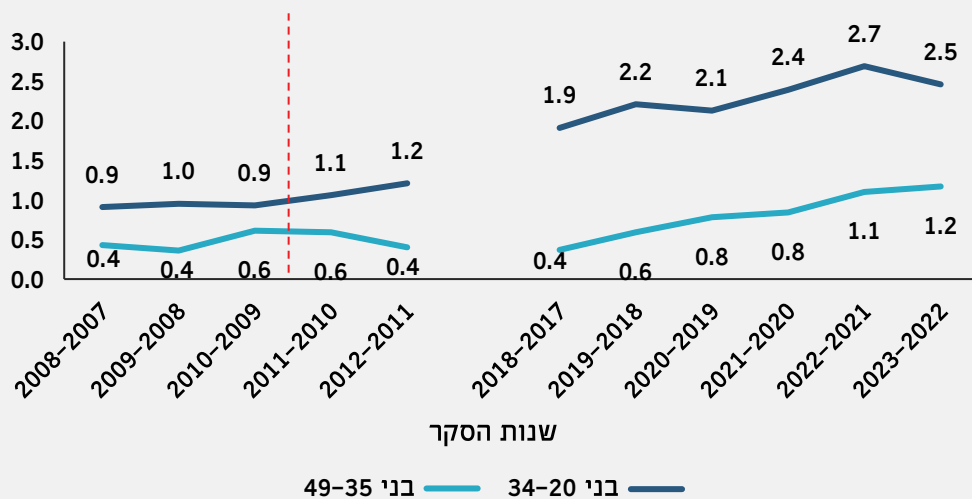
העלייה בשיעורי היציאה בקבוצת גיל הביניים משנת 2017 רומזת אף היא על עלייה כללית בשיעורי היציאה: הנתונים אינם כוללים מידע על שנת היציאה, אלא רק על שנת ההשבה לסקר. כך, מי שהיו בני 25-34 בשנים 2009-2010 והשתייכו לקבוצת הגיל הצעירה (שיעור יציאה של כ-7%-8%) בשנים 2019-2020 שייכים לקבוצת גיל הביניים, ובקרבם שיעור היציאה דומה באופן יחסי (כ-8%-9%).

תרשים א-3: מגמות בשיעורי היציאה מהחברה החרדית על פני שנות הסקר - לפי קבוצות גיל (נשים וגברים)

א. שיעור היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי

ב. שיעור היוצאים מתוך כלל הלא־חרדים

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים המצוינות בתרשים, גברים ונשים. נתוני 2023 הם עד השבעה באוקטובר. המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016. הקו האנכי (אדום) מסמן שינוי מתודי בסקר החברתי ביחס לדגימת חרדים (לפרטים ראו בנספח המקוון). לנתונים בחלוקה לפי מגדר ראו תרשים א-נ-1 בנספח א-1.

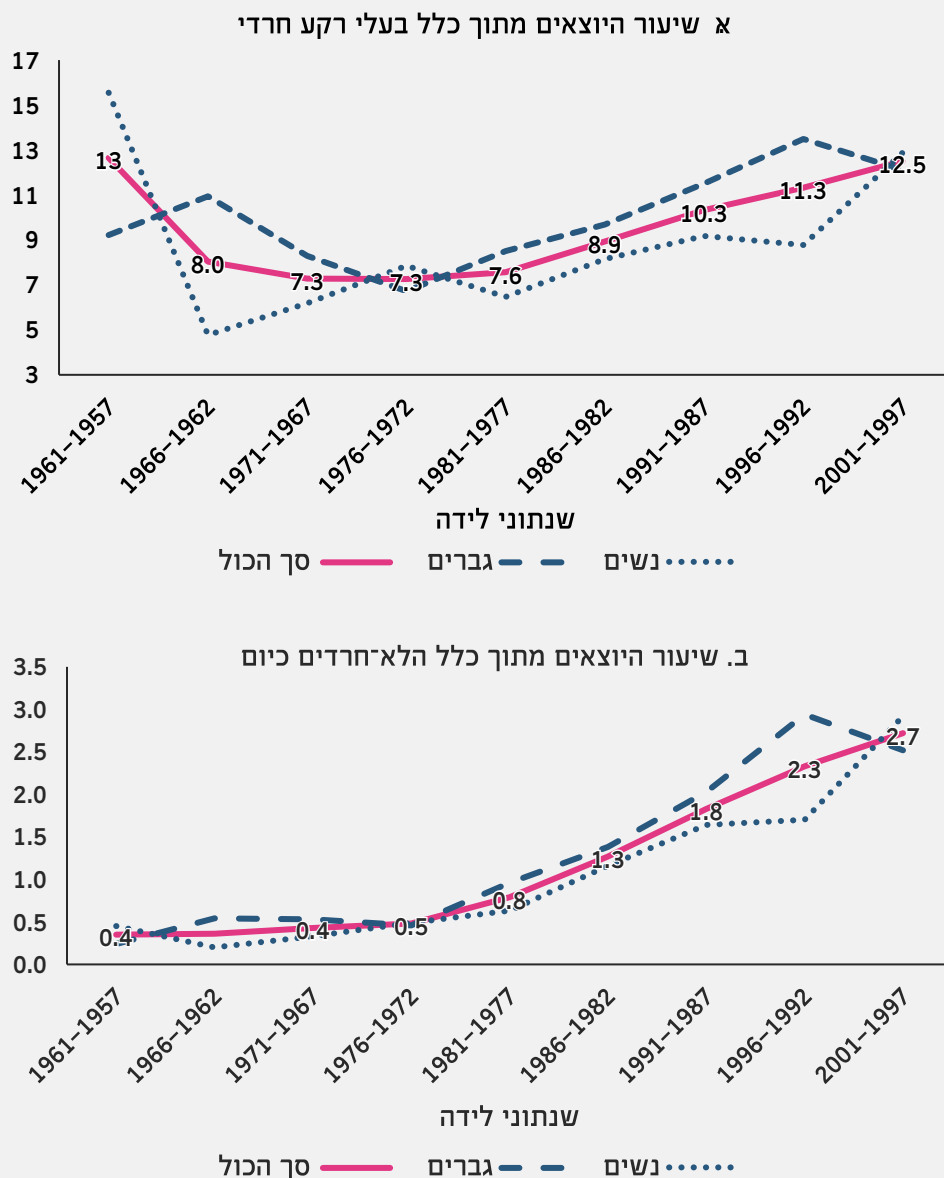
בהתאמה לעלייה בשיעור היוצאים (גברים ונשים) מתוך כלל בעלי הרקע החרדי (מתוך אוכלוסיית המקור), ניתן לראות גם עלייה בשיעורם מתוך כלל הלא־חרדים כיום (שיעור ההשתלבות באוכלוסיית היעד). בקבוצת גיל הביניים שיעור ההשתלבות הוא כ-1%, ובקבוצת הגיל הצעירה, לעומת זה, שיעורם עומד על קרוב ל-3%, ושיעור זה צפוי לגדול עם הזמן.

יוצאים בני 34-20 מהווים 2.7% מהיהודים הלא־חרדים בני גילם.

א-4.3 מגמות בשיעורי היציאה על פני שנתוני לידה

להשלמת התמונה מוצג ניתוח של מגמות בשיעורי היציאה על פני שנתוני הלידה, המצביע על גידול ניכר בשיעור היציאה בקרב נשים וגברים כאחד (תרשים א-4). בניגוד לשיעור היציאה בקרב ילידי סוף שנות השישים ושנות השבעים, שעמד על כ-7%, בקרב ילידי שנות השמונים והמחצית הראשונה של שנות התשעים הוא עלה לכ-10%, ואילו בקרב ילידי המחצית השנייה של שנות התשעים ומאוחר יותר הוא כבר עומד על כ-12.5%.

תרשים א-4: מגמות בשיעורי היציאה על פני שנתוני לידה - לפי מגדר

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2007-2021 וכן 2017-2023, יהודים (גברים ונשים) בני 20-64. נתוני 2023 הם עד השבעה באוקטובר. בסקר החברתי נתוני הגיל מקובצים לחמישונים. לצורך חישוב שנתון הלידה שימש גיל האמצע של כל קבוצת גיל כבסיס לחישוב שנת לידה.

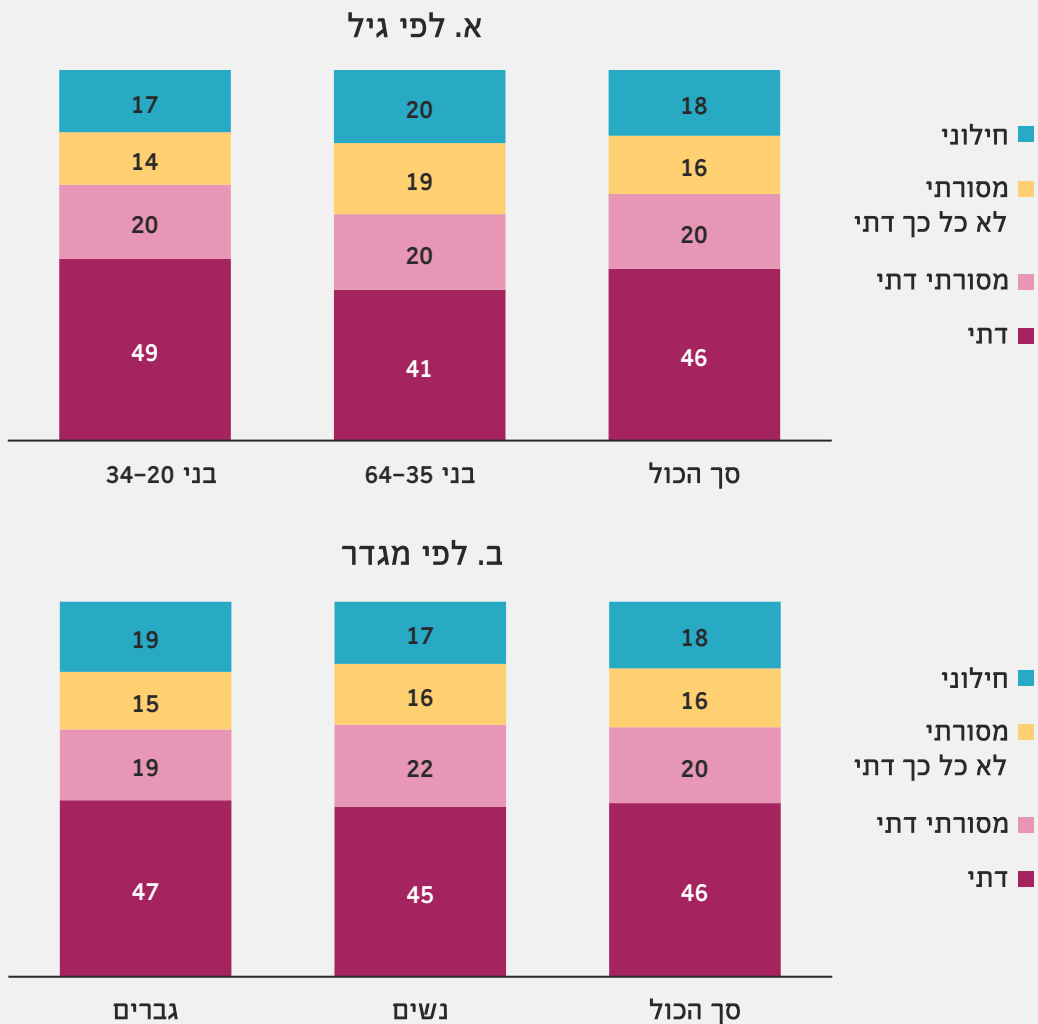
בהתאמה לעלייה בשיעור היוצאים מתוך אוכלוסיית המקור (כלל בעלי רקע חרדי), ניתן לראות גם עלייה בשיעור ההשתלבות (שיעור היוצאים מתוך אוכלוסיית היעד - כלל הלא-חרדים כיום) (תרשים א-4). בקרב ילידי שנות השבעים או מוקדם יותר היוצאים מהווים פחות מ-1% מתוך כלל הלא-חרדים כיום. לעומת זאת, בקרב ילידי שנת 1997 ומאוחר יותר הם מהווים כ-2.7% מהאוכלוסייה.

א-5 מידת הדתיות כיום של היוצאים

היציאה מהחברה החרדית נחשבת בעיני רבים לתופעה סוציולוגית ולא רק דתית (למשל הורוביץ, 2018). ואכן, מהנתונים עולה כי רוב יוצאות ויוצאי החברה החרדית הם מסורתיים או דתיים לאחר היציאה. עם זאת מקורות הנתונים (הסקר החברתי וסכ"א) נבדלים ביניהם בסיווג של מידת הדתיות,⁹ ובהתאם יש הבדלים מסוימים בהערכות מידת הדתיות של היוצאים. עם זאת כאשר מקבצים את הנתונים לשתי קטגוריות - דתי ולא-דתי - הבדלים אלו קטנים.¹⁰ לצורך פשטות ההצגה, רוב הניתוח בסעיף זה הוא על בסיס נתוני הסקר החברתי, הכולל גברים ונשים, ובנספח מובאים נתונים משלימים על בסיס נתוני סכ"א (תרשימים א-2 ו-א-3).

רוב יוצאי החברה החרדית מסורתיים או דתיים. ככלל עולה מהנתונים כי עזיבת החברה החרדית אינה מלווה בהכרח בעזיבת הדת (תרשים א-5): כשני שלישים מהיוצאים הם דתיים או מסורתיים דתיים (66%), שיעור הגבוה יותר בקרב הצעירים (69%) ונמוך יותר בקרב המבוגרים (61%). בחינת ההבדלים על בסיס מגדר (תרשים א-5) מעלה כי בין גברים לנשים קיים דמיון רב - כשבממוצע 46% מהיוצאים (נשים וגברים) הגדירו עצמם דתיים, 36% מסורתיים-דתיים או מסורתיים לא כל כך דתיים, ו-18% הגדירו את עצמם חילוניים.

תרשים א-5: התפלגות מידת הדתיות כיום של היוצאים - בחלוקה לקבוצות גיל ולפי מגדר (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יוצאים (נשים וגברים) בני 20-64.

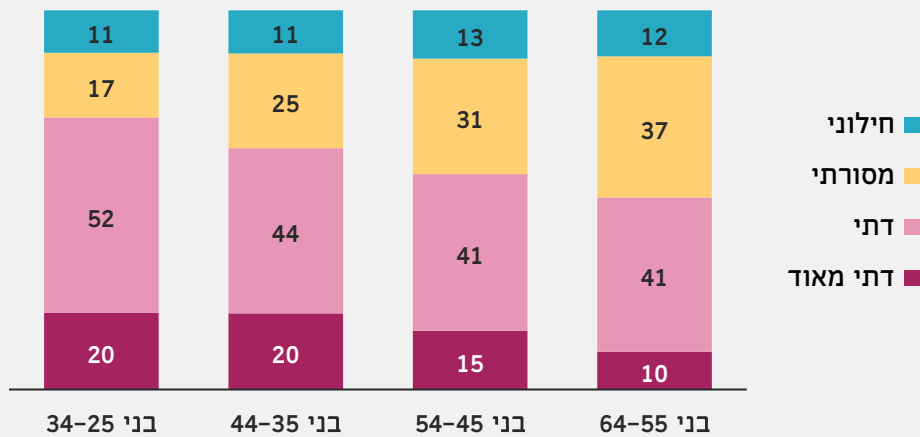
9. סכ"א והסקר החברתי נבדלים בעיקר בסיווגי הדתיים והמסורתיים. בסקר החברתי הסיווג הוא: דתי, מסורתי-דתי, מסורתי לא כל כך דתי, ואילו בסכ"א: דתי מאוד, דתי ומסורתי. הבדל נוסף נובע מהיותה של השאלה בסכ"א ברמת משק הבית, ולכן היא כוללת סיווג ייחודי של אורח חיים מעורב (משק בית עם שתי נפשות לפחות בעלת אורח חיים דתי שונה).

10. למרות ההבדל בסיווגים, קיים דמיון רב בין שני המקורות בשיעור שני הסיווגים של דתיים: לפי הסקר החברתי (תרשים ב-5) 66% הם דתיים או מסורתיים דתיים (69% מהצעירים ו-61% מהמבוגרים), ואילו לפי סכ"א (תרשים א-3), 64% הם דתיים או דתיים מאוד (72% מהצעירים ו-58% מהמבוגרים).

שיעור היוצאים הדתיים (גברים ונשים) גבוה יותר בקבוצת הגיל הצעירה

ממצאים אלו המראים שהיוצאים הצעירים דתיים יותר, עקביים עם ניתוח של נתוני סכ"א בשיטת דש"ת לגברים (תרשים א-6).¹¹ בקרב היוצאים הצעירים (בני 25-34) שיעור המתגוררים במשקי בית בעל אורח חיים דתי או דתי מאוד עומד על 72% לעומת 28% במשק בית מסורתי או חילוני, ואילו בקרב בני 55-64 שיעורים אלו עומדים על 51% ועל 49% בהתאמה. בקבוצת גיל הביניים (35-54) שיעור המתגוררים במשקי בית בעל אורח חיים דתי או דתי מאוד עומד על 64%-56% לעומת 36%-44% במשק בית בעל אורח חיים מסורתי או חילוני.¹²

תרשים א-6: התפלגות מידת הדתיות של יוצאים גברים - בחלוקה לקבוצות גיל (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, יוצאים ילידי ישראל בני 25-64. מידת הדתיות - אורח החיים מבחינת דתיות של המתגוררים במשק הבית. הושטמו 4%-9% משקי בית עם אורח חיים מעורב (משק בית עם יותר מנפש אחת שיש בו יותר מאורח חיים אחד מבחינה דתית).

את השכיחות הנמוכה יותר של משקי בית דתיים בקרב היוצאים המבוגרים יותר אפשר להסביר בכמה דרכים: אפשרות אחת היא שבגילים המבוגרים היוצאים דתיים פחות. אפשרות אחרת היא שעם השנים מאפייני היוצאים השתנו, כך שהבדל אינו מבטא שינוי דתיות בגיל המבוגר.¹³ בחינה של מכלול ההבדלים והגורמים להם דורשת מחקר מעמיק יותר.

א-6 התפלגות גיל לפי קבוצות משנה

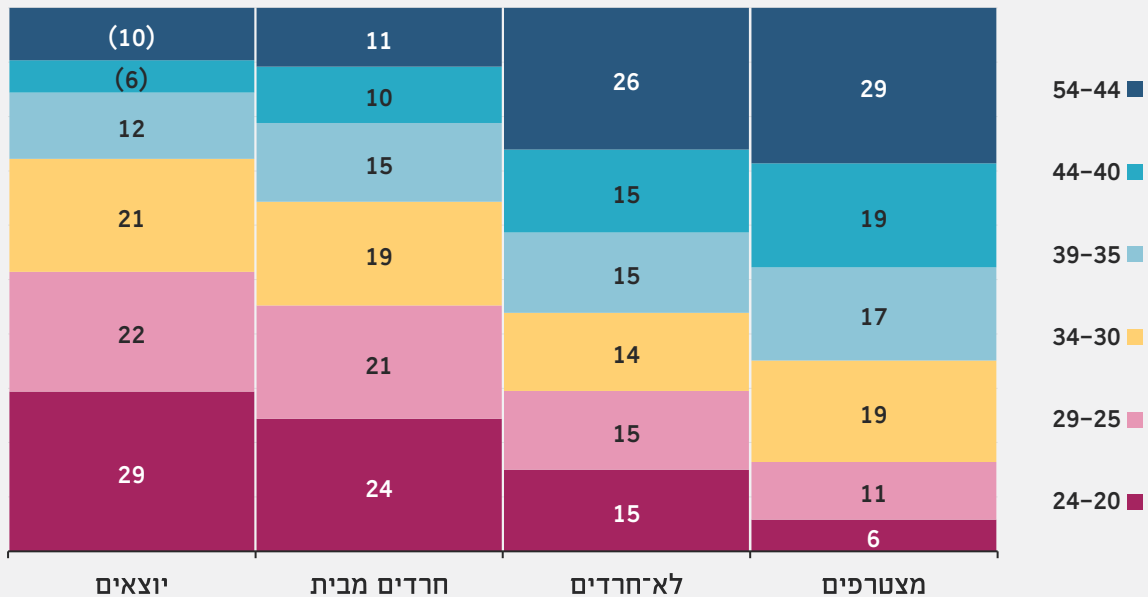
ההתפלגות של גיל היוצאים מושפעת משתי מגמות. האחת היא הגידול הדמוגרפי בחברה החרדית: במצב שבו שיעור היציאה קבוע, מספר היוצאים ילך ויגדל מכיוון שהשנתונים החרדיים הולכים וגדלים. מגמה זו משפיעה באופן דומה על יוצאים ועל חרדים מבית. המגמה האחרת המשפיעה על התפלגות גיל היוצאים היא שינויים בשיעורי היציאה.

11. בשל השיטה, המתבססת על מוסדות לימוד חרדיים, הנתונים על בסיס נתוני סכ"א זמינים לגברים בלבד. לפירוט ראו בנספח המקוון.
 12. השוואת נתוני סכ"א בשיטת דש"ת (2024) לאלו של רגב וגורדון (2021), המתבססים גם הם על נתוני סכ"א, מצביעים על דמיון יחסי בהתפלגויות, אם כי לפי נתוני סכ"א היוצאים דתיים פחות: לפי רגב וגורדון 64% מהיוצאים הם דתיים או דתיים מאוד ו-24% הם מסורתיים או חילונים, לעומת 58% ו-34% בהתאמה לפי נתוני סכ"א (תרשים א-2).
 13. ביחס לנתוני סכ"א שבוחן מידת דתיות ברמת משק הבית, ההבדל הגבוה יותר אולי מוסבר בכך שבגילים הצעירים יוצאים מתגוררים במשקי בית שאורח החיים העיקרי בו דתי יותר, אבל בגילים מבוגרים אנשים מתגוררים יותר עם הדומים להם.

יוצאי החברה החרדית, בדומה לחרדים מבית, הם קבוצה צעירה יחסית.

מתרשים א-7, המציג את התפלגות הגיל בארבע קבוצות המשנה (יוצאים, חרדים מבית, לא-חרדים ומצטרפים) בקרב בני 20-54, עולה כי היוצאים, בדומה לחרדים מבית, מאופיינים בשכיחות גבוהה של צעירים, אם כי בקרב היוצאים שכיחות הצעירים גבוהה אף יותר. כמחצית (51%) מהיוצאים הם צעירים בני 20-29, שיעור הגבוה משיעורם בקרב חרדים מבית (45%), שגבוה משיעורם בקרב הלא-חרדים (30%). מן הצד השני, בקרב היוצאים רק 16% הם בני יותר מ-40, שיעור הנמוך במקצת משיעורם בקרב חרדים מבית (21%) ונמוך במידה ניכרת מהלא-חרדים (41%). שיעורם הגבוה של הצעירים בקרב חרדים מבית בהשוואה ללא-חרדים הוא כאמור בשל שיעורי הפיריון הגבוהים, אך שיעורם הגבוה של הצעירים בקרב היוצאים בהשוואה לחרדים מבית מתאים לנתונים המראים על גידול בשיעורי היציאה.

תרשים א-7: התפלגות הגיל בקרב בני 20-54 (גברים ונשים) - לפי קבוצות המשנה (%)

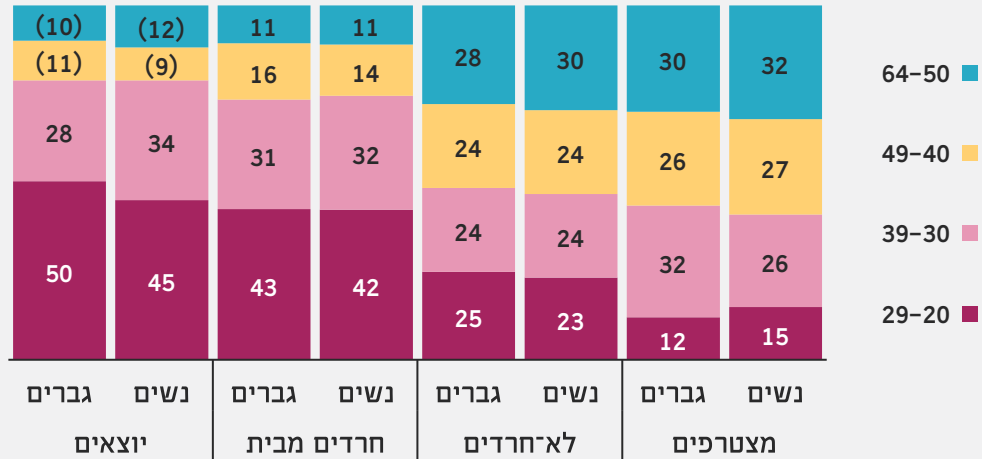

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

בשונה מהיוצאים, המצטרפים מאופיינים בהיותם אוכלוסייה מבוגרת יותר וצעירה פחות אף מהלא-חרדים. בדומה ליוצאים, התפלגות הגיל בקרבם מושפעת משיעורי ההצטרפות לחברה החרדית מתוך בעלי רקע לא חרדי וממגמות דמוגרפיות בקרב בעלי רקע לא חרדי. השכיחות הנמוכה של גילים צעירים בקרב המצטרפים הייתה יכולה להעיד על ירידה בשיעור המצטרפים לחברה החרדית מקרב בעלי רקע לא חרדי אם אכן רוב ההצטרפות נעשית עד גיל 25. ואולם בחינת ההתפלגות של גיל המצטרפים בקרב בני 25-54 מצביעה על דמיון רב יחסית בהתפלגות הגיל של המצטרפים והלא-חרדים, מה שרומז שההבדלים מקורם בגיל ההצטרפות (ראו תרשים א-4 בנספח א-1).

השוואת התפלגות הגיל לפי מגדר לבני 20-64 (תרשים א-8) מלמדת כי בכל ארבע קבוצות המשנה קיים דמיון רב למדי בין גברים לנשים.

תרשים א-8: התפלגות הגיל בקרב בני 20-64 - לפי מגדר וקבוצות משנה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

בנספח מובאת גם התפלגות הגיל ליוצאים ומצטרפים לפי רגב וגורדון (2021), וכן השוואה בין נתוני סכ"א (שיטת דש"ת) ובין הסקר החברתי לגברים בשנים 2017-2023 (תרשים א-5). יש לציין כי קיימים הבדלים בין המקורות בהתפלגות גיל היוצאים והמצטרפים. מכיוון שסכ"א - שגם רגב וגורדון (2021) מתבססים עליו - נועד לייצג את מספר משקי הבית בישראל ולא את מספר הנפשות (כמו בסקר החברתי), להערכתנו הסקר החברתי מהימן יותר בייצוג ההתפלגות של קבוצות הגיל (להרחבה ראו בנספח המקוון).¹⁴

14. התפלגות גיל המצטרפים לפי נתוני הסקר החברתי דומה יחסית להתפלגות לפי נתוני סכ"א בשיטת דש"ת, אך שונה באופן מהותי מהתפלגות לפי רגב וגורדון (2021) (תרשים א-5). בכל האמור ביוצאים גברים, קיימים הבדלים בין נתוני הסקר החברתי לסכ"א (שיטת דש"ת), אך אלו קטנים מההבדלים בין רגב וגורדון לסקר החברתי.

א-מקורות

דויטש, צ', ושנפלד, מ' (2023). **יוצאים עם נתונים 2023**. יוצאים לשינוי.

דויטש, צ', שנפלד, מ', ותירוש, א' (2024, 27 ביוני). **חרדים בעבר ובהווה: כלכלה ותעסוקה של בעלי רקע חרדי** [הרצאה בכנס]. הכנס ה-40 של האגודה הישראלית לכלכלה, אוניברסיטת רייכמן, הרצליה.

הורוביץ, נ' (2018). **יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי ומדיניות חברתית**. יוצאים לשינוי.

וינרב, א', ובלס, נ' (2018). **מגמות שינוי ברמת הדתיות בחברה היהודית** (נייר מדיניות 2018.02). מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

פראן, ס', וקלינגר, א' (2018). **תחזית אוכלוסיית ישראל 2015–2065**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

רגב, א', וגורדון, ג' (2021). **מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

שנפלד, מ' (2020). **הזכות לחינוך: יוצאים בשאלה בישראל ומאבקם להזדמנות שווה**. אתר יוצאים לשינוי.

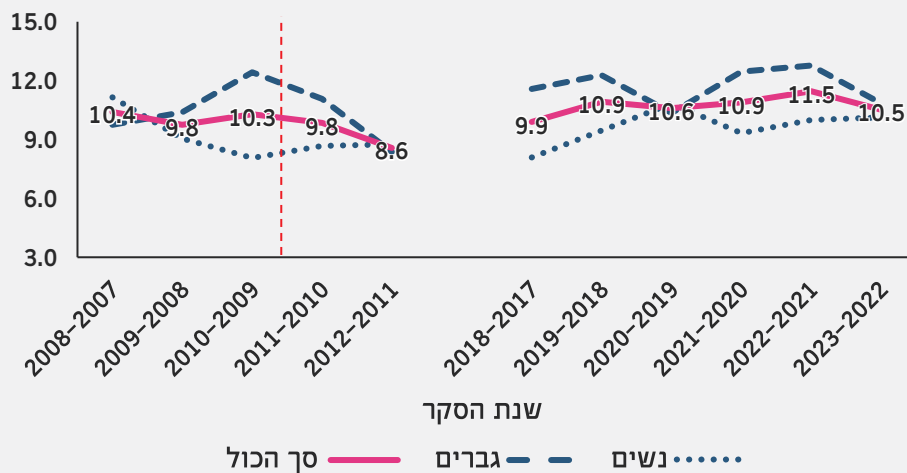
שראל, מ', וירדן, ג' (2017). **האם קיים מעבר נטו משמעותי של יהודים בישראל בין קבוצות החילונים-מסורתיים-דתיים-חרדים? פורום קהלת למדיניות**. <http://tinyurl.com/5997kce6>

א-נספחים

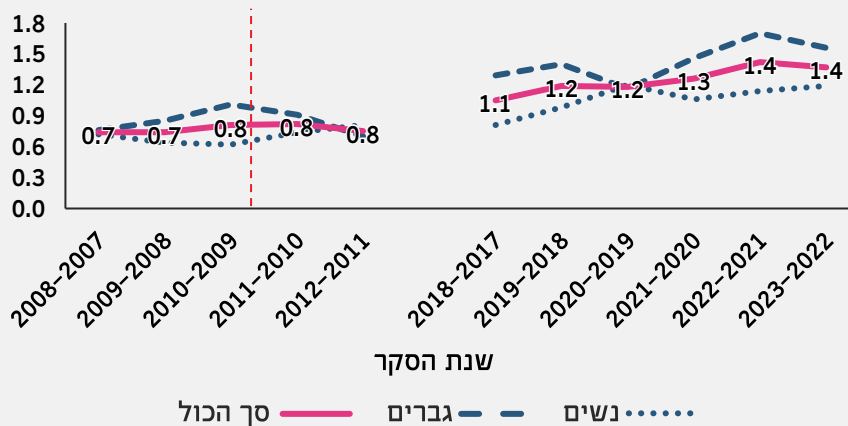
נספח א-1 השלמת נתונים

תרשים א-נ-1: מגמות בשיעורי היציאה מהחברה החרדית על פני שנות הסקר בקרב בני 20-64 - לפי מגדר

א. שיעור היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי

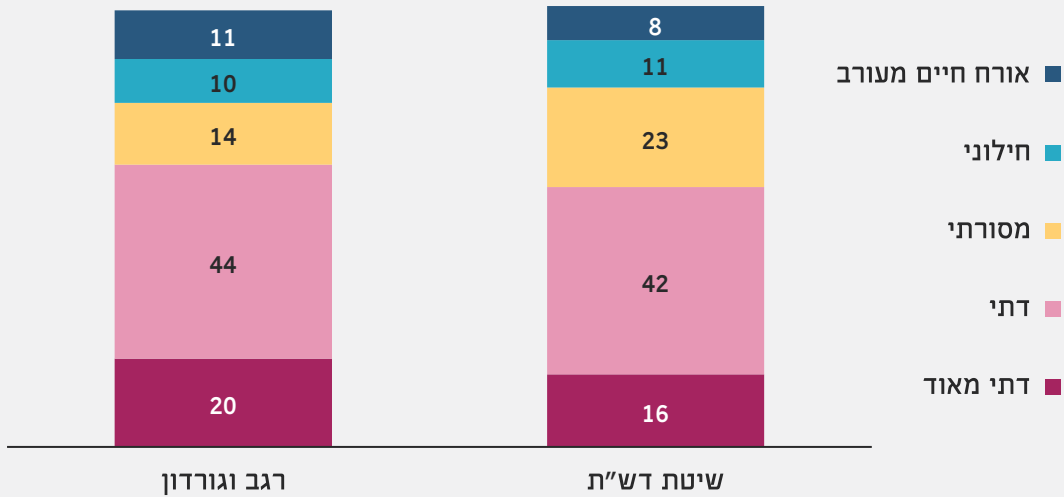

ב. שיעור היוצאים מתוך כלל הלא-חרדים כיום

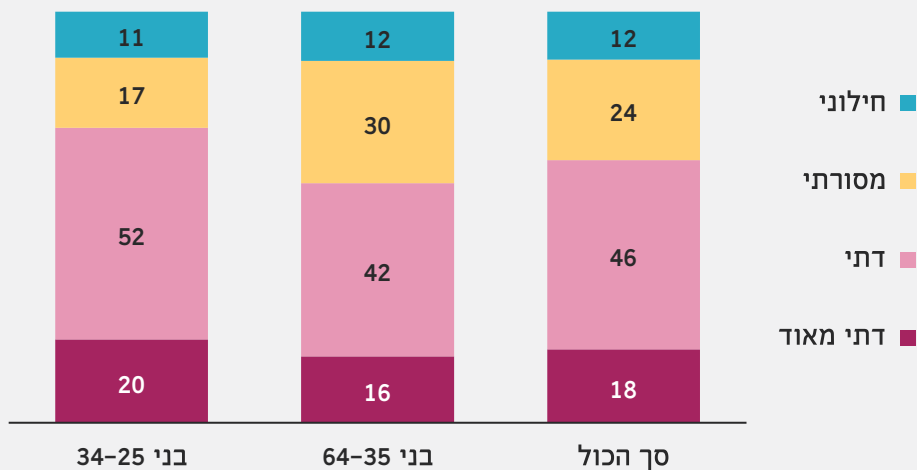
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים המצוינות בתרשים, גברים ונשים. נתוני 2023 הם עד השבעה באוקטובר. המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016. הקו האנכי (אדום) מסמן שינוי מתודי בסקר החברתי ביחס לדגימת חרדים (לפרטים ראו בנספח המקוון).

תרשים א-נ-2: התפלגות מידת הדתיות כיום של היוצאים - לפי סיווג סכ"א בשתי שיטות (%)

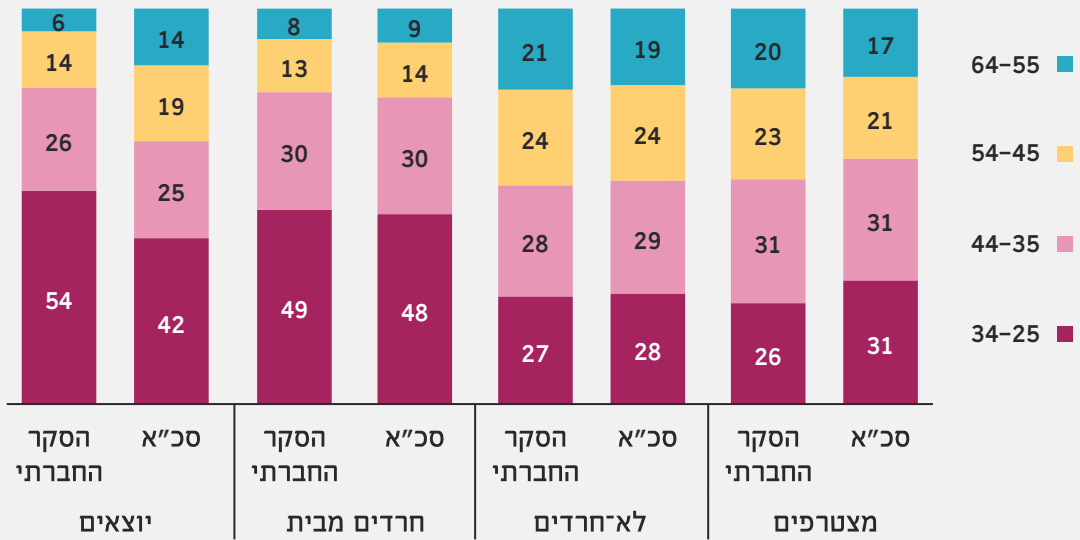
מקורות: רגב וגורדון - עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א לשנת 2017, נשים וגברים בני 20-64; שיטת דש"ת - נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים בני 25-64.
 מידת הדתיות - אורח החיים מבחינת דתית של המתגוררים במשק הבית.
 אורח חיים מעורב - משק בית עם לפחות שתי נפשות בעלי אורח דתי שונה.

תרשים א-נ-3: התפלגות מידת הדתיות כיום של היוצאים לפי סיווג סכ"א

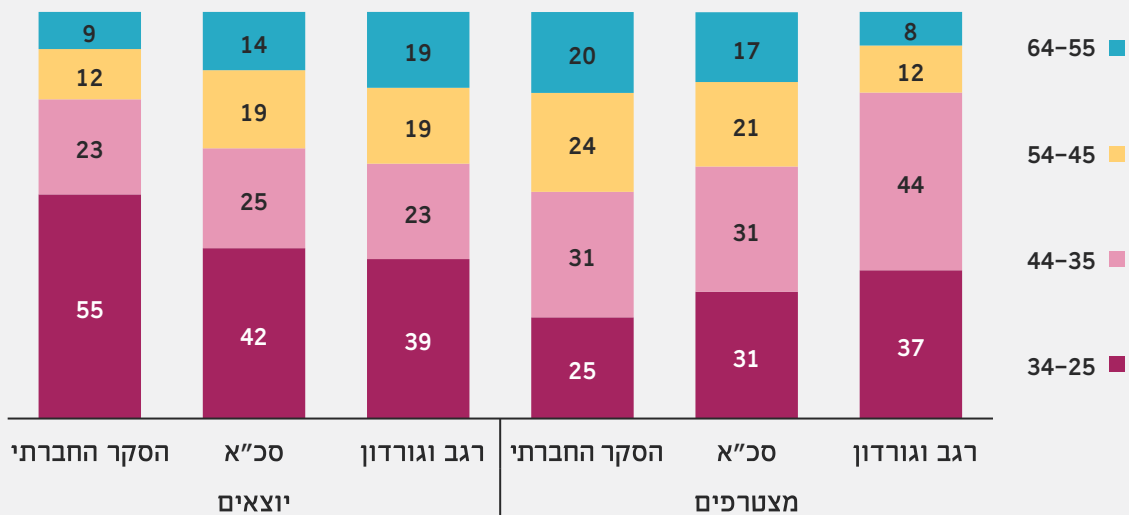
מקורות: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים ילידי ישראל בני 25-64. הושמטו יוצאים במשקי בית בעל אורח חיים מעורב (משק בית עם לפחות שתי נפשות בעלות אורח דתי שונה) ששיעורם עומד בסך הכול על 8% (בקרב הצעירים 9% ובקרב המבוגרים 7%).
 מידת הדתיות - אורח החיים מבחינה דתית של המתגוררים במשק הבית.

תרשים א-נ-4: התפלגות הגיל לפי סכ"א והסקר החברתי - גברים בני 25-64 (%)

הסקר החברתי: נתוני הסקר החברתי המזהה בעלי רקע חרדי וחרדים כיום לפי הגדרה עצמית. סכ"א: נתוני סכ"א בקרב ילידי ישראל, המזהה בעלי רקע חרדי כבוגרי ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (דש"ת, 2024) וחרדים כיום לפי הגדרת עצמית. שני המקורות הם לגברים בני 25-64 ולשנים 2017-2023.

תרשים א-נ-5: התפלגות קבוצות הגיל של יוצאים ומצטרפים בני 25-64 - בשלוש שיטות (%)

מקורות: הסקר החברתי: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, נשים וגברים, המזהה בעלי רקע חרדי וחרדים כיום לפי הגדרה עצמית.

סכ"א: נתוני סכ"א לשנים 2017-2023, גברים ילידי ישראל, המזהה בעלי רקע חרדי כבוגרי ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (דש"ת, 2024) וחרדים כיום לפי הגדרת עצמית.

רגב וגורדון: עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א לשנת 2017, נשים וגברים.

נספח א-2 שיעור היציאה מהחברה החרדית - הערכת טווח עליון וטווח תחתון

שימוש במקורות נתונים נבדלים ובשיטות שונות לזיהוי בעלי רקע חרדי וחרדים כיום מביא לאומדנים שונים של שיעורי היציאה. האומדנים הקיימים כיום בנוגע לשיעורי היציאה מתקבלים מניתוח של שלושה מקורות: נתוני הסקר החברתי, נתוני סכ"א לגברים בשיטת דש"ת (דויטש, שנפלד ותירוש, 2024), וכן מהאומדנים שהציגו רגב וגורדון (2021).

את ההבדלים בממצאים בין המקורות סביר לייחס להבדלים בשיטות הדגימה וזיהוי הקבוצות בשני הסקרים, ופחות לטעויות דגימה, שכן אף שבסקר החברתי שולי השגיאה גבוהים יותר, הבדלים אלו בין קבוצות הגיל קיימים בעקביות גם כשנתוני הסקר החברתי מחושבים בממוצע על פני שנים רבות יותר, ושולי השגיאה מצטמצמים במידה ניכרת.¹⁵

הסקר החברתי

בממוצע לשנים 2023-2020, לפי הסקר החברתי שיעור היציאה עמד על 10.7% בקרב בני 20-64, על 11.6%-11.8% בקרב צעירים (בני 20-29 או 20-34) ועל 9.2% בקרב מבוגרים (בני 35-64).

השוואה בין גברים לנשים מעלה כי שיעורי היציאה של נשים נמוכים מאלה של הגברים בקרב צעירים ומבוגרים כאחד - כשבקרב הצעירים הפער בין הגברים לנשים עומד על 2.3-2.6 נקודות האחוז, ובקרב המבוגרים - על 1.6 נקודות האחוז.

לוח נ-א-1: אומדני שיעורי היציאה לפי הסקר החברתי

גיל	גברים ונשים	גברים	נשים	הפרש בין גברים לנשים
בני 20-64	10.7	11.6	9.7	1.9
בני 20-29	11.8	13.1	10.5	2.6
בני 20-34	11.6	12.8	10.5	2.3
בני 35-64	9.2	10	8.4	1.6

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2023-2020 עד השבעה באוקטובר. שיעור היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי (יוצאים וחרדים מבית).

שיעורי היציאה - אומדני רגב וגורדון (2021)

רגב וגורדון הציגו בעבודתם כמה אומדנים, כאשר מקור השוני ביניהם נובע בחלקו משנת הסקר ובחלקו מהשיטה (לוח נ-א-2).

כאומדן ראשי הציגו רגב וגורדון שיעורי יציאה לבני 20-64 לפי מגדר על בסיס נתוני סכ"א 2017: 13.3% בסה"כ, 13.8% לגברים ו-12.8% לנשים. אומדנים אלו מושפעים משיעורי יציאה גבוהים יחסית בקרב מבוגרים לקראת גיל פרישה (ילידי שנות החמישים של המאה ה-20) שכן שיעורי היציאה בקרב צעירים בני 20-34 (ילידי אמצע שנות השמונים ואילך) נמוכים יותר (כ-11.8%).¹⁶ יש לציין כי על בסיס נתוני סכ"א 2018 הציגו רגב וגורדון אומדנים נמוכים יותר (11.1%), ובממוצע ל-2017-2018 שיעור היציאה בקרב צעירים הוא 11.5%.

באשר לצעירים, הציגו רגב וגורדון שני אומדנים לבני 19-25 (12.7%-13.7%) השונים זה מזה הן בדרך זיהוי היוצאים והן בשנת הנתונים (לוח נ-א-2). בנוסף הם הציגו אומדן של 14.3% לבני 15-25 בהתבסס על נתונים מנהליים בלבד, כשרקע חרדי מזהה בקרב בני 35-49 שהם בוגרי החינוך החרדי ואילו לא־חרדי כיום כבוגר חינוך לא חרדי. מכיוון שהשיטה מזהה זיקה לעולם החרדי כיום לפי מערכת החינוך של הילדים, בני 35-49 שאין להם ילדים בני 15-25

15. בסכ"א סיווג מידת הדתיות כיום הוא ברמת משק הבית, בשונה מהסקר החברתי, שבו הסיווג הוא ברמת הפרט. בסכ"א זיהוי הרקע החרדי נעשה על בסיס לימודים בישיבות בדיווח עצמי (גברים בלבד), ואילו בסקר החברתי על בסיס הגדרה עצמית.

16. לשנת 2017 הציגו רגב וגורדון (2021) את הערכים האלה: 12.8% בגילי 24-20, 12% בגילי 25-29 ו-10.3% בגילי 30-34 (עמ' 29). לשנת 2018 הוצגו הערכים האלה: 12.7% בגילי 21-25, 10.8% בגילי 26-30 ו-9.1% בגילי 31-35 (עמ' 35). בהנחה שקצב הגידול הוא 3.5%, מתקבל שבשנת 2017 עמד שיעור היציאה על 11.8% בקרב בני 20-34 ועל 14.8% בקרב בני 35-64, ואילו ב-2018 עמדו שיעורים אלו על 11.1% ועל 11.8% בהתאמה.

לא נכללו בנייתוח. כלומר, נכללו בנייתוח רק אלו שהפכו להורים בגיל 20-34 (גיל 20 לבן 35 וגיל 34 לבן 49). אך הסיכוי להביא ילדים בגיל כה צעיר נמוך במידה ניכרת בקרב היוצאים. ואכן, אם משקללים הבאת ילדים בגיל מאוחר, אומדן זה של שיעור היציאה קופץ מ-14.3%, ועשוי להגיע ל-17% ואף ל-25%¹⁷.

לוח נ-א-2: אומדני שיעורי היציאה לפי רגב וגורדון (2021)

שנת ייחוס	זיהוי חרדים כיום	זיהוי הרקע החרדי	נשים	גברים	סה"כ	
סכ"א 2017	הגדרה עצמית	בן למשפחה חרדית בהגדרה מנהלית	12.8	13.8	13.3	בני 20-64 ^א
סכ"א 2019	הגדרה עצמית	בן למשפחה חרדית בהגדרה מנהלית	10.9	14.5	12.7	בני 19-25 ^ב
סכ"א 2018	הגדרה עצמית	הורים (בני 40-49) בוגרי חינוך חרדי			13.7	בני 19-25 ^ב
מינהלי 2018	בוגר חינוך לא־חרדי	הורים (בני 35-49) בוגרי חינוך חרדי			14.3	בני 15-25 ^א
סכ"א 2018-2017	הגדרה עצמית	בן למשפחה חרדית בהגדרה מנהלית			11.5	בני 20-34 ^ג
			10.9	14.5	11.5	מינימום צעירים
			10.9	14.5	14.3	מקסימום צעירים

מקור - רגב וגורדון (2021):
 א. תרשים 4 (עמ' 23).
 ב. תרשים 5 (עמ' 25). במקור מוצגים שישה אומדנים לכל שנתון בקרב בני 19-25 בחלוקה לגברים ולנשים (סה"כ 12 אומדנים). נתונים אלו שוקללו בהנחה ששיעור הגידול השנתי הוא 3.5%. ערך הסה"כ הוא ממוצע לגברים ולנשים.
 ג. תרשים נ-3 (עמ' 69).
 ד. ממוצע אומדן על בסיס תרשימים 8 (עמ' 29) ו-12 (עמ' 35). נתונים אלו שוקללו בהנחה ששיעור הגידול השנתי הוא 3.5%.

שיעורי היציאה - אומדני סכ"א

שיעורי היציאה לנתוני סכ"א בשיטת דש"ת חושבו לשנים 2020-2023 עבור בני 25-54 ובחלוקה לפי קבוצת גיל - צעירים (25-34) ומבוגרים (35-54) (לוח נ-א-3)¹⁸. לפי אומדן זה, שיעור היציאה עומד על 15% בקרב גברים צעירים (25-34) ועל 15.5% בקרב מבוגרים (35-54).

מכיוון שנתוני סכ"א בשיטת דש"ת מספקים נתונים לגברים בלבד, חושב אומדן לנשים ולגברים יחד, תחת ההנחות שבגיל הצעיר הפער בין גברים לנשים עומד על 2 נקודות האחוז ובגיל המבוגר על נקודת האחוז.¹⁹

17. לפי נתוני הסקר החברתי, שיעור ההורים בקרב בני 20-34 עומד על 68% בקרב החרדים מבית ועל 34% בקרב היוצאים. בגיל 30-39 שיעור זה עולה ל-94% ו-75% בהתאמה.

18. בנייתוח זה לא נעשה שימוש בנתוני צעירים מתחת לגיל 25 שכן בסכ"א יש ייצוג חסר לגברים צעירים חרדים (שלעיתים קרובות חיים בפנימיות) וכן קיימת מגבלה לזהות דתיות של צעירים המתגוררים בבית הוריהם (ראו סעיף א-2).

19. רגב וגורדון הציגו הבדל של נקודת האחוז בקרב בני 20-64, ושל 3.9 נקודות האחוז בקרב צעירים מאוד בני 19-25 (מעבר לזה לא הציגו החוקרים אומדנים לשיעורי היציאה לפי גיל ומגדר. סביר שההפרש קטן בהרבה בקרב בני 20-34). הבדלים גבוהים יותר מתקבלים בנתוני הסקר החברתי (1.9 בני 20-64, 2.3 בקרב צעירים ו-1.6 בקרב מבוגרים). מכיוון שסכ"א משמש לחישוב הטווח העליון, נעשתה הנחה של ערך ביניים להפרש, וניתן לראות זאת כהערכה שמרנית לחישוב הטווח העליון.

לוח נ-א-3: אומדני שיעורי היציאה לפי סקר כוח אדם בשיטת דש"ת

גברים	נשים (הנחה)	סה"כ	הנחה ההפרש בין גברים לנשים
בני 25-34	14.0	14.5	1
בני 35-54	14.5	15.0	1
בני 25-54	14.2	14.7	1
בני 25-34	13.0	14.0	2
בני 35-54	13.5	14.5	2
בני 25-54	13.2	14.2	2
בני 25-54	13.6	14.4	1.6 - צעירים 2 ומבוגרים 1

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023.

חישוב ערכים סופיים

בנתונים שהוצגו עד כה הערך המקסימלי המתקבל מאומדני סכ"א הוא 14.4% - כאשר השיעור לגברים עומד על 15.2% והערך לנשים משוערך ל-13.6% (זאת בהנחה שקיים הפרש של 2 נקודות האחוז בין גברים לנשים בקרב הצעירים, והפרש של נקודת אחוז בקרב המבוגרים). לעומת זה בקרב הצעירים הן הערך המקסימלי (14.3%) והן הערך המינימלי (11.5%) מתקבל מאומדני רגב וגורדון (לוח נ-א-4).

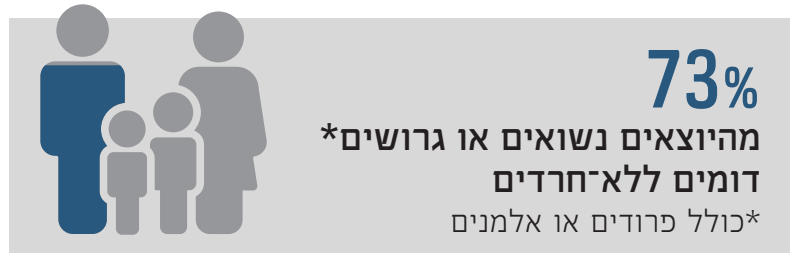
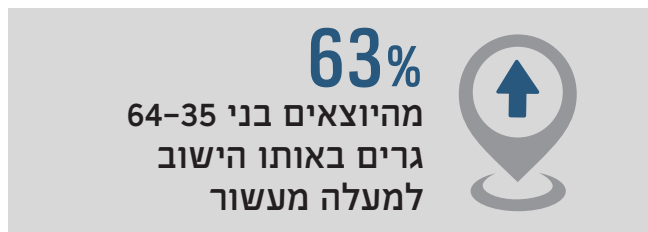
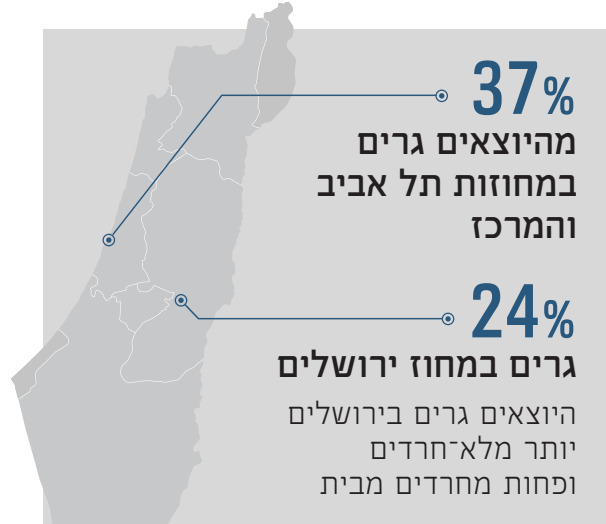
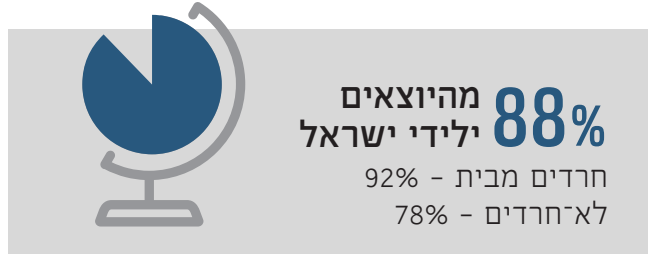
לוח נ-א-4: סיכום האומדנים לפי שלושת המקורות - הסקר החברתי, סכ"א בשיטת דש"ת, ורגב וגורדון (2021)

סה"כ	הסקר החברתי	גברים ונשים	גברים	נשים
10.7	הסקר החברתי	10.7	11.6	9.7
14.4	סכ"א בשיטת דש"ת	14.4	15.2	13.6
13.3	רגב וגורדון	13.3	13.8	12.8
10.7	טווח תחתון	10.7	11.6	9.7
14.4	טווח עליון	14.4	15.2	13.6
11.8-11.6	הסקר החברתי	11.8-11.6	13.1-12.8	10.5
14.0	סכ"א דש"ת	14.0	15.0	13.0
14.3-11.5	רגב וגורדון	14.3-11.5	14.5	10.9
11.5	טווח תחתון	11.5	12.8	10.5
14.3	טווח עליון	14.3	15.0	13.0

מקור: הסקר החברתי: לוח נ-א-1; סכ"א בשיטת דש"ת: לוח נ-א-2; רגב וגורדון: לוח נ-א-3.

פרק ב: מאפיינים

יוצאי החברה החרדית הם אוכלוסייה הטרוגנית במאפייני הרקע: הם מגיעים מקבוצות שונות בחברה החרדית, והם עזבו אותה מסיבות שונות ובשלים שונים בחיים. ככל שניתן להתייחס אליהם כאל קבוצה אחת, המאפיין המשותף לכולם הוא הגירה מהחברה החרדית לחברה הכללית. כמהגרים פנימיים הם נמצאים בהיבטים רבים בתוך שבין שתי החברות (החרדית והלא חרדית).

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) מול השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.
חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.
מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.
לא-חרדים: בעלי רקע לא חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי רקע חרדי: גדל/ה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. זיהוי רקע חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי חרדי כיום: לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ב-1 מבוא

יוצאי החברה החרדית הם אוכלוסייה הטרוגנית במאפייני הרקע שלה: הם מגיעים מקבוצות שונות בחברה זו, והם עזבו אותה מסיבות שונות ובשלבם שונים בחיים. אם ניתן להתייחס אליהם כאל קבוצה אחת, המאפיין המשותף לכולם הוא הגירה מהחברה החרדית לחברה הכללית. היוצאים, כמהגרים פנימיים, נמצאים בתווך שבין שתי החברות (החרדית והלא חרדית) ברבים ממאפייניהם.

פרק זה משקף את המגוון באמצעות סקירת מאפייני הבסיס של היוצאות והיוצאים בהשוואה לחרדים מבית חרדי (חרדים מבית) וליהודים לא חרדים (לא־חרדים). הפרק סוקר את מאפייניהם של היוצאים: אזורי מגוריהם, ארץ המוצא ומצבם המשפחתי, וכן מציג את שיעור המשרתים בשירות צבאי ושירות אזרחי בחלוקה לפי מגדר. לבסוף מובאים נתוני רמות ההשכלה, גם הם בחלוקה לפי מגדר, ובכל האמור בגברים נעשו ניתוחי משנה נוספים.

רוב הניתוחים בפרק מתבססים על נתוני הסקר החברתי, גברים ונשים, למעט נתוני השכלה לגברים שעבורם נעשה שימוש גם בנתונים מסקר כוח אדם (סכ"א) לפי שיטת דש"ת (2024). בסקר זה המדגם גדול יותר, ולכן מאפשר ניתוחים מעמיקים יותר, אך בכל האמור ביוצאים ניתן לזהות באמצעותו (בשיטת דש"ת) גברים בלבד. בכל הנושאים מוצגים נתוני היוצאים בהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות – חרדים מבית (חרדים מבית חרדי), מצטרפים (מצטרפים לחברה החרדית), ולא־חרדים (יהודים לא חרדים), ובחלקם גם בחלוקה לקבוצות גיל ובחלוקה למגדר.

סעיף ב-2 מציג היבטים שקשורים באזורי המגורים של היוצאים, נתונים על הגירה בין אזורים ונתונים על ארץ המוצא; סעיף ב-3 עוסק במצב המשפחתי של היוצאים, וסעיף ב-4 מציג את שיעורי המשרתים בשירות אזרחי או צבאי. בתיבה המובאת בפרק זה מוצגות מגמות בשיעור המשרתים בצבא ובמילואים, וכן שיעור המשרתים במסלולים ייעודיים לחרדים, כולל ניתוח של שיעור היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי המשרתים. סעיף ב-5 מציג מדדי השכלה גבוהה במגוון היבטים והשוואות בחלוקה לפי מגדר.

ב-2 אזורי מגורים

חרדים רבים מתגוררים באזורים מופרדים ובעלי צביון חרדי – בשכונות נפרדות בערים בעלות ריכוז חרדים גבוה או בערים שבהן רוב התושבים חרדים, וריכוז גבוה שלהם מתגורר בירושלים. בכך הם נבדלים באזורי המגורים מיהודים לא־חרדים, שרובם מתגוררים במחוזות תל אביב והמרכז. היוצאים הם קבוצת אוכלוסייה שהיגרה מהחברה החרדית לחברה הכללית, וככאלה ניתן למצוא ריכוזים שלהם בשני האזורים הגאוגרפיים הללו: כמו החרדים מבית – שיעור גבוה מהם חי בירושלים; ובדומה ללא־חרדים, שיעור גבוה נמצא ביישובי המרכז.

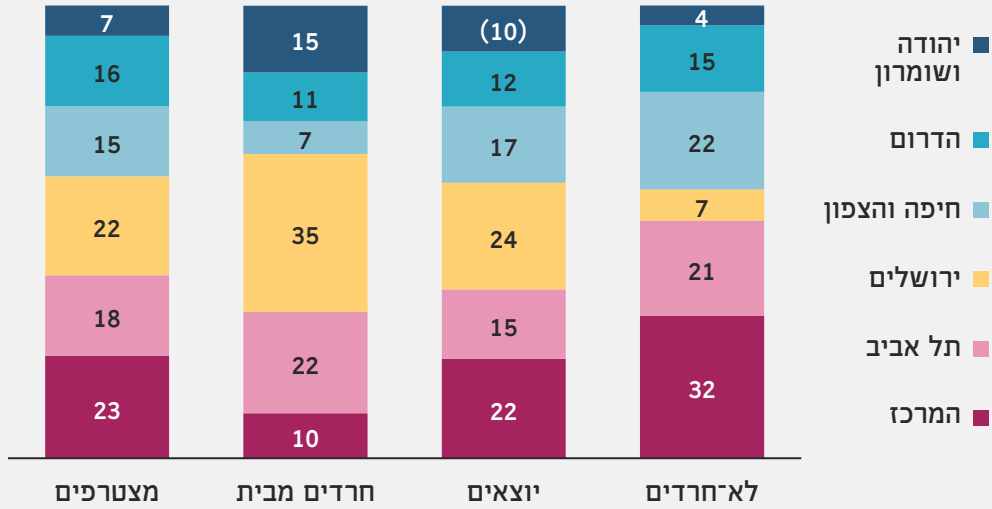
ב-2.1 מחוזות מגורים

בדומה ללא־חרדים ולחרדים מבית, כשני שלישים מהיוצאים מתגוררים בשלושה מחוזות מנהליים בארץ (מחוז ירושלים – הכולל את הערים ירושלים ובית שמש ויישובים סמוך לירושלים; מחוז תל אביב – הכולל את ערי המרכז מהרצליה ועד חולון, כולל בני ברק; ומחוז המרכז – הכולל ערים כמו פתח תקווה, רחובות, לוד, אלעד, מודיעין וכפר סבא).¹ ההבדל בין הקבוצות ניכר בשיעור המתגוררים במחוז ירושלים, כאשר כשליש מהחרדים מבית (35%) וכרבע מהיוצאים (24%) חיים שם, לעומת מיעוט קטן (7%) מהלא־חרדים (תרשים ב-1). לעומת זה, כרבע מהיוצאים (22%) וכשליש מהלא־חרדים (32%) מתגוררים ביישובי המרכז לעומת רק כעשירית מהחרדים מבית. מחוז תל אביב, שהעיר בני ברק משתייכת אליו, מאכלס כחמישית מהחרדים מבית (22%) ומהלא־חרדים (21%), לעומת 15% מהיוצאים.

ריכוז גבוה של היוצאים חי במחוז ירושלים.

1. השוואה בין נתוני סכ"א לנתוני הסקר החברתי מעלה תמונה דומה (ראו תרשים ב-1 ו-2 בנספח).

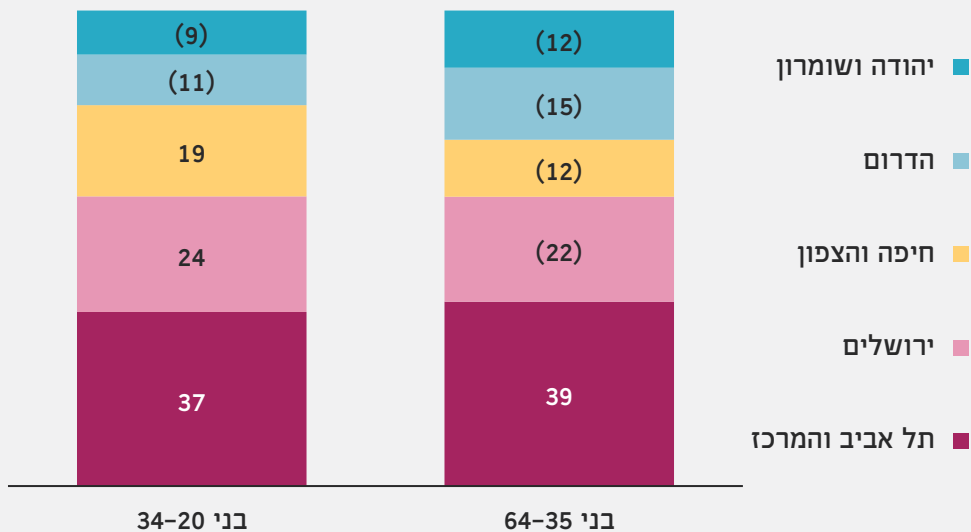
תרשים ב-1: התפלגות מחוזות המגורים - בחלוקה לקבוצות משנה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 לנתונים בנוגע לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי מגדר ראו לוח ב-1.
 הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

מכיוון שהיוצאות והיוצאים נולדו בריכוזים חרדיים, נשאלת השאלה האם מתקיימת הגירה גבוהה שלהם בין אזורים. יש מקום לצפות שבגיל צעיר שיעור גבוה מהם יחיו בירושלים, ועם הגיל מספרם של היוצאים בירושלים ילך ויפחת. ואולם מהנתונים לא עלו הבדלים במחוזות המגורים בין יוצאים צעירים (בני 20-34) ליוצאים מבוגרים יותר (בני 35-64) (תרשים ב-2): בשתי קבוצות הגיל קצת יותר משליש מתגוררים במחוזות תל אביב והמרכז (37%-39%) וקרוב לרבע במחוז ירושלים (22%-24%).

תרשים ב-2: התפלגות מחוזות מגורי היוצאים - בחלוקה לקבוצות גיל (%)

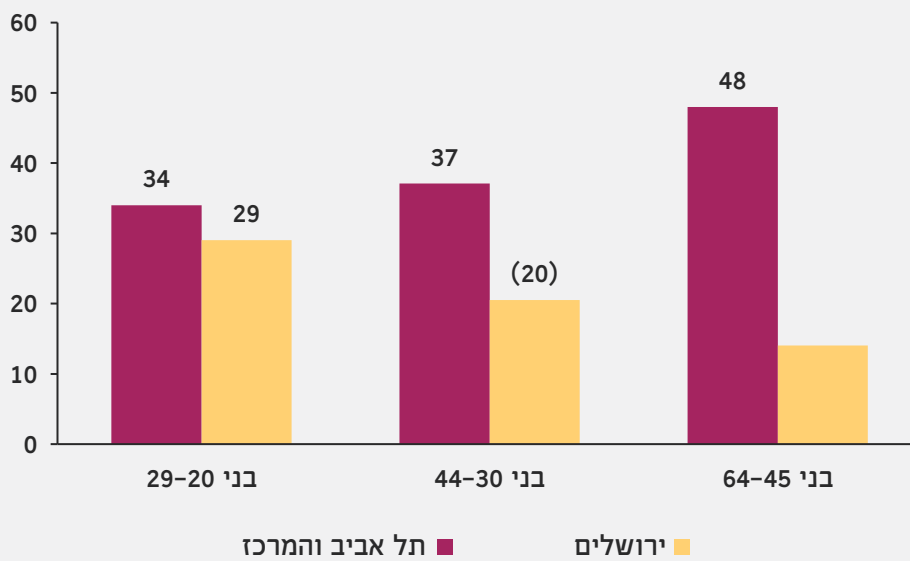

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יוצאים (נשים וגברים) בני 20-64.

שיעור היוצאים במחוזות תל אביב והמרכז עולה עם הגיל.

ואולם למרות הדמיון היחסי של מחוזות המגורים בשתי קבוצות גיל אלו, ניתוח לפי קבוצות גיל מפורטות יותר מאתת על תופעה של מעבר ממחוז ירושלים למחוזות תל אביב והמרכז. מכיוון שניתוח זה מתבסס על מיעוט יחסי של תצפיות, נדרש מחקר עומק נוסף.

תרשים ב-3: שיעור היוצאים (נשים וגברים) המתגוררים במחוז ירושלים ובמחוזות תל אביב והמרכז - לפי קבוצות גיל

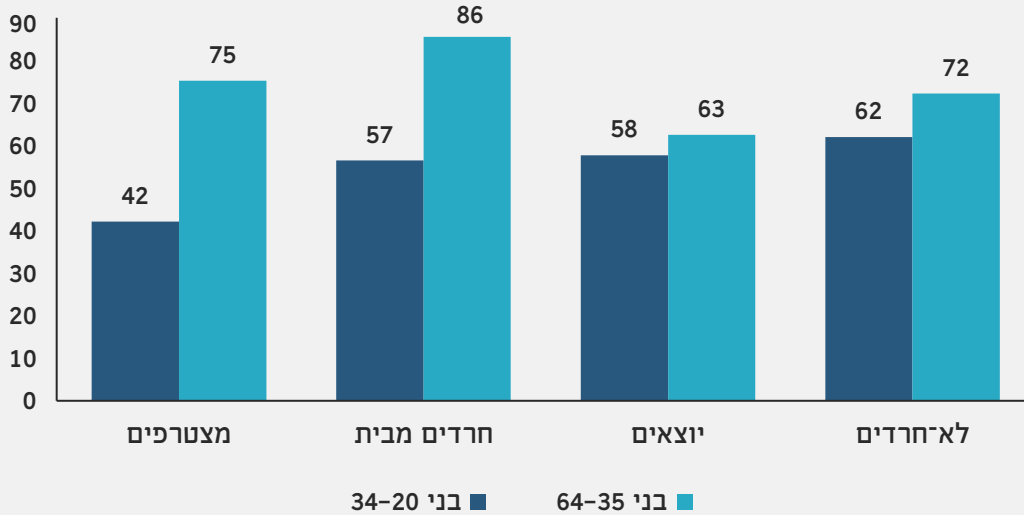
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יוצאים (נשים וגברים) בני 20-64.

ב-2.2 ותק ביישוב ובדירת המגורים

היוצאים אינם מרבים להתנייד בין יישובים, בדומה ללא־חרדים.

הדמיון באזורי המגורים של היוצאים הצעירים לאלו של כלל היוצאים נמצא גם בממצאים הנוגעים לניידות בין יישובים: בדומה לקבוצות המשנה האחרות, היוצאים אינם מרבים להתנייד בין יישובים וכ-60% מהם מתגוררים ביישוב מגוריהם יותר מעשור (תרשים ב-4).

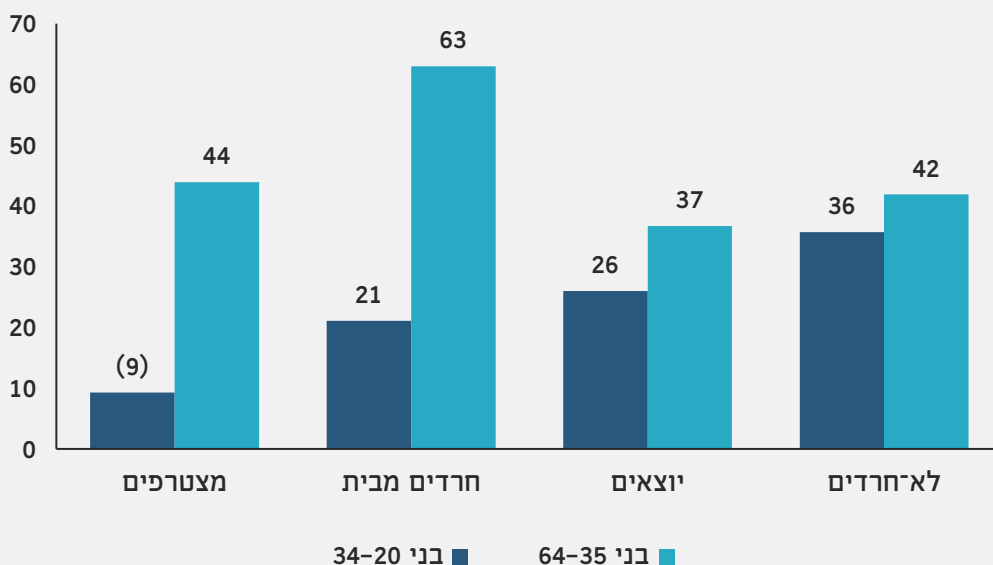
תרשים ב-4: שיעור המתגוררים (נשים וגברים) יותר מעשור באותו יישוב - בחלוקה לקבוצות גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

ניתוח נוסף העלה כי יותר מרבע מהיוצאים בני 20-34 (26%) מתגוררים בדירתם יותר מעשור (תרשים ב-5), פחות משיעורם בקרב בני 35-54 (37%) ומשיעור הלא־חרדים בגילים אלו (36%). ככל הנראה, שיעור זה נובע מכך שהיוצאים אינם יכולים להמשיך להתגורר בבית הוריהם לאחר היציאה, כיוון שמגורים בבית ההורים ידרשו מהם לשמור על אורח חיים חרדי.

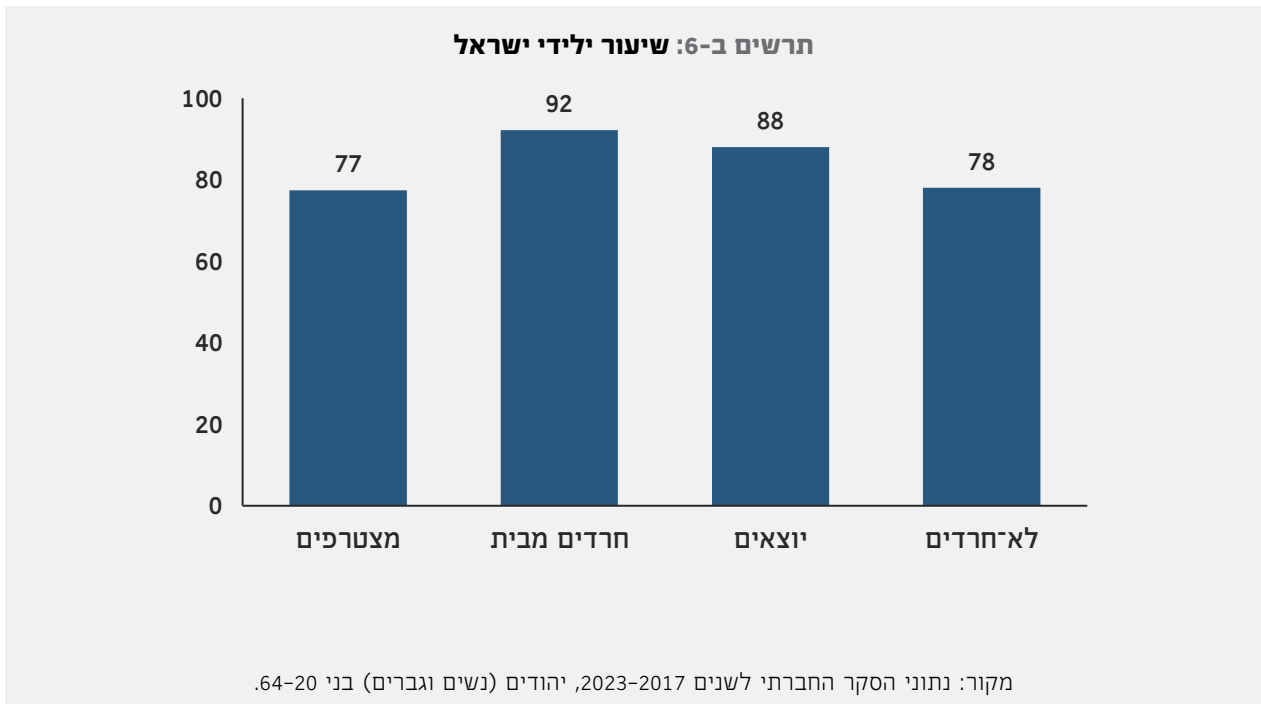
תרשים ב-5: שיעור המתגוררים יותר מעשור באותה דירה - בחלוקה לקבוצות גיל

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

ב-2.3 ארץ מוצא

היוצאים דומים לחרדים מבית בכך שכ-90% מהם נולדו בישראל, גבוה מהשיעור בקרב הלא-חרדים והמצטרפים (77%-78%). השערות הועלו ששיעורי עזיבת החברה החרדית גבוהים משמעותית בקרב ילידי חו"ל (הורוביץ, 2018), אך הערכה זו אינה מקבלת תוקף מנתונים אלו.

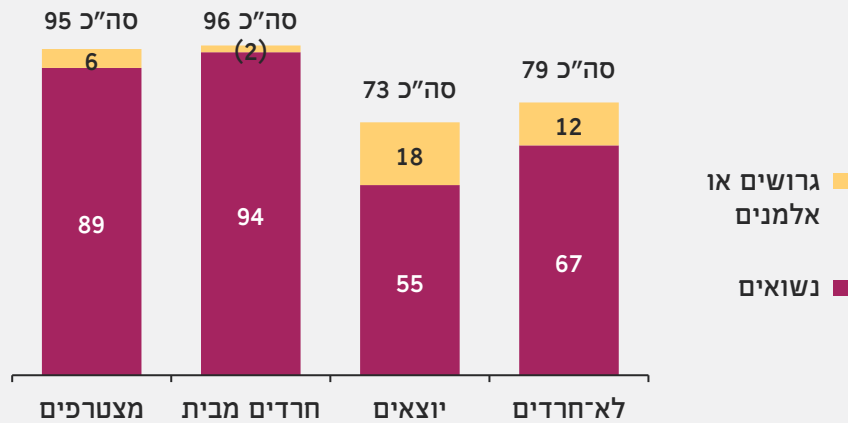
ב-3 מצב משפחתי

המאפיינים המשפחתיים של יוצאי החברה החרדית דומים בדרך כלל לאלו של לא-חרדים.

יוצאות ויוצאי החברה החרדית מהגרים מחברה שבה מקובל להינשא ולהביא ילדים לעולם בגיל צעיר, ומצטרפים לחברה שבה גיל הנישואין עולה עם השנים ומספר הילדים יורד. מהנתונים עולה כי היוצאים לרוב עוזבים את החברה החרדית בגיל צעיר, ומאמצים את הנורמות של החברה הלא-חרדית בנוגע לנישואין והקמת משפחה (תרשים ב-7).

כרבע מהיוצאים רווקים, קרוב למצבם של הלא-חרדים - שיעור הגבוה במידה ניכרת משיעורם של הרווקים בקרב החרדים. למרות הדמיון בשיעור הרווקים, ייתכן שיש הבדלים בין הקבוצות במאפייני הלא-רווקים כיום: 55% מהיוצאים נשואים, מעט פחות משיעור הנשואים בקרב הלא-חרדים (67%), ובשונה מהשיעורים הגבוהים בקרב החרדים (94% בקרב החרדים מבית ו-89% בקרב המצטרפים).

תרשים ב-7: שיעור הלא־רווקים (נשואים בהווה ובעבר) - בקרב בני 25-64

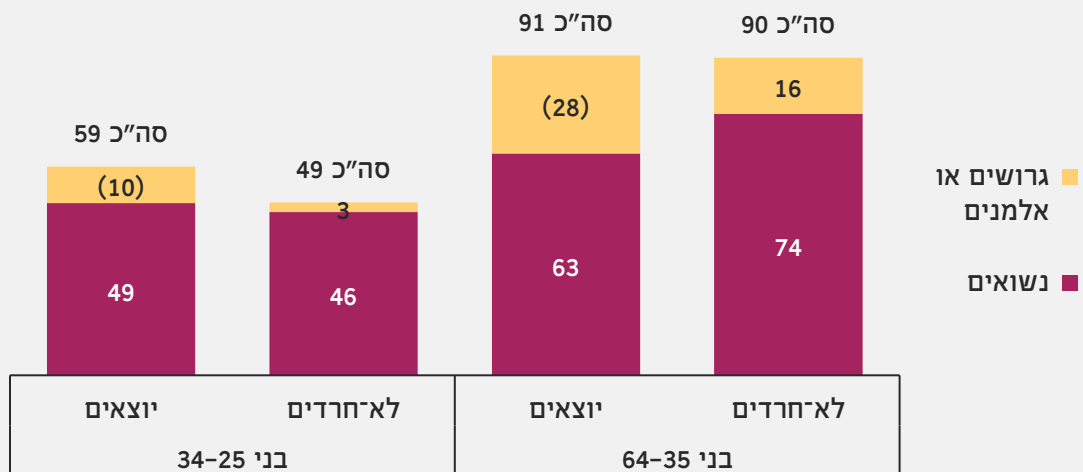

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64.
 לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ב-2.
 גרושים או אלמנים: כולל פרודים.

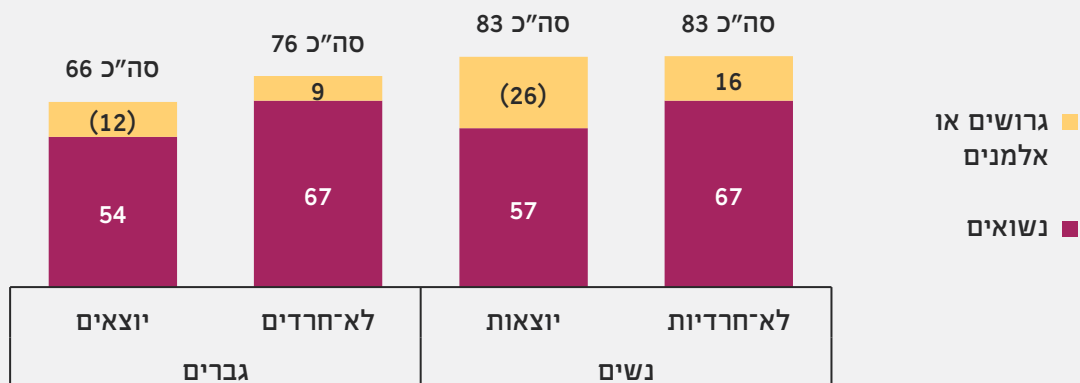
שיעורים אלו מושפעים מהעובדה שהיוצאים בממוצע צעירים יותר (ראו פרק א). בניתוח לפי קבוצות גיל עולה כי שיעור הלא־רווקים (נשואים, גרושים, פרודים או אלמנים) בקרב היוצאים בקבוצת הגיל הצעירה (25-34) גבוה משל לא־חרדים (59% מול 49%) ובקבוצת הגיל המבוגרת (35-64) הוא דומה (91% מול 90%) (תרשים ב-8א). ואולם למרות הדמיון היחסי, שיעור הגרושים בקרב היוצאים גבוה בשתי קבוצות הגיל, אולי בשל יציאה לאחר נישואין וגירושין.

תרשים ב-8: שיעור הלא־רווקים (נשואים בהווה ובעבר) - לפי גיל ומגדר

א. לפי גיל

ב. לפי מגדר

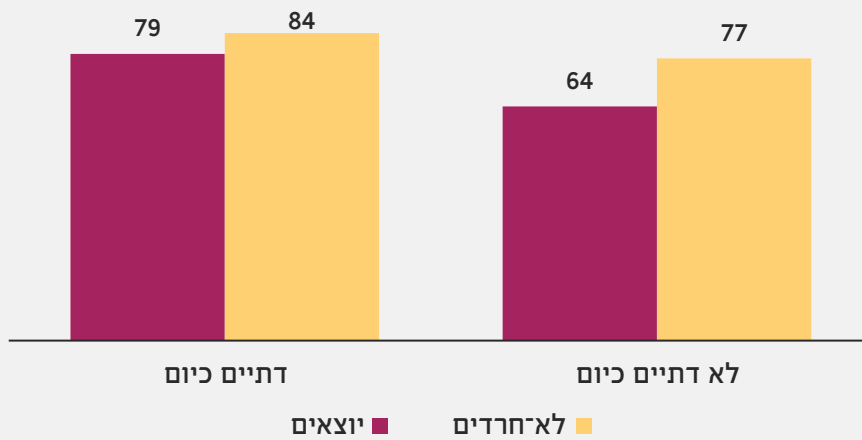

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64.
גרופים או אלמנים: כולל פרודים.

כפי שמוצג בתרשים ב-8, בקרב הגברים היוצאים שיעור הלא־רווקים (נשואים או גרופים) נמוך בהשוואה ללא־חרדים, ואילו בקרב הנשים היוצאות השיעור דומה לשיעור בקרב הלא־חרדיות. עם זאת, למרות דמיון זה, שיעור היוצאות הגרושות גבוה בהשוואה לשיעורן בקרב הלא־חרדיות. כאמור, יש לציין שמכיוון שהיוצאים צעירים יותר, בשקלול הגיל הבדל זה משקף פער שבמציאות הוא אף גבוה יותר. הסברים אפשריים לתופעה זו נידונים בפרק ה'. מכל מקום, עקב מיעוט התצפיות דרוש מחקר נוסף.

הדמיון בין היוצאים ללא־חרדים בכל האמור במצב המשפחתי ניכר גם כשמפלחים את הנתונים על היוצאים לפי מידת דתיותם כיום (תרשים ב-9): שיעור הלא־רווקים בקרב היוצאים הדתיים כיום (79%) דומה יחסית לשיעורם בקרב הלא־חרדים הדתיים כיום (84%), ונמוך משיעורם בקרב החרדים מבית (96%) (תרשים ב-7 לעיל).

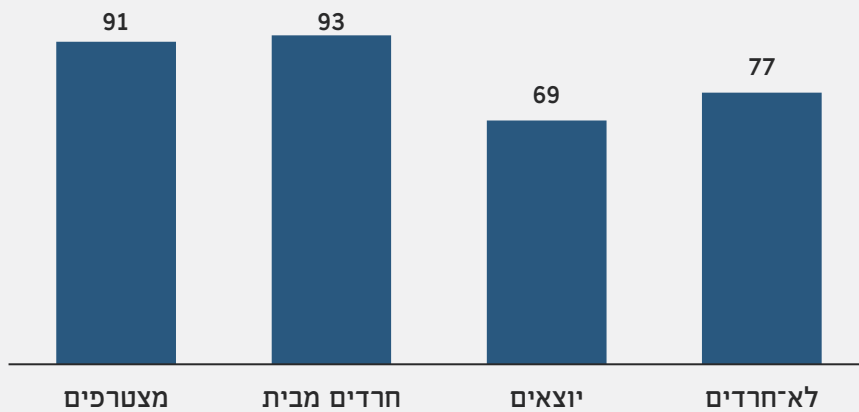
תרשים ב-9: שיעור הלא־רווקים (נשואים בהווה ובעבר) בקרב יוצאים ולא־חרדים - לפי דתיות כיום

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64. גרושים או אלמנים: כולל פרודים.

בהשוואה בין קבוצות המשנה, ניכר דמיון בשיעור ההורים לילדים בקרב היוצאים והלא־חרדים (תרשים ב-10).

תרשים ב-10: שיעור ההורים לילדים (נשים וגברים)

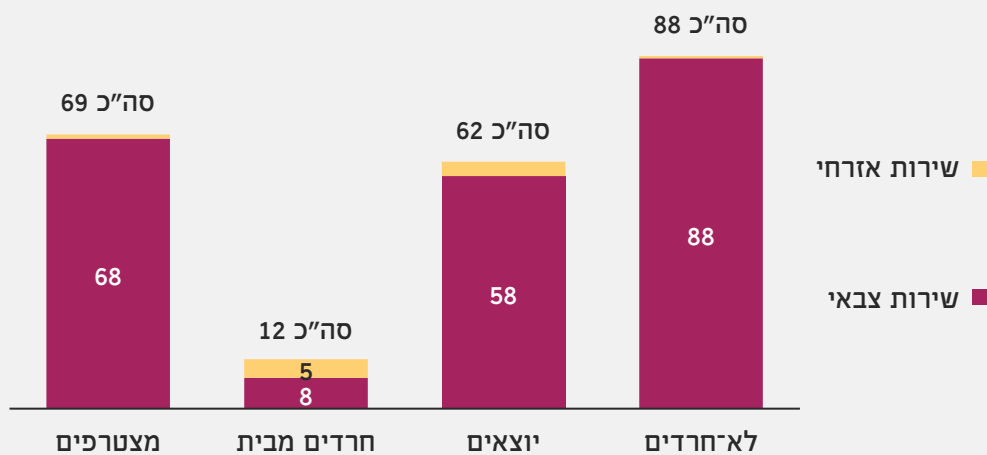
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 25-64. לנתונים בחלוקה לפי מגדר ולקבוצות נוספות, ראו לוח ב-2.

ב-4 שירות בצה"ל

58% מהיוצאים הגברים שירתו בצה"ל – לעומת 8% מהגברים החרדים.

בחברה החרדית, שממנה היוצאות והיוצאים מגיעים, יש התנגדות ניכרת לשירות צבאי לגברים ולנשים. בחברה הלא-חרדית לעומת זה, השירות הצבאי נתפס לא רק ככורח הנסיבות וכשלב חשוב במהלך החיים של צעירים ישראלים, אלא פעמים רבות גם ככרטיס הכניסה לחברה הישראלית של קבוצות בפריפריה החברתית. הרצון להשתלב ניכר בשיעורי הגיוס של הגברים היוצאים (תרשים ב-11): 58% שירתו בצה"ל, שיעור הנמוך מהשיעור בחברה הלא-חרדית (88%), אך גבוה במידה ניכרת משיעור המשרתים בקרב החרדים מבית (8%). כצפוי, שיעור המשרתים מקרב המצטרפים גבוה גם כן – 68%.

תרשים ב-11: שיעור הגברים המשרתים בצה"ל או בשירות אזרחי

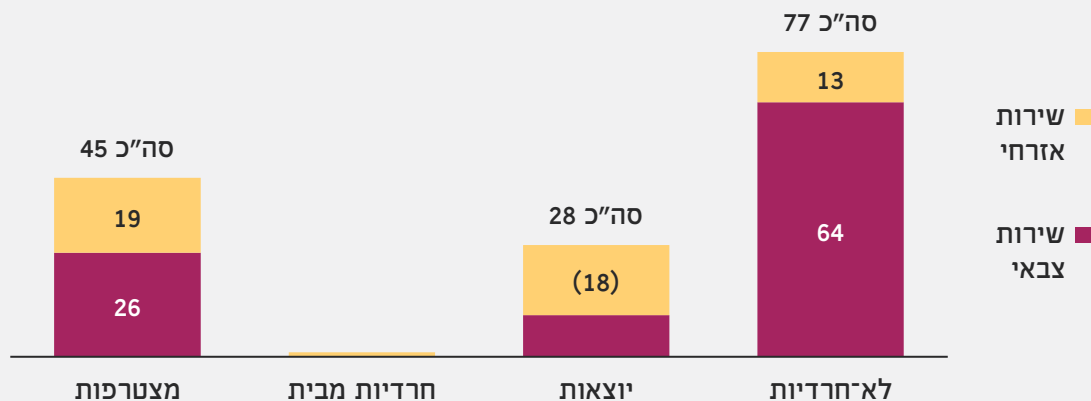

היעדר ערך – טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, גברים יהודים בני 20-64. לנתונים לקבוצות נוספות ראו לוח ב-3.

בקרב הנשים (תרשים ב-12) שיעור היוצאות ששירתו בצה"ל נמוך יחסית, ובצירוף שיעור הנשים ששירתו שירות אזרחי, עמד שיעור המשרתות בשירות צבאי ולאומי יחד על 28% מהיוצאות (נתונים אלו מוצגים בהסתייגות בשל טעות דגימה גבוהה יחסית). שיעור הגיוס הנמוך משקף בראש ובראשונה את הפטור מטעמי דת שמקבלות היוצאות עוד בבית הספר החרדי שלמדו בו, ואת העובדה כי שירות צבאי לנשים אינו מקובל כלל בחברה החרדית.

62% מהיוצאים ו-28% מהיוצאות שירתו בצה"ל או בשירות לאומי-אזרחי.

תרשים ב-12: שיעור הנשים המשרתות בצה"ל או בשירות אזרחי

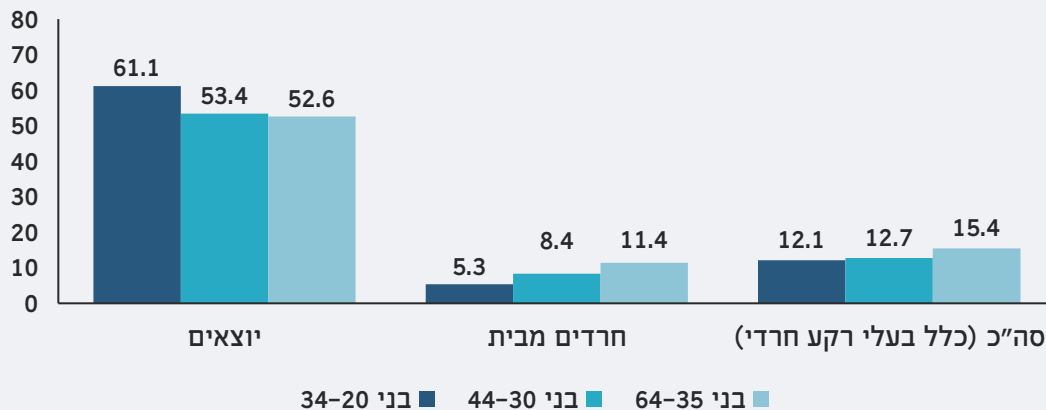

בסוגריים – ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך – טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודיות בנות 20-64. לנתונים לקבוצות נוספות ראו לוח ב-3.

תיבה ב-1: מסלול השירות הצבאי בקרב גברים מרקע חרדי

לפי נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס, שיעור הגברים מרקע חרדי המתגייסים לצה"ל בכל שנה נמוך, ועומד על כ-12% בגילים הצעירים. שיעור המתגייסים שונה בין שתי הקבוצות המרכיבות את הגברים מרקע חרדי כאשר השיעור בקרב חרדים מבית הוא פחות מ-10%, ואילו בקרב היוצאים הוא עומד על כ-60% (תרשים ת-ב-1).

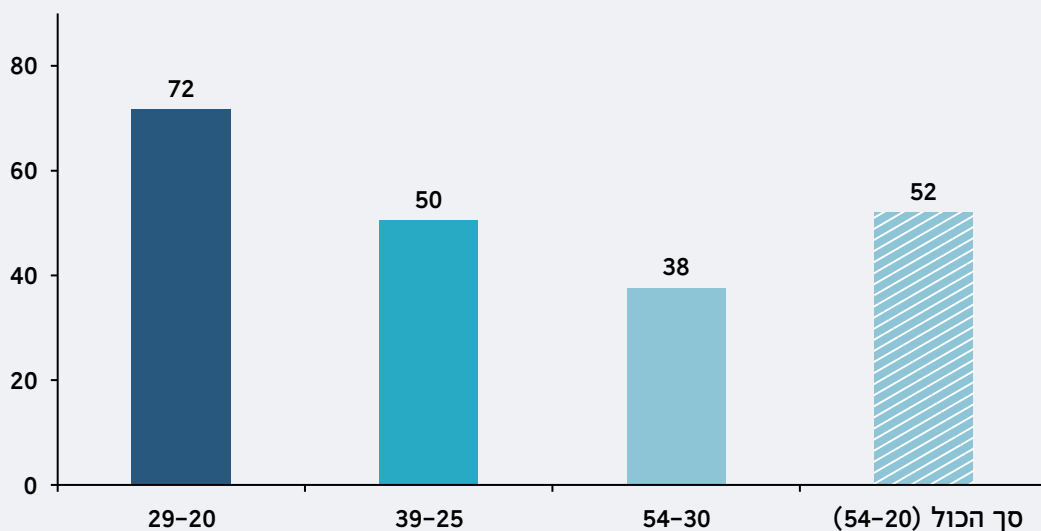
תרשים ת-ב-1: שיעור המשרתים בצה"ל בקרב גברים מרקע חרדי - לפי קבוצות ולפי גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, גברים מרקע חרדי (יוצאים וחרדים מבית) בני 20-64. זיהוי רקע חרדי וחרדי כיום לפי הגדרה עצמית ושירות צבאי לפי דיווח עצמי.

ניתוח שביצעו דויטש ושנפלד (2023) על נתוני הסקר החברתי מצא שבגילים הצעירים (20-29) היוצאים מהווים כ-60% מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי (יוצאים וחרדים מבית) המתגייסים לצה"ל (תרשים ת-ב-2).²

תרשים ת-ב-2: שיעור היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי, לפי קבוצות גיל

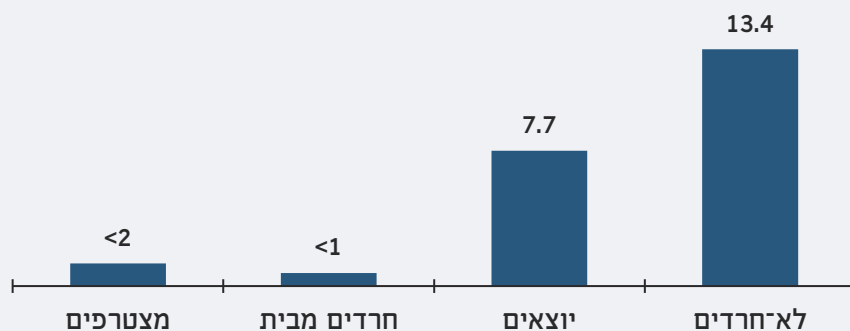
מקור: עיבוד דויטש ושנפלד (2023) לנתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, גברים מרקע חרדי בני 20-54. (יוצאים וחרדים מבית). זיהוי רקע חרדי וחרדי כיום לפי הגדרה עצמית ושירות צבאי לפי דיווח עצמי.

2. הטוח מתקבל כאשר לוקחים בחשבון גיוס עתידי בגיל מבוגר יותר בקרב חרדים מבית.

שיעור המשרתים במילואים

תמונה דומה מתקבלת כשבוחנים את שיעור היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי במילואים. באמצעות חישוב אומדן גס לשיעור המשרתים במילואים (ממוצע שבועי) בקרב בני 25-44³, עולה כי ברבעון הרביעי של 2023, בשל מלחמת חרבות ברזל, עמד שיעור המשרתים במילואים על כ-13.4% בקרב הלא-חרדים ועל 7.7% בקרב היוצאים, לעומת כ-1% בקרב המצטרפים והחרדים מבית.

תרשים ת-ב-3: שיעור המשרתים במילואים, אוקטובר-דצמבר 2023 - גברים בני 25-44

מקור: נתוני סכ"א לשנת 2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-44. זיהוי רקע חרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית וחרדי כיום בהגדרה עצמית. שירות מילואים: מי שנימק "מילואים" כסיבה להיעדרות מעבודה, לעבודה בהיקף נמוך מהרגיל או אי-חיפוש עבודה.

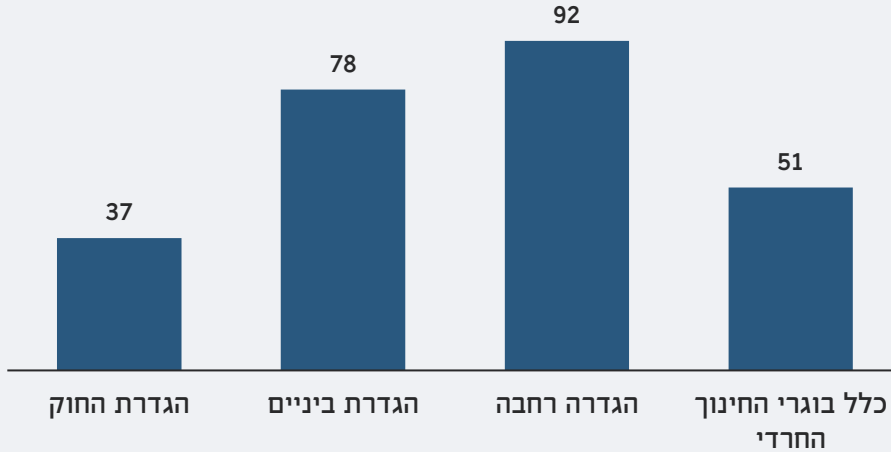
שיעור המשרתים במסלולים ייעודיים לחרדים ובמסלולים כלל צה"ליים (לא ייעודיים)

לפי כמה דיווחים שמסר צה"ל במשך השנים, כמחצית מבעלי רקע חרדי משרתים במסלולים ייעודיים לחרדים, הדורשים מהמשרתים בהם לשמור על אורח חיים חרדי (אלמסי, 2018; קפלן ודויטש, 2024). מסלולים אלו כוללים שירות קרבי, למשל בגדוד נצח יהודה ופלוגת ח"ץ בחטיבת הצנחנים, וכן מסלולים טכנולוגיים כגון תוכנית "בינה בירוק" בחיל המודיעין ו"שח"ר כחול" בחיל האוויר, המיועדות לגברים חרדים בני 21-26. (דויטש ושנפלד, 2023).

עם זאת, דיווחים אלו כללו לרוב גם בעלי רקע חרדי שלמדו במוסדות שאינם מוכרים כחרדיים לפי הגדרת החוק, שכן צה"ל בדיווחיו מפריד בין בוגרי החינוך החרדי המוכרים לפי החוק לבוגרי החינוך החרדי לפי הגדרות רחבות יותר.⁴ מניתוח נתוני שאילתה שהוגשה לצה"ל בשנת 2024 (צה"ל, 2024) (תרשים ת-ב-5), עולה כי רוב בעלי רקע חרדי שמוכרים כבוגרי החינוך החרדי לפי הגדרת החוק, משרתים במסלולים ייעודיים לחרדים, ורק כשליש מהם (37%) משרתים במסלולים כלל צה"ליים (לא ייעודיים לחרדים), בהשוואה ל-78%-92% מהנספרים כבוגרי החינוך החרדי בהגדרות המרחיבות. השיעור הנמוך של המשתייכים להגדרות המרחיבות המשרתים במסלולים ייעודיים לחרדים מחזק את ההשערה כי הם בעלי זיקה חלשה לחברה החרדית.

3. כ"שירת במילואים" נחשב מי שנימק "מילואים" כסיבה להיעדרות מעבודה או לעבודה בהיקף שעות נמוך מהרגיל או כסיבה לאי-חיפוש עבודה. יש לציין שסטודנט שהיה במילואים ואינו עובד בשל הלימודים, ייתכן שלא ידווח כסיבה עיקרית לאי-עבודה את היותו במילואים כך שייתכן שמדובר במדד חסר.
4. הגדרת החוק: "בוגרי מוסדות החינוך החרדיים" מי שבגילים 14-18 למד שנתיים לפחות במוסד חינוך שמסווג מבחינה מנהלית כ"מוסד תרבותי ייחודי" לחרדים או במוסדות חרדיים שנכללו בצו שר הביטחון; הגדרת ביניים - בוגרי מוסדות חרדיים שהומלצו על ידי צה"ל להיכלל בדיווחי שר הביטחון. ההגדרה הרחבה: בוגרי חינוך בפיקוח חרדי שאינם נכללים בשתי ההגדרות הקודמות (צה"ל, 2024).

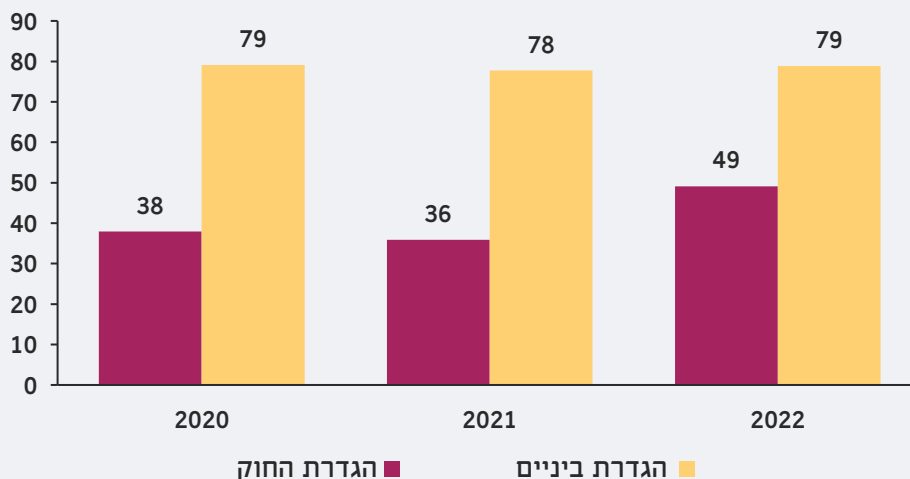
תרשים ת-ב-4: שיעור הגברים מרקע חרדי שמשרתים במסלולים כלל צה"ליים - לפי סוג ההגדרה (2021-2020)

מקור: תשובת צה"ל לשאלות במסגרת בג"ץ חוק הגיוס (צה"ל, 2024).
 הגדרת החוק: מי שלמד לפחות שנתיים במוסד חרדי המוגדר כ"מוסד תרבותי ייחודי" בהתאם לחוק או שמופיעים בצו שר הביטחון; הגדרת ביניים - בוגרי מוסדות חרדיים שהומלצו לשר הביטחון ואינם נכללים בקבוצה "הגדרת החוק"; הגדרה רחבה - בוגרי מוסדות בפקוח חרדי שאינם נכללים בשתי הקבוצות הקודמות.

בכל האמור במגמות לאורך זמן, נתוני צה"ל מהשנים האחרונות אינם עקביים, ולכן לא ניתן לדעת בוודאות האם יש עלייה בשיעור הגברים מרקע חרדי המשרתים במסלולים כלל צה"ליים שאינם ייעודיים לחרדים: בשנים 2021-2020 כ-37% שירתו במסלולים כלל צה"ליים, ואילו בשנת 2022 השיעור עלה בחדות ל-49%. עם זאת נתונים אלו חריגים לעומת השנים הקודמות.⁵

תרשים ת-ב-5: שיעור הגברים מרקע חרדי שמשרתים במסלולים כלל צה"ליים (לא ייעודיים)

מקור: תשובת צה"ל לשאלות במסגרת בג"ץ חוק הגיוס (צה"ל, 2024).
 הגדרת החוק: מי שלמד לפחות שנתיים במוסד חרדי המוגדר כ"מוסד תרבותי ייחודי" בהתאם לחוק או שמופיעים בצו שר הביטחון; הגדרת ביניים - בוגרי מוסדות חרדיים שהומלצו לשר הביטחון ואינם נכללים בקבוצה "הגדרת החוק"; הגדרה רחבה - בוגרי מוסדות בפקוח חרדי שאינם נכללים בשתי הקבוצות הקודמות.

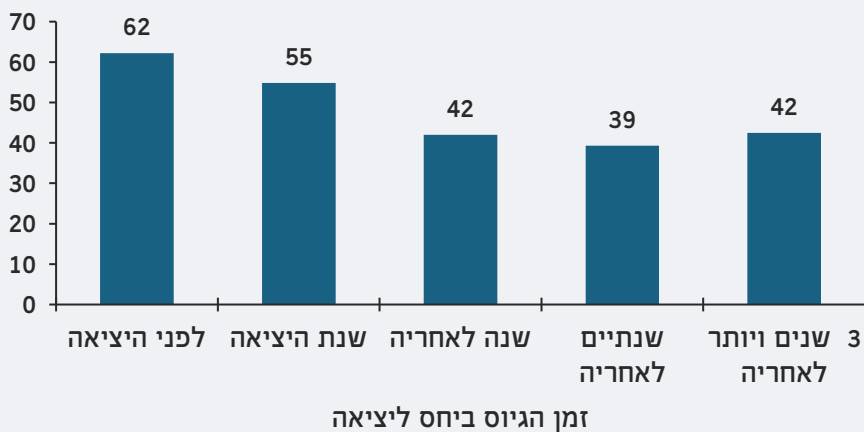
5. נתונים אלו מצטרפים לנתוני צה"ל שהתקבלו משאלת "יוצאים לשינוי" לצה"ל (קפלן ודויטש, 2024), לפיהם בין השנים 2019 ל-2021 עלה שיעור בעלי רקע חרדי (לפי ההגדרה הרחבה) המשרתים במסלולים כלל צה"ליים מ-48% ל-55%. עם זאת, לפי נתונים אלו גם ב-2021 הייתה עלייה, בשונה מנתוני צה"ל בתשובה לשאלתא (צה"ל, 2024). דיווחי צה"ל בשני מקורות אלו שונים במקצת, ולא ברורה סיבת השוני.

לפי נתונים אלה - אם 60%-70% מכלל בעלי רקע חרדי המתגייסים לצה"ל הם יוצאים, ו-40% מבעלי רקע חרדי שירתו במסלולים כלל צה"ליים (עד 2021), אזי גם אם כלל המשרתים במסלולים הכלל צה"ליים הם יוצאים, עדיין 20%-30% מבעלי רקע חרדי הם יוצאים שמשרתים במסלולים ייעודיים לחרדים.

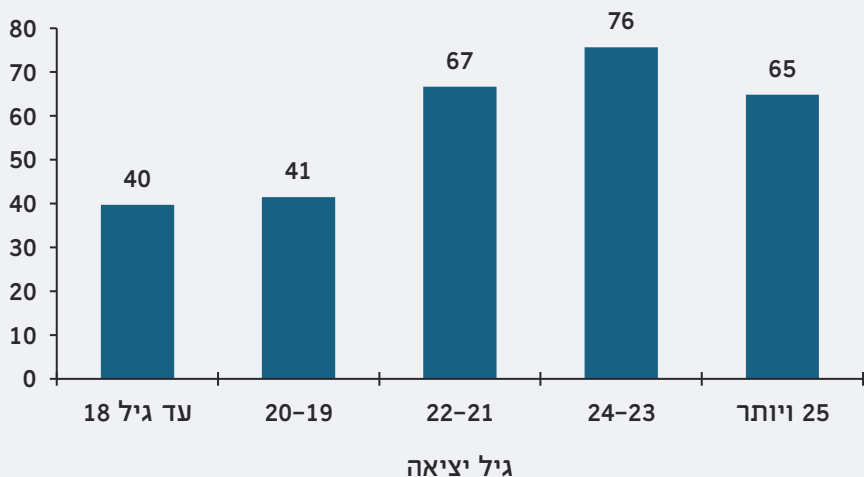
נתונים אלה עולים בקנה אחד עם ממצאי סקר של יוצאים לשינוי בקרב גברים יוצאים שנערך בשנת 2024 (להלן "סקר ההשתלבות", להרחבה ראו בנספח המקוון). כמחצית מהמשיבים לסקר (49%) דיווחו שהם שירתו במסלולים ייעודיים לחרדים (N=348), כשהשיעור היה גבוה יותר בקרב אלו שהתגייסו לפני היציאה (62%) ונמוך יותר בקרב אלו שהתגייסו לאחר (כ-40%) (תרשים ת-ב-א). מן הנתונים הללו עולה שגם בקרב יוצאים שהתגייסו לאחר עזיבת החברה החרדית, כ-40% מהם שירתו במסלולים ייעודיים לחרדים. ייתכן שחלק מן ההסבר הוא גיל הגיוס (תרשים ת-ב-ב).

תרשים ת-ב-6: שיעור המשרתים במסלולים ייעודיים לחרדים - לפי זמן היציאה והגיוס (סקר ההשתלבות)

א. לפי זמן הגיוס ביחס ליציאה

ב. לפי גיל היציאה

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית). נכללים גברים בני 18 ויותר שדיווחו על שירות צבאי (N=348).

בשל קיומם של מסלולים ייעודיים לחרדים המתגייסים בגיל מבוגר יחסית, שמאפשרים להשתלב ביחידות טכנולוגיות ולרכוש מקצוע במהלך השירות (למשל לפי המדיניות הרשמית של מסלול שח"ר, למסלול מתקבלים גברים בוגרי החינוך החרדי בני 21 לפחות, צה"ל, 2023) - ייתכן שיוצאים שמתגייסים בגיל מבוגר מעדיפים להתגייס למסלולים אלה.

ב-5 השכלה גבוהה

בקרב נשים וגברים שיעור בעלי התארים האקדמיים נמוך יחסית הן בקרב היוצאים והן בקרב החרדים.

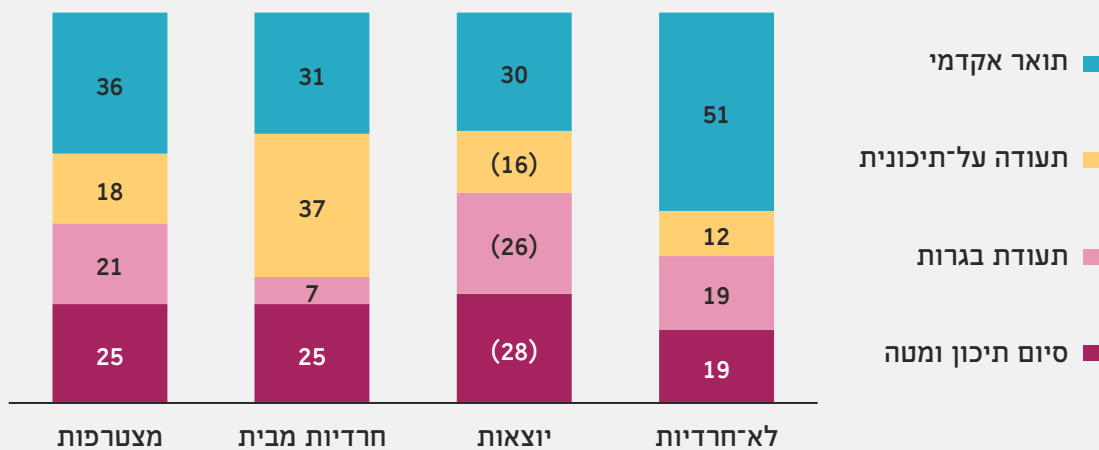
הגברים היוצאים והחרדים מבית הם בוגרי מערכת החינוך החרדית, שבה כמעט שאין לומדים לימודי ליבה. בישיבות הקטנות, שרובם למדו בהן בגילי התיכון, לומדים לימודי קודש בלבד, ללא לימודי מתמטיקה או אנגלית.⁶

בניגוד לגברים, רוב הבנות במערכת החינוך החרדית לומדות לימודי ליבה בהיקף כמעט מלא. עם זאת שיעור הזכאיות לתעודת בגרות נמוך במידה ניכרת משיעורן בקרב בוגרות מערכת החינוך הממלכתית. רוב התלמידות נבחנות בבחינות חיצוניות (בגרות או מבחני סאלד) בהיקף חלקי, והן בעלות תעודת סאלד, המוכרת על ידי משרד החינוך כשוות ערך ל-11 יחידות לימוד (להרחבה ראו פרק ה).⁷ לאחר סיום התיכון רובן ממשיכות לכיתות י"ג-י"ד (סמינר) במסלול לקראת תעודה על-תיכונית (כגון תעודת הוראה או תעודת הנדסאית מטעם מה"ט - המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית). ככלל הנתונים מלמדים כי שיעור בעלי תואר אקדמי בקרב היוצאים - נשים וגברים - נמוך מאוד ביחס ללא-חרדים וקרוב יותר לשיעורו בקרב החרדים מבית.

ב-5.1 תעודה גבוהה בקרב הנשים

מהשוואת ההשכלה של נשים בארבע קבוצות המשנה (תרשים ב-13) עולה כי יש הבדל בין בעלות תואר אקדמי - ששיעורן בקרב היוצאות ובקרב החרדיות מבית דומה (30% מול 31%) - ובין בוגרות לימודים אחרים. בכל האמור בתעודה גבוהה על-תיכונית (במוסד אקדמי או במוסד על-תיכוני), דיווחו 68% מהחרדיות מבית על תעודה כזאת בהשוואה לכ-46% מהיוצאות.

תרשים ב-13: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר של נשים בנות 25-64 (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, נשים יהודיות בנות 25-64.
 לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ב-4. הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

6. בשנת 2020, מתוך הבנים שבכיתה י"ב למדו בחינוך שבפיקוח חרדי רק 14% ניגשו לבחינת בגרות אחת לפחות, ורק 4% זכאים לתעודת בגרות, בהשוואה ל-94% ו-79% בחינוך הממלכתי, בהתאמה. השיעור בפועל נמוך יותר, שכן שיעור מסוים מהבנים בכיתה י"ב בחינוך החרדי אינם רשומים במשרד החינוך הממלכתי (כהנר ומלאך, 2023).

7. תעודות סאלד הן תעודות שניתנות על בסיס מבחני חוץ שערך מכון הנרייטה סאלד בסמינרי בית יעקב. לא ידוע מה שיעור הבנות הזכאיות לתעודות אלה, אך ככל הנראה מדובר בשיעור גבוה מתוך כלל הבנות בוגרות החינוך החרדי. שיעורן של בוגרות החינוך החרדי שנבחנו בבחינת בגרות אחת לפחות עומד על 69%, ואולם רק 25% זכאיות לתעודת בגרות מלאה לעומת 89% בחינוך הממלכתי (כהנר ומלאך, 2023).

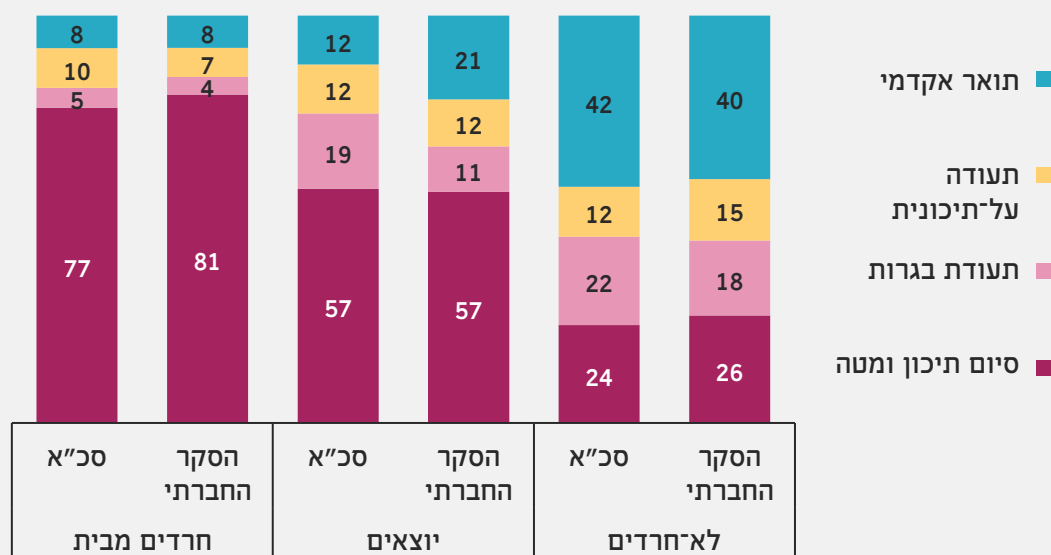
בנוסף, בקרב החרדיות מבית שיעור בעלות תעודת הבגרות כתעודה הגבוהה ביותר (7%) נמוך מזה שבקרב יוצאות (26%). הגורם לפער עשוי להיות שילוב של שיעור יציאה גבוה יותר בקרב בוגרות בתי ספר חרדיים שמגישים לבגרות מלאה, ושיעור גבוה של יוצאות שעוזבות את מוסדות החינוך החרדיים לפני תום לימודי הסמינר (כיתות י"ג-י"ד), המעניקים תעודת מקצוע. כך בקרב יוצאות אלה תעודת הבגרות היא התעודה הגבוהה ביותר אם בשל לימודים בתיכון שמגיש לבגרות, ואם בשל השלמה לאחר היציאה. בפרק ה' מוצגים נתונים שמהם עולה כי כנראה שיעור גבוה של יוצאות עוזבות לפני סיום לימודי הסמינר, ועל כן לשיעור נמוך מהן תעודה על-תיכונית, בהשוואה לחרדיות מבית, ששיעור בעלות התעודה העל-תיכונית בקרבן גבוה יותר.

ב-5.2 תעודה גבוהה בקרב הגברים

בניגוד לנתונים על הנשים, המצויים רק בסקר החברתי, נתוני ההשכלה של הגברים מתבססים גם על הסקר החברתי וגם על סכ"א (תרשים ב-14). התמונה העולה משתי המקורות דומה יחסית ולפיה רמות ההשכלה בקרב היוצאים נמוכות במידה ניכרת מאלה של הלא-חרדים וגבוהות מאלה של החרדים מבית: כ-57% מהיוצאים הם חסרי תעודה על-תיכונית לעומת כ-80% מהחרדים מבית וכרבע מהלא-חרדים.

בהתאמה לכך, שיעור היוצאים בעלי תואר אקדמי נמוך מזה שבקרב הלא-חרדים (40%-42%) וגבוה מזה שבקרב חרדים מבית (8%), אך קיים הבדל בין המקורות: לפי אומדן סכ"א ל-12% מהיוצאים יש תואר אקדמי, ואילו לפי אומדן הסקר החברתי - ל-21%. יש לציין כי בנתוני סכ"א יש שיעור גבוה יותר של בעלי תעודת בגרות בהשוואה לסקר החברתי, וכך למרות ההבדל בין המקורות, בשיעור המאוחד של שתי הקבוצות - שיעור בעלי תעודת בגרות או תואר אקדמי - קיים דמיון ביניהן: 31% בסכ"א ו-32% בסקר החברתי.

תרשים ב-14: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר של גברים בני 25-64 - בשתי שיטות (%)

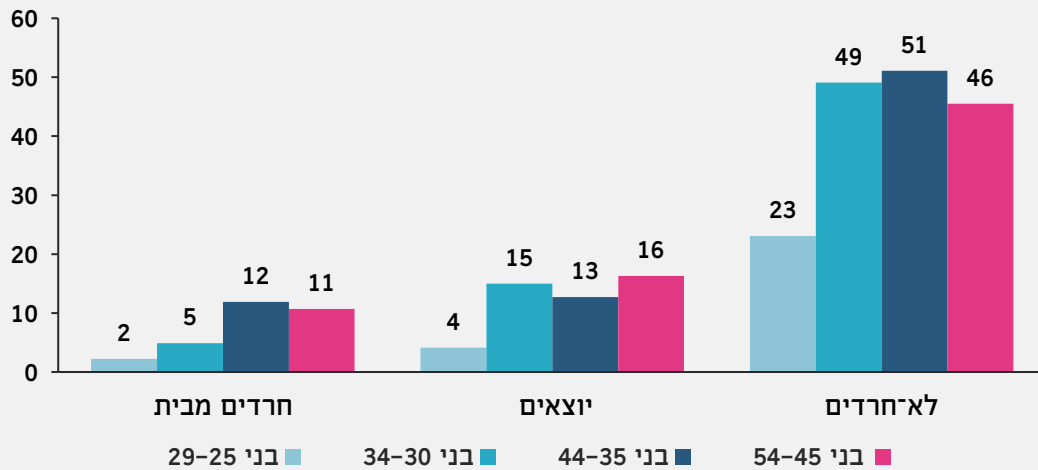
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, המזהה רקע חרדי וחרדי כיום לפי הגדרה עצמית; **סכ"א** - נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, יהודים ילידי ישראל, המזהה רקע חרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית וחרדי כיום בהגדרה עצמית. לנתונים לקבוצות נוספות ראו לוח ב-5. הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

מהשוואה של בעלי תואר אקדמי לפי קבוצות גיל על בסיס נתוני סכ"א (תרשים ב-15) עולה כי לאחר גיל 30 לכי 15% מהיוצאים יש תואר אקדמי בהשוואה ל-5%-12% מהחרדים מבית. הוספה לקבוצת בעלי התואר האקדמי גם את אלו שמצויים בשלב הלימודים לקראתו (תרשים ב-15)⁸ מלמדת כי 23% מהיוצאים הגברים בני 30-34 הם בעלי תואר אקדמי או בלימודים לקראתו.

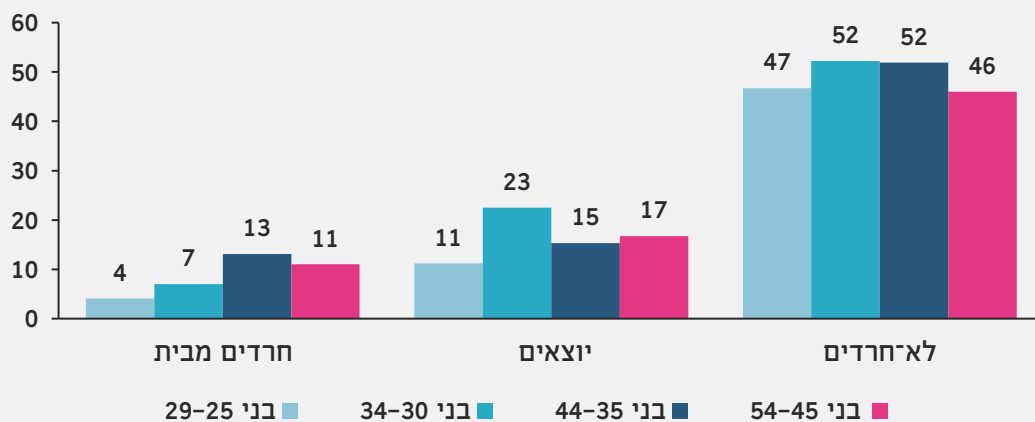
שיעור זה גבוה משיעורם של היוצאים בעלי תואר אקדמי בגילים המבוגרים, דבר שעשוי לאותת על אחד משני מצבים: גידול במספר היוצאים הפונים ללימודים אקדמיים, או לחלופין נשירה גבוהה מלימודים אקדמיים בקרב היוצאים. כך או כך חשוב לסייג כי השיעור הגבוה הוא בקבוצת גיל אחת ויחידה (30-34), ונדרשים נתונים נוספים שיתקפו ממצאים אלו.

תרשים ב-15: גברים בעלי תואר אקדמי - בחלוקה לקבוצות גיל

א. שיעור בעלי תואר אקדמי

ב. שיעור סטודנטים או בעלי תואר אקדמי

מקור: נתוני סכ"א ל-2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. סטודנטים - מי שדיווח שהוא לומד כיום וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לקראת תואר אקדמי.

8. שלב לימודים אקדמיים הוגדר למי שדיווח בסקר כוח אדם שהוא לומד כיום, וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לקראת תואר אקדמי.

ב-לוחות

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מורחבים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שעבורן הוצגו נתונים בגוף הפרק: **יוצאים (חרדים לשעבר)** - בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום; **חרדים מבית** - בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום; **מצטרפים ("מתחרדים")** - בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום; **לא-חרדים** - בעלי רקע לא חרדי שאינם חרדים כיום.

בנוסף מוצגים נתונים לשתי קבוצות הניתוח הרחבות לפי השתייכות בעבר וכיום:

- **כלל בעלי רקע חרדי** (חרדים מבית ויוצאים)
- **כלל החרדים כיום** (חרדים מבית ומצטרפים)

הערכים של קבוצת **כלל הלא-חרדים כיום** (לא-חרדים ויוצאים) אינם מובאים בלוחות, כיוון שבערכיהם הם דומים מאוד לערכים של לא-חרדים.

לוח ב-1: מחוז מגורים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

	לא-חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום
גברים ונשים						
תל אביב	32	22	10	23	11	13
המרכז	21	15	22	18	22	21
ירושלים	7	24	35	22	34	32
חיפה והצפון	22	17	7	15	8	9
הדרום	15	12	11	16	11	12
יהודה ושומרון	4	(10)	15	7	14	13
גברים						
תל אביב והמרכז	52	37	32	43	32	35
ירושלים	7	25	35	20	34	31
חיפה והצפון	22	(16)	8	16	9	10
הדרום	15	(13)	10	16	10	12
יהודה ושומרון	4	(10)	15	(6)	14	13
נשים						
תל אביב והמרכז	53	38	33	38	33	34
ירושלים	7	(22)	35	24	34	32
חיפה והצפון	22	(18)	7	15	8	8
הדרום	15	(12)	11	16	11	12
יהודה ושומרון	4	(10)	14	(8)	14	13
בני 20-34 (גברים ונשים)						
תל אביב והמרכז	51	37	32	38	32	33
ירושלים	8	24	34	20	33	32
חיפה והצפון	21	19	9	18	10	10
הדרום	16	(11)	11	16	11	12
יהודה ושומרון	5	(9)	14	(7)	14	13

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023 בקרב בני 20-64.

לוח ב-2: סטטוס משפחתי - בחלוקה לפי מגדר בקרב בני 25-64 (%)

לא-חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	
גברים ונשים						
67	55	94	89	90	93	נשואים
21	27	4	5	6	5	רווקים
77	69	93	91	90	92	הורים לילדים
גברים						
67	54	93	87	89	91	נשואים
24	34	5	(7)	8	5	רווקים
72	59	92	89	88	91	אבות ילדים
נשים						
67	57	95	92	91	94	נשואות
17	17	(4)	(3)	5	4	רווקות
81	81	94	94	93	94	אמהות לילדים

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023.

לוח ב-3: שיעור המשרתים בצה"ל או בשירות אזרחי - לפי מגדר ולפי קבוצות גיל

לא-חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	
גברים ונשים						
76	37	4	49	7	15	שירות צבאי
7	(10)	3	9	4	4	שירות אזרחי
83	47	7	58	11	19	סה"כ שירות צבאי או אזרחי
גברים						
88	58	8	68	13	23	שירות צבאי
1	<5	5	<2	5	4	שירות אזרחי
88	62	12	69	18	27	סה"כ שירות צבאי או אזרחי
נשים						
64	(11)	<1	26	(1)	6	שירות צבאי
13	(18)	(1)	19	(3)	5	שירות אזרחי
77	28	(1)	45	4	11	שירות צבאי או אזרחי
בני 20-34 (נשים וגברים)						
80	37	3	44	7	8	שירות צבאי
10	(11)	3	(11)	4	4	שירות אזרחי
91	48	5	54	10	12	שירות צבאי או אזרחי

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023 בקרב בני 20-64.

לוח ב-4: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - נשים בנות 25-64 (%)

כלל החרדיות כיום	כלל בעלות רקע חרדי	מצטרפות	חרדיות מבית	יוצאות	לא-חרדיות	סיום תיכון ומטה
25	26	25	25	(28)	19	סיום תיכון ומטה
11	9	21	7	(26)	19	תעודת בגרות
32	35	18	37	(16)	12	תעודה על-תיכונית
32	31	36	31	30	51	תואר אקדמי

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3.
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023.

לוח ב-5: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - גברים בני 25-64, לפי מקורות נתונים (%)

כלל חרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	הסקר החברתי ¹
70	78	46	81	57	26	סיום תיכון ומטה
10	5	21	4	(11)	18	בגרות
9	8	14	7	(12)	15	תעודה על-תיכונית
11	9	19	8	(21)	40	תואר אקדמי
סכ"א²						
72	74	55	77	57	24	סיום תיכון ומטה
8	7	18	5	19	22	תעודת בגרות
11	10	13	10	12	12	תעודה על-תיכונית
9	9	14	8	12	42	תואר אקדמי

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3.
מקורות:

- נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, המזהה רקע חרדי וחרדי כיום לפי הגדרה עצמית.
- נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים ילידי ישראל, המזהה רקע חרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בשיבה חרדית וחרדי כיום בהגדרת עצמית.

לוח ב-6: שיעור בעלי תואר אקדמי - גברים בחלוקה לקבוצות גיל

קבוצות גיל	לא־חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל חרדים כיום
בעלי תואר אקדמי¹						
29-25	23	<5	(2)	<5	(2)	(2)
34-30	49	(15)	(5)	(13)	6	6
44-35	51	(13)	12	20	12	14
54-45	46	(16)	11	15	12	12
54-25	42	12	8	14	9	9
סטודנטים² או בעלי תואר אקדמי						
29-25	47	(11)	(4)	(7)	5	5
34-30	52	(23)	7	(13)	9	8
44-35	52	(15)	13	21	13	15
54-45	46	(17)	11	16	12	12
54-25	46	16	9	15	10	11

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3.
 מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים ילידי ישראל.
 סטודנט - מי שדיווח שהוא לומד כיום וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לקראת תואר אקדמי.

ב-מקורות

אלמסי א' (2018). **שירות צבאי של חרדים וחרדים לשעבר**. מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

דויטש, צ', ושנפלד, מ' (2023). גיוס גברים מרקע חרדי: חרדים מבית ויוצאים. **יוצאים עם נתונים 2023**. יוצאים לשינוי.

קפלן, ש', ודויטש, צ' (2024). **בוגרי החינוך החרדי במסלולים כלליים (מעורבים): ניתוח נתוני צה"ל בתשובה לשאלת יוצאים לשינוי**. יוצאים לשינוי.

דויטש, צ', שנפלד, מ', ותירוש, א' (2024, 27 ביוני). **חרדים בעבר ובהווה: כלכלה ותעסוקה של בעלי רקע חרדי** [הרצאה בכנס]. הכנס ה-40 של האגודה הישראלית לכלכלה, אוניברסיטת רייכמן, הרצליה.

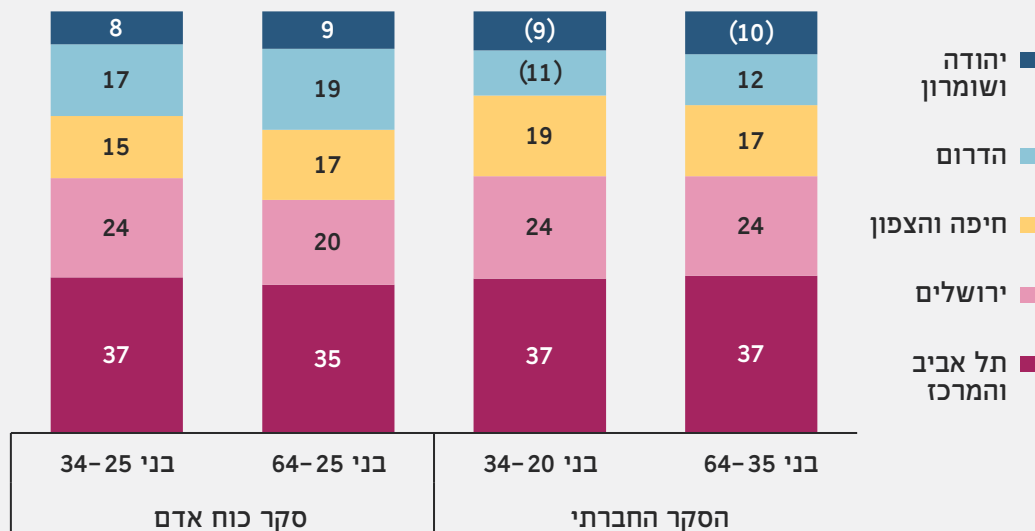
כהנר, ל', ומלאך, ג' (2023). **שנתון החברה החרדית בישראל**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

צה"ל (2024). **תשובת צה"ל לשאלת חופש מידע במסגרת עתירות חוק הגיוס והתמיכות, 19 במאי 2024**.

ב-נספחים

נספח ב-1 השלמת נתונים

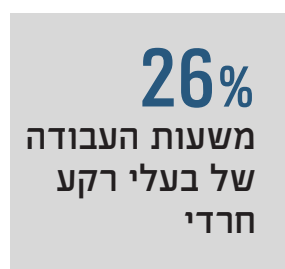
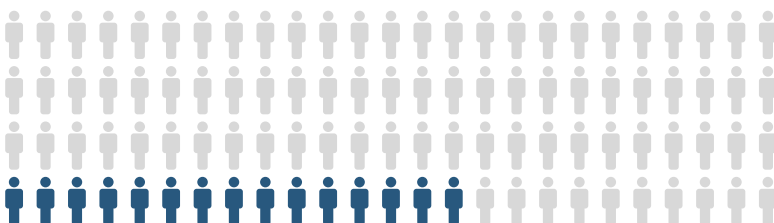
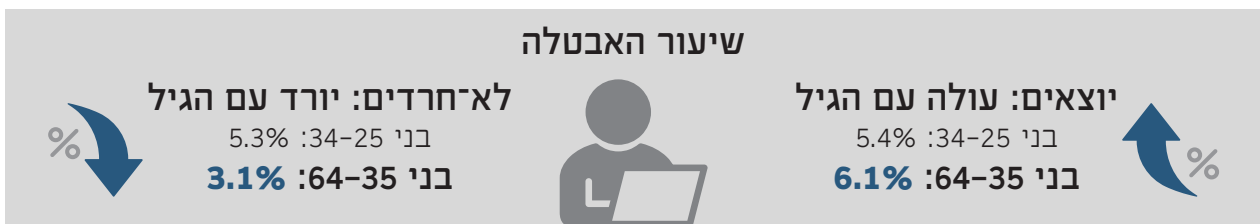
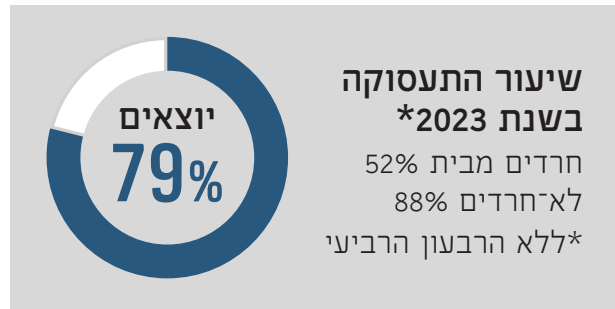
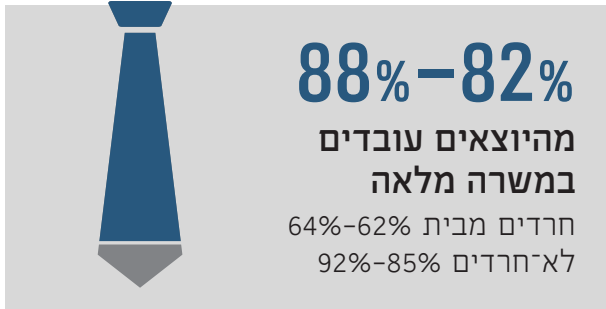
תרשים ב-נ-1: מחוזות מגורים של היוצאים (נשים וגברים) בחלוקה לקבוצות גיל - שני מקורות נתונים (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023 (גברים ונשים), המזהה רקע חרדי וחרדי/ת כיום לפי הגדרה עצמית; **סק"א** - נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים ילידי ישראל, המזהה רקע חרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית וחרדי כיום בהגדרה עצמית.

פרק ג: תעסוקה לגברים

גברים יוצאי החברה החרדית דומים לגברים לא־חרדים בכל היבטי התעסוקה הנתונים לשליטתם, ומפנימים את הנורמות המקובלות בשוק התעסוקה בקרב היהודים הלא־חרדים. היצע העבודה שלהם גבוה ונמוך רק במעט מזה של הלא־חרדים, כפי שבא לידי ביטוי ברמות הגבוהות של השתתפות בכוח העבודה ובהיקפי המשרה הגבוהים לאורך זמן. מאידך בכל האמור לתחומי העיסוק היוצאים דומים יותר לחרדים מבית: הן היוצאים והן החרדים מבית הם בוגרי ישיבות חרדיות, שבהיעדר לימודי ליבה מתמודדים עם פערי השכלה ועם מחסור במיומנויות שנדרשות להשתלבות בתעסוקה איכותית, בעיקר אנגלית ומתמטיקה.

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) מול השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.
חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.
מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.
לא-חרדים: בעלי רקע לא חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.
זיהוי רקע חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי חרדי כיום: לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).
(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ג-1 מבוא

בפרק זה מובאים נתונים מייצגים והשוואתיים של מדדי תעסוקה ליוצאי החברה החרדית (חרדים לשעבר) וקבוצות נוספות, ובכלל זה מגמות במדדי שילוב בכוח העבודה, תחומי עיסוק וניתוח מעמיק של מדדי תעסוקה בקרב בעלי רקע חרדי.

בניגוד לשיעור התעסוקה של הנשים החרדיות, שכבר השיג את היעד הממשלתי לשנת 2030 וקרוב לזה של יהודיות לא חרדיות, שיעור התעסוקה של הגברים החרדים רחוק מהיעד הממשלתי¹, והיקף המשרה הממוצע שלהם נמוך במידה ניכרת מזה של יהודים לא חרדים. שיעור התעסוקה הנמוך של הגברים החרדים ואיכות התעסוקה שלהם – כפי שבא לידי ביטוי למשל בהיקפי המשרה שלהם ובגובה השכר – נובעים מהבדלים תרבותיים וכן מפערי השכלה (ראו פרק ב-5).

גם יוצאי החברה החרדית (חרדים לשעבר), כבוגרי אותה מערכת חינוך, מתמודדים עם פערי השכלה בעיקר בשנותיהם הראשונות, ולכן ניכרת חשיבות מיוחדת לניתוח מאפייני התעסוקה שלהם. אף שחסרים מחקרים שעוסקים במאפייני תעסוקה הן של יוצאים והן של יוצאות, הצורך להסתמך בנושא תעסוקה, בשל מגבלת הנתונים, על נתוני סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס, אפשר לנו להתעמק בגברים בלבד (כזכור, נתוני סכ"א בשיטת דש"ת (2024) מאפשרים לזהות כבעלי רקע חרדי גברים בלבד על בסיס לימודים בישיבה).

הפרק מציג נתוני תעסוקה של יוצאי החברה החרדית (יוצאים) גברים בהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות: חרדים מבית (חרדים מבית חרדי), מצטרפים (מצטרפים לחברה החרדית) ולא-חרדים (יהודים לא חרדים). מהנתונים עולה כי היוצאים דומים ללא-חרדים בכל ההיבטים שבשליטתם, ומפנימים את הנורמות המקובלות בשוק התעסוקה בקרב היהודים הלא-חרדים. ככלל היצע העבודה של היוצאים גבוה ונמוך רק במעט מזה של הלא-חרדים, כפי שבא לידי ביטוי ברמות הגבוהות הן של השתתפות בכוח העבודה והן בהיקפי המשרה של המועסקים. עם זאת היוצאים מתאפיינים ברמות אבטלה גבוהות. עוד נמצא כי היוצאים מתאפיינים ברמות נמוכות של השכלה ופריון עבודה, שבאים לידי ביטוי בשילוב הנמוך שלהם במקצועות שדורשים מיומנויות גבוהות.

סעיף ג-2 מציג מדדי שילוב בכוח העבודה: שיעור השתתפות בכוח העבודה ותעסוקה, אבטלה והיקפי משרה; סעיף ג-3 מציג את תחומי העיסוק העיקריים של היוצאים, בין היתר במשלחי יד אקדמיים ובמקצועות בתחומים מדעיים ובהייטק; וסעיף ג-4 מנתח את חלקם של היוצאים מתוך כוח העבודה של כלל בעלי רקע חרדי (יוצאים וחרדים מבית). תיבה ג-1 מציגה נתונים על הביקושים להכשרות המאפשרות השתלבות בהייטק בקרב יוצאים.

ג-2 מדדי שילוב בכוח העבודה

היצע העבודה מוצג בסעיף זה באמצעות נתונים על היקף השתתפות בכוח העבודה, רמות התעסוקה והאבטלה והיקף העבודה בקרב מועסקים בחלוקה לארבע קבוצות משנה: לא-חרדים, יוצאים, חרדים מבית ומצטרפים, כאשר בנספח מוצגים לוחות משלימים לקבוצות הרחבות של כלל בעלי רקע חרדי וכלל החרדים כיום.

ג-2.1 שיעור התעסוקה

ההשתלבות בשוק התעסוקה נבחנה באמצעות שני המדדים הנפוצים: **שיעור התעסוקה ושיעור ההשתתפות בכוח העבודה**. המדד הראשון מתייחס רק למועסקים, והמדד השני כולל גם את מחפשי העבודה (להגדרות ראו נספח ג-2). תחילה מוצגות מגמות של שני מדדים אלו לאורך השנים 2016-2023, ולאחר מכן נתון זה משווה לשתי קבוצות גיל עבור הממוצע לשנים 2020-2023.

1. על פי החלטת ממשלה 198 היעד הממשלתי הוא 65% לגברים חרדים ו-81% לנשים חרדיות עבור בני 25-66 (הממשלה ה-36, 2021). במחצית הראשונה של 2024 עמד שיעור התעסוקה העדכני של חרדיות כיום על 80.1% ועל 82.4% בקרב לא-חרדיות כיום. בקרב גברים עמד שיעור התעסוקה על 53.9% בקרב חרדים כיום ועל 86.8% בקרב לא-חרדים כיום (למ"ס, 2024).

כמתואר בתרשים ג-1, במשך כל התקופה היה שיעור התעסוקה יציב יחסית, למעט ירידות קלות בשנות הקורונה (2020-2021), עלייה בשנת 2023 בקרב חרדים מבית ועלייה חדה בקרב המצטרפים באותה השנה. שיעורי התעסוקה גבוהים יותר בקרב הלא-חרדים (כ-88%) ובקרב היוצאים (77%-81%). בקרב היוצאים נרשמה ירידה בשיעור התעסוקה בשנת 2023, אבל רק אם כוללים את רבעון המלחמה (רבעון 4), ויציבות כשבוחנים את שיעור התעסוקה ללא רבעון זה.

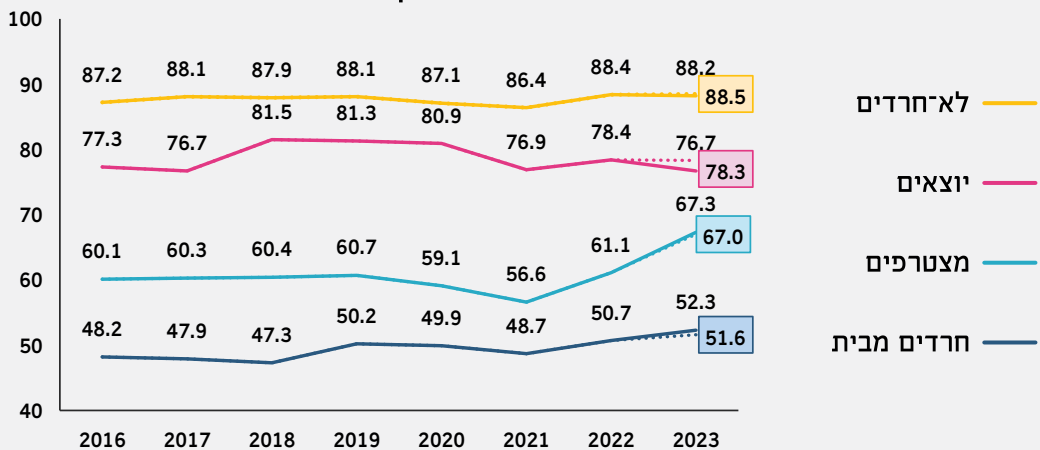
שיעור התעסוקה של יוצאים עומד על כ-78% בהשוואה ל-89% בקרב לא-חרדים ו-52% בקרב החרדים מבית

מהנתונים לא ברור אם אכן המלחמה היא זו שמסכה כלפי מטה את שיעור תעסוקת היוצאים בשנת 2023, או שמא מדובר בטעות המדגם בשל הגודל של מדגם היוצאים.²

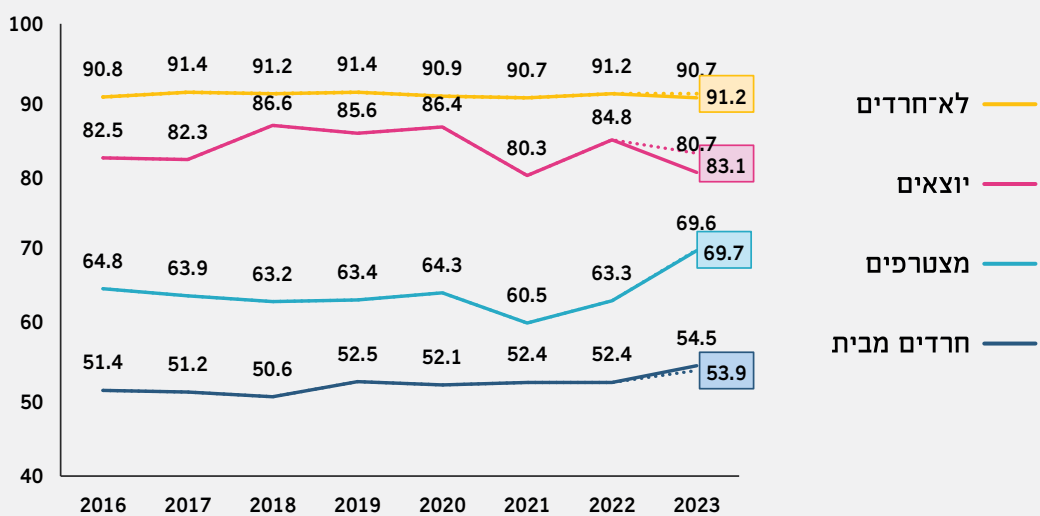
בהשוואה ליוצאים, בקרב חרדים כיום שיעורי התעסוקה נמוכים בהרבה: עד שנת 2022 עמד שיעור התעסוקה בקרב החרדים מבית על 47%-51% ואילו בקרב המצטרפים על 60%-61%, למעט ירידה קלה בשנות הקורונה. לאורך זמן עמד הפער בין שתי קבוצות אלה על 10-12 נקודות האחוז.

תרשים ג-1: מגמות שילוב בתעסוקה על פני זמן

א. שיעור התעסוקה

ב. שיעור השתתפות בכוח העבודה

הנתונים בריבוע מציינים אומדן עבור רבעונים 1-3 בשנת 2023, ללא הרבעון הרביעי. מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-1.

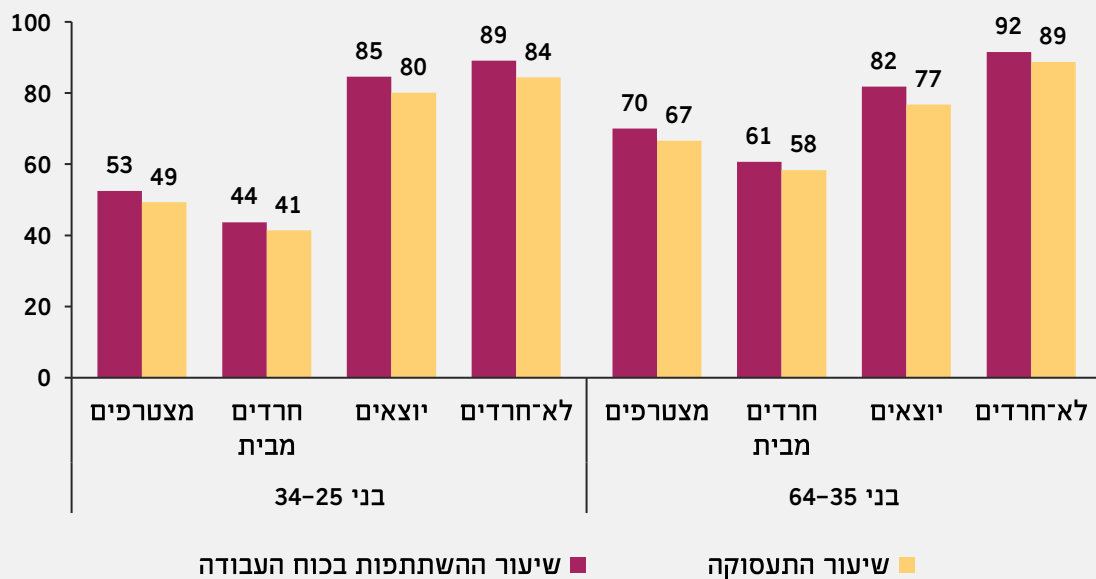
2. ייתכן שהמלחמה פגעה בביקוש למועסקים במקצועות שבהם מועסקים יוצאים רבים, בדומה לעלייה ברמות האבטלה אצל היוצאים בתקופת הקורונה (ראו דויטש, שנפלד ותירוש, 2024). אפשרות נוספת היא שבקרב היוצאים שהיו בשירות מילואים שיעורי ההשבה היו נמוכים יותר, וככל ששיעור התעסוקה בקרבם גבוה יותר, כך לא נכללו בחישוב יוצאים רבים יותר. מאן שאחוז גבוה של מילואימניקים יטה את שיעור התעסוקה כלפי מטה.

בשנת 2023 נרשמה עלייה בתעסוקה רק בשתי הקבוצות החרדיות, כשבקרב המצטרפים שיעור התעסוקה זינק ב־6.2 נקודות האחוז (מ־61.1% ל־67.3%) ובקרב חרדים מבית הוא רשם עלייה מתונה של 1.6 נקודות האחוז (מ־50.7% ל־52.3%). בשנה זו עלה הפער בין שיעור התעסוקה של שתי הקבוצות ל־15 נקודות האחוז, לעומת שיא קודם של 13 נקודות האחוז (בשנת 2018).

היוצאים נכנסים לשוק העבודה בגיל צעיר יחסית, והחרדים מבית בגיל מבוגר יחסית.

כעולה מתרשים ג-11 במגמות בשיעורי ההשתתפות בכוח העבודה דומות לאלה שבשיעורי התעסוקה. ניתוח של שילוב בתעסוקה בחלוקה לצעירים (בני 25-34) ולמבוגרים (בני 35-64) (תרשים ג-2), מלמד כי ככלל צעירים חרדים משתלבים בשוק העבודה בשיעורים הנמוכים אך מהשיעורים הנמוכים של חרדים מבוגרים. כך למשל בגיל הצעיר שיעור ההשתתפות בכוח העבודה והתעסוקה של החרדים נמוך מהלא-חרדים ב־41-45 נקודות האחוז, ובגיל המבוגר שיעור זה נמוך בכ־31 נקודות האחוז.

תרשים ג-2: שילוב בתעסוקה - לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-2.

הפער בגיל הצעיר נגרם בשל כניסה מאוחרת לשוק העבודה (גם בקרב אלו שעתידיים לעבוד) בקרב החרדים כיום. בניגוד ללא-חרדים וליוצאים, שאצלם יש דמיון בשיעורי התעסוקה של המבוגרים והצעירים, בקרב החרדים מבית שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של צעירים (44%) נמוך ב־17 נקודות האחוז מזה של המבוגרים (61%).

ג-2.2 אבטלה (מחפשי עבודה)

מחפש עבודה (מובטל) הוא אינו מועסק שחיפש עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות האחרונים לפני הסקר. הנמנים עם קבוצה זו מעוניינים להשתלב בשוק העבודה ומוכנים להשקיע בכך מאמץ. את שיעור האבטלה מקובל לחשב כשיעור מחפשי עבודה מתוך כלל המשתתפים בכוח העבודה (מועסקים ומחפשי עבודה). מדד זה מייצג את שיעורם של אלה שמעוניינים אבל אינם מצליחים להשתלב בשוק התעסוקה (להרחבה ראו נספח ג-2).

בשל שיעורם הנמוך של הגברים החרדים המשתתפים בכוח העבודה, השוואת שיעור האבטלה מתוך כוח העבודה בקרבם לקבוצות אחרות אינה נותנת תמונה השוואתית מלאה, שכן השתתפותם הנמוכה בשוק העבודה מגדילה את שיעור האבטלה. לצורך השלמת התמונה, אנו מציגים אפוא גם ניתוח של שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה (משתתפים ולא־משתתפים בכוח העבודה), וכן ניתוח של שיעור המתייאשים מחיפוש עבודה מתוך כלל האוכלוסייה (תרשים ג-3).

תרשים ג-3: רמות אבטלה על פני זמן - השוואת מדדי אבטלה (מוצג כממוצע נע, %)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2023-2016, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. להגדרות ראו נספח ג-1.

כמפורט בתרשים ג-3, במבט על פני ציר הזמן רמות האבטלה הגבוהות ביותר הן בקרב היוצאים, בייחוד שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה ולא רק מתוך המשתתפים בכוח העבודה.³

בשנים האחרונות נרשמה ירידה בשיעורי האבטלה בכל הקבוצות, למעט בקרב היוצאים, שאצלם נרשמה עלייה קלה. בשנים 2023-2022 עמד שיעור האבטלה מתוך כוח העבודה בקרב היוצאים על 6.2%, לעומת 2.9% בקרב הלא־חרדים ו־3.4%-3.6% בקבוצות החרדים כיום.⁴

בשנים 2021-2023 ירד שיעור האבטלה בכל הקבוצות למעט קבוצת היוצאים, שבה הוא נותר גבוה.

3. בקרב המצטרפים שיעור האבטלה מראה תנודתיות: בחלק מהשנים שיעורו מתוך כוח העבודה גבוה בהשוואה ליוצאים, ובשנים אחרות נמוך יותר.
4. נתונים אלו שונים מהנתונים שפורסמו ביוצאים עם נתונים 2023 (דויטש ושנפלד, 2023) ולפיהם רמות האבטלה בשנים 2022-2021 היו גבוהות יותר. הסיבה להבדל היא שינוי קבוצת הגיל, שהשנה הורחבה לבני 25-64 (בהשוואה לבני 25-54 בשנתון הקודם).

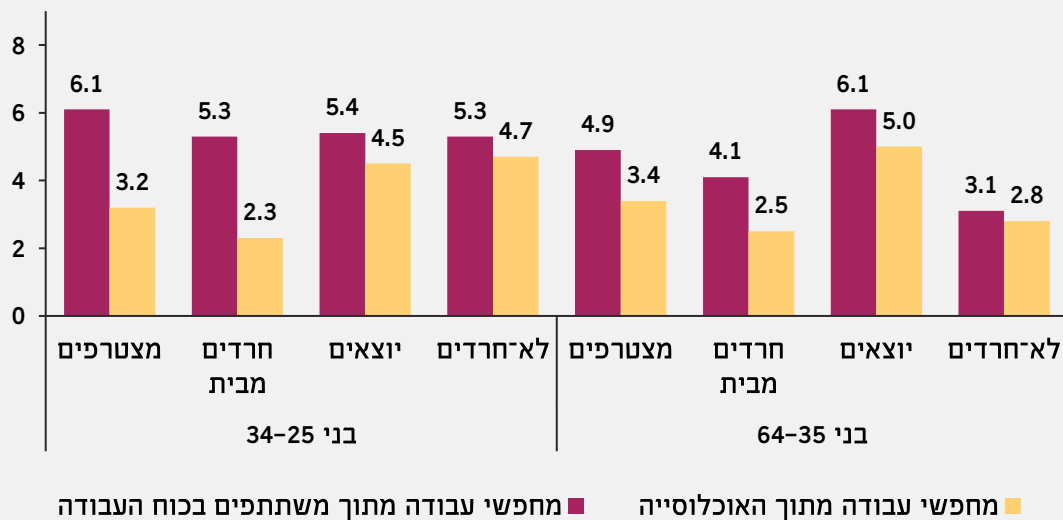
שיעור מחפשי העבודה מתוך האוכלוסייה בקרב היוצאים הוא הגבוה ביותר, נתון שמלמד על פוטנציאל שיפור התעסוקה שלהם.

גם בשיעור מחפשי העבודה מתוך האוכלוסייה נרשמה ירידה בכל הקבוצות למעט היוצאים, כשבשנים 2022-2023 עמד שיעור זה על כ-5% בקרב היוצאים בהשוואה ל-2.7% בקרב הלא-חרדים וכ-2% בקרב החרדים כיום (בשתי הקבוצות). משמעות ממצא זה היא כי אף ששיעור התעסוקה בקרב היוצאים גבוה במידה ניכרת משיעור התעסוקה בקרב החרדים, פוטנציאל שיפור התעסוקה שלהם גבוה אף יותר, כל עוד לא תגדל נכונותם של החרדים להשתתף בכוח העבודה.

רמות האבטלה של יוצאים מבוגרים גבוהה יחסית לכל הקבוצות.

ניתוח מדדים אלו לפי קבוצות גיל מלמד כי בקרב היוצאים רמות האבטלה גבוהות יותר בקרב המבוגרים, בשונה מהלא-חרדים, שבקרבם רמות האבטלה גבוהות יותר בקרב צעירים. הגיל הצעיר הוא תקופת הכניסה לשוק העבודה ומתאפיין באופן טבעי בשיעור גבוה יותר של אנשים המחפשים עבודה, ולכן נצפה לרמות אבטלה גבוהות יותר בקרבם. לעומת זה, שיעור האבטלה הגבוה יותר בקרב המבוגרים היוצאים, מאותת על קשיי השתלבות בשוק העבודה.

תרשים ג-4: שיעור האבטלה - לפי קבוצות גיל

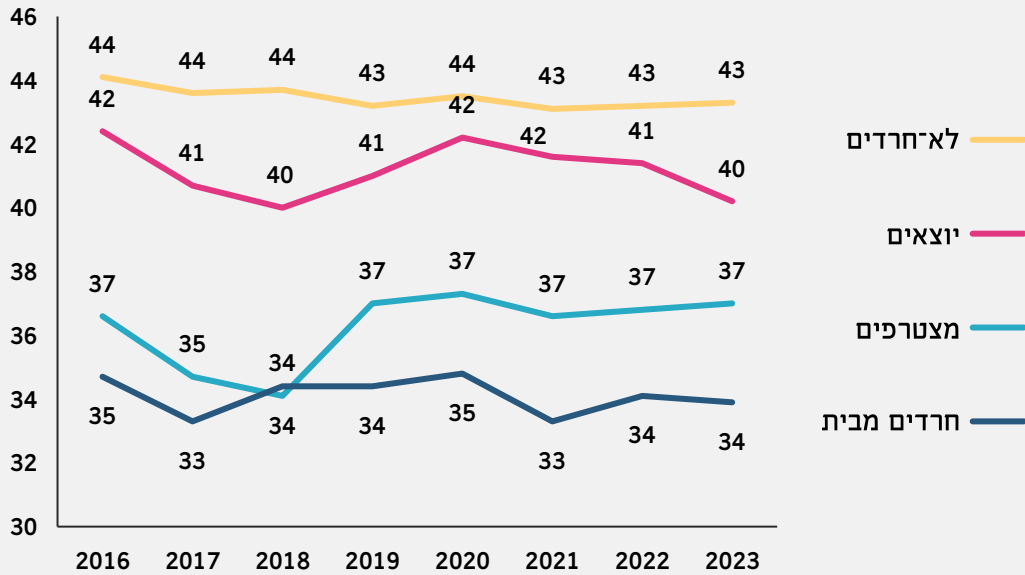
מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-2.

יש לסייג כי האומדנים בקרב היוצאים והמצטרפים מושפעים יותר מטעויות דגימה בשל מספר התצפיות הנמוך יחסית בקרבם. מכל מקום, נתונים אלו עקביים עם נתוני עבר, שכן שיעורי האבטלה בקרב היוצאים גבוהים, ונראה כי במקרים של אבטלה תהליכי החזרה שלהם לשוק העבודה איטיים מעט יותר, כפי שהשתקף גם בהשתקמות האיטית של שיעור התעסוקה לאחר שנות הקורונה.

ג-2.3 היקף המשרה

היקפי המשרה של המועסקים נמדדו באמצעות ניתוח של ממוצע שעות העבודה השבועיות ושיעור המועסקים שבדרך כלל עובדים בהיקף מלא. היקף עבודה מלא חושב בשתי דרכים: על פי הגדרת הלמ"ס - 35 שעות שבועיות ויותר; ועל פי הגדרת OECD - 30 שעות שבועיות ויותר (להגדרות ראו נספח ג-1).

תרשים ג-5: ממוצע שעות עבודה על פני זמן

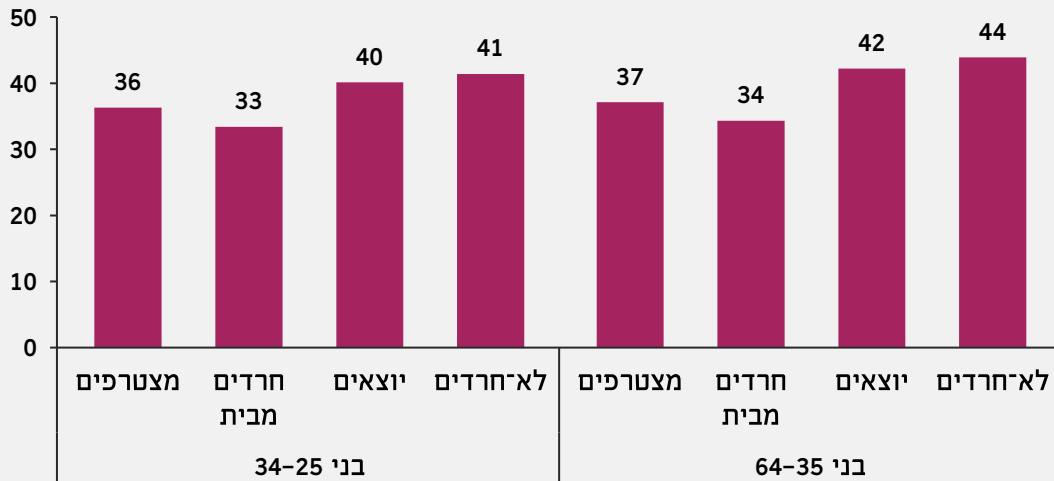
מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. ממוצע שעות העבודה נמדד בקרב המועסקים בפועל.

היוצאים עובדים בהיקפי משרה דומים לאלה של לא־חרדים, הגבוהים מאלה של החרדים.

ככלל היוצאים עובדים בהיקפי משרה נמוכים רק במעט מאלה של לא־חרדים וגבוהים מאלה של החרדים (תרשים ג-5). בממוצע היוצאים עובדים 40-42 שעות שבועיות - נמוך אך במקצת מהממוצע בקרב הלא־חרדים, העומד על 43-44 שעות שבועיות. השיעור בקרב החרדים כיום נמוך יותר ועומד על 34-35 בקרב החרדים מבית ועל כ־37 שעות בקרב המצטרפים (ברוב התקופה).

ניתוח של ההבדלים לפי קבוצות גיל בממוצע לשנים 2020-2023 מלמד שבכל האמור בממוצע שעות העבודה קיים דמיון בשתי קבוצות הגיל, כשקבוצת הגיל המבוגרת נוטה לעבוד מעט יותר שעות (תרשים ג-6): אצל הלא־חרדים הממוצע גבוה ב־3 שעות בקבוצת הגיל המבוגרת, אצל היוצאים בשעתיים, ואצל החרדים כיום (שתי הקבוצות) הוא גבוה בשעה.

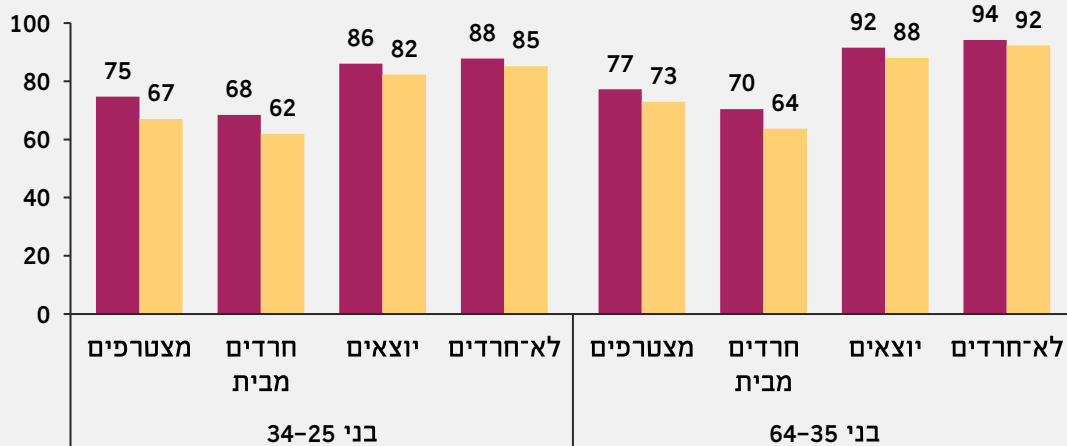
תרשים ג-6: ממוצע שעות עבודה שבועיות - לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בפועל. לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-3.

בחינה של שיעור המועסקים בדרך כלל בהיקף עבודה מלא (תרשים ג-7) מעלה שיעורים נמוכים של עובדים בהיקף מלא בקרב החרדים כיום, בייחוד חרדים מבית. בניגוד ל-82%-85% מהצעירים היוצאים והלא-חרדים העובדים 35 שעות ויותר (היקף מלא בהגדרת הלמ"ס), בקרב החרדים מבית שיעור זה עומד על 62% בלבד ובקרב המצטרפים על 67%. המבוגרים בכל הקבוצות שיעורי העובדים בהיקף מלא גבוהים ב-6-7 נקודות האחוז מאלה של הצעירים, למעט חרדים מבית, שבקרבם שיעור העובדים בהיקף מלא בקרב הצעירים והמבוגרים דומה יחסית.

תרשים ג-7: שיעור המועסקים בהיקף עבודה מלא - לפי קבוצות גיל

■ 30 שעות לפחות (הגדרת OECD) ■ 35 שעות לפחות (הגדרת הלמ"ס)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים. לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-3.

היקף עבודה מלא: עובדים בדרך כלל בהגדרת ה-OECD - 30 ש"ש לפחות; בהגדרת הלמ"ס - 35 ש"ש לפחות.

ג-3 תחומי עיסוק

בחלק זה מוצגים נתונים על תחומי העיסוק של היוצאים בהשוואה לקבוצות אחרות: משלחי היד של המועסקים וכן ענפי הכלכלה.⁵ תחילה מובא מבט כללי על מקצועות המועסקים לפי רמות המיומנות הנדרשות במשרה, לאחר מכן מוצג פירוט של מקצועות המועסקים לפי רמות המיומנות הנדרשת, ולבסוף מובאים שיעורי המועסקים בענפי הכלכלה ובמשלחי היד בתחום ההייטק.⁶

הנתונים מראים כי בקרב היוצאים שיעור גבוה מועסקים כבעלי מלאכה בעבודות כפיים וכנהגים, וככלל במקצועות שאינם דורשים הכשרה אקדמית ומקצועית. שיעור דומה של יוצאים וחרדים מבית עוסקים במקצועות שדורשים הכשרה אקדמית ומקצועית, כאשר היוצאים מועסקים במקצועות טכנולוגיים ומדעיים, ובקרב החרדים מבית בולט העיסוק בהוראה ובמשפטים. בקרב הלא־חרדים בולט עיסוק בשיעורים גבוהים במדעים ובמקצועות הטכנולוגיים.

ג-3.1 רמות המיומנות של המועסקים

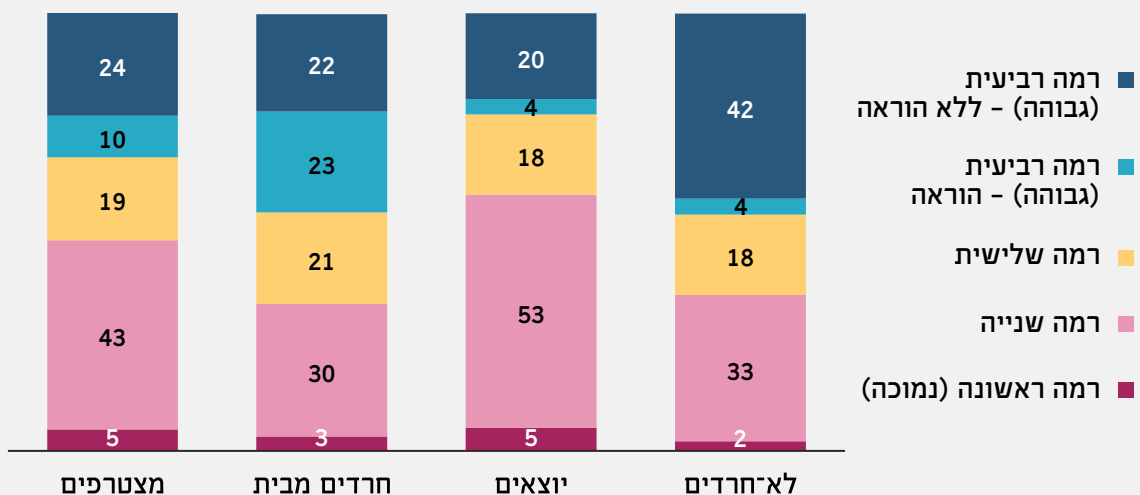
יותר ממחצית מהיוצאים מועסקים במקצועות שדורשים מיומנות נמוכות ומתאפיינים בשכר נמוך, בהשוואה לכשליש מהחרדים מבית והלא־חרדים.

בשלב הראשון חולקו משלחי היד לארבע רמות המיומנות הנדרשות במשרה (ראו נספח ג-2). עם זאת, מכיוון שבקרב החרדים שיעור גבוה (23% בהשוואה ל-4% בקרב היוצאים והלא־חרדים) מועסק בהוראה -

המוגדרת מקצוע אקדמי ברמה גבוהה (אף שהוראה בישיבות איננה מצריכה הכשרה אקדמית) - פוצלה רמה זו לשתי קטגוריות: רמה רביעית - ללא הוראה, ורמה רביעית - הוראה בלבד.

השוואה לפי רמת המיומנות הנדרשת במקצוע (תרשים ג-8) מעלה כי 58% מהיוצאים ו-48% מהמצטרפים עסקו במקצועות שמשתייכים לשתי הרמות הנמוכות בהשוואה ל-33% מהחרדים מבית ו-35% מכלל הלא־חרדים.

תרשים ג-8: התפלגות המועסקים לפי רמת המיומנות הנדרשת במקצוע (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64, שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד.

5. הנתונים מוצגים גם בנוגע לאלו שבזמן הסקר לא היו מועסקים בתנאי שהם היו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על תחומי העיסוק. הצגה זו מאפשרת להציג באופן מהימן יותר את התפלגות המקצועות גם בתקופה שכוללת ירידה בשיעורי התעסוקה כמו בשנות הקורונה.

6. לרשימת ענפי הכלכלה ומשלחי היד שסווגו כהייטק ראו לוחות ג-1 ו-ג-2 בנספח ג-2.

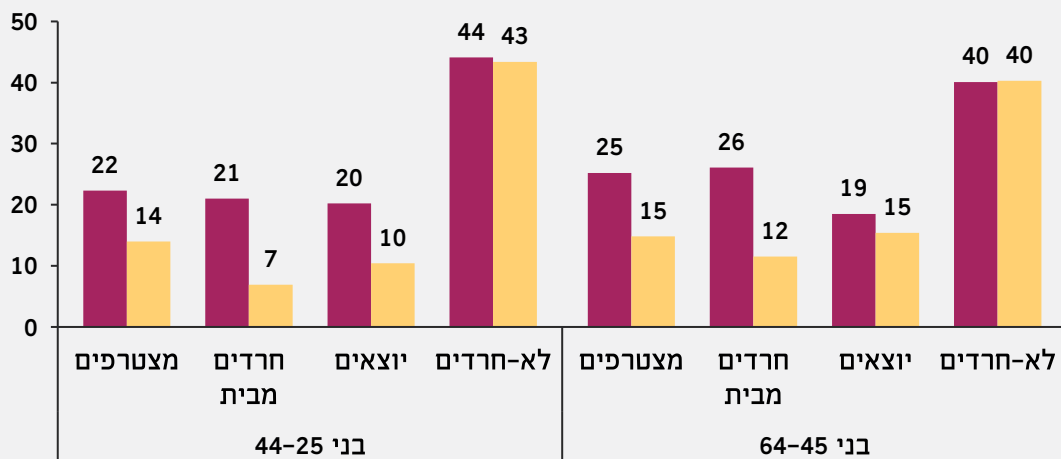
שיעור היוצאים בעלי משלח יד ברמת המיומנות הגבוהה שאינה הוראה עומד על 20%, דומה לשיעור בקרב החרדים מבית (22%), ונמוך בהרבה מהשיעור בקרב הלא-חרדים (42%).

מהנתונים גם עולה כי קיים קשר בין תעסוקה ברמת המיומנות הגבוהה ובין השכלה (תרשים ג-9). בקרב הלא-חרדים כ-40% הועסקו במקצועות שדורשים מיומנות גבוהה, שיעור דומה יחסית לשיעור בעלי תואר אקדמי באוכלוסייה. בקרב היוצאים לעומת זה כ-20% הועסקו במקצועות אלו כשיעור האקדמאים הוא 10%-15%; ואילו בקרב החרדים מבית כרבע הועסקו במיומנות הגבוהה (21%-26%), כשלשמינית בערך תואר אקדמי (7%-12%).

הן היוצאים והן החרדים מבית הם בוגרי ישיבות חרדיות, שבהיעדר לימודי ליבה מתמודדים עם פערי השכלה ועם מחסור במיומנויות שנדרשות להשתלבות בהייטק, בעיקר אנגלית ומתמטיקה. סביר כי פערי השכלה אלה תורמים להשתלבות נמוכה בהשכלה ובמשרות שדורשות רמות מיומנות גבוהה.

רק כחמישית מהיוצאים ומהחרדים מבית מועסקים במיומנויות גבוהות שאינן הוראה לעומת כ-40% בקרב הלא-חרדים.

תרשים ג-9: שיעור בעלי תואר אקדמי ומועסקים ברמת מיומנות גבוהה - לפי קבוצות גיל

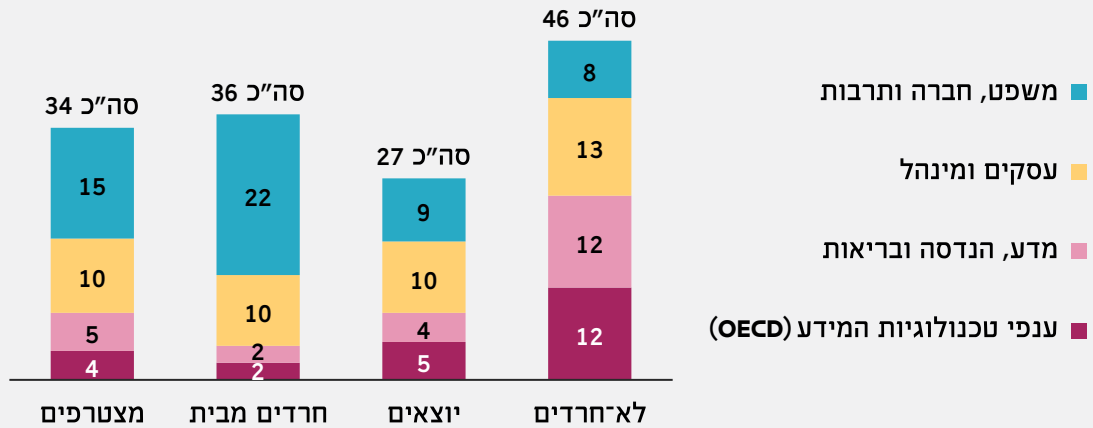
■ משרה הדורשת מיומנות גבוהה (% מתוך המועסקים)
 ■ בעלי תואר אקדמי (% מתוך האוכלוסייה)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64. שיעור המועסקים במיומנויות גבוהות הוא מתוך אלו שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד. מקצוע במיומנות גבוהה: מועסקים במשלחי יד מנהלים (למעט בתחומי הארחה) או במשלחי יד אקדמיים (למעט הוראה).

ג-3.2 מקצועות אקדמיים וחופשיים ומקצועות מקצועיים

מלבד הבדל השכלתי זה, יש הבדל במאפייני המקצועות בין הקבוצות, הן בשתי הרמות הגבוהות והן בשתי הרמות הנמוכות. בקרב החרדים מבית 22% מכלל המועסקים ברמות הגבוהות הם במשפטים ומדעי החברה, שיעור גבוה במקצת מהמצטרפים (15%) וגבוה במידה ניכרת מהיוצאים (9%) ומהלא-חרדים (8%). במקצועות המדע וענפי הטכנולוגיה התמונה הפוכה: כרבע (24%) מהמועסקים הלא-חרדים עובדים במקצועות אלה, בהשוואה לכעשירית מהיוצאים (9%) ומהמצטרפים (9%), ו-4% בלבד מהמועסקים שהם חרדים מבית. מקרב המועסקים במיומנויות הגבוהות שאינן הוראה וניהול, מועסקים במקצועות המדע וענפי הטכנולוגיה כמחצית מהלא-חרדים וכשליש מהיוצאים, בהשוואה לכרבע מהמצטרפים וכשמינית מהחרדים מבית.

תרשים ג-10: מועסקים במקצועות בעלי משלח יד אקדמי וחופשיים - לפי קבוצות גיל (%)

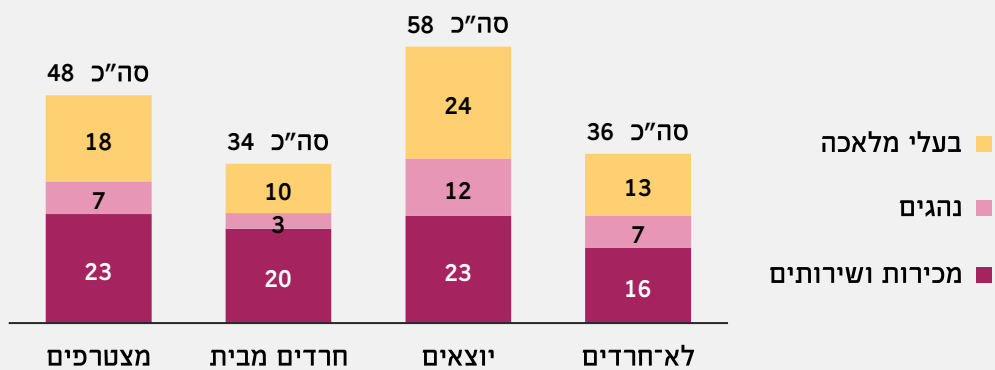
מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד.

הנתונים הם חיבור של מועסקים בעלי משלח יד אקדמי (רמה רביעית) ובמשלחי יד בתחום הנדסאים, טכנאים וכדומה (רמה 3). לפירוט הנתונים ולקבוצות נוספות ראו לוח ג-4. אי התאמה בין המספרים לסה"כ הוא בשל עיגול הספרות.

באשר למועסקים ברמות הנמוכות, כמעט 60% מהיוצאים מועסקים במשרות שמשתייכות לשתי הרמות הנמוכות ושממוצע השכר המשולם בהן נמוך (בשנת 2021 היה השכר הממוצע במקצועות אלו כ-10,000 ומטה), יותר משיעורם בקרב החרדים מבית והלא-חרדים (33%-36% בשתי הקבוצות). מקצועות אלו כוללים שלושה מקצועות משנה עיקריים: בעלי מלאכה (עבודות כפיים), נהגים (כולל מפעילי מכונות ניידים) וכן עבודות משרדיות פשוטות (בכללם אנשי מכירות).

כבעלי מלאכה מועסקים כרבע מהיוצאים (24%) בהשוואה לעשירית (10%) מהחרדים מבית ושמינית מהלא-חרדים (13%). גם שיעור המועסקים כנהגים (ומפעילי מכונות) גבוה יחסית בקרב היוצאים (12%), נמוך מאוד בקרב חרדים מבית (3%) ומעט גבוה יותר בקרב הלא-חרדים (7%) והמצטרפים (7%). לעומת זה, כשמדובר במכירות ובעבודות משרדיות, קיים דמיון יחסי בין הקבוצות.

תרשים ג-11: מועסקים כעובדים מקצועיים - לפי קבוצות גיל (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד. אי התאמה בין המספרים ללוח ג-4 הוא בשל עיגול הספרות.

לסיכום, בקרב היוצאים שיעור גבוה יחסית מועסק כבעלי מלאכה, בעבודות כפיים וכנהגים וכן במקצועות שאינם דורשים הכשרה אקדמית ומקצועית. בקרב החרדים בכלל ובקרב החרדים מבית בפרט בולט העיסוק בהוראה ובמשפטים. המאפיינים של קבוצות אלה שונים מאלו של לא־חרדים, שבהם בולט העיסוק במדעים ובמקצועות טכנולוגיים (לפירוט מורחב של משלחי יד ושל ענפי כלכלה ראו להלן לוחות ג-4 וג-5).

ג-3.3 תעסוקה בהייטק

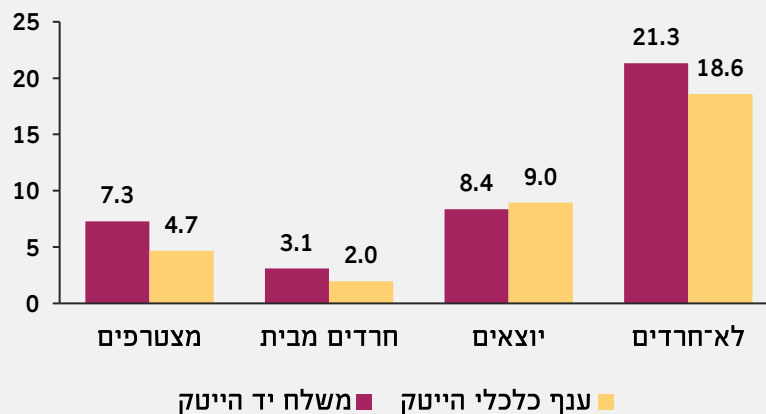
רמות ההשתלבות של היוצאים בעסקים שבתחומי ההייטק ובמקצועות הייטק (להגדרות ראו נספח ג-1), נמוכות בהשוואה ללא־חרדים וגבוהות מאלה שבקרב החרדים.

בקרב היוצאים שיעור המועסקים בהייטק נמוך משיעורם בקרב לא־חרדים וגבוה במקצת משיעורם בקרב החרדים.

כעולה מתרשים ג-12, בשנים 2020-2023 רק 8.4% מהיוצאים הועסקו במשלחי יד הקשורים להייטק - שיעור הנמוך במידה ניכרת מזה שבקרב הלא־חרדים (21.3%), דומה יחסית לשיעור בקרב המצטרפים (7.3%) וגבוה מהשיעור בקרב חרדים מבית (3.1%).

7.3.1%. שיעור היוצאים שהשתלבו בענפי כלכלה של ההייטק דומה למדי לשיעורם של בעלי משלח יד הייטק, בניגוד לקבוצות האחרות, שבהן השיעור נמוך במקצת.

תרשים ג-12: שיעור המועסקים בתחומי ההייטק

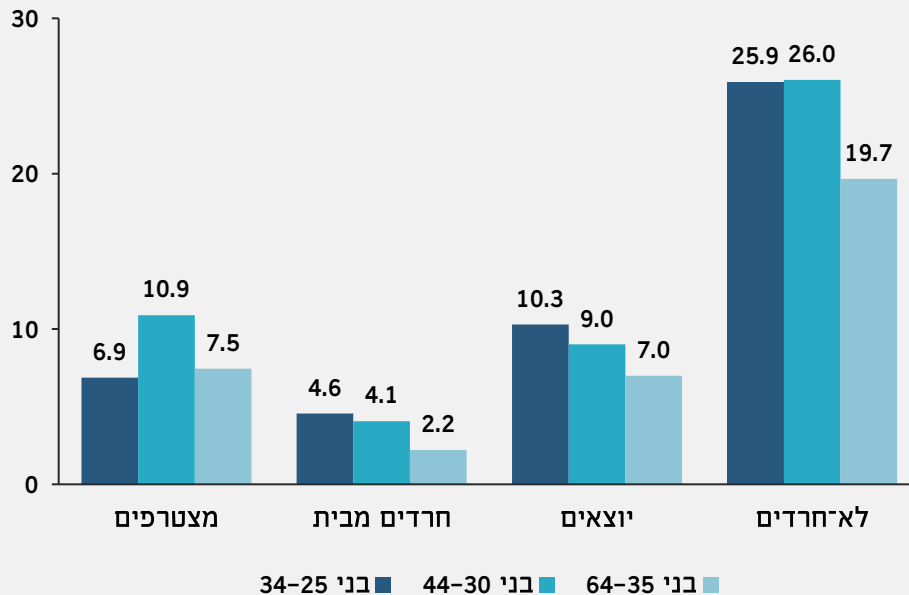

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד - בהתאמה למדד ענף כלכלי ומשלח יד. לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-6.

שיעור המועסקים בתחומי ההייטק גבוה יותר בקרב הצעירים - כשבקרב היוצאים השיעור בקרב בני 25-34 עמד על 10.3% לעומת 7% בקרב המבוגרים, ואילו אצל חרדים מבית הוא עמד על 4.6% בקרב הצעירים לעומת 2.2% בקרב המבוגרים. גם בקרב הלא־חרדים השיעור בקרב הצעירים גבוה יותר (25.9% לעומת 19.7%).

7. נתונים אלו שונים מהנתונים שפורסמו ביוצאים עם נתונים 2022 (דויטש [עורך], 2022) ולפיהם רמות ההשתלבות של היוצאים דומות לאלו של חרדים מבית. ייתכן שהייתה עלייה בשיעור המועסקים בהייטק, אך סביר שהמקור להבדל בין התקופות נגרם בחלקו בשל טעויות סטטיסטיות או טעות בסיווג היוצאים בגילים המבוגרים (עוד ראו בנספח המקוון).

תרשים ג-13: שיעור המועסקים במשלח יד הייטק - לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד. לנתונים לקבוצות נוספות ראו לוח ג-6.

לסיכום, שיעור היוצאים המועסקים בתחומי ההייטק גבוה מזה שנאמד בסכ"א בשנים הקודמות, ונראה כי עלייה זו חדה מהעלייה שנמצאה בקרב החרדים מבית. ייתכן שמקורם של חלק מהשינויים בטעויות המדגם, אך מכיוון שהעלייה נרשמה בכל קבוצות הגיל והיא עקבית, סביר שאכן בקרב היוצאים הייתה העלייה גבוהה יותר. עם זאת מהנתונים ניכר כי שיעור בעלי משלח יד אקדמי דומה בשתי הקבוצות. בחינת המקצועות הנפוצים בכל קבוצה מעלה שבקרב החרדים מבית רוב הפונים למשרות אקדמיות והכשרות מהותיות בוחרים בתחום המשפטים, ומיעוטם פונים למשרות מדעיות וטכנולוגיות, וזה הגורם לשיעור הדומה של בעלי משלח יד אקדמי.

מכיוון שכלל בעלי הרקע החרדי - היוצאים והחרדים מבית - סובלים מפערים דומים בלימודי הליבה, המהווים חסם להשתלבות בהייטק, נראה כי קיימים חסמים נוספים להשתלבות חרדים מבית במשרות מדעיות וטכנולוגיות שגורמים להבדל בינם ובין היוצאים. הסבר אפשרי לפער זה הוא היקפי המשרה של כל קבוצה: היוצאים עובדים בהיקפי משרה גבוהים יותר, וייתכן שזה מסייע לשילובם בתחום.

תיבה ג-1 הביקוש להכשרות בהייטק בקרב יוצאים וחרדים כיום

אדר אניסמן וצביקה דויטש⁸

רקע

גברים יוצאים מועסקים במקצועות ההייטק בשיעור גבוה של כלל החרדים כיום, אך בשיעור נמוך מזה של הלא-חרדים: 9% מהגברים היוצאים הצעירים מועסקים במשלח יד הייטק, לעומת 6% מהחרדים כיום, ו-26% מהלא-חרדים (לוח ג-6). ייתכן שהפער בין שיעור היוצאים והחרדים כיום המועסקים במקצועות ההייטק למרות פערי הידע והמיומנויות מצביע על ביקוש גבוה למקצועות אלו בקרב היוצאים, ואילו הפער בין היוצאים ובין הלא-חרדים מצביע על הקושי בהשתלבות בשל חסמים.

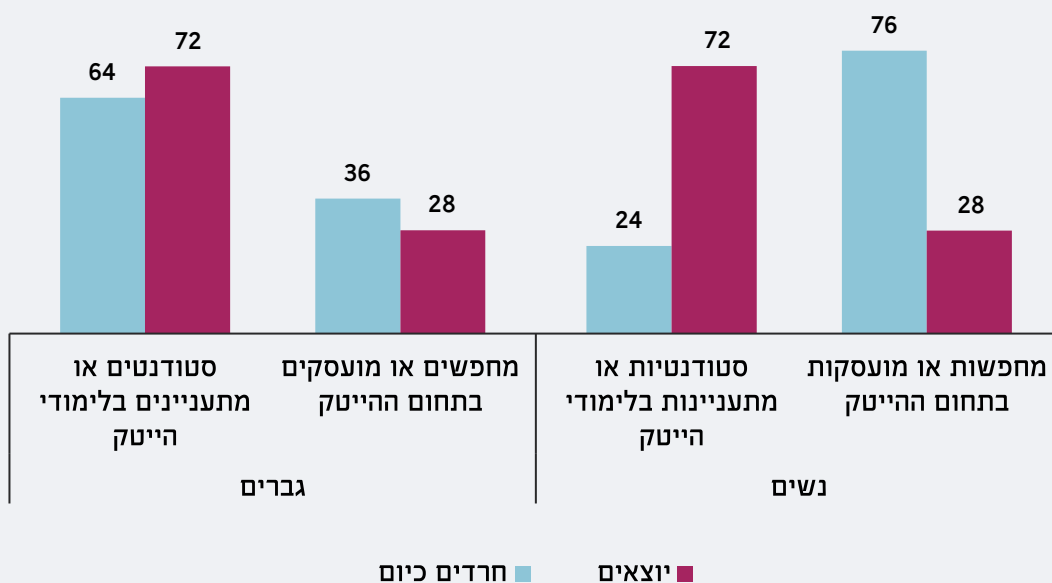
מחקר זה מביא נתונים שנוגעים למודעות ולביקושים לשירותים בתוכניות תעסוקה בקרב היוצאים בהשוואה לחרדים כיום. נתונים אלו יסייעו להבין את היקף הפוטנציאל של היוצאים להצטרפות לתוכניות שילוב בתעסוקה איכותית בכלל, ותוכניות ייחודיות במקצועות ההייטק בפרט.

ביקושים להשתלבות בהייטק

הנתונים שהוצגו בפרק מלמדים על שיעורי תעסוקה גבוהים בקרב היוצאים ועל שיעורים גבוהים יותר של יוצאים שמשולבים בהייטק לעומת חרדים כיום. בנוסף, נתונים מעודכנים מלמדים על שיעורי אבטלה גבוהים בקרב היוצאים וכן על שיעורים גבוהים של יוצאים שמועסקים במקצועות בעלי פרוץ נמוך - כמו עבודות כפיים ונהגים. מנתונים אלו עולה השאלה: מה היקף הפוטנציאל של יוצאים בתוכניות תעסוקה בכלל ובתוכניות לשילוב בתעסוקה איכותית בפרט?

סקר המיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק (להלן סקר "שילוב חרדים בהייטק") בחן את הביקושים לשירותים (כמו קורסי הכשרה מקצועית, השלמות השכלה, אבחון וייעוץ תעסוקתי, מלגות, סדנאות ועוד) בקרב חרדים כיום ויוצאים (חרדים לשעבר), גברים ונשים. מתוך המשיבים היוצאים, כ-72% מהנשים וכ-72% מהגברים נמצאים בשלבי הלימודים או מתעניינים בלימודים. לעומתם, בקרב המשיבים החרדים כיום יש הבדלים בין גברים לנשים: רוב הגברים נמצאים בשלב לימודים או מתעניינים (64%), בדומה ליוצאים, ורוב הנשים מחפשות עבודה או מועסקות (76%) (תרשים ג-1).

תרשים ג-1: סטטוס השתלבות בהייטק - לפי מגדר וקבוצת אוכלוסייה (%)

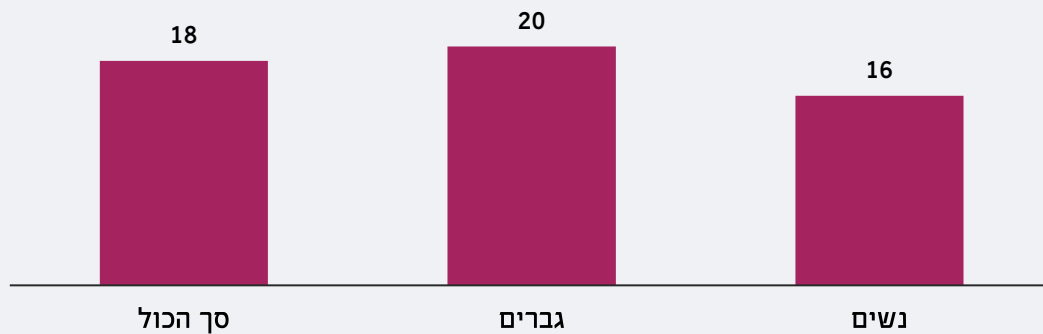

מקור: עיבוד מחלקת המחקר של יוצאים לשינוי לסקר שביצעה חברת אסקריא בשנת 2022 עבור המיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק. בנייתוח נכללו 2,778 חרדים כיום ו-368 יוצאים, גברים ונשים. יוצאים זוהו בהגדרה עצמית (חרדים לשעבר).

8. עיבוד נתונים: שניאור שפרינצין ושני קפלן. המחברים מודים לאביגדור רבינוביץ על שיתוף הנתונים ששימשו למחקר זה.

ככלל היוצאים (גברים ונשים) הם כחמישית (18%) מכלל המשיבים לסקר שהביעו התעניינות בלימודים או שנמצאים בשלבי לימודים (תרשים ג-ת-2), שיעור הגבוה משיעורם באוכלוסייה⁹ נתונים אלו מראים כי גם כשמדובר בתוכניות שכלל מופנות לחרדים, קיים להן ביקוש גבוה יחסית גם בקרב היוצאים.

תרשים ג-ת-2: שיעור היוצאים מתוך בעלי זיקה חרדית הלומדים או מתעניינים בלימודים - לפי מגדר

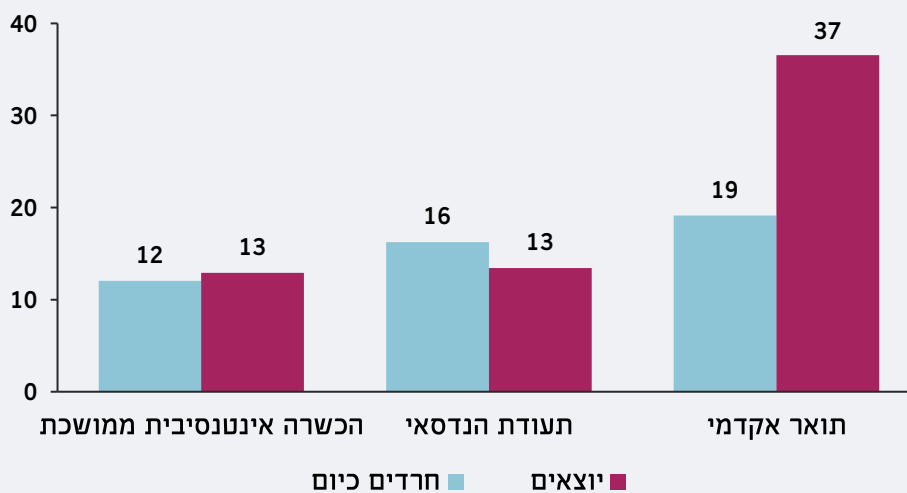

מקור: עיבוד מחלקת המחקר של יוצאים לשינוי לסקר שביצעה חברת אסקריא בשנת 2022 עבור המיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק. בניתוח נכללו 2,778 חרדים כיום ו-368 יוצאים, גברים ונשים. יוצאים זוהו בהגדרה עצמית (חרדים לשעבר).

בעלי זיקה חרדית - יוצאים וחרדים כיום

בשאלה של העדפת מסלולי ההכשרה הרלוונטיים לשילוב בהייטק (תרשים ג-ת-3) היה דמיון בקרב המשיבים (גברים ונשים), למעט לימודים אקדמיים. מתוך היוצאים 37% הביעו עניין בלימודים אלו, לעומת 19% בלבד בקרב החרדים כיום. השיעור הנמוך של החרדים כיום המעוניינים בהשכלה אקדמית עקבי עם הממצא כי בקרב הגברים החרדים המועסקים בהייטק כשני שלישים הם ללא תעודת בגרות וללא תואר אקדמי, וכ-80% מהם ללא תואר אקדמי (אקסלרד ואחרים, 2021).

תרשים ג-ת-3: מסלולי הכשרה מועדפים בתחום ההייטק (גברים ונשים) - לפי קבוצות אוכלוסייה

מקור: עיבוד מחלקת המחקר של יוצאים לשינוי לסקר שביצעה חברת אסקריא בשנת 2022 עבור המיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק. בניתוח נכללו 690 חרדים כיום, ו-186 יוצאים שהתעניינו בלימודים אקדמיים (גברים ונשים). יוצאים זוהו בהגדרה עצמית (חרדים לשעבר).

הכשרה אינטנסיבית ממושכת: הכשרה אינטנסיבית שאורכת יותר מחצי שנה ואינה מאפשרת לשלב עבודה במהלך הלימודים.

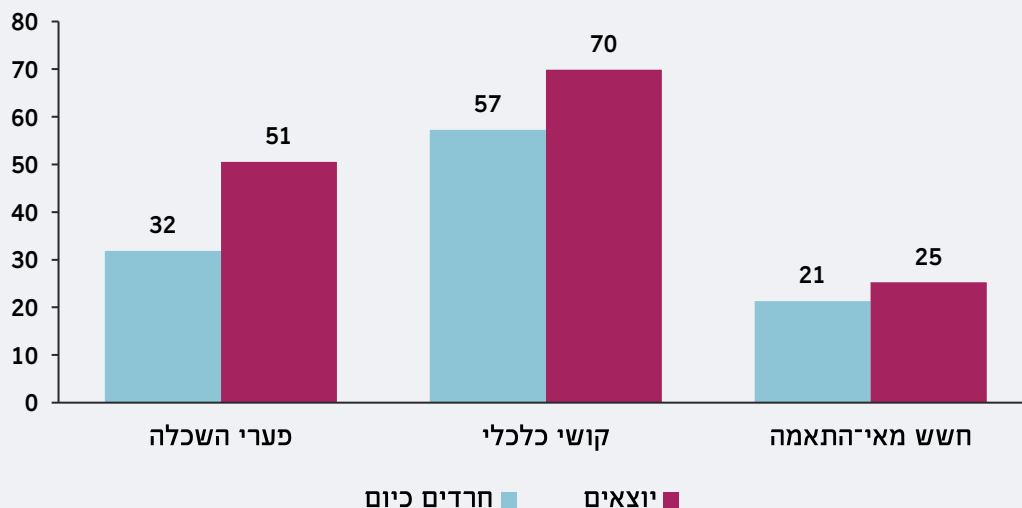
9. שיעור היוצאים מתוך בעלי זיקה חרדית (חרדים מבית, מצטרפים ויוצאים) עומד על 10%-12%.

לימודים אקדמיים בתחומי ההייטק קשים ומאתגרים יותר מקורסי הכשרה מהירים או מתעודת הנדסאי, בייחוד בשל החוסר בלימודי ליבה, אבל יכולים לסייע להשתלב בתעסוקה איכותית יותר בתעשייה.

הבדלים אלו היו עקביים גם בקרב המשיבים לסקר (גברים ונשים) שלמדו או לומדים לימודים שקשורים בהייטק: 58% מהיוצאים בחרו במסגרת אקדמית במטרה להיכנס להייטק, פי שניים מהחרדים כיום - שרק 30% מהם בחרו במסגרת זו. הבדלים עקביים אלו מראים כי היוצאות והיוצאים מעוניינים להשתלב בשיעורים גבוהים במסלולים שמאפשרים תעסוקה איכותית גם כשהם מאתגרים יותר.

בהתאמה לרצונם להשתלב במסלולים אקדמיים, הראו היוצאות והיוצאים מודעות גבוהה יותר לפערי ההשכלה הנובעים מחסמי המיומנויות (תרשים ג-ת-4), כששיעור גבוה מהם (51%) הצביע על פערי השכלה כקושי שהם חוששים ממנו לקראת הלימודים, בהשוואה לחרדים וחרדיות מבית (32%).

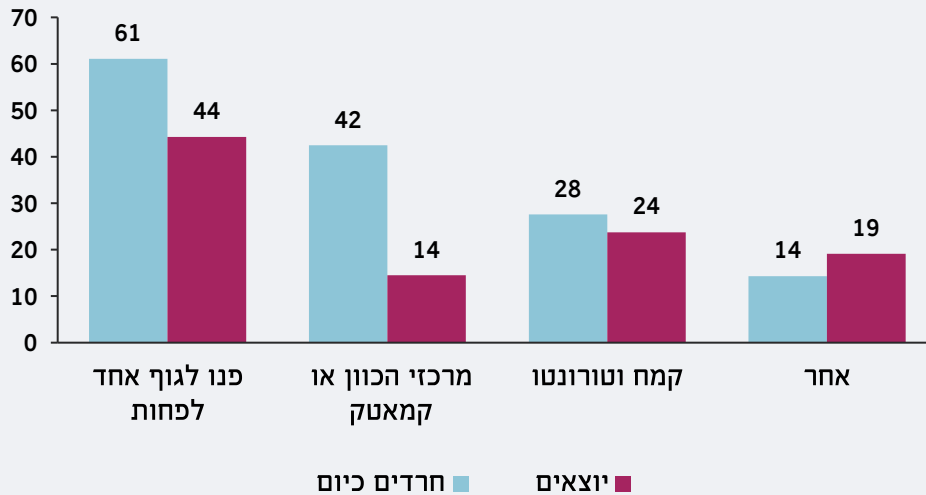
תרשים ג-ת-4: חששות של המתעניינים (נשים וגברים) בלימודי הייטק

מקור: עיבוד מחלקת המחקר של יוצאים לשינוי לסקר שביצעה חברת אסקריא בשנת 2022 עבור המיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק. בנייתו נכללו 690 חרדים כיום ו-186 יוצאים שהביעו התעניינות בלימודים אקדמיים (גברים ונשים). יוצאים זהו בהגדרה עצמית (חרדים לשעבר).

הנתונים גם מלמדים כי במכלול היוצאות והיוצאים פנו לתוכניות תעסוקה פחות (44%) מהחרדיות והחרדים כיום (61%). מתוך תוכניות התעסוקה, הפנייה למרכזי הכוון תעסוקתי נמוכה במידה ניכרת בקרב היוצאים בהשוואה לחרדים כיום (14% לעומת 42%), אך שיעור הפונים לתוכנית שמתמקדות בחלוקת מלגות לימודים (קרן קמ"ח וקרן ידידות טורונטו) דומה למדי בשתי הקבוצות.

תרשים ג-5: שיעור הפונים לתוכניות תעסוקה (גברים ונשים) - לפי קבוצת אוכלוסייה

מקור: עיבוד מחלקת המחקר של יוצאים לשינוי לסקר שביצעה חברת אסקריא בשנת 2022 עבור המיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק. בניתוח נכללו 2,766 חרדים כיום ו-366 יוצאים, גברים ונשים. יוצאים זוהו בהגדרה עצמית (חרדים לשעבר). קמאטק - מרכז לשילוב חרדים בהייטק שכולל הכשרות קצרות, סדנאות והרצאות וליווי מקצועי.

הסבר אפשרי לכך הוא טבעם של מרכזי הכוון. מרכזים אלה הותאמו לחברה החרדית בכמה היבטים, בכלל זה מיקומם הפיזי, סוג השירותים המוצעים בהם ואירועי החשיפה הקהילתיים שהם מקיימים. ככאלה הם אינם מתאימים לשרת את היוצאות והיוצאים, שאינם משתייכים עוד לקהילה החרדית. לעומת זה תוכניות ללא רכיבים קהילתיים כגון מלגות מתאימות גם ליוצאות וליוצאים, ולכן שיעור הפונים אליהן גבוה יותר, ודומה לביקוש בקרב החרדיות והחרדים כיום.

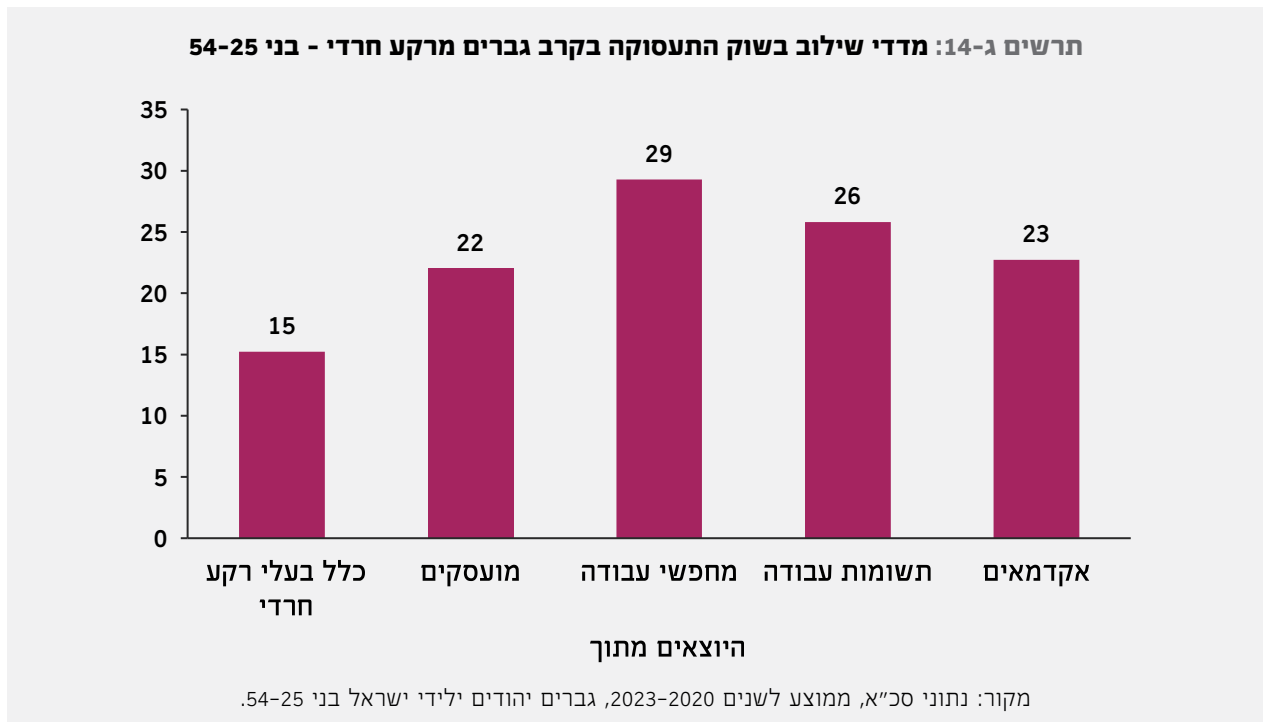
יש לציין כי עד שנת 2022 הפעילה קרן קמ"ח את תוכנית המלגות להשכלה גבוהה לבוגרי החינוך החרדי, ולכן הייתה מחויבת לתת שירות גם ליוצאי החברה החרדית (אבגר, 2018). לעומת זה, המלגה שהעניקה קרן ידידות טורונטו (תוכנית "חרדים באקדמיה") הייתה יוזמה פרטית, ולכן הייתה מיועדת לחרדים בלבד. עם זאת לא היה הבדל ניכר בין היוצאים שפנו לקרן קמ"ח ובין אלו שפנו לקרן ידידות טורונטו.

ג-4 שיעור היוצאים מתוך כוח העבודה של גברים מרקע חרדי

בסעיף ג-2 הוצגו נתונים שהשוו לאורך זמן את מידת ההשתלבות בשוק העבודה של יוצאים (גברים) לאלה של לא־חרדים וחרדים מבית. מהנתונים עלה כי במכלול ההיבטים של היצע העבודה (תעסוקה, חיפוש עבודה והיקפי משרה) היוצאים דומים ללא־חרדים יותר מאשר לחרדים מבית. לממצאים אלה שתי משמעויות עקיפות: האחת - היוצאים דוחפים כלפי מעלה את מדדי התעסוקה של כלל הגברים מרקע חרדי, כלומר בוגרי ישיבות חרדיות; האחרת - ייצוג היוצאים בכוח העבודה של בעלי רקע חרדי ותשומות העבודה שהם מייצרים גבוה מחלקם היחסי בקבוצה.

סעיף זה מציג חישוב ישיר של חלקם היחסי של היוצאים מכוח העבודה של גברים מרקע חרדי (תרשים ג-14) בקרב גברים מרקע חרדי בני 25-54.¹⁰ הניתוח מעלה כי למרות שהיוצאים היו 15% מתוך האוכלוסייה, הם היו 22% מקרב כלל המועסקים מרקע חרדי, ו-29% מקרב כלל הגברים מרקע חרדי המחפשים עבודה. כשמשקללים את שעות העבודה של המועסקים עולה כי היוצאים אחראים ל-26% מתשומות העבודה של גברים מרקע חרדי, וכי הם מהווים כ-23% מכלל האקדמאים מרקע חרדי.

היוצאים הם כרבע מכוח העבודה של גברים מרקע חרדי, אף ששיעורם כ-15% בלבד מקבוצה זו.

בכל הקשור למצטרפים, קיים דמיון יחסי בין שיעור המצטרפים מתוך כלל החרדים כיום (21%) ובין משקלם בכוח העבודה של גברים חרדים כיום (24% בתעסוקה ו-28% במחפשי עבודה), אך שיעורם גבוה יותר בקרב בעלי תואר אקדמי (33%).

¹⁰ בניית זה המתייחס ליחס בין החרדים ליוצאים, נעשה שימוש בקבוצה מצומצמת של בני 25-54, זאת כיוון ששיעור היוצאים בקרב בני 54-64 גבוה יחסית, והגורם לכך לא ברור דיו.

ג-לוחות

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מורחבים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שעבורן הוצגו נתונים בגוף הפרק: **יוצאים (חרדים לשעבר)** - בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום; **חרדים מבית** - בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום; **מצטרפים ("מתחרדים")** - בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום; **לא־חרדים** - בעלי רקע לא חרדי שאינם חרדים כיום.

בנוסף מוצגים נתונים לשתי קבוצות הניתוח הרחבות לפי השתייכות בעבר וכיום:

- **כלל בעלי רקע חרדי** (חרדים מבית ויוצאים)
- **כלל החרדים כיום** (חרדים מבית ומצטרפים)

הערכים של קבוצת **כלל הלא־חרדים כיום** (לא־חרדים ויוצאים) אינם מובאים בלוחות, כיוון שבערכיהם הם דומים מאוד לערכים של לא־חרדים.

לוח ג-1: שיעור התעסוקה						
שנה	לא־חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום
2016	87	77	48	60	55	52
2017	88	77	48	60	54	51
2018	88	82	47	60	54	51
2019	88	81	50	61	55	53
2020	87	81	50	59	55	52
2021	86	77	49	57	53	51
2022	88	78	51	61	55	53
2023	88	77	52	67	56	56

נתוני סכ"א לשנים 2016-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

לוח ג-2: מדדי תעסוקה לפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
בני 25-34						
45.2	49.9	52.5	43.7	84.6	89.1	השתתפות בכוח העבודה
42.7	47.2	49.3	41.4	80.1	84.4	תעסוקה
5.5	5.3	6.1	5.3	5.4	5.3	אבטלה (מכוח העבודה)
2.5	2.7	3.2	2.3	4.5	4.7	מחפשי עבודה (מהאוכלוסייה)
						מחפשי עבודה או מתייאשים
2.8	3	3.7	2.6	4.8	5	(מהאוכלוסייה)
בני 35-64						
63.2	64.3	70	60.7	81.8	91.5	השתתפות בכוח העבודה
60.5	61.4	66.6	58.3	76.8	88.7	תעסוקה
4.3	4.5	4.9	4.1	6.1	3.1	אבטלה (מכוח העבודה)
2.7	2.9	3.4	2.5	5	2.8	מחפשי עבודה (מהאוכלוסייה)
						מחפשי עבודה או מתייאשים
3.1	3.3	3.7	2.8	5.5	3	(מהאוכלוסייה)
בני 25-64						
55.5	57.8	64.5	52.9	83	90.9	השתתפות בכוח העבודה
52.9	55	61.1	50.5	78.2	87.5	תעסוקה
4.7	4.8	5.2	4.6	5.8	3.7	אבטלה (מכוח העבודה)
2.6	2.8	3.4	2.4	4.8	3.3	מחפשי עבודה (מהאוכלוסייה)
						מחפשי עבודה או מתייאשים
3	3.1	3.7	2.7	5.2	3.5	(מהאוכלוסייה)

נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

לוח ג-3: היקפי משרה לפי קבוצות גיל

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
בני 25-34						
34	35.1	36.3	33.4	40.1	41.4	ממוצע שעות עבודה
69.6	72.8	74.7	68.4	86.1	87.8	עבדו 30 ש"ש ויותר (%)
63	67.2	67	62	82.3	85.2	עבדו 35 ש"ש ויותר (%)
בני 35-64						
35.2	36.1	37.1	34.3	42.2	43.9	ממוצע שעות עבודה
72.4	74.7	77.2	70.4	91.5	94.2	עבדו 30 ש"ש ויותר (%)
66.4	68.9	72.9	63.7	88	92.3	עבדו 35 ש"ש ויותר (%)
בני 25-64						
34.7	35.7	36.9	34	41.3	43.3	ממוצע שעות עבודה
71.4	74	76.5	69.6	89.1	92.5	עבדו 30 ש"ש ויותר (%)
65.3	68.2	71.4	63.1	85.5	90.4	עבדו 35 ש"ש ויותר (%)

נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.
 ממוצע שעות העבודה - ממוצע שעות עבודה שבועיות בשבוע האחרון בקרב מועסקים בפועל.
 עבדו 35/30 ש"ש - שיעור מהמועסקים שעובדים בדרך כלל 35/30 שעות שבועיות.

לוח ג-4: פירוט משלחי יד - 2020-2023

חרדים כיום	בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
7.8	8.3	8.4	7.7	10.7	14.4	מנהלים
						מתוכם
(1.3)	(1.2)	(1.6)	(1.2)	<2	2.8	מחוקקים, פקידים ומנהלים בכירים
4.7	5	(5.1)	4.5	(6.5)	9.4	מנהלים כלליי
1.8	2.1	(1.7)	(1.9)	(3)	2.3	מנהלים בתחומי האירוח, המסחר ושירות
36.2	34.3	26.2	39.6	15.5	33.8	בעלי משלח יד אקדמי
						מתוכם
3.8	3.7	(5.6)	3.1	(5.6)	19.3	ענפי טכנולוגיות המידע (ICT) ²
19.5	18.8	9.5	23	(3.5)	3.6	הוראה
2	(1.5)	(3.1)	(1.6)	<2	5.6	עסקים, מינהל ואחר
10.9	10.4	8	11.9	(5)	5.3	משפט, חברה ותרבות
18.6	18.2	17.4	19	15.4	16.2	הנדסאים, טכנאים וכדומה
						מתוכם
2	1.9	(3.4)	(1.5)	(3.4)	5.6	ענפי טכנולוגיות המידע (ICT) ²
7.7	8	7.1	7.9	8.4	8.2	עסקים, מינהל ואחר
8.9	8.3	6.9	9.7	(3.5)	2.4	משפט, חברה ותרבות
6.5	6.3	7.7	6	7.1	4.4	פקידים ועובדי משרד
14.2	14.2	15.3	13.9	15.5	11.5	עובדי מכירות ושירותים
						מתוכם
8.7	8.3	9.3	8.5	7.5	4.6	עובדים בתחום השירותים האישיים
4.9	4.8	4.8	4.9	(4.5)	3.6	עובדי מכירות
(1)	(1.1)	<2	<1	(3.5)	3.4	עובדים בשירותי אבטחה
8.7	9.6	13.3	7.1	18.4	10.8	עובדים מקצועיים
						מתוכם
3.2	3.1	(4.5)	2.8	(4.2)	2.8	חקלאות ובעלי מלאכה אחר
3.1	3.5	(3.6)	2.9	(5.7)	2.9	בנייה ומקצועות דומים (פרט לחשמלאים)
(1)	(1.2)	(2.7)	<1	(4.2)	2.5	עובדי מתכות, מכונות וכדומה
(1.4)	1.8	(2.5)	(1)	(4.3)	2.6	חשמל ואלקטרוניקה
4.2	5.2	6.9	3.3	12.1	6.8	נהגים ומפעילי מתקנים ומכונות
3.7	3.8	4.9	3.3	(5.3)	2.2	עובדים בלתי מקצועיים

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

1. מנהלים אדמיניסטרטיביים, מנהלי מכירות, שיווק ופיתוח, מנהלי ייצור ומנהלים בתחום השירותים המקצועיים.

2. כולל גם מדע, הנדסה ובריאות.

לוח ג-5: פירוט ענפי כלכלה של המועסקים -2020-2023

חרדים כיום	בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
8.5	9	10.1	8	12.7	16.6	תעשייה ¹
5	5.8	7.7	4	12.1	6.4	בינוי
11.5	12.9	11.5	11.5	17.8	11.8	קמעונאות ותיקון כלי רכב
4.8	4.9	6.7	4.1	7.7	6.1	שירותי תחבורה, אחסנה, ובלדרות
3.1	3.4	(2.8)	3.3	(4.1)	3.6	שירותי אירוח ואוכל
3.4	3.8	(4.4)	3	(6.7)	12.7	מידע ותקשורת
3.2	3.2	(3.5)	3.1	(3.5)	5.5	פיננסים ונדל"ן
4.2	3.6	6.7	3.4	(4.3)	11.1	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
3.1	2.9	6.1	(2)	(5.8)	3.9	שירותי ניהול ותמיכה
3.3	3.8	(5)	2.7	7.8	8.5	מינהל ציבורי ומקומי
31.4	29.8	17.7	36.1	7.4	5.6	חינוך
7.8	7.4	(5.8)	8.5	(3.7)	4	שירותי בריאות, רווחה וסעד
10.7	9.4	12.1	10.2	(6.6)	4.3	אחר

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים ילידי ישראל בני 25-64.
 1. כולל ענפי חקלאות, כרייה וחציבה, תעשייה וחרושת, אספקת חשמל ומים.

לוח ג-6: שיעור המועסקים בתחום הייטק לפי קבוצות גיל -2020-2023

חרדים כיום	בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	גיל
ענפי כלכלה הייטק						
3.2	4.8	3.8	3.1	10.3	21.6	34-25
3.3	3.7	6.2	2.5	9.3	22.7	44-30
2.4	2.7	5.0	1.3	7.9	17.5	64-35
2.7	3.5	4.7	2.0	9.0	18.6	64-25
משלח יד הייטק						
5.0	5.9	6.9	4.6	10.3	25.9	34-25
5.6	5.0	10.9	4.1	9.0	26.0	44-30
3.7	3.2	7.5	2.2	7.0	19.7	64-35
4.2	4.3	7.3	3.1	8.4	21.3	64-25

נתוני סכ"א לשנים 2020-2023, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-64.

ג-מקורות

אבגר, ע' (2018). **סיוע ממשלתי לאנשים מרקע חרדי בתחום השכלה הגבוהה**. ירושלים: [מרכז המחקר והמידע של הכנסת](#).

אקסלרד, ה', זילברמן, א', ליפשיץ, ח', סומקין, ס', וקרומבי, י' (2021). **גברים חרדים בהייטק**. הרצליה: מכון אהרן למדיניות כלכלית.

דויטש, צ', ושנפלד, מ' (עורכים) (2023). **יוצאים עם נתונים: שנתון יוצאות ויוצאי החברה החרדית 2023**. ירושלים: יוצאים לשינוי.

דויטש, צ' (עורך) (2022). **יוצאים עם נתונים: שנתון יוצאות ויוצאי החברה החרדית 2022**. ירושלים: יוצאים לשינוי.

דויטש, צ', שנפלד, מ', ותירוש, א' (2024, 27 ביוני). **חרדים בעבר ובהווה: כלכלה ותעסוקה של בעלי רקע חרדי** [הרצאה בכנס]. הכנס ה-40 של האגודה הישראלית לכלכלה, אוניברסיטת רייכמן, הרצליה.

הממשלה ה-36 (2021). החלטה 198: התוכנית הכלכלית לשנים 2021-2022, 1 באוגוסט. אתר משרד ראש הממשלה.

למ"ס (2015א). **הסיווג האחד של משלחי היד 2011** (פרסום טכני מס' 81). [הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה](#).

למ"ס (2015ב). **הסיווג האחד של ענפי הכלכלה 2011 (מהדורה מעודכנת)** (פרסום טכני מס' 80). [הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה](#).

למ"ס (2024). **יעדי תעסוקה ממשלתיים - שיעורי תעסוקה, 1 באוקטובר**. מעקב אחר יעדי תעסוקה ממשלתיים. [אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה](#).

ג- נספחים

נספח ג-1 מילון מונחי תעסוקה

1. משתתף בכוח העבודה: מועסק או מחפש עבודה.

1.1. **מועסק:** עבד בשבוע שקדם לסקר שעה בשבוע לפחות או מי שנעדרו זמנית מהעבודה.

1.1.1. **מועסק בפועל:** עבד בשבוע שקדם לסקר שעה בשבוע לפחות.

2.1.1. **נעדר זמנית מעבודתו:** נעדר זמנית מעבודתו עקב מחלה, חופשה, שירות מילואים, צמצום בהיקף העבודה, סכסוך עבודה, הפסקה זמנית של העבודה (עד 30 יום). נעדר זמנית עד חודש או עד שנה נחשב מועסק אם בתום תקופת ההיעדרות החזרה לעבודה אצל אותו מעסיק מובטחת.

1.2. **מחפש עבודה (מובטל, "בלתי-מועסק"):** אדם שלא עבד אך חיפש עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לסקר, ומעוניין וזמין להתחיל לעבוד אם תוצע לו עבודה מתאימה.

2. לא משתתף בכוח העבודה

2.1. **מתיימש מחיפוש עבודה:** אינו בכוח העבודה שחיפש עבודה בשנה האחרונה אך לא בארבעת השבועות האחרונים, משום שחשב שלא ימצא עבודה מתאימה במקצוע שהוא מעוניין לעבוד בו או באזור מגוריו, והוא זמין ומעוניין לעבוד אם תוצע לו משרה מתאימה.

3. היקף משרה

3.1. **שעות העבודה השבועיות:** מספר שעות העבודה שעבד בשבוע הקודם לסקר בכל מקומות העבודה כולל שעות הכנה (של מורים ואמנים).

3.2. **שעות עבודה בדרך כלל:** מספר שעות העבודה השבועיות שעובד בדרך כלל בכל מקומות העבודה כולל שעות הכנה (של מורים ואמנים).

3.3. **היקף העבודה (שעות עבודה בדרך כלל)**

1.3.3. **עובד בהיקף מלא:** עובד 35 שעות ויותר (הגדרת הלמ"ס); 30 שעות ויותר (הגדרת OECD).

3.3.2. **עובד בהיקף חלקי** עובד 1-34 שעות (הגדרת הלמ"ס); 1-30 שעות (הגדרת OECD).

4. תחומי עיסוק

4.1. **משלח יד.** אוסף הפעילויות והעיסוקים שהמועסק מבצע במקום עבודתו, בלי להתחשב במקצוע שלמד, אם אינו עוסק בו, על פי סיווג משלחי היד 2011 (למ"ס, 2015א), המבוסס על הסיווג של ארגון העבודה הבינ-לאומי ISCO-08.

4.2. **ענף כלכלי.** הענף הכלכלי שאליו משתייך המפעל או המוסד ("יחידת הסיווג") שהמועסק עובד בו, על פי על פי סיווג ענפי הכלכלה 2011. (למ"ס, 2015ב), בהתבסס על המלצות האו"ם לסיווג אחיד של ענפי הכלכלה - ISIC (Rev. 4).

5. מועסק בתחומי ההייטק

5.1. **מועסק בענף ההייטק** מועסק באחד מענפי כלכלה לפי הרשימה בלוח ג-1-1.

5.2. **מועסק במשלח יד הייטק** מועסק באחד ממשלחי היד לפי הרשימה בלוח ג-1-2.

לוח ג-נ-1: רשימת ענפי כלכלה המסווגים כהייטק

קוד סיווג	תיאור סיווג
21	ייצור תרופות, כולל תרופות הומאופתיות
26	ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי
303	ייצור כלי טיס, חלליות וציוד נלווה
62	תכנות מחשבים, ייעוץ בתחום המחשבים ושירותים נלווים אחרים
631	עיבוד נתונים, אחסון ושירותים נלווים
720	מרכזי מחקר ופיתוח
721	מרכזי מחקר ופיתוח בהנדסה ובמדעי הטבע

לוח ג-נ-2: רשימת משלחי יד המסווגים כהייטק

קוד סיווג	תיאור סיווג
133	מנהלי שירותים בענפי טכנולוגיות המידע (ICT)
211	בעלי משלח יד בתחום מדעי הפיזיקה וכדור הארץ
212	מתמטיקאים, אקטוארים וסטטיסטיקאים
213	בעלי משלח יד בתחום מדעי החיים
214	בעלי משלח יד בתחום ההנדסה (פרט להנדסת חשמל ואלקטרוניקה)
215	מהנדסי חשמל ואלקטרוניקה
251	מפתחי תוכנה ומנתחי יישומים
252	בעלי משלח יד בתחום מסדי הנתונים ובתחום הרשתות
311	הנדסאים וטכנאים במדעי הפיזיקה וההנדסה
314	הנדסאים וטכנאים במדעי החיים ובעלי משלח יד נלווה בתחומים דומים
315	בקרים, הנדסאים וטכנאים של כלי שיט וכלי טיס
351	הנדסאי וטכנאי תפעול והנדסאי וטכנאי תמיכה במשתמשים בענפי טכנולוגיות המידע (ICT)

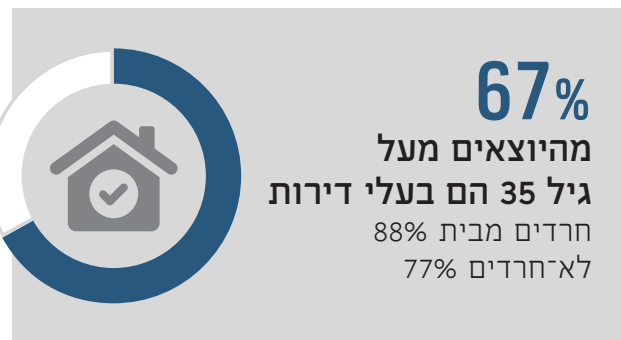
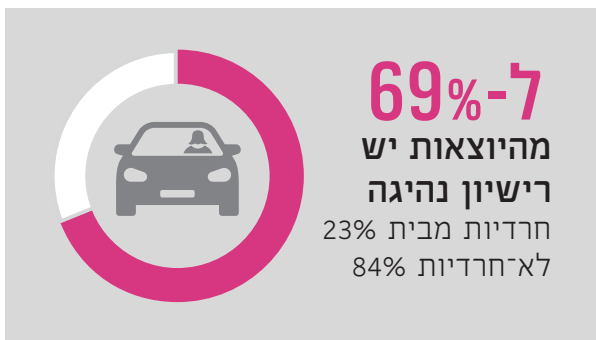
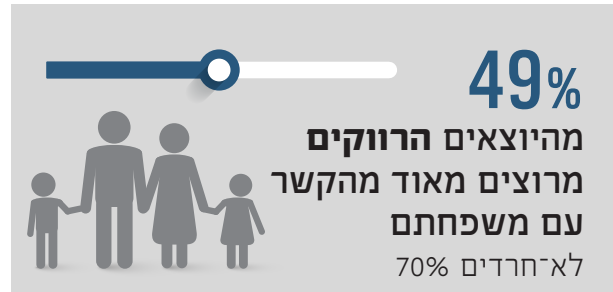
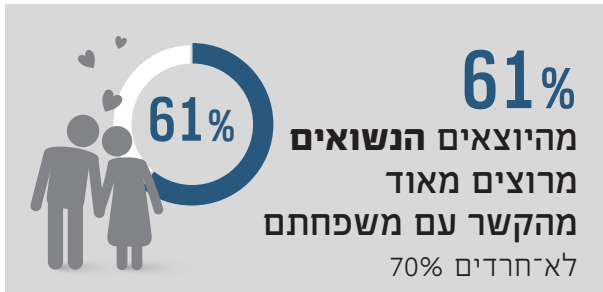
נספח ג-2 משלחי יד לפי רמות מיומנויות

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס, 2015א) מסווגת את משלחי היד לפי ארבע רמות מיומנות, המשקפות את הדרישות לביצוע מיטבי של המשימות בעיסוק הנתון.

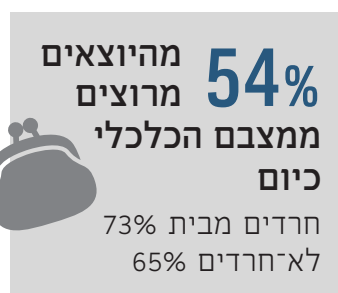
- **רמה ראשונה:** משרות שכרוכות בביצוע משימות פיזיות או ידניות, פשוטות ושגרתיות. לדוגמה: ניקיון, חפירה, נשיאה או הובלה ידנית של חומרים, מיון, אחסון או הרכבה ידנית של מוצרים, קטיף ידני של פירות וירקות.
- **רמה שנייה:** משרות שכרוכות בביצוע משימות טכניות פשוטות. לדוגמה: הפעלת מכונות וציוד אלקטרוני, נהיגה בכלי תחבורה, תחזוקה או תיקון של ציוד חשמלי ומכני.
- **רמה שלישית:** משרות שכרוכות בביצוע משימות טכניות מורכבות שדורשות ידע ממשי, טכני ופרוצדורלי נרחב בתחום הנתון. לדוגמה: הכנת אומדנים מפורטים של כמויות ועלויות חומרים ועבודה עבור מיזמים ספציפיים, תיאום, פיקוח ושליטה על פעילויות של עובדים אחרים או ביצוע משימות טכניות בתמיכת אנשי מקצוע.
- **רמה רביעית:** משרות שכרוכות במציאת פתרונות לבעיות מורכבות תוך הפעלת שיקול דעת ויצירתיות. לדוגמה: ניתוח ומחקר, אבחון וטיפול במחלות, הקניית ידע לאחרים בתחום עיצוב של מבנים או מכונות או תהליכים לבנייה ולייצור. דוגמאות למשלחי יד שמסווגים לרמה זו: מנהלי מכירות ושיווק, מהנדסים אזרחיים, מורים בחינוך העל-יסודי, מוזיקאים, אחיות חדר ניתוח ומנתחי מערכות מידע.

פרק ד: מדדי רווחה ועמדות

רוב היוצאות והיוצאים מהחברה החרדית עוזבים אותה בגילים צעירים, ורוב היציאה מתרחשת עד גיל 25. בתקופה שלאחר היציאה היוצאים אינם מבוססים מבחינה כלכלית, ופעמים רבות הם חסרי עורך משפחתי: רובם נשארים בקשר עם משפחתם, אך הם אינם יכולים להסתמך עליה לסיוע כלכלי.

היוצאים מתמודדים עם קשיים כלכליים במהלך החיים

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדים כיום או לא) מול השתייכות בעבר (האם הם מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאים (חרדים לשעבר): בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליוצאי החברה החרדית.
חרדים מבית: בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום - קיצור לחרדים מבית חרדי.
מצטרפים ("מתחרדים"): בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום - קיצור למצטרפים לחברה החרדית.
לא-חרדים: בעלי רקע לא חרדי שאינם חרדים כיום - קיצור ליהודים לא חרדים.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי רקע חרדי: גדל/ה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדי/ת כיום: לפי הגדרה עצמית.
סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה.
(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ד-1 מבוא

היציאה מהחברה החרדית מתרחשת בגיל צעיר – תקופה קריטית להשתלבות בהשכלה ובתעסוקה. בתקופה שלאחר היציאה היוצאים אינם מבוססים מבחינה כלכלית, ופעמים רבות הם חסרי עורך משפחתי: רובם אמנם נשארים בקשר עם משפחתם, אך מידת הקשר פחותה, והם אינם יכולים להסתמך עליה לסיוע כלכלי. כך היוצאים הצעירים נמצאים בתקופה קריטית זו ללא השכלה, שעשויה הייתה לאפשר להם להשתלב בתעסוקה איכותית; וללא סיוע מהמשפחה, שעשוי היה לאפשר להם תקופת הסתגלות או כניסה להשכלה גבוהה. כך בהשוואה לקבוצות המשנה האחרות הם מצליחים פחות לכסות את ההוצאות החודשיות, פחות שבעי רצון ממצבם הכלכלי, ומדווחים בשיעורי גבוהים יותר על תחושות עוני. עם זאת היוצאות והיוצאים, שנמצאים בתחילת דרכם, אופטימיים בנוגע ליכולתם לשפר את מצבם על אף האתגרים שהם מתמודדים עמם.

פרק זה סוקר מדדים שקשורים ברמת חיים כללית, בשביעות רצון מהמצב הכלכלי וברוחה בקרב היוצאים (נשים וגברים) ובהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות: חרדים מבית חרדי (חרדים מבית), מצטרפים לחברה החרדית (מצטרפים) ויהודים לא חרדים (לא־חרדים). הניתוחים מבוססים על נתוני הסקר החברתי, ואלא אם מצוין אחרת מתייחסים לנשים ולגברים.

בסעיף ד-2 מובאים מדדים שקשורים לקשר עם המשפחה; סעיף ד-3 מציג ניתוח של מדדי רווחה כלכליים – מדדים סובייקטיביים על המצב הכלכלי כגון שביעות רצון כלכלית, תפיסות עוני ויכולת לסגור את החודש; מדדי רמת חיים אובייקטיביים כגון שיעור בעלי דירות ובעלי רישיון נהיגה, וכן השוואה של שביעות רצון מהדירה ומאזור המגורים. סעיף ד-4 מציג מדדי רווחה רגשיים כמו תופעות של תחושות בדידות ודיכאון והרגשות לחץ. בנוסף מוצגת תיבה שבוחנת את הפערים בין מדדי רווחה העולים מהסקר החברתי ובין הדיווח שנמצא בסקרים שמעבירות עמותות הסיוע ליוצאים.

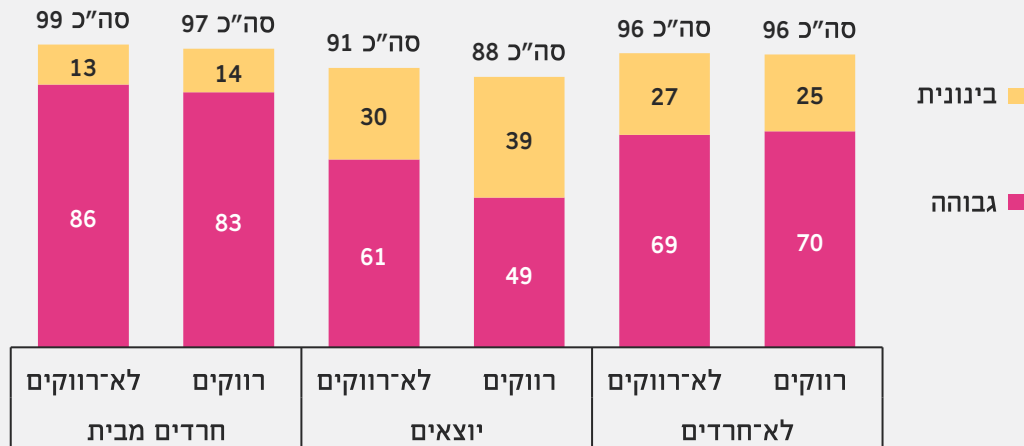
ד-2 קשר עם המשפחה

רוב היוצאות והיוצאים מהחברה החרדית עוזבים אותה בגילים צעירים, ורוב היציאה מתרחשת עד גיל 25. בתקופה שלאחר היציאה היוצאים אינם מבוססים מבחינה כלכלית, ופעמים רבות הם חסרי עורך משפחתי: רובם נשארים בקשר עם משפחתם, אך הם אינם יכולים להסתמך עליה לסיוע כלכלי. מצב זה ניכר במידת שביעות הרצון שלהם מהקשר עם משפחתם (תרשים ד-1א). מכיוון שנשואים או הורים לילדים עשויים להתייחס בתשובתם למשפחה שבחרו להקים, ולא למשפחת המוצא, הניתוח מוצג בנפרד לרווקים (כולל גרושים ואלמנים ללא ילדים) וללא־רווקים.

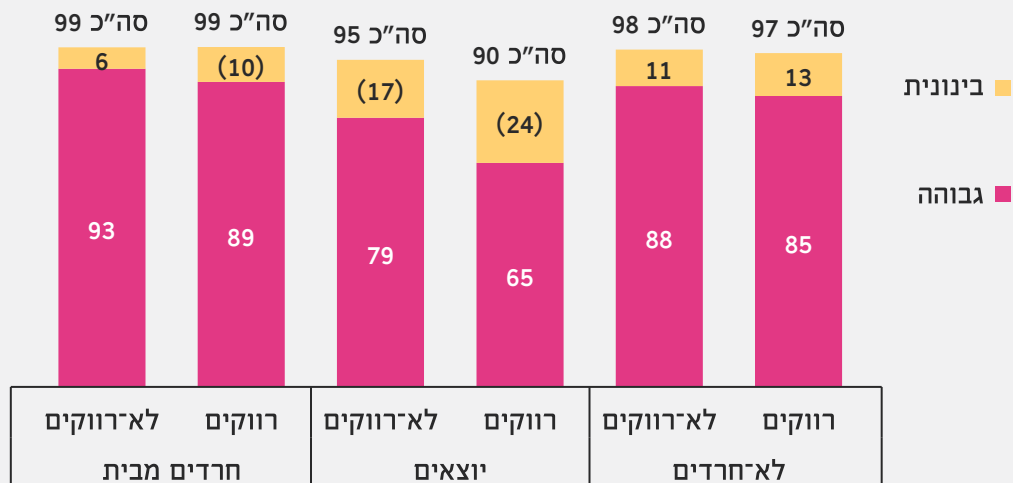
אך שכלל היוצאים (נשים וגברים) מביעים שביעות רצון מהקשר המשפחתי, מידת שביעות הרצון שלהם נמוכה מזו שבקבוצות המשנה האחרות: רק כמחצית מיוצאי החברה החרדית הרווקים מדווחים על שביעות רצון גבוהה מהקשר עם משפחתם (49%), שיעור נמוך מזה שבקרב לא־חרדים וחרדים מבית. עם זאת הלא־רווקים מדווחים על שביעות רצון בשיעורים גבוהים מעט יותר (61%).

תרשים ד-1: מדדי קשר משפחתי - לפי סטטוס משפחתי נוכחי

א. מרוצים מהקשר המשפחתי

ב. חשים הערכה מהמשפחה

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 רווקים - כולל גרושים או אלמנים ללא ילדים.
 שבעי רצון מהקשר המשפחתי: גבוהה - מאוד מרוצים; בינונית - מרוצים; חשים הערכה מהמשפחה: גבוהה - במידה רבה, בינונית - במידה מסוימת.
 לנתונים לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ד-1.

ההבדלים בין היוצאים לשאר קבוצות המשנה ניכרים גם במידה שהם סבורים שמשפחה מעריכה אותם (תרשים ד-1): כשני שלישים (65%) מהיוצאים הרווקים מדווחים שהם חשים הערכה גבוהה כלפיהם, לעומת 85% בקרב לא־חרדים, ו-89% בקרב החרדים מבית. גם במדד זה היוצאים הנשואים דירגו גבוה יותר את הערכת המשפחה אליהם.

ככלל ההבדל בין רווקים ללא־רווקים ניכר רק בקרב היוצאים ופחות בקבוצות המשנה האחרות. כאמור, הרווקים מדווחים בהכרח על משפחת המוצא, ולעומת זאת ייתכן שהנשואים או ההורים לילדים מדווחים על המשפחה שבחרו להקים, ולא על משפחת המוצא. ייתכן גם ששביעות הרצון גבוהה יותר בקרב הנשואים שכן יוצאים נשואים מרוצים יותר מהקשר עם משפחת המוצא שלהם, אם בשל הזמן שעבר מאז היציאה ואם משום שהיחס אליהם השתנה לאחר שהקימו משפחה משלהם.

ד-3 מדדי רווחה כלכליים

היציאה מהחברה החרדית מתרחשת כאמור בגיל צעיר, שהוא תקופה קריטית להשתלבות בהשכלה ובתעסוקה. היוצאות והיוצאים הצעירים נמצאים בתקופה זו ללא השכלה, שעשויה הייתה לאפשר להם להשתלב בתעסוקה איכותית; וללא סיוע מהמשפחה, שעשוי היה לאפשר להם תקופת הסתגלות או כניסה להשכלה גבוהה. חיזוק לכך עולה מהממצאים ולפיהם יוצאות ויוצאים צעירים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על תחושות עוני ועל קשיים לכסות את ההוצאות החודשיות. הפערים במצבם הכלכלי של היוצאים במשך השנים מתבטאים גם בשיעורים נמוכים יותר של בעלות על דירות.

ד-3.1 שביעות רצון מהמצב הכלכלי

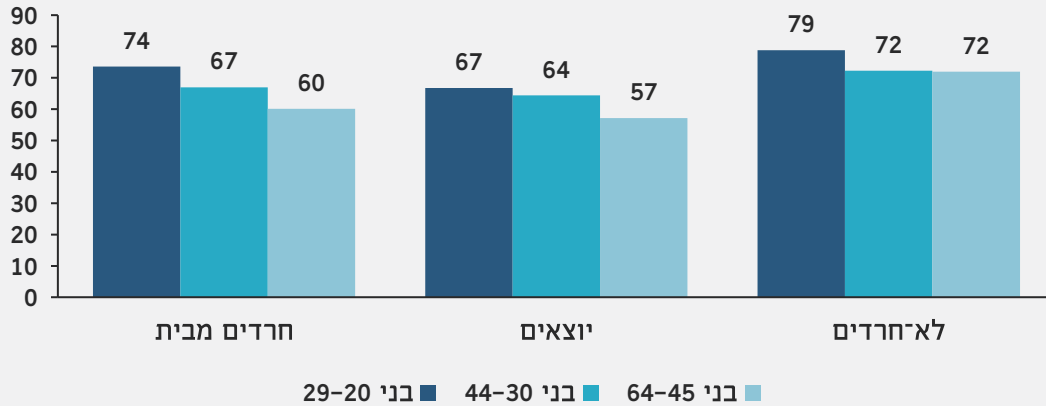
ככלל היוצאות והיוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על קשיים כלכליים, שבאים לידי ביטוי בכמה היבטים: שיעור נמוך יותר מדווחים כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות, שביעות הרצון שלהם ממצבם הכלכלי נמוכה יותר, ודיווחיהם על עוני גבוהים יותר. עם זאת, על אף קשיים כלכליים אלה, נראה כי היוצאים אופטימיים בנוגע למצבם בעתיד, אולי כי מצבם העכשווי מתפרש כחלק מהשינוי שהם עושים בחיים, לצורך שיפור העתיד. הסבר אפשרי אחר קשור בגילם: בכל קבוצת גיל היוצאים בממוצע צעירים יותר מהקבוצות האחרות, וייתכן שמקור האופטימיות הוא גילם הצעיר.

היוצאים והיוצאות מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על קשיים כלכליים וקושי לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות

בכל האמור בהכנסות והוצאות (תרשים ד-2), במבט לפי קבוצות גיל מפורטות, בקרב היוצאים (נשים וגברים) רק 67% מהצעירים (בני 20-29), 64% מבני קבוצת הביניים (בני 30-44) ו-57% מהמבוגרים יותר (בני 45-64) דיווחו כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות של משק הבית שלהם, שיעורים נמוכים בהשוואה ללא־חרדים, שבקרבם 79% מהצעירים ו-72% מבני קבוצת הביניים והמבוגרים יותר דיווחו על הצלחה דומה. בהשוואה לחרדים מבית, בגילים הצעירים שיעורם של היוצאים שמצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות נמוך מזה של החרדים (74%) ואילו בקבוצת הביניים ובגילים המבוגרים הוא דומה (60%-67%).¹

1. נתוני המצטרפים אינם מוצגים משום שגיל ההצטרפות גבוה ולקבוצת הגיל הצעירה (20-34) בקבוצת משנה זו מאפיינים שונים משאר המצטרפים. להרחבה ראו פרק א.

תרשים ד-2: שיעור המצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות - בחלוקה לקבוצות גיל

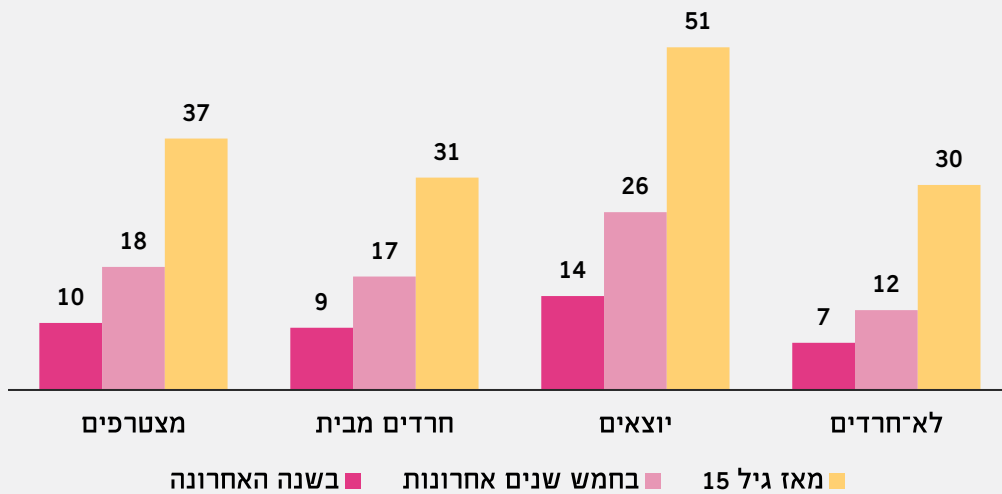

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. מצליחים - השיבו "מצליח/ה ללא כל קושי" או "מצליח/ה" לכסות את כל ההוצאות החודשיות של משק הבית (כולל הוצאות למזון, לחשמל, לטלפון וכדומה).

נוסף על השיעור הנמוך של היוצאים המצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות, גם תפיסת העונו העצמית שלהם גבוהה יותר (תרשים ד-3) - ממצא שתומך בטענה כי היוצאים מתמודדים עם קשיים כלכליים. כמחצית מהיוצאים (51%) תפסו את עצמם כעניים בחייהם הבוגרים (מגיל 15 ואילך), בהשוואה לכשליש מהלא־חרדים (30%), כשליש מהחרדים מבית (31%) ומעט יותר משליש מהמצטרפים (37%).

היוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על תפיסת עונו בהשוואה לחרדים וללא־חרדים

תרשים ד-3: שיעור שתפסו את עצמם עניים (נשים וגברים) - בכמה נקודות זמן

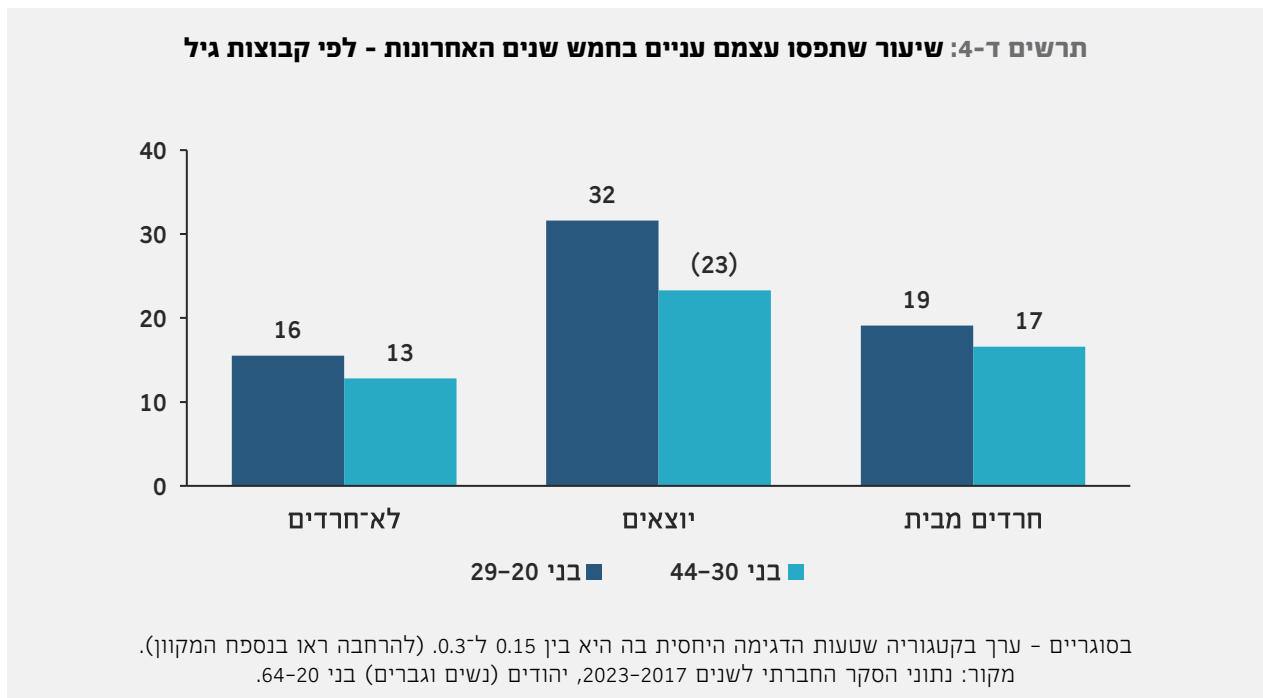

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.²

2. כל משיב (ומשיבה) נשאל האם מאז גיל 15 היו תקופות שבהן חשב שהוא עני (עד 2022 לעיתים קרובות עד אף פעם). מי שהשיב באופן חיובי (עד 2022 מי שלא השיב "אף פעם"), נשאל מתי בפעם האחרונה חשב שהוא עני. התרשים מציג את השיעורים המצטברים: הקבוצה שדיווחה על תפיסת עונו מאז גיל 15 כוללת את הקבוצה שדיווחה על תפיסת עונו בחמש השנים האחרונות, הקבוצה שדיווחה על תפיסת עונו בחמש השנים האחרונות כוללת את הקבוצה שדיווחה על תפיסה כזאת בשנה האחרונה.

ייתכן שעוני במשפחה מגדיל את הסיכוי ליציאה, או שעזיבת החברה החרדית משפיעה על תפיסת העוני בעבר. עם זאת סביר שחלק מהפער נובע מתפיסת המצב הכלכלי של היוצאים בהווה, שכן הפער נשמר ביחס לתפיסת העוני בחמש השנים האחרונות ובשנה האחרונה (אם כי הוא מצומצם יותר).

בכל האמור בחוויית העוני בחמש שנים האחרונות, ניכר כי היא גבוהה יותר בקרב היוצאים גם בקבוצת הגיל הצעירה (29-20) וגם בקרב המבוגרים יותר (בני 30-44), נתון שמחזק את הסברה כי מדובר בתחושת עוני לאחר היציאה (תרשים ד-4).

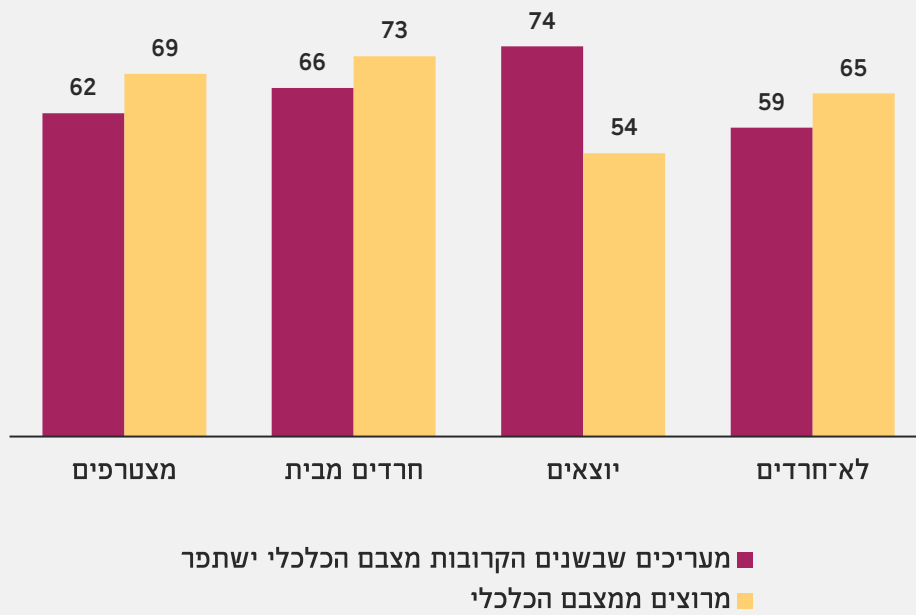
לנתוני חוויית העוני והקושי לכסות את ההוצאות החודשיות מצטרף הנתון כי רק כמחצית מהיוצאים (54%) שבעי רצון ממצבם הכלכלי בהשוואה לשיעורים גבוהים יותר בקרב לא-חרדים (65%) ובקרב החרדים (73%) (תרשים ד-5).³

ואולם למרות הקשיים הכלכליים, השכיחות הגבוהה יותר של תחושות עוני ואי-שביעות רצון מהמצב הכלכלי בקרב היוצאים והיוצאות, רמת האופטימיות שלהם באשר לשיפור מצבם הכלכלי בשנים הקרובות גבוהה (74%) בהשוואה ללא-חרדים (59%) ולחרדים מבית (66%). חלק מהפער נוצר משום שבקרב היוצאים שכיחותם של צעירים גבוהה יותר - ובגילים הצעירים האופטימיות עשויה להיות גבוהה יותר שכן גם הסיכויים הריאליים לשנות את המצב רבים יותר.

למרות אי-שביעות הרצון מהמצב הכלכלי, היוצאים אופטימיים ומעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר בשנים הקרובות.

3. בקרב חרדים רווחת התופעה של שביעות רצון מדידות (Rier et al., 2008), כנראה בשל מאפיינים תרבותיים של רצייה חברתית. הטיה זו הוזכרה כבר במחקרים קלאסיים בתחום (Crowne & Marlowe, 1960; Edwards, 1953). ולפיה ככל שהתנהגות מסוימת נחשבת רצויה מבחינה חברתית, מרואיינים ייטו לייחס אותה לעצמם.

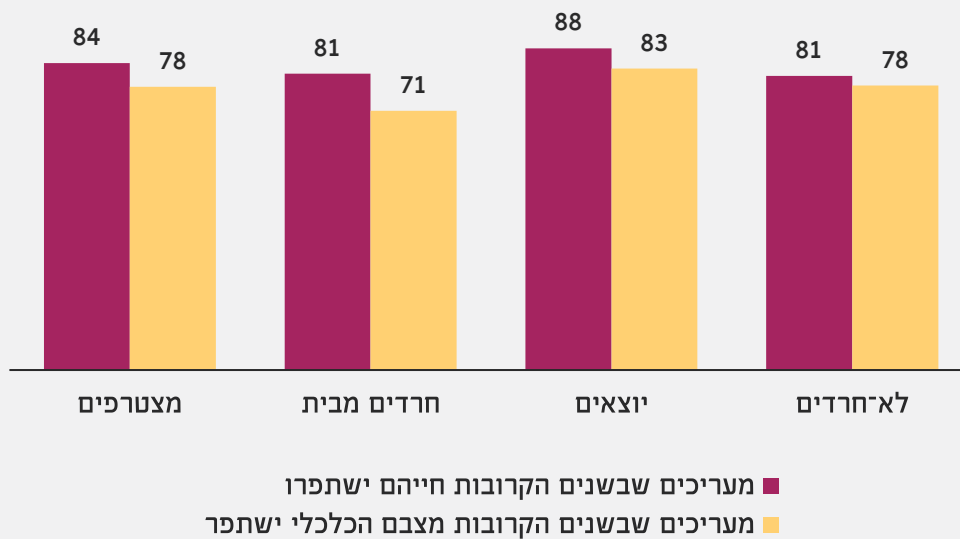
תרשים ד-5: שיעור שבעי הרצון ממצבם הכלכלי והאופטימיים בנוגע לעתיד

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. מעריכים שבשנים הקרובות מצבם הכלכלי ישתפר - מעריכים שבשנים הבאות, בהשוואה להיום, מצבם הכלכלי יהיה טוב יותר (המשיבים "לא יודע/ת" הוגדרו כמי שאינם מעריכים שיפור). מרוצים - השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה" ממצבם הכלכלי.

ואכן מניתוח שיעורי האופטימיות בכל האמור בשיפור המצב הכלכלי בקרב הצעירים בלבד (תרשים ד-6) עולה כי השיעור בקרב היוצאים (83%) קרוב לשיעור בקרב הלא־חרדים (78%), ובשתי הקבוצות אופטימיות זו גבוהה מזו של חרדים מבית (71%).

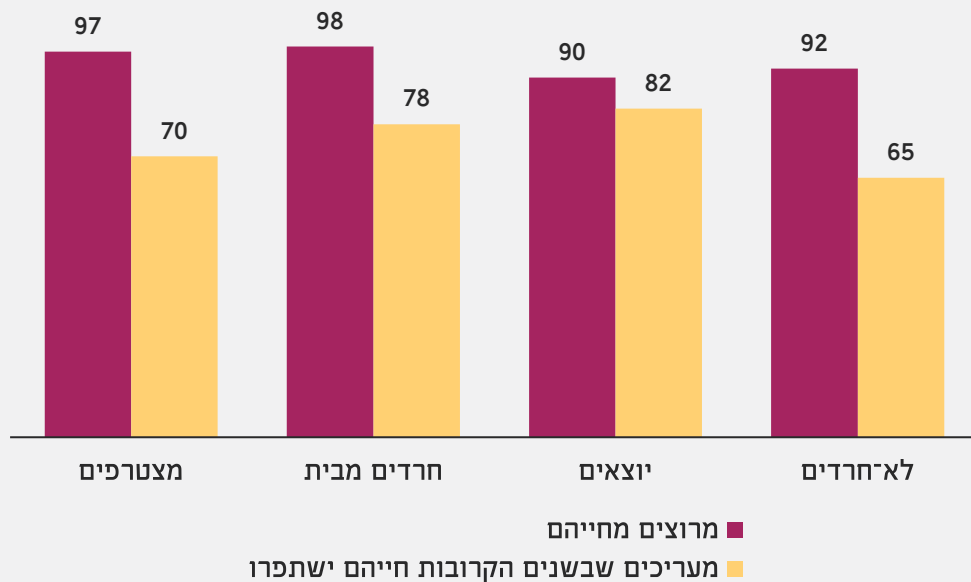
תרשים ד-6: שיעור הסבורים שבעתיד מצבם ישתפר מבחינה כלכלית וכללית (נשים וגברים) - צעירים

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-34. מעריכים שבשנים הקרובות חייהם /מצבם הכלכלי ישתפרו - מעריכים שבשנים הבאות, בהשוואה להיום, חייהם (מצבם הכלכלי) יהיה טוב יותר (המשיבים "לא יודע/ת" הוגדרו כמי שאינם מעריכים שיפור).

בקרב היוצאים אי-שביעות הרצון הכלכלית גם אינה פוגעת בשביעות הרצון הכללית מהחיים (90%) (תרשים ד-7), היבט שבו הם דומים ללא-חרדים (92%). גם בהיבט של אופטימיות כללית נרשם בקרב היוצאים שיעור גבוה (82%) - הדומה לזה של חרדים מבית (78%) וגבוה מזה של לא-חרדים (65%). במדד זה, של אופטימיות כללית, גם בגילים הצעירים (תרשים ד-6 למעלה) רמות האופטימיות של היוצאים (88%) גבוהות במקצת הן משל לא-חרדים (81%) והן משל חרדים מבית (81%).

תרשים ד-7: שיעור שבעי הרצון מחייהם והסבורים שבעתיד מצבם ישתפר

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. מעריכים שבשנים הקרובות חייהם ישתפרו - מעריכים שבשנים הקרובות, בהשוואה להיום, חייהם יהיו טובים יותר (המשיבים "לא יודע/ת" הוגדרו כמי שאינם מעריכים שיפור). מרוצים - השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה" מהחיים.

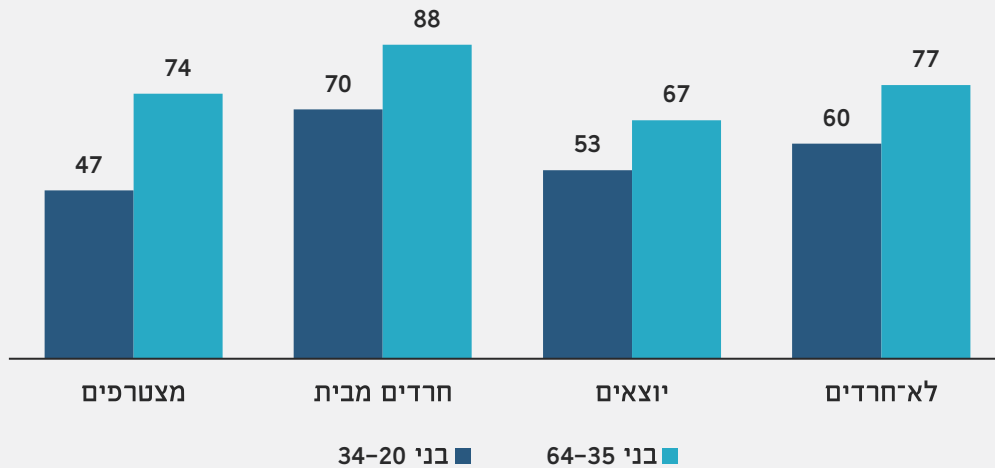
ד-3.2 רמת חיים כללית

שיעור בעלי דירה בקרב היוצאים נמוך מהשיעורים המקבילים בקרב לא-חרדים ובקרב חרדים מבית

הפערים במצבם הכלכלי של היוצאים במשך השנים מתבטאים גם במדדים אובייקטיביים כגון שיעור המדווחים שהם בעלי דירות, הנמוך מזה שבקבוצות המשנה האחרות (תרשים ד-8): כמחצית (53%) מהיוצאים הצעירים (20-34) דיווחו שהם בעלי דירות, נמוך במקצת מלא-חרדים (60%) ונמוך במידה ניכרת מחרדים מבית (70%). בקרב המבוגרים יותר (35-64) ההפרש בין שיעור בעלי הדירה בקרב היוצאים (67%) ובקרב הלא-חרדים (77%) נשאר דומה, אך גדל בהשוואה לחרדים מבית (88%).⁴

4. נתון זה יש לסייג במקצת. ראשית, "דירה בבעלות" כולל בעלות של אחד מבני משק הבית, כך שצער המתגורר עם הוריו בדירה שבבעלותם ייחשב בעל דירה, וייתכן שהשיעור גבוה יותר בקרב הלא-חרדים. בנוסף, בשתי קבוצות הגיל בקרב היוצאים שיעור הצעירים גבוה בהשוואה ללא-חרדים ולחרדים מבית. סביר שתקנון מלא לגיל יקטין במקצת את ההפרש שבין היוצאים ובין הקבוצות האחרות (לדיון נוסף ראו בנספח המקוון, "הסקר החברתי").

תרשים ד-8: שיעור בעלי דירה (נשים וגברים) - בחלוקה לקבוצות גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. דירה בבעלות - בעלות על הדירה של אחד מבני משק הבית או שיש להם דירה אחרת בבעלותם (השאלה מנוסחת ברמת משק הבית).

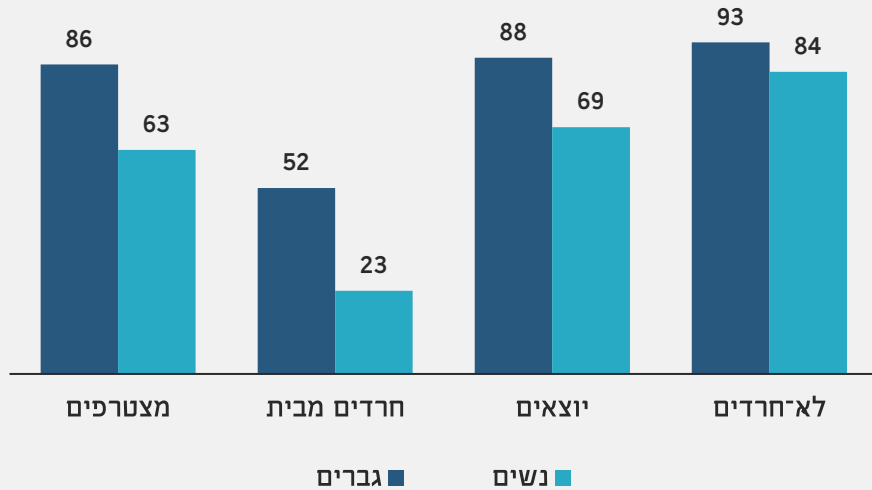
פערים אלו יכולים להיווצר בהשפעת אובדן העורך המשפחתי והקהילתי של היוצאים. בניגוד לבני גילם החרדים, המסתייעים בהוריהם ובמוסדות קהילתיים (כגון גמ"חים) לרכישת דירות ולפרנסת המשפחה, היוצאים נדרשים לכלכל את עצמם ללא יכולת להיעזר במשפחה ובקהילה החרדית.

פער נוסף נרשם בבעלי רישיון נהיגה. בחברה החרדית רבים נמנעים מלימודי נהיגה מסיבות אידאולוגיות, בייחוד בקרב הנשים. לעומת זאת, בקרב הלא-חרדים מדובר במיומנות בסיסית שנדרשת להשתלבות בהשכלה ובתעסוקה. היוצאים כקבוצה נמצאים בין שתי החברות: שיעורם של בעלי רישיון נהיגה בקרב היוצאים נמוך מעט מבקרב הלא-חרדים וגבוה במידה ניכרת מבקרב חרדים מבית (לנתונים בכלל הפילוחים ראו לוח ד-3 בסוף הפרק).

ל-69% מהיוצאות רישיון נהיגה, בהשוואה ל-23% מהחרדיות מבית ו-84% מהלא-חרדיות

מניתוח בחלוקה לפי מגדר (תרשים ד-9) עולה כי ל-88% מהיוצאים הגברים יש רישיון נהיגה - שיעור הקטן אך במעט מזה שבקרב לא-חרדים (93%), ואולם בקרב היוצאות השיעור עומד על 69% בלבד, נמוך במידה ניכרת מזה שבקרב לא-חרדיות (84%). בקרב חרדים מבית השיעורים נמוכים במידה ניכרת, כאשר רק ל-52% מהגברים ול-23% מהנשים יש רישיון נהיגה.

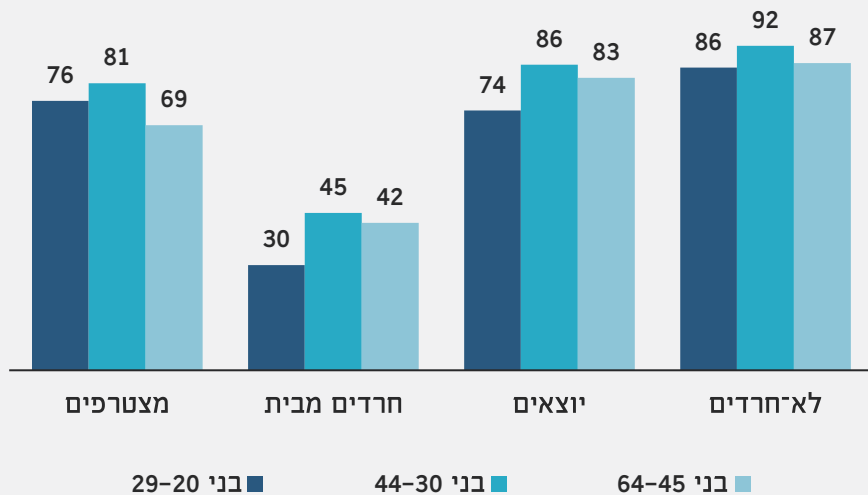
תרשים ד-9: שיעור בעלי רישיון נהיגה - לפי מגדר

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים בני 20-64.

השיעור הנמוך של בעלי רישיון נהיגה בקרב היוצאים בכלל והיוצאות בפרט מושפע כנראה מהשכיחות הנמוכה של בעלי רישיון נהיגה בקרב החרדים, וכן ממשיך הזמן הנדרש להוצאת רישיון נהיגה ועלות השיעורים. מצב זה משתקף בתרשים ד-10, המשווה את שיעור בעלי רישיון נהיגה לפי שלוש קבוצות גיל - צעירים (20-29), גיל ביניים (30-44) ומבוגרים (45-64) - ללא פילוח מגדרי. בגילים הצעירים לפחות משליש מהחרדים מבית (30%) וליותר משני שלישים מהיוצאים (74%) יש רישיון נהיגה בהשוואה ל-86% מהלא-חרדים. בשתי קבוצות הגיל המבוגרות יותר הפערים מצטמצמים, כשל-83%-86% מהיוצאים יש רישיון נהיגה, שיעור הנמוך במקצת מהשיעור בקרב לא-חרדים (87%-92%) וגבוה במידה ניכרת מהשיעור בקרב חרדים מבית (42%-45%).

תרשים ד-10: שיעור בעלי רישיון נהיגה (נשים וגברים) - בחלוקה לקבוצות גיל

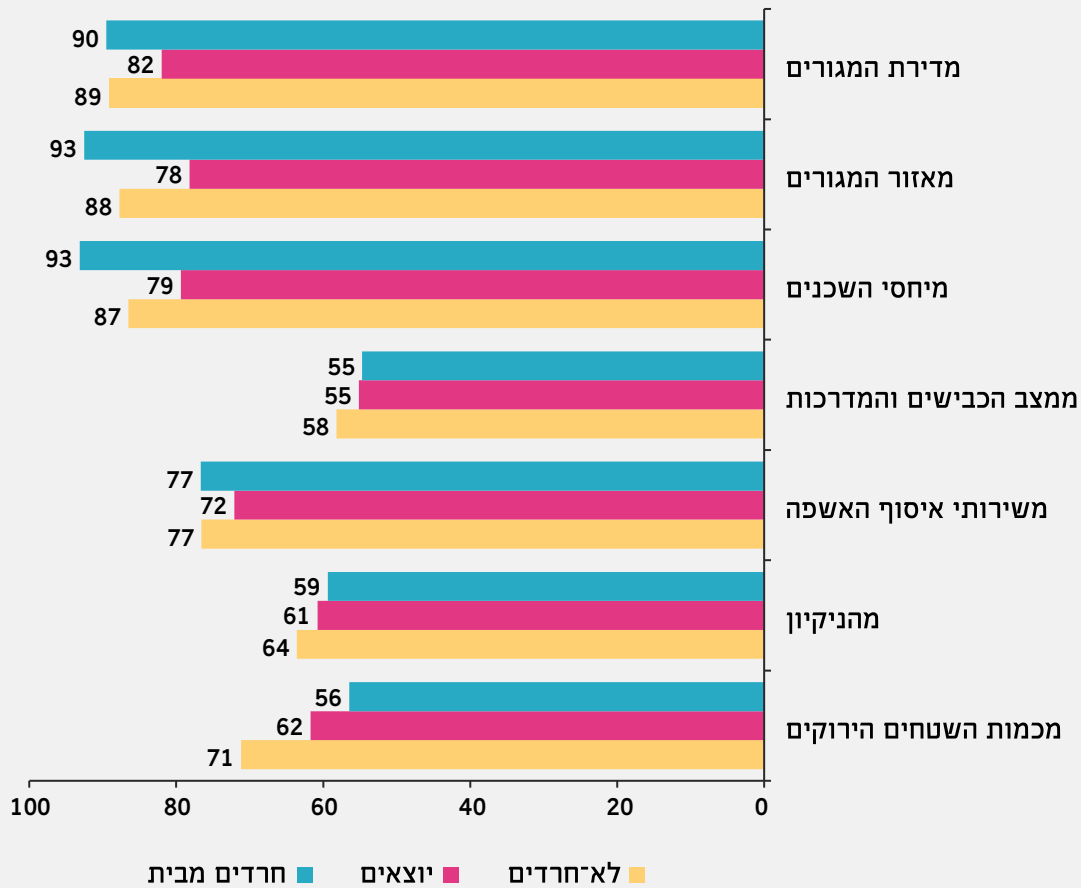

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

ד-3.3 שביעות רצון מאזור המגורים

מצבם הכלכלי של היוצאים ניכר גם בשביעות הרצון ממאפייני המגורים (תרשים ד-11): היוצאים מרוצים מדירתם וממאפייני אזור המגורים שלהם מעט פחות מהלא־חרדים. כך למשל שיעור היוצאים שהביעו שביעות רצון מהדירה, מאזור מגוריהם ומיחסי השכנים עמד על כ־80%, בהשוואה לכ־90% בקרב לא־חרדים והחרדים מבית. יש לציין כי שביעות רצון נמוכה יחסית בהיבטים אלה מאפיינת אוכלוסיות בעלות הכנסה נמוכה (למ"ס, 2022). סביר להניח שמצבם הכלכלי של היוצאות והיוצאים מאלץ אותם להתגורר בדירות ובאזורים עם תנאים ירודים יותר, מה שפוגע במידת שביעות הרצון שלהם.

תרשים ד-11: שיעור שבעי הרצון מהדירה וממאפיינים באזור המגורים

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. מרוצים - השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

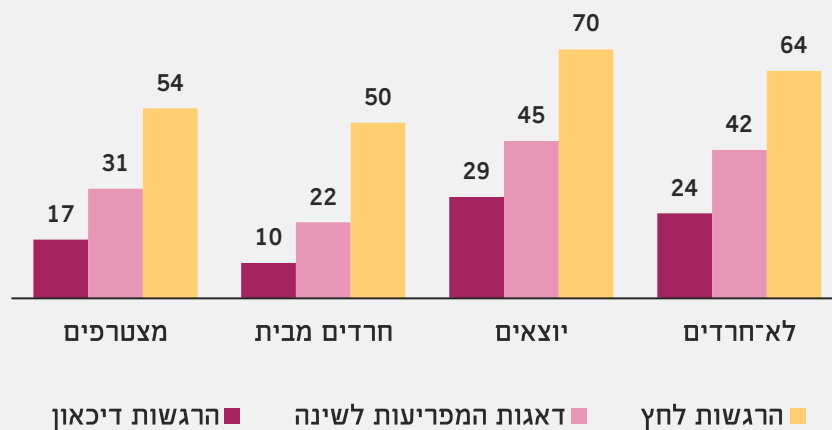
ד-4 מדדי רווחה רגשיים

אחת השאלות החוזרות ונשנות בנושא הרווחה של היוצאות והיוצאים היא שכיחות מצבים רגשיים כמו דיכאון. כפי שנסקר בגרסאות קודמות של שנתון זה (דויטש ושנפלד [עורכים], 2023), מחקרים שמבוצעים על מדגם לא מייצג של יוצאים - שאליו מגיעים המשיבים והמשיבות דרך עמותות הסיוע או קבוצות ייעודיות ליוצאים ברשתות החברתיות - מעלים פעם אחר פעם שכיחות גבוהה של דיכאון ובדידות בקרבם.

ואולם כאשר בוחנים את שכיחות הדיווח על קשיים רגשיים של יוצאים מול לא-חרדים בנתוני הסקר החברתי של הלמ"ס, עולה תמונה אחרת. כך למשל נמצא כי שיעורם של היוצאים והיוצאות שחוו בשנה האחרונה תחושות דיכאון (29%) גבוה אך במעט מזה של לא-חרדים (24%) (תרשים ד-12). פער קטן נמצא גם בשיעור המדווחים על הרגשת לחץ בשנה שחלפה (70%, 64%) ועל דאגות שהפריעו לשינה (42%, 45%).⁵

היוצאים מדווחים על בדידות ודיכאון בשכיחות דומה לזו של לא-חרדים, בניגוד לתפיסה הרווחת המציגה את היוצאים כבעלי קשיים רגשיים

תרשים ד-12: שיעור החשים לחץ, דאגות ודיכאון (נשים וגברים)

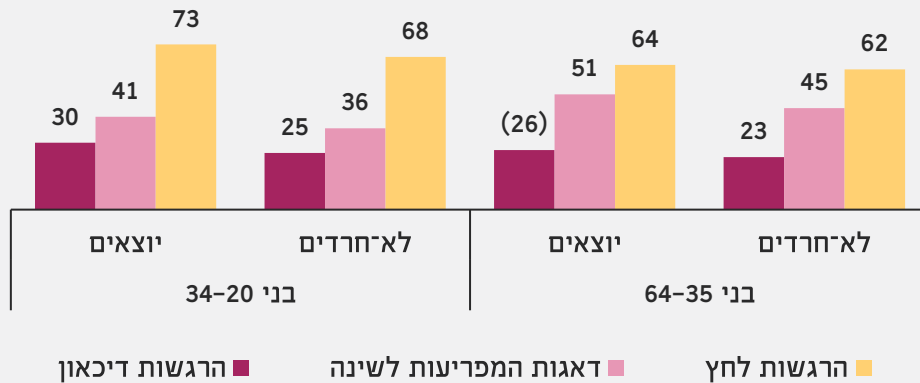
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. חשים לחץ, דאגות ודיכאון - השיבו "תמיד או לעתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב-12 החודשים האחרונים הרגשת לחוצה / הרגשת מדוכאת / דאגות הפריעו לך לישון".

יש מקום לשער שחויית הקושי הרגשי בקרב היוצאות והיוצאים מועצמת בשנים הסמוכות ליציאה, ולכן נבדקה שכיחותן של תחושות אלו בקרב צעירים בני 20-34 לעומת בני 35-64 (תרשים ד-13א). הנתונים מלמדים כי גם בגילים הצעירים קיים פער קטן בין היוצאים ללא-חרדים. הבדלים נבדקו גם לפי מגדר (תרשים ד-13ב).

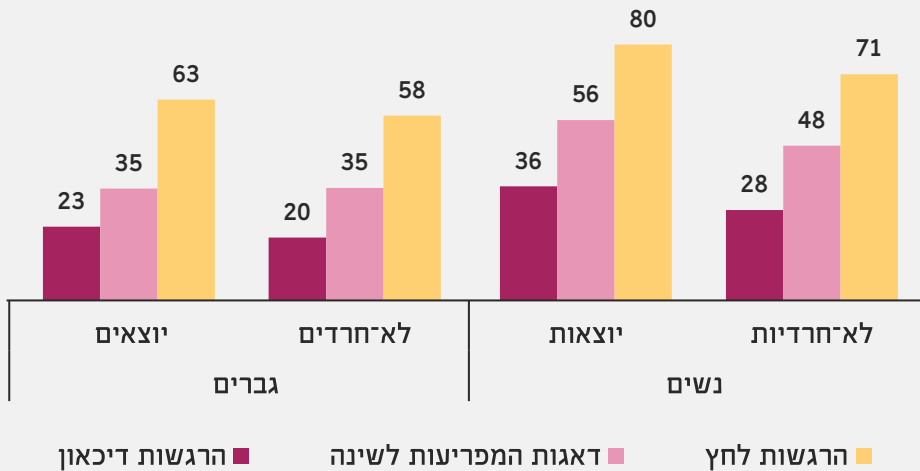
5. בשלב זה לא ניתן להעריך את השפעות מאורעות שבעה באוקטובר והמלחמה בעקבותיהם על היוצאים, אך בקרב לא-חרדים אין הבדל מהותי בין הרבעון הראשון לאחרון במדדים אלו.

תרשים ד-13: שיעור החשים לחץ, דאגות ודיכאון בקרב יוצאים ולא־חרדים - לפי גיל ומגדר

א. לפי קבוצות גיל

ב. לפי מגדר

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 חשים לחץ, דאגות ודיכאון - השיבו "תמיד או לעתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב־12 החודשים האחרונים הרגשת לחוצה / הרגשת מדוכאת / דאגות הפריעו לך לישון".

ככלל נשים מדווחות יותר מגברים על קשיים רגשיים. הנשים הלא־חרדיות מדווחות בשיעורים גבוהים מהגברים על הרגשות דיכאון (28% לעומת 20%), על דאגות שמפריעות לשינה (48% לעומת 35%) ועל הרגשות לחץ (71% לעומת 58%). בדומה לכך, גם הנשים היוצאות מדווחות על קשיים אלו יותר מהגברים. עם זאת יש לציין כי בניגוד ליוצאים הגברים, שמדווחים על קשיים אלו בשיעורים דומים יחסית לגברים הלא־חרדים, הנשים היוצאות מדווחות על קשיים אלו בשיעורים גבוהים יותר מנשים לא־חרדיות.

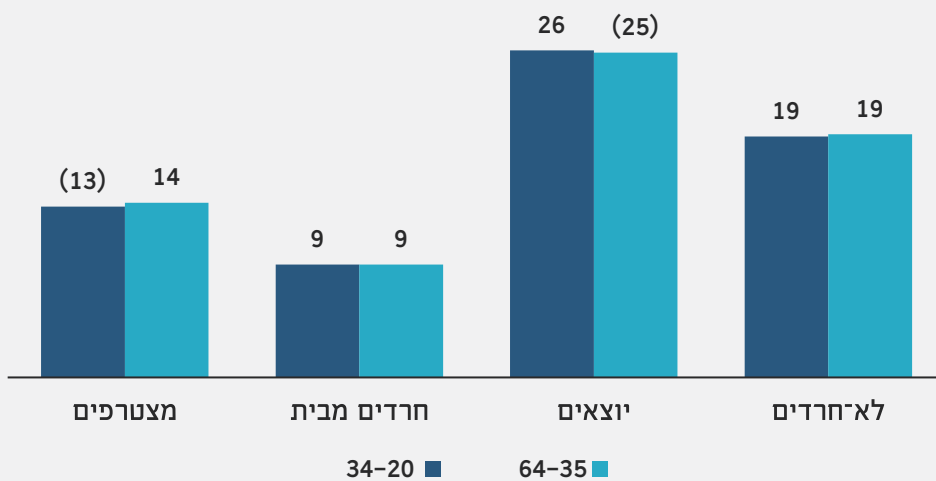
ההיבט היחיד שבו ניכר הבדל בין יוצאים ללא־חרדים הוא תחושת הבודדות. היציאה היא פעולה של התנתקות חברתית, וניתן לצפות לשיעורים גבוהים של תחושות בדידות בקרב היוצאים. עם זאת, ואף שבהיבט זה אכן נרשם הבדל בין יוצאים ללא־חרדים, מדובר בהבדל קטן (תרשים ד-14א). כרבע מהיוצאים דיווחו שלעיתים הם חווים מצבי בדידות - שיעור הגבוה רק במקצת מהשיעור בקרב לא־חרדים, שעמד על 19%, וממצא זה עקבי גם בגילים הצעירים (20-34). כך או כך,

לא ניתן לשלול אפקט חזק בשנים הראשונות ליציאה, שאינו בא לידי ביטוי בגילים הצעירים. מכיוון שהסקר החברתי כולל רק בני 20 ומעלה, בדיקת השערה זו מוגבלת.

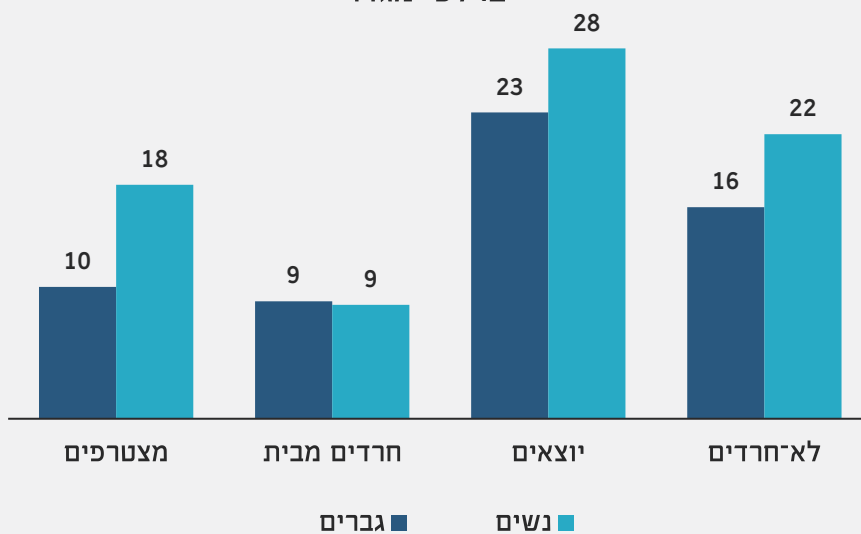
ממצא זה עקבי גם בניתוח לפי מגדר (תרשים ד-14): אף שהנשים ככלל מדווחות בשיעורים גבוהים יותר מגברים על תחושות בדידות (22% לעומת 16%), הן הנשים היוצאות והן הגברים היוצאים מדווחים על חוויות בדידות בשיעור הגבוה ב-6-7 נקודות האחוז מהלא־חרדים מאותו מגדר.

תרשים ד-14: שיעור החווים בדידות - בחלוקה לקבוצות גיל ולמגדר

א. לפי קבוצות גיל

ב. לפי מגדר

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 חשים בדידות - השיבו "לעתים קרובות" או "מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם אתה/מרגיש/ה בדידות?"

מהממצאים שהובאו למעלה ניתן להעריך בזהירות כי המחקרים שאיתרו שכיחות גבוהה של מצבי דיכאון בקרב יוצאים אינם מייצגים את הממוצע של כלל אוכלוסייה זו. נראה כי שכיחות הקשיים הרגשיים גבוהה רק במעט בהשוואה ללא-חרדים, וזאת כצפוי לנוכח פערי ההשכלה, האתגרים בשילוב בתעסוקה איכותית ושאר האתגרים שהיוצאות והיוצאים מתמודדים עימם, וחלקם שכיחים יותר בתחילת היציאה.

עם זאת סביר גם להעריך שקיימת תת-קבוצה של יוצאים ששונה מיתר היוצאים בתחומים האלה, וזו נעלמת בממוצעים של היוצאים בסקר החברתי. תת-קבוצה זו עשויה להתאפיין ברקע משפחתי שונה וכן בתנאים חברתיים ונפשיים אחרים בשלב המייד שלאחר היציאה. עניין זה נידון לעומק בתיבה ד-1 בפרק זה. מלבד זאת נחוץ מחקר עומק שיזהה בנתוני הלמ"ס קבוצות שמקושרות לשכיחות גבוהה של תחושות בדידות ודיכאון. בנוסף, יש לחקור את ההיתכנות להטיית רצייה חברתית בשאלונים המופצים במסגרת ארגונית הסיוע ליוצאי החברה החרדית - כלומר לבחון האם האווירה הכללית ושאלות מקדימות מגבירות את הסיכוי לדיווח על תחושות מסוג זה.

תיבה ד-1 השוואת מדדי רווחה בין הסקר החברתי לסקר ההשתלבות

מבוא

מחקרים שהתבססו על שאלונים שהופצו בקרב הפונים לעמותות שמסייעות ליוצאי החברה החרדית, דיווחו על שכיחות גבוהה בקרב יוצאות ויוצאים של מצבים רגשיים כמו דיכאון (למשל לסרי, 2020; קיסר-שוגרמן ואח', 2022; דוד וטרקטנברג, 2022).

חלק מהסקרים שמופצים באופן זה מעודדים השבה באמצעות הקשר של נותני השירותים עם היוצאים או מתן תגמולים כספיים, וסביר כי עידוד זה מביא לידי השבה גבוהה יותר בקרב יוצאים חסרי עורך כלכלי. ניתן לשער שהיוצאים ששביעות רצונם מהקשר שלהם עם המשפחה נמוכה יותר, יחפשו יותר הן שירותים וקהילות ייעודיים ליוצאים, והן את התגמול הכספי מעצם ההשבה. ניתן גם לשער ששיעורם של בעלי הקשיים הרגשיים בקרב אותם משיבים יהיה גבוה במידה ניכרת מהמוצע בקרב כלל היוצאים.

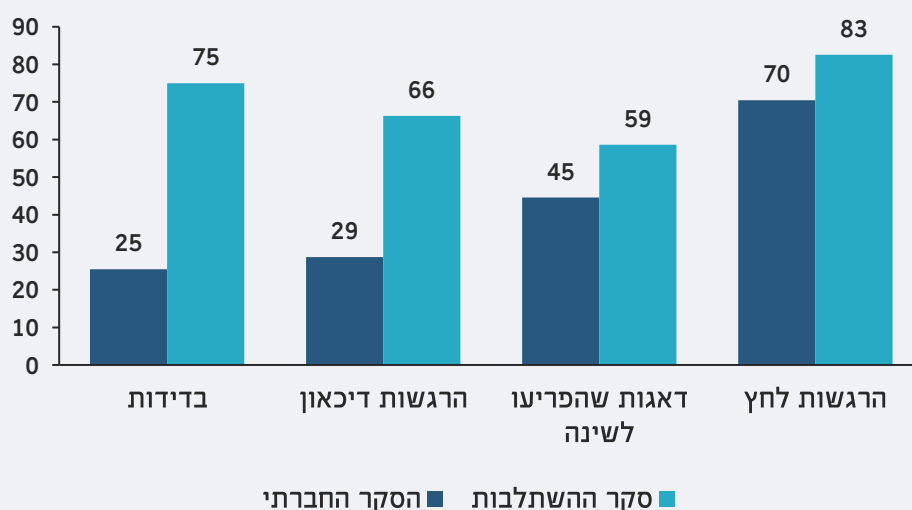
בנוסף, שאלות על חוויות רגשיות עלולות להיות מוטות בשל רצייה חברתית (הטיה שמביאה בחשבון כי חלק מהמשיבים עונים כפי שהם חושבים שמצופה מהם לענות). כך למשל המשתתפים בתוכניות ייעודיות ליוצאים עשויים לחשוב שמצופה מהם לבטא חוויות של מסכנות, ולכן מדווחים יותר על קשיים רגשיים. השערה אלטרנטיבית היא שמדובר בקבוצה בשלב מוקדם יותר ביציאה.

במטרה לבחון השערות אלו, בוצעה השוואה בין נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לבין נתונים מתוך סקר שהפיץ ארגון יוצאים לשינוי (להלן "סקר ההשתלבות") ביחס למדדי רווחה רגשיים ומידת הקשר עם המשפחה.⁶ מדדים אלו נבחנו גם לפי מספר השנים שחלפו מהיציאה (להלן "ותק יציאה"), נוסף על הניתוח של מידת הקשר של יוצאים עם הוריהם.

מדדי רווחה רגשיים - השוואת מקורות

השוואה בין נתוני הסקר החברתי לנתוני סקר ההשתלבות מצביעה על הבדלים ניכרים בכל מדדי הרווחה הרגשיים: תחושות בדידות ודיכאון, דאגות שהפריעו לשינה ותחושות לחץ (תרשים ד-1). בייחוד בלטו הבדלים בשיעור המשיבים שדיווחו על תחושות בדידות ודיכאון: כשלושה רבעים מהמשיבים לסקר ההשתלבות דיווחו על מצבים של תחושות בדידות (75%) וכשני שלישים על תחושות דיכאון (66%) לעומת פחות משליש מקרב היוצאים בסקר החברתי (בדידות 25% ודיכאון 29%).

תרשים ד-1: מדדי רווחה רגשיים בקרב היוצאים (נשים וגברים) - השוואה בין הסקר החברתי לסקר ההשתלבות (%)

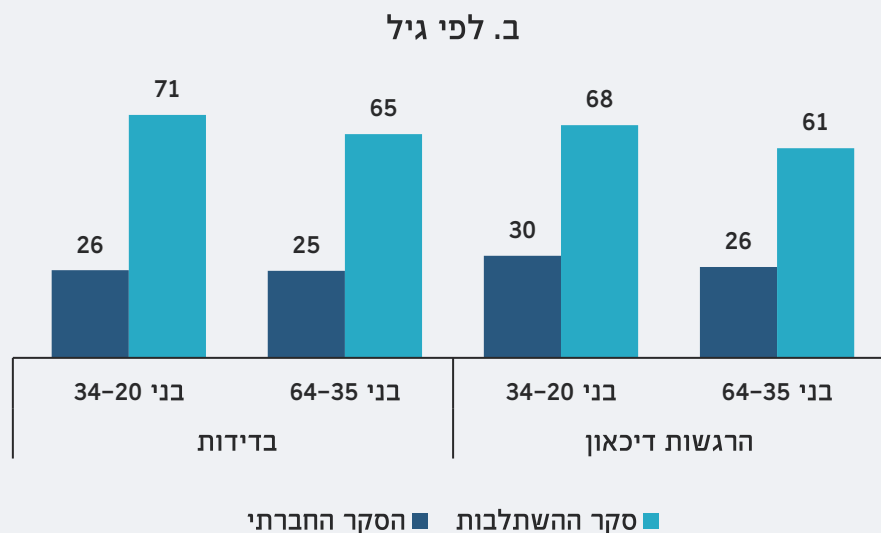
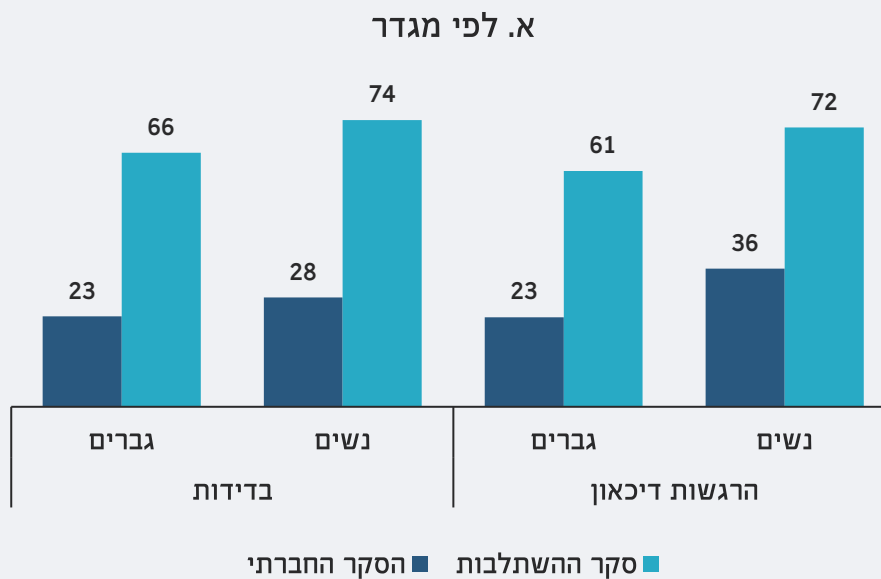
בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקורות: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

סקר ההשתלבות: סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה (N=1,206). חשיים בדידות - השיבו "לעתים קרובות" או "מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם את/ה מרגיש/ה בדידות?"

6. נוסח השאלות בסקר ההשתלבות זהה לנוסח בסקר החברתי של הלמ"ס.

אומדן שיעור הבדידות לפי סקר ההשתלבות היה גבוה באופן עקבי הן בניתוח לפי מגדר (תרשים ד-ת-2) והן בניתוח לפי גיל (תרשים ד-ת-2), כך שסביר שהגורם העיקרי להבדלים אינו הזמן שחלף מהיציאה.⁷

תרשים ד-ת-2: מדדי רווחה רגשיים בקרב היוצאים לפי גיל ומגדר - השוואה בין הסקר החברתי לסקר ההשתלבות (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקורות: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.
 סקר ההשתלבות: סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה (N=1,206).

7. גיל המשיבים בעת הסקר היה מתואם עם גיל היציאה.

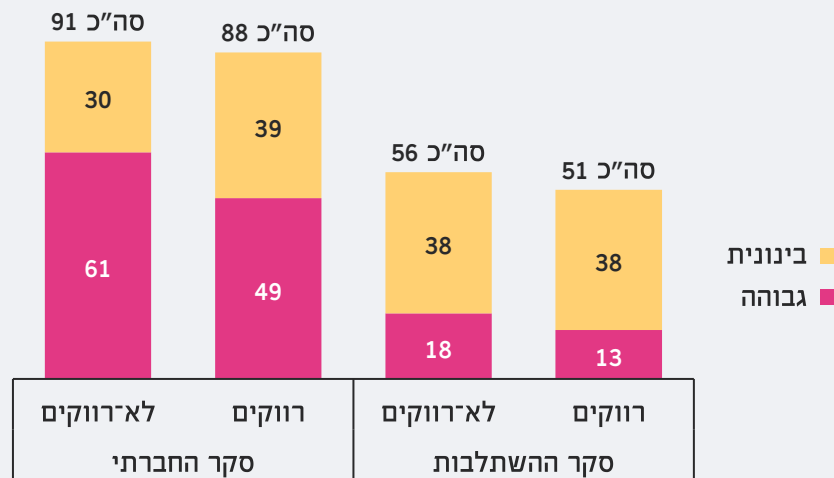
קשר עם המשפחה - השוואת מקורות

לבסוף, כדי לבחון באיזו מידה מידת הקשר עם משפחת המוצא עשויה להסביר את הממצאים, נעשתה השוואה בין שני הסקרים בנוגע לשיעור שבעי רצון מהקשר עם המשפחה. הניתוח נעשה לפי סטטוס משפחתי, שכן ייתכן שחלק מהנשואים או מההורים לילדים מדווחים על המשפחה שבחרו להקים ולא על משפחת המוצא (תרשים ד-ת-3).

הממצאים מצביעים על הבדל ניכר בין המקורות בכל האמור בשיעור היוצאים שהם שבעי רצון מהקשר עם המשפחה. בקרב משיבי סקר ההשתלבות, כמחצית הביעו שביעות רצון מהקשר עם המשפחה (51% מהרווקים ו-56% מהלא־רווקים), לעומת כ-90% בקרב משיבי הסקר החברתי - כשההבדל הבולט הוא בשיעור שדיווחו על שביעות רצון גבוהה (49%-61% בסקר החברתי לעומת 13%-18% בסקר ההשתלבות). נתונים אלו מחזקים את ההשערה כי המשיבים לסקר ההשתלבות הם בעלי עורף משפחתי חלש יותר, מה שיכול להסביר את הקשיים הרבים יותר.

תרשים ת-ד-3: שביעות רצון מהקשר המשפחתי בקרב היוצאים - השוואה בין הסקר החברתי לסקר ההשתלבות (%)

מרוצים מהקשר המשפחתי

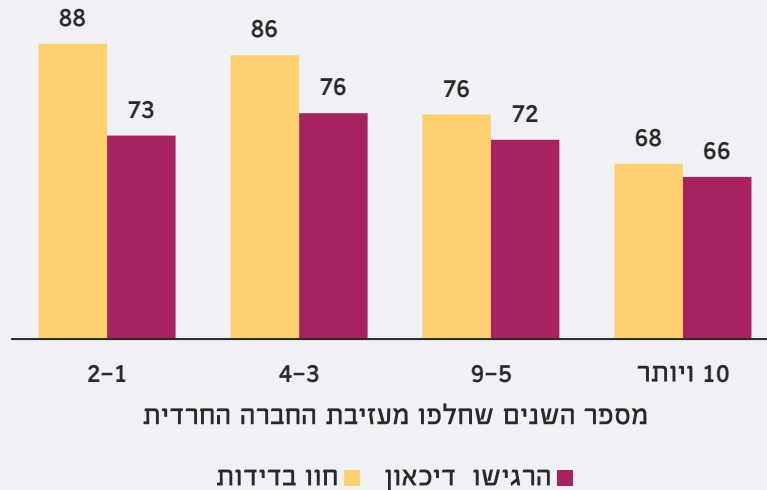

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. סקר ההשתלבות: סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה (N=1,206).

מדדי רווחה וקשר עם המשפחה לפי יציאה

דויטש ושנפלד (2023) הציעו פרשנות כי המשיבים לסקרים אלה נמצאים בתקופות הראשונות לאחר היציאה. ניתוח של מדידים אלו מלמד על שיפור בקרב יוצאים ותיקים, אך עדיין קיים פער מול נתוני הסקר החברתי (תרשים ד-ת-4). כך למשל כ-90% מהיוצאים בשנתיים הראשונות דיווחו על תחושת בדידות לעומת כ-70% בלבד בקרב המשיבים שיצאו לפני כעשור. גם בשיעור המשיבים שחוו דיכאון נרשמה ירידה, אבל מתונה יותר (מ-73% ל-66%). כאמור, למרות הצמצום, נשאר פער ניכר בהשוואה ליוצאים בסקר החברתי, שבקרבם השיעורים עמדו על 25% שחוו בדידות ועל 29% שהרגישו דיכאון.

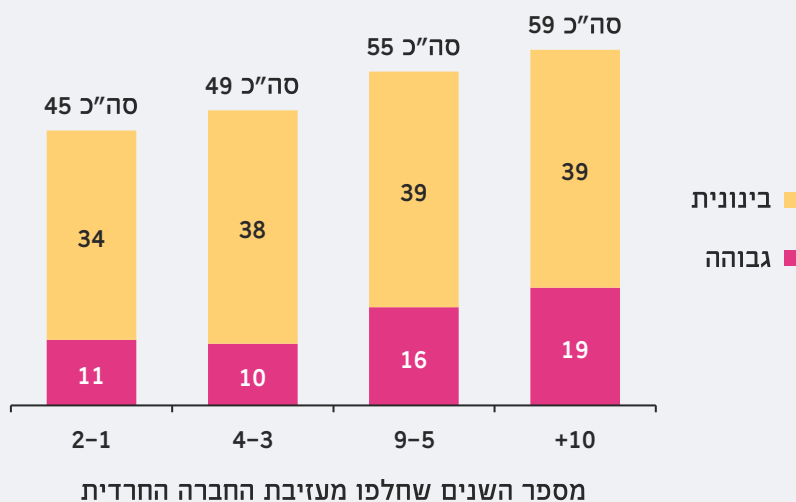
תרשים ד-ת-4: תחושות דיכאון ובדידות בקרב היוצאים - השוואה לפי ותק מהיציאה (סקר ההשתלבות)⁸

סקר ההשתלבות: סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה (N=1,206).

ממצאים דומים מתקבלים כשמנתחים את השינויים במידת שביעות רצון מהקשר המשפחתי לפי ותק מהיציאה (תרשים ד-ת-5): רק 45% מהיוצאים בשנתיים הראשונות הביעו שביעות מהקשר המשפחתי לעומת 59% מהיוצאים שיצאו לפני עשור ויותר. אך גם השיעור בקרב הוותיקים נמוך משל היוצאים בסקר החברתי, שעמד על כ-90%.

תרשים ד-ת-5: שביעות רצון מהקשר המשפחתי בקרב היוצאים - השוואה לפי ותק מהיציאה (סקר ההשתלבות)

מקור: סקר ההשתלבות: סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה (N=1,206).
שבעי רצון מהקשר המשפחתי: גבוהה - מאוד מרוצים; בינונית - מרוצים.

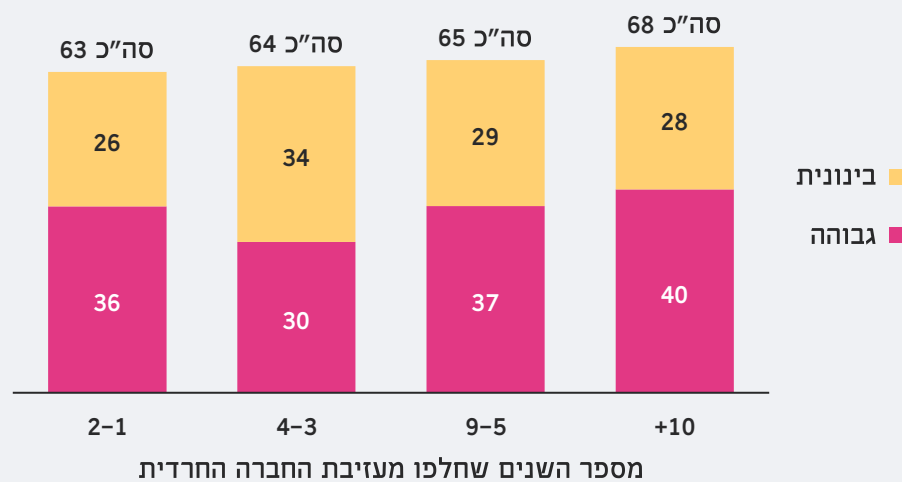
8. ייתכן שחלק מהשיפור בקרב יוצאים בעלי ותק יציאה גבוה יותר קשור למצב המשפחתי.

הקשר עם ההורים

נוסף על שביעות הרצון מהקשר עם משפחת המוצא, סקר ההשתלבות מאפשר גם לבחון את איכות הקשר של היוצאים עם הוריהם (תרשים ד-ת-6). מניתוח זה נראה שכ-90% מהיוצאים נמצאים בקשר כלשהו עם הוריהם ורק כ-10% בנתק (ראו תרשים ד-נ-1 שבנספח), בדומה לממצאים של דויטש וקפלן (2023). יש לציין כי בשונה מהממצאים של דויטש וקפלן (שם) ולפיהם בשנה הראשונה כרבע מהיוצאים דיווחו על נתק מההורים, בסקר ההשתלבות שיעור המדווחים על נתק בשנה הראשונה ליציאה נמוך יותר ודומה לשיעור המדווחים לאחר מכן.

מכל מקום, אף שהרוב שומרים על קשר, רק כשני שלישים מהיוצאים דיווחו שאיכות הקשר עם הוריהם גבוהה או בינונית (השליש הנוסף דיווחו על קשר חלש או על נתק). בקרב יוצאים שעזבו את החברה החרדית בשנתיים האחרונות שיעור המדווחים על קשר טוב עומד על 63%, ובקרב יוצאים שעזבו לפני עשור ויותר - על 68%. נתוני סקר ההשתלבות בנוגע למדדים אלו דומים לנתונים שהציגו קיסר-שוגרמן ואח' (2022).

תרשים ד-ת-6: מידת הקשר של היוצאים עם ההורים - השוואה לפי ותק מהיציאה (סקר ההשתלבות)

סקר ההשתלבות: סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה (N=1,206).

גבוהה - השיבו שאיכות הקשר עם ההורים טובה או טובה מאוד. להתפלגות המלאה ראו תרשים נ-ה-1.

סיכום

בסקר ההשתלבות נשאלו שאלות גם על שביעות הרצון של היוצאים ממצבם הכלכלי. בהשוואה לנתוני הסקר החברתי, נמצא כי שיעור נמוך יותר של יוצאים דיווחו כי הם מרוצים ממצבם הכלכלי (54% בסקר החברתי לעומת 38% בסקר ההשתלבות, ראו אצל דויטש ושנפלד, 2023). ייתכן שקיים גם קשר בין שביעות הרצון מהמצב הכלכלי למדדי הרווחה.

מהממצאים שהובאו למעלה ניתן להעריך בזירות כי המחקרים שאיתרו שכוחות גבוהה של מצבי דיכאון בקרב יוצאים (נשים וגברים) אינם מייצגים את הממוצע של כלל אוכלוסייה זו. עם זאת סביר להניח שקיימת תת-קבוצה של יוצאים ששונה מיתר היוצאים בתחומים האלה, וזו נעלמת בממוצעים של היוצאים בסקר החברתי. תת-קבוצה זו עשויה להתאפיין ברקע משפחתי שונה מכלל היוצאים, למשל: בקרב הפונים לארגוני הסיוע יש שיעור גבוה של יוצאים שהקשר שלהם עם הוריהם פחות טוב, מאפיין שמקושר עם קשיים רגשיים וכלכליים.

מהממצאים עולה עוד שקיים קשר בין מדדים אלו לזמן שעבר מהיציאה, אך הוא אינו מסביר את כל ההבדלים. לצורך אפיון וזיהוי התופעה, חשוב לבצע מחקר עומק שיזהה בנתוני הלמ"ס קבוצות שמקושרות לשכוחות גבוהה של תחושות בידוד ודיכאון.

ד- לוחות

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מורחבים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שעבורן הוצגו נתונים בגוף הפרק: **יוצאים (חרדים לשעבר)** - בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום; **חרדים מבית** - בעלי רקע חרדי שהם חרדים כיום; **מצטרפים ("מתחרדים")** - בעלי רקע לא חרדי שהם חרדים כיום; **לא־חרדים** - בעלי רקע לא חרדי שאינם חרדים כיום.

בנוסף מוצגים נתונים לשתי קבוצות הניתוח הרחבות לפי השתייכות בעבר וכיום:

- **כלל בעלי רקע חרדי** (חרדים מבית ויוצאים)
- **כלל החרדים כיום** (חרדים מבית ומצטרפים)

הערכים של קבוצת **כלל הלא־חרדים כיום** (לא־חרדים ויוצאים) אינם מובאים בלוחות, כיוון שבערכיהם הם דומים מאוד לערכים של לא־חרדים.

לוח ד-1: שביעות רצון מהקשר המשפחתי - בחלוקה לפי מצב משפחתי (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
שביעות רצון מהקשר המשפחתי						
סך הכול						
16	15	26	13	34	26	בינונית ¹
82	82	71	85	56	70	גבוהה ²
98	98	96	99	90	96	סך הכול מרוצים
רווקים⁵						
15	21		14	39	25	בינונית ¹
82	74		83	49	70	גבוהה ²
97	95		97	88	96	סך הכול מרוצים
לא-רווקים						
16	14	26	13	30	27	בינונית ¹
82	84	71	86	61	69	גבוהה ²
98	98	95	99	92	96	סך הכול מרוצים
המידה שבני משפחה מעריכים						
סך הכול						
8	8	13	7	20	11	בינונית ³
91	90	85	92	73	87	גבוהה ⁴
99	99	98	99	93	98	סך הכול מעריכים
רווקים⁵						
13	14		(10)	(24)	13	בינונית ³
86	83		89	65	85	גבוהה ⁴
99	97		99	90	97	סך הכול מעריכים
לא-רווקים						
8	7	12	6	(17)	11	בינונית ³
91	92	86	93	79	88	גבוהה ⁴
99	99	98	99	95	98	סך הכול מעריכים

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. הערכים של מצטרפים רווקים הושמטו בשל מספר תצפיות נמוך (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64.

1. שביעות רצון בינונית - מרוצים מהקשר המשפחתי
2. שביעות רצון גבוהה - מרוצים מאוד מהקשר המשפחתי
3. הערכה בינונית - במידה מסוימת חשים הערכה מהמשפחה
4. הערכה בינונית - במידה רבה חשים הערכה מהמשפחה
5. רווקים - כולל גרושים או אלמנים ללא ילדים

לוח ד-2: שביעות רצון כללית וכלכלית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
98	97	97	98	90	92	מרוצים מחייהם ¹
76	79	70	78	82	65	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
72	71	69	73	54	65	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
65	67	62	66	74	59	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
מצליחים לכסות את הוצאותיהם						
67	68	60	69	64	74	החודשיות ⁴
גברים						
67	68	60	69	64	74	מרוצים מחייהם ¹
97	96	97	98	88	92	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
76	79	69	79	77	64	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
75	74	71	76	56	68	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
מצליחים לכסות את הוצאותיהם						
64	67	60	66	72	61	החודשיות ⁴
נשים						
98	98	97	98	92	93	מרוצות מחייהן ¹
77	79	72	78	88	66	מעריכות שחייהן ישתפרו ²
68	67	66	69	52	63	מרוצות ממצבן הכלכלי ¹
66	68	64	67	77	57	מעריכות שמצבן הכלכלי ישתפר ³
מצליחות לכסות את הוצאותיהן						
65	66	59	67	63	72	החודשיות ⁴
צעירים בני 20-34 (גברים ונשים)						
98	97	98	98	91	94	מרוצים מחייהם ¹
82	82	84	81	88	81	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
72	70	72	72	54	63	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
72	72	78	71	83	78	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
מצליחים לכסות את הוצאותיהם						
71	71	63	72	67	78	החודשיות ⁴

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים בני 20-64.

1. השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".
2. מעריכים שבשנים הקרובות חייהם יהיו טובים יותר.
3. מעריכים שבשנים הקרובות מצבם הכלכלי יהיה טוב יותר.
4. השיבו "מצליח/ה ללא כל קושי" או "מצליח/ה" לכסות את כל ההוצאות החודשיות של משק הבית (כולל הוצאות למזון, לחשמל, לטלפון וכדומה).

לוח ד-3: רמת חיים כללית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא־חרדים	
גברים ונשים						
75	75	67	77	57	71	בעלי דירה ¹
47	42	71	38	73	87	בעלי מכונית ²
15	18	13	16	34	46	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
47	42	76	38	80	88	בעלי רישיון נהיגה
גברים						
75	76	64	79	59	71	בעלי דירה ¹
47	42	72	38	74	87	בעלי מכונית ²
16	18	15	16	35	46	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
61	56	86	52	88	93	בעלי רישיון נהיגה
נשים						
74	74	70	76	56	71	בעלות דירה ¹
47	42	70	39	71	86	בעלות מכונית ²
14	17	(11)	15	33	46	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
32	28	63	23	69	84	בעלות רישיון נהיגה
צעירים בני 20-34 (גברים ונשים)						
67	68	47	70	53	60	בעלי דירה ¹
40	39	70	36	67	84	בעלי מכונית ²
15	18	11	16	34	47	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
40	39	77	34	77	88	בעלי רישיון נהיגה

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים בני 20-64.

1. מתגורר/ת בדירה בבעלות אחד מבני משק הבית או שבבעלותם דירה אחרת (שאלה ברמת משק הבית)
2. עומדת לרשותם מכונית פרטית או מסחרית, לא כולל משאיות מעל 4 טון או כלי רכב דו־גלגלי (שאלה ברמת משק הבית)

לוח ד-4: מדדי רווחה רגשיים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
10	11	14	9	25	19	בדידות ¹
51	52	54	50	70	64	הרגישו לחוצים ²
12	12	17	10	29	24	הרגישו מדוכאים ²
24	24	31	22	45	42	חווים דאגות המפריעות לשינה ²
95	96	94	96	93	95	מתמודדים עם בעיות ²
90	91	85	92	83	84	הרגישו מלאי מרץ ²
גברים						
9	11	10	9	23	16	הרגישו בדידות ¹
44	45	48	42	63	58	הרגישו לחץ ²
11	11	16	10	23	20	הרגישו דיכאון ²
20	21	25	19	35	35	חוו דאגות שהפריעו לשינה ²
95	95	93	95	89	94	מתמודדים עם בעיות ²
89	90	85	91	83	84	הרגישו מלאי מרץ ²
נשים						
11	11	18	9	28	22	הרגישו בדידות ¹
58	59	61	57	80	71	הרגישו לחץ ²
12	12	18	10	36	28	הרגישו דיכאון ²
28	27	39	24	56	48	חוו דאגות שהפריעו לשינה ²
96	97	96	96	97	95	מתמודדות עם בעיות ²
91	92	86	93	84	83	הרגישו מלאות מרץ ²
צעירים בני 20-34 (גברים ונשים)						
9	11	(13)	9	26	19	הרגישו בדידות ¹
49	51	54	49	73	68	הרגישו לחץ ²
10	12	(13)	10	30	25	הרגישו דיכאון ²
20	21	25	19	41	36	חוו דאגות שהפריעו לשינה ²
96	96	95	96	94	95	מתמודדים עם בעיות ²
92	92	88	93	87	86	הרגישו מלאי מרץ ²

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, יהודים בני 20-64.

6. השיבו "לעתים קרובות" או "מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם את/ה מרגיש/ה בדידות"

7. חשים לחץ, דיכאון, דאגות שהפריעו לישון, התמודדו עם בעיות, או הרגישו מלאי מרץ - השיבו "תמיד או לעתים קרובות"

או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב-12 החודשים האחרונים הרגשת לחוצ/ה / הרגשת מדוכא/ת / דאגות הפריעו

לך לישון / התמודדת עם בעיות / היית מלא מרץ".

ד-מקורות

דוד, י', וטרקטנברג, א' (2022). ממצאים ראשוניים מסקר יוצאים 2022: רווחה נפשית בקרב יוצאי החברה החרדית. בתוך: צ' דויטש (עורך), **יוצאים עם נתונים 2022** (עמ 41-42). ירושלים: יוצאים לשינוי.

דויטש, צ', וקפלן, ש' (2023). **קרוב רחוק: הקשר של יוצאי החברה החרדית עם משפחותיהם**. ירושלים: יוצאים לשינוי.

דויטש, צ', ושנפלד, מ' (עורכים) (2023). **יוצאים עם נתונים: שנתון יוצאות ויוצאי החברה החרדית 2023**. ירושלים: יוצאים לשינוי.

למ"ס (2022). הסקר החברתי 2020 - לוח 3 (פרסום מס' 1864). ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לסרי, ש' (2020). "זהות האני" כגורם מתווך בקשר שבין חשיבה דיכוטומית והסתגלות חברתית-תרבותית למצוקה נפשית בקרב צעירים "יוצאים בשאלה" מהמגזר החרדי בישראל, עבודת מוסמך. אוניברסיטת אריאל בשומרון.

קיסר־שוגרמן, א', קנת, ר', רם, א', קנת, ל', ציפרפל, ס', רווה, א', וגל, ר' (2022). **מרכזי קהילה והכוון ליוצאי המגזר החרדי מיסודה של עמותת 'יוצאים לשינוי'**. חיפה: מוסד שמואל נאמן.

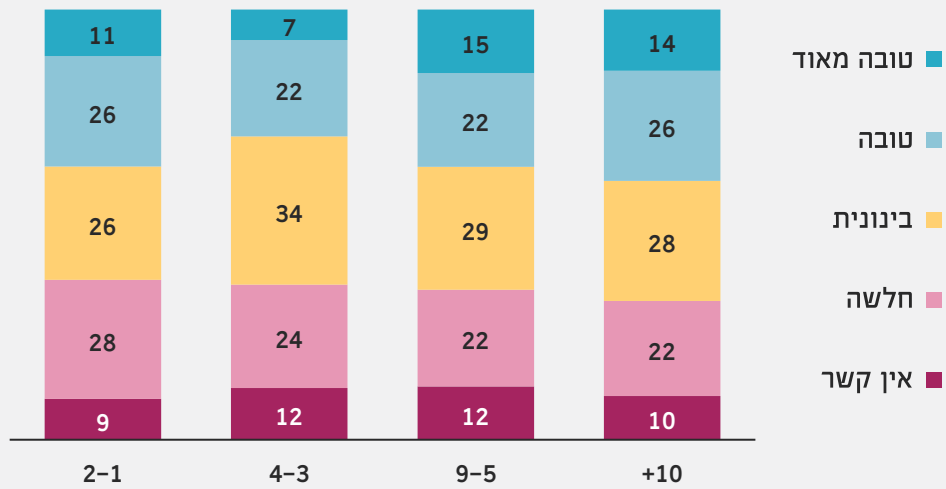
Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of consulting psychology*, 24(4), 349-354.

Edwards, A. L. (1953). The relationship between the judged desirability of a trait and the probability that the trait will be endorsed. *Journal of applied Psychology*, 37(2), 90-93.

Rier, D. A., Schwartzbaum, A., & Heller, C. (2008). Methodological issues in studying an insular, traditional population: a women's health survey among Israeli haredi (ultra-Orthodox) Jews. *Women & Health*, 48(4), 363-381.

ד-נספחים
נספח ד-1 השלמת נתונים

תרשים ד-נ-1: התפלגות מידת הקשר עם ההורים

סקר ההשתלבות: סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות ויוצאים (בעלי רקע חרדי שאינם חרדים כיום, לפי הגדרה עצמית) בני 18 ומעלה (N=1,206).
גבוהה - השיבו שאיכות הקשר עם ההורים "טובה" או "טובה מאוד".

פרק ה: מערכת החינוך החרדית והשכלת נשים יוצאות

מערכת החינוך החרדית לבנות מורכבת משלושה שלבים: חינוך יסודי (א'-ח'), תיכון (ט'-י"ב) וסמינר (י"ג-י"ד), כאשר התיכונים נבדלים זה מזה בסוג התעודה שהם מעניקים - בגרות מלאה, תעודת סאלד ("חוצים"), או תעודת סיום פנימית. המחקר הנוכחי מצא כי שיעור בעלות השכלה העל-תיכונית בקרב היוצאות נמוך משמעותית בהשוואה לנשים חרדיות ולא-חרדיות. הפער נובע בעיקר מכך שרבות מהיוצאות מסיימות את לימודיהן במערכת החינוך החרדית ללא תעודת בגרות ואינן ממשיכות ללימודי סמינר המעניקים תעודה על-תיכונית. ייתכן שהיעדר תמיכה כלכלית ייעודית ומחסור במסגרות לימוד מותאמות מקשים על היוצאות להשלים פערי השכלה ולהשתלב בתעסוקה איכותית.

3 נתיבים במערכת החינוך החרדית העל-יסודית לבנות

1 רוב הבנות תעודת סאלד או בגרות חלקית

1

2 כרבע מהבנות תעודת בגרות מלאה

2

3 מיעוט מהבנות תעודת סיום תיכון בלבד

3

24% מהיוצאות למדו לתעודה על-תיכונית לעומת 63% מהחרדיות מבית

לאחר התיכון רוב הבנות החרדיות לומדות לתעודה על-תיכונית

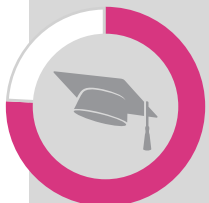

32% מהיוצאות למדו בקורסים להכשרות מקצועיות חרדיות מבית 16%

46% מהיוצאות הן בעלות תואר אקדמי או תעודה על-תיכונית חרדיות מבית 68%, לא-חרדיות 63%

76% נשים שיצאו ללא ילדים בעלות השכלה על-תיכונית או סטודנטיות כיום

61% נשים שיצאו עם ילדים בעלות השכלה על-תיכונית או סטודנטיות כיום

כתבו: שני קפלן ואדר אניסמן

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות הניתוח מסווגות על בסיס השתייכות כיום (חרדיות כיום או לא) מול השתייכות בעבר (האם הן מרקע חרדי או לא).

קבוצות משנה

יוצאות (חרדיות לשעבר): בעלות רקע חרדי שאינן חרדיות כיום - קיצור ליוצאות החברה החרדית.
חרדיות מבית: בעלות רקע חרדי שהן חרדיות כיום - קיצור לחרדיות מבית חרדי.
מצטרפות ("מתחרדות"): בעלות רקע לא חרדי שהן חרדיות כיום - קיצור למצטרפות לחברה החרדית.
לא-חרדיות: בעלות רקע לא חרדי שאינן חרדיות כיום - קיצור ליהודיות לא חרדיות.

מקורות נתונים ושיטות זיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2023, נשים יהודיות בנות 20-64. זיהוי רקע חרדי: גדלה (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (משתנה זה אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016); זיהוי חרדית כיום: לפי הגדרה עצמית.
סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024 בקרב יוצאות (בעלות רקע חרדי שאינן חרדיות כיום, לפי הגדרה עצמית) בנות 18 ומעלה.
(*) עוד על מקורות הנתונים ראו בנספח המקוון.

ה-1 מבוא

בשל מאפייניהם הדמוגרפיים של החרדים בישראל, גם מערכת החינוך החרדית גדלה במהירות: אך שהחברה החרדית היא כ-12% מכלל אוכלוסיית ישראל, התלמידים במוסדות החינוך החרדיים הם כחמישית מכלל התלמידים במערכת החינוך.¹ מאפייניה של מערכת חינוך זו משפיעים אפוא על יותר ויותר תלמידים, בכללם אלו שבחרו לעזוב את החברה החרדית בבגרותם. המחקר הנוכחי מתמקד בקבוצה מסוימת מהם - יוצאות החברה החרדית.

בכל האמור בהשכלה בוגרות החינוך החרדי אינן עשויות מקשה אחת, וטיב ההשכלה והתעודה שברשותן נגזרים מסוג המוסד שלמדו בו ומהשלב שבו עזבו את מערכת החינוך. ככל הידוע, רוב הבנות במערכת החינוך החרדית לומדות לימודי ליבה בהיקף דומה למערכת החינוך הממלכתית, עם זאת רק כרבע מהן זכאיות לתעודת בגרות, ודבר זה עלול להשפיע על אפשרויות התעסוקה שלהן כבגרות.

אך שיעורי התעסוקה של נשים חרדיות דומים לאלו של נשים לא-חרדיות, היקף המשרה שלהן, איכות המשרה והשכר שלהן נמוכים יחסית (אקסלרד וקלישר, 2023). מקורם של הבדלים אלה בהעדפתן של הנשים החרדיות להשתלב בסביבת עבודה מותאמת תרבותית, אבל גם בחסמים להמשיך ללימודים אקדמיים, כגון חוסר בתעודת בגרות.

ככלל המחקר על רכישת השכלה על-תיכונית בקרב בעלי רקע חרדי מתמקד בעיקר בגברים בשל הפערים בלימודי הליבה וההנחה שחסי הידע והמימונויות אינם רלוונטיים לנשים. עם זאת בשנים האחרונות בוצעו גם כמה מחקרים שהתמקדו בנשים חרדיות (למשל דגן-בוזגלו ואחרות, 2021; אקסלרד וקלישר, 2023), ובחנו את השתלבותן באקדמיה ובשוק התעסוקה ואת החסמים הייחודיים להן.

אבל למרות שאופייה של מערכת החינוך החרדית לבנות משפיע על כלל הנשים מרקע חרדי, בין היתר אלה שבחרו לעזוב אותה, למיטב ידיעתנו עד היום טרם בוצע מחקר כמותי על נשים אלה (יוצאות) - הן בהיבט של תעסוקה והן בהיבט של השכלה גבוהה, למעט הנתונים בדבר השכלה גבוהה המתפרסמים בשנתון זה זו השנה השלישית. נתונים אלה מצביעים על השתלבות נמוכה של יוצאות בהשכלה על-תיכונית הן בהשוואה ללא-חרדיות, והן בהשוואה לחרדיות מרקע חרדי (חרדיות מבית), ממצא שיכול ללמד על הקושי של נשים יוצאות לרכוש השכלה על-תיכונית.

פרק זה בוחן באמצעות שילוב של נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס ונתוני סקר של יוצאים לשינוי משנת 2024 (להלן: "סקר ההשתלבות") את מידת הרכישה של השכלה על-תיכונית בקרב נשים יוצאות, ואת הקשר בין מאפייני מערכת החינוך החרדית והשלב שהיוצאות עזבו אותה ובין שיעור ההשתלבות הנמוך בהשכלה על-תיכונית, שבתורה עלולה להשפיע על עתידן. חלק ניכר מהפרק מתמקד בהשכלה על-תיכונית לא אקדמית, שהמידע עליה זמין רק עד שנת 2019, ולכן חלק מהניתוחים מבוצעים רק עד שנה זו.²

הנתונים שיוצגו מלמדים, בדומה לנתונים קודמים, כי שיעור היוצאות בעלות השכלה על-תיכונית נמוך בהשוואה לנשים חרדיות ולא-חרדיות. מקור אפשרי לפער הוא בנשים יוצאות רבות שעזבו את מערכת החינוך החרדית ללא תעודת בגרות, המאפשרת השתלבות בהשכלה גבוהה; וללא תעודה על-תיכונית, המאפשרת השתלבות בתעסוקה איכותית יותר. מצב זה נובע הן ממאפייני מערכת החינוך החרדית שלמדו בה והן מהשלב שעזבו אותה.

זאת ועוד, אף שמדינת ישראל משקיעה משאבים כדי לשלב נשים בוגרות החינוך החרדי בתעסוקה איכותית, המימון הממשלתי הייעודי נעשה דרך סבסוד הלימודים בכיתות י"ג-י"ד - סמינר (אלמו-קפיטל, 2020). נשים בוגרות החינוך החרדי זכאיות בנוסף למימון לימודים דרך מסלול השוברים של מה"ט, אך מסלול זה מיועד לאוכלוסיות רבות, והתחרות בו גבוהה. כך היוצאות נופלות בין הכיסאות: חלקן הגדול עוזבות את מערכת החינוך החרדית ללא תעודה על-תיכונית המאפשרת להן להשתלב בהשכלה גבוהה או בתעסוקה איכותית, והסיוע הכלכלי העומד לרשותן במטרה להשלים את פערי ההשכלה - נמוך יותר.

1. כיום לומדים כ-390,000 תלמידים בחינוך שבפיקוח חרדי והם מהווים כ-20% מכלל התלמידים במערכת החינוך (רגב ומילצקי, 2024).

2. נוסח השאלה: "האם למדת בבית ספר על-תיכוני לא במסלול אקדמי, כגון כיתות י"ג וי"ד, בי"ס לטכנאים והנדסאים, מוסד להכשרת מורות וגנות, בי"ס לאחיות?" בשנים 2017-2018 נוספה הדוגמה של כיתות י"ג וי"ד. השאלה נותחה לשנים 2007-2013, ולאחר מכן לשנים 2016-2019. לאחר שנה זו השאלה לא נשאלה בסקר החברתי.

בסעיף ה-2 מוצגת סקירה של מערכת החינוך החרדית לבנות; סעיף ה-3 מציג את נתוני הסקר החברתי על השכלת נשים ואת הפערים בין נשים יוצאות לנשים לא-חרדיות וחרדיות מבית. בעזרת נתונים מסקר ההשתלבות מוצעים הסברים אפשריים לפערים אלו. סעיף ה-4 מתווה את הקשר בין השלב שבו היוצאות עוזבות את מערכת החינוך החרדית ובין השתלבותן בהשכלה גבוהה, ומציג נתונים ראשוניים על נשים שעוזבות את החברה החרדית לאחר נישואין. סעיף ה-5 מסכם את הפרק.

ה-2 מערכת החינוך החרדית לבנות

ה-2.1 מבנה מערכת החינוך: רקע

מערכת החינוך החרדית היא מערכת מופרדת מגדרית, כשכלל מגדר בה דגשים שונים.³ מערכת החינוך של הבנות כוללת שני שלבי חינוך: החינוך היסודי - שנמשך שמונה שנים (א'-ח'); והחינוך העל-יסודי - שנמשך שש שנים: ארבע שנים בתיכון (ט'-י"ב) ושנתיים של חינוך על-תיכוני במסגרת סמינר חרדי ("ג-י"ד), המכוונות ללימודי תעודה על-תיכונית.

המקצועות הנלמדים במערכת החינוך החרדי לבנות דומים לנלמד במערכת הכללית, אך לרוב הן אינן נבחנות בבגרות מלאה (בארט, שפיגל ומלאך, 2020), ולעיתים רמת הלימודים נמוכה בהשוואה לזו שבחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי (בנק ישראל, 2021).

ראשית נתאר את המבנה של מערכת החינוך החרדי ואת סוגי הפיקוח הקיימים עליה, לאחר מכן תובא סקירה של סוגי תעודות סיום התיכון המוענקות לנשים - בעיקר תעודת בגרות ותעודת סאלד. החלק האחרון יעסוק במסגרות חינוך על-תיכוני - בעיקר סמינרים למורות והכשרת מה"ט.

בתי הספר בפיקוח החרדי

מערכת החינוך בישראל מורכבת משלושה זרמים, כל אחד בפיקוח שונה: הפיקוח הממלכתי - האחראי על בתי הספר הממלכתיים במגזר היהודי והערבי; הפיקוח הממלכתי-דתי - האחראי על בתי ספר במגזר היהודי-דתי; והפיקוח החרדי - החל מ-2014 תחת "המחוז החרדי". הפיקוח אחראי לייצג את משרד החינוך מול מוסדות החינוך, והוא הגורם המקשר בין המוסד החינוכי, הרשות המקומית ומשרד החינוך. עוד באחריותו של הפיקוח להעריך את המוסד החינוכי, לסייע למנהל ולטפל בפניות בנוגע למוסד (מבקר המדינה, 2017).

רוב בתי הספר בפיקוח חרדי הם פרטיים ושייכים למעמד המשפטי "מוכר שאינו רשמי" (מוכש"ר). בתי ספר אלה מחויבים להיקף נמוך יותר של לימודי ליבה בהשוואה לבתי ספר ממלכתיים, ומתוקצבים בהתאם.⁴ רוב בתי הספר במעמד זה משתייכים לשתי רשתות החינוך החרדיות הפרטיות: רשת החינוך העצמאי - המזוהה עם יהדות התורה; ורשת בני יוסף (לשעבר מעיין החינוך התורני) - המזוהה עם ש"ס. נציין כי אף ששתי הרשתות האלה הם במעמד מוכש"ר, הם מתוקצבים ב-100%, בדומה לבתי הספר הרשמיים. מוסדות החינוך האחרים הם במעמד משפטי "פטור", והם מחויבים לכמחצית מלימודי ליבה בלבד וגם מתוקצבים בהתאם.

רוב בתי הספר החרדיים אינם ממלכתיים, אלא פרטיים או פרטיים למחצה.

בשנת 2014 שונה מודל הפיקוח על בתי הספר חרדיים, ובמשרד החינוך הוקם המחוז החרדי, הכולל את כלל בתי הספר החרדיים המוכרים על ידי משרד החינוך (בארט, שפיגל ומלאך, 2020), ואולם כפועל המחוז החרדי מתקשה לפקח על בתי הספר בשל חוסר שיתוף פעולה עם המפקחים (פרידמן, 2021; שהינו קסלר, 2024). במקביל להקמת המחוז החרדי נפתח לראשונה גם זרם רשמי ממלכתי-חרדי (ממ"ח), המקביל לחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי ובו נלמדים לימודי ליבה בהיקף מלא. עם זאת, עשור לאחר הקמת זרם זה כלולים בו רק בתי ספר יסודיים, ורק כ-4% מהתלמידות החרדיות לומדות בהם (רגב ומילצקי, 2024).

ב-2014 הוקם לראשונה חינוך ממלכתי-חרדי (ממ"ח)

3. המסלול של הבנים אחיד ברובו ועיקרו לימודי קודש, כשבחינוך היסודי (כיתות א'-ח') משולבים גם מעט לימודי ליבה, ובמסגרות העל-יסודיות (ישיבה קטנה) - לימודי קודש בלבד (דויטש, שנפלד ותירוש, 2024).

4. בתי הספר של ש"ס והחינוך העצמאי מתוקצבים ב-100%, בדומה לבתי ספר רשמיים, למרות שהם במעמד משפטי מוכר שאינו רשמי (מוכש"ר).

לצד בתי הספר המוכרים, המצויים בפיקוח המחוז החרדי במשרד החינוך, פועלים במגזר החרדי בתי ספר פרטיים של הקהילות החרדיות האנטי-ציוניות, שאינם קשורים למדינה כלל וגם המידע עליהם מצומצם במיוחד, וכן בתי ספר תיכוניים תחת הפיקוח הממלכתי-דתי.

ה-2.2 החינוך התיכוני

החינוך העל יסודי לבנות חרדיות מורכב משני שלבים: תיכון (ט-יב) ולימודי סמינר (יג-יד)

אף שכל מוסדות הלימוד העל-יסודיים לבנות מכונים לרוב "סמינר", למעשה מדובר בשני שלבים: לימודי תיכון (כיתות ט'-י"ב) ולימודים בסמינר (כיתות י"ג-י"ד). סעיף זה מתמקד בתיכון ובסעיף הבא נפרט על הלימודים בסמינר. כ-80% מהתלמידות בחינוך העל-יסודי לומדות בשתי הרשתות הגדולות, מיעוטן בבתי ספר בבעלות פרטית, ומיעוט קטן יותר בחינוך הממלכתי-דתי (בעיקר תיכוניים לבנות של חסידות חב"ד וצאנז) (בארט, שפיגל ומלאך, 2020).

את מסלולי הלימוד בתיכון ניתן לחלק לשלושה סוגים בהתאם לסוג התעודה המוקנית בהם: תעודת בגרות מלאה, תעודת סאלד ("חוצים"), ובתי ספר ללא תעודות חיצוניות, בכללם בתי ספר שאינם מוכרים כלל על ידי משרד החינוך.

מרבית בוגרות החינוך החרדי אינן זכאיות לתעודת בגרות

בתי ספר המקנים תעודת בגרות מלאה: תעודות בגרות היא התעודה הניתנת על ידי משרד החינוך בהתאם לתוכנית הלימודים האחידה המאושרת על ידי המשרד. בשנת 2023 כ-25% מהבנות הלומדות בפיקוח החרדי היו זכאיות לתעודת בגרות (כהנר ומלאך, 2023). אף שהנתונים אינם ברורים, ההערכה היא ששיעור גבוה מהתלמידות הלומדות במוסדות המגישים לבגרות מלאה מגיעות ממשפחות מ"הפריפריה החרדית"⁵ או לחלופין ממשפחות עם מודעות גבוהה לחשיבות ההשכלה. כך למשל שיעור הבנות הלומדות בבתי ספר בפיקוח חרדי וניגשות לבחינות הבגרות נמוך בערים חרדיות סגורות והולך ועולה ככל שהן לומדות במוסדות שנמצאים בפריפריה הגיאוגרפית ובערים מעורבות.⁶

רוב התיכוניים החרדים מגישים למבחנים לקראת תעודת סאלד (חוץ) השקולה ל-11 יחידות בגרות

בתי ספר המקנים תעודת סאלד: מבחני סאלד ("חוצים") הם מבחנים סטנדרטיים שנכתבים במיוחד לתיכוניים לבנות ומשמשים כתחליף לבחינות הבגרות באישור הרבנים החרדים. משרד החינוך מכיר בתעודת סאלד כשוות ערך ל-11 יחידות לימוד (בארט, שפיגל ומלאך, 2020). אף שתעודות אלו אינן מאפשרות קבלה לאקדמיה ללא השלמות, הן מאפשרות לימודי המשך בסמינרים החרדיים, לקראת תעודת הוראה או תעודת הנדסאית במסגרת מה"ט. רוב התלמידות החרדיות לומדות בתיכוניים שבהם מקובלת תעודת סאלד, וחלקן נבחנות גם בבחינות בגרות בהיקף חלקי. לא ידוע מה שיעור הזכאיות לתעודת סאלד, אך ככל הנראה מדובר בשיעור גבוה מתוך כלל הבנות בוגרות החינוך החרדי, וככל הנראה קיימים בתי ספר שמגישים תלמידות הן לבחינות הבגרות והן לתעודות סאלד.

בתי ספר שמרניים ללא תעודות חיצוניות: שיעור קטן מהתלמידות אינן לומדות לתעודה חיצונית כלל. תלמידות אלו לומדות בתיכוניים המיועדים לתלמידות מקהילות שמרניות במיוחד שבהם אין בחינות סטנדרטיות. פעמים רבות בתי ספר אלו כלל אינם רשומים במשרד החינוך, ולעתים לימודי הליבה בהם ברמה נמוכה יותר.⁷

לסיכום, עם סיום בית הספר התיכון כרבע מהבנות החרדיות זכאיות לתעודת בגרות, יותר מ-40% נבחנות בבחינת בגרות אחת לפחות אך אינן זכאיות לתעודת בגרות, וכשליש מהן אינן נבחנות באף בחינת בגרות. לא ידוע כמה מהבנות החרדיות זכאיות לתעודת סאלד, וכמה מהן לומדות בבתי ספר המזכים בתעודת סיום בלבד, ללא תעודה חיצונית.

5. כאמור במורגנשטרן, גל ואלימלך (2017), המונח מתייחס למידת הפתיחות אל מול השמרנות בקרב קהילות חרדיות שונות, ולא לפריפריה הגיאוגרפית.

6. כך למשל בנתניה, בחיפה, ברחובות ובפתח תקווה - התיכוניים החרדיים מגישים לבגרות מלאה (ראו גל, מורגנשטרן ואלימלך, 2017).

7. מספרן המדויק של הבנות הלומדות במוסדות אלו אינו ידוע, אך מנתונים מנהליים עולה כי בשנת 2021 כ-4,500 בני נוער (בנים ובנות בני 13-18) לא היו רשומים בעבר באף מסגרת חינוכית מוכרת (ויניגר, 2022), וסביר להניח שחלקם הגדול משתייכים לבתי ספר חרדיים אלו.

ה-2.3 חינוך על-תיכוני

לאחר סיום התיכון רוב הבנות החרדיות ממשיכות לכיתות י"ג-י"ד (סמינר). אך שרוב בוגרות התיכונים החרדיים אינן זכאיות לתעודת בגרות, הן יכולות להתקבל ללימודים בסמינר חרדי ללא תעודה זו, בניגוד ללימודים אקדמיים.

הסמינר מעניק תעודה על-תיכונית המאפשרת השתלבות בתעסוקה

בסוף המסלול הן מקבלות תעודה על-תיכונית מוכרת כגון תעודת מורה בכירה מטעם משרד החינוך, תעודת הנדסאית מטעם מה"ט (המכון הממשלתי להכשרה בטכנולוגיה ומדע), או תעודה מקצועית אחרת, המאפשרות השתלבות בתעסוקה. בשנים האחרונות שיעור הנשים המקבלות תעודות טכנולוגיות בסבסוד מה"ט נמצא במגמת עלייה בהשוואה לשיעור הנשים המקבלות תעודה הוראה (אקסלרד וקלישר, 2023). קיימים גם כמה סמינרים שמשתייכים לקוטב המודרני של החרדיות והלימודים בהם מקנים תואר אקדמי. עם זאת יש בנות שאינן ממשיכות ללימודי סמינר. רובן משתייכות לקהילות שמרניות במיוחד, שבהן לא מקובלת השכלה על-תיכונית לנשים; או לקהילות מודרניות במיוחד, המעדיפות השכלה אקדמית.

במהלך השנים חלו שינויים במיקוד הלימודים בחינוך העל-יסודי לבנות, ותוכני הלימוד והתעודות הניתנות להן השתנו בשל צרכים חברתיים ואילוצים קהילתיים גם יחד. כך, עם הזמן הפכו מוסדות החינוך העל-יסודי, בעיקר הרכיב העל-תיכוני שבהם, בסיס להכשרה מקצועית לנשים ולפיתוח שוק התעסוקה החרדי הנשי (ריימן, 2017). בהתאם לכך, כיום עיקר ההשקעה של המדינה בשילוב נשים חרדיות בתעסוקה היא בסבסוד הלימודים בסמינר (כיתות י"ג-י"ד) דרך משרד החינוך או מה"ט.

ה-2.4 מערכת החינוך החרדית לבנות - סיכום

טבלה ה-1 מתארת את מערכת החינוך החרדית לבנות ואת מגוון האפשרויות בה הנוגעות לטיב ההשכלה וכן את המעמד המשפטי של בתי הספר.

טבלה ה-1: מבנה מערכת החינוך החרדית לבנות			
מספר	מבחנים חיצוניים ⁸	מעמד משפטי	כיתות
1	מבחן ארצי בשפת אם (מחליף מיצ"ב) - ללא רשת החינוך העצמאי (ויניגר, 2024)	ממלכתית-חרדי (משנת 2014) רשתות החינוך (מוכש"ר) בתי ספר פרטיים שאינם ברשתות החינוך (מוכש"ר) מוסדות פטור ממלכתית-דתי (חב"ד וצאנז)	א-ח
2	מבחן PISA ⁹ מבחני סאלד ("חוצים") בגרות חלקית בגרות מלאה	רשתות החינוך - מוכר שאינו רשמי (מוכש"ר) בתי ספר פרטיים שאינם ברשתות החינוך (מוכש"ר) ממלכתית-דתי (חב"ד וצאנז)	ט'-י"ב
3	תעודת הוראה תעודת הנדסאית (מה"ט) הכשרות נוספות	תקצוב משרד החינוך תקצוב מה"ט	י"ג-י"ד

במערכת חינוך זו, המשותפת לכלל הנשים מרקע חרדי, לומדות גם הנשים שיוצאות או עתידות לצאת מהחברה החרדית. בחלק הבא נבחן את מאפייני השכלת היוצאות בהשוואה לשתי קבוצות המשנה הרלוונטיות לנושא זה: חרדיות מבית ולא-חרדיות. נשווה בין מדדי השכלה על-תיכונית בין יוצאות ונשים חרדיות מבית.

8. על המבחנים החיצוניים ראו לעיל, סעיף ה-2.2.

9. מבחן פיז"ה הוא מבחן בינלאומי שמתקיים אחת לשלוש שנים ובודק אוריינות קריאה, אוריינות מתמטית ואוריינות מדעים בקרב תלמידים בני 15.

ה-3 השכלת נשים יוצאות

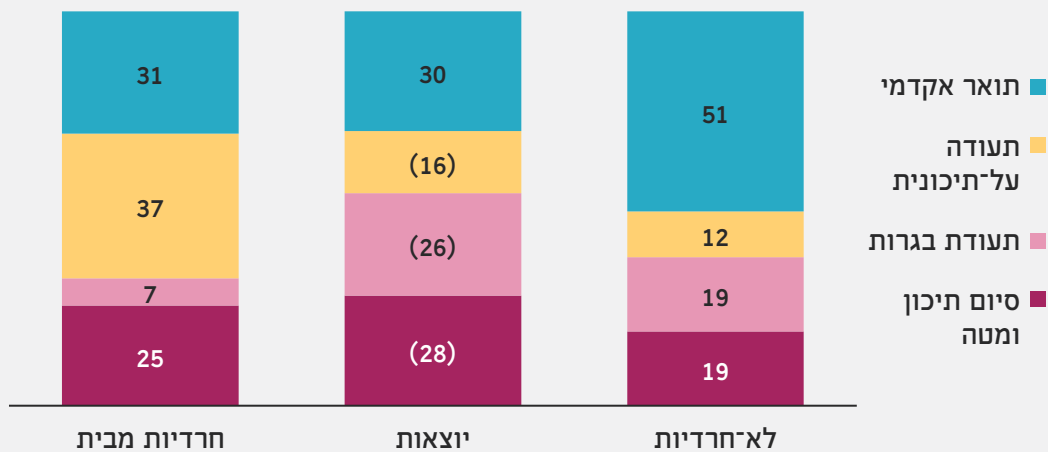
ה-3.1 השוואה בין קבוצות המשנה

כאמור בסעיף הקודם, בין בתי הספר החרדיים והתעודה שהם מעניקים יש שונות רבה. נוסף על שונות זו, יוצאות החברה החרדית עוזבות את מערכת החינוך החרדית בשלבים שונים: חלקן עוזבות לאחר סיום התיכון כשבידיהן תעודת בגרות, סאלד או תעודת סיום תיכון פנימית, וחלקן עוזבות לאחר סיום כיתות י"ג-י"ד, עם תעודה מקצועית מהסמינר. שיעור מסוים מתוכן אף עוזבות לפני סיום התיכון, ללא תעודה כלל.

מהנתונים המשווים את התפלגות התעודה הגבוהה ביותר בקבוצות המשנה (תרשים ה-1) עולה כי בשונה מחרדיות מבית, שליותר משליש מהן (37%) תעודה על-תיכונית, שיעור היוצאות שלהן תעודה זו קטן ביותר מחצי (16%), נתון שמשמעתו שרבות מהן עוזבות את מערכת החינוך החרדית לפני סיום לימודי הסמינר (כיתות י"ג-י"ד). עם זה, בקרב החרדיות מבית שיעור בעלות תעודת הבגרות כתעודה הגבוהה ביותר (7%) נמוך מזה שבקרב היוצאות (26%).

הגורם לפער זה עשוי להיות שילוב של שיעור עזיבה גבוה יותר בקרב בוגרות בתי ספר חרדיים שמגישים לבגרות מלאה, ושיעור גבוה של יוצאות שעוזבות את מוסדות החינוך החרדיים לפני תום לימודי הסמינר (כיתות י"ג-י"ד), המעניקים תעודת מקצוע, כך שתעודת בגרות היא התעודה הגבוהה שלהן. נזכיר כי ללימודים על-יסודיים בסמינר (בניגוד לאקדמיה) ניתן להמשיך גם ללא תעודת בגרות.

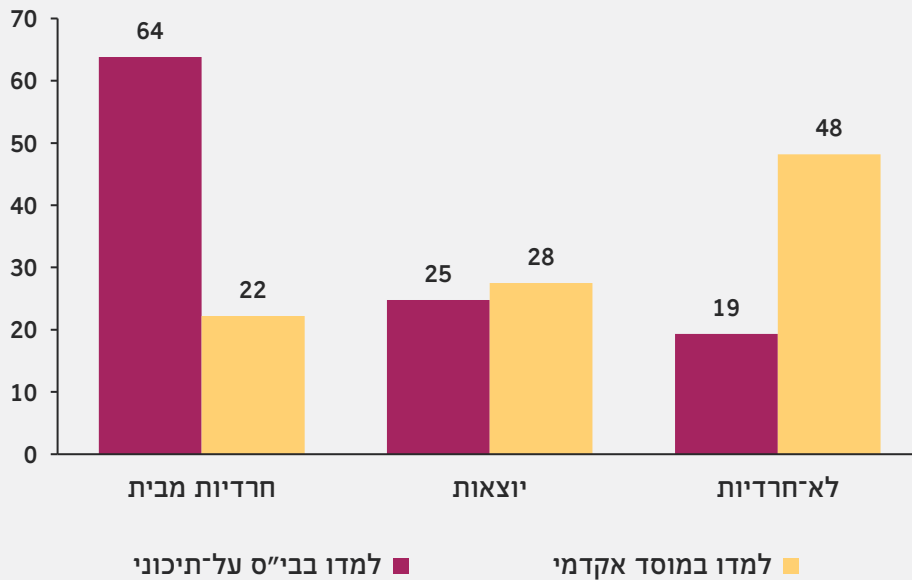
תרשים ה-1: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר, בנות 25-64 - בחלוקה לקבוצות משנה (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2023, נשים יהודיות בנות 25-64. הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

בקרב היוצאות עזיבת מערכת החינוך החרדית בכיתה י"ב בלי מעבר לסמינר היא תופעה שכיחה. כך, בניגוד לשני שלישים (64%) מהחרדיות מבית שלמדו אי פעם בבית ספר על-תיכוני שאינו אקדמי, בקרב היוצאות רק כרבע (25%) למדו במסגרת זו (תרשים ה-2).

תרשים ה-2: שיעור שלמדו במוסד אקדמי או על-תיכוני (אי פעם), בנות 20-64 - בחלוקה לקבוצות משנה

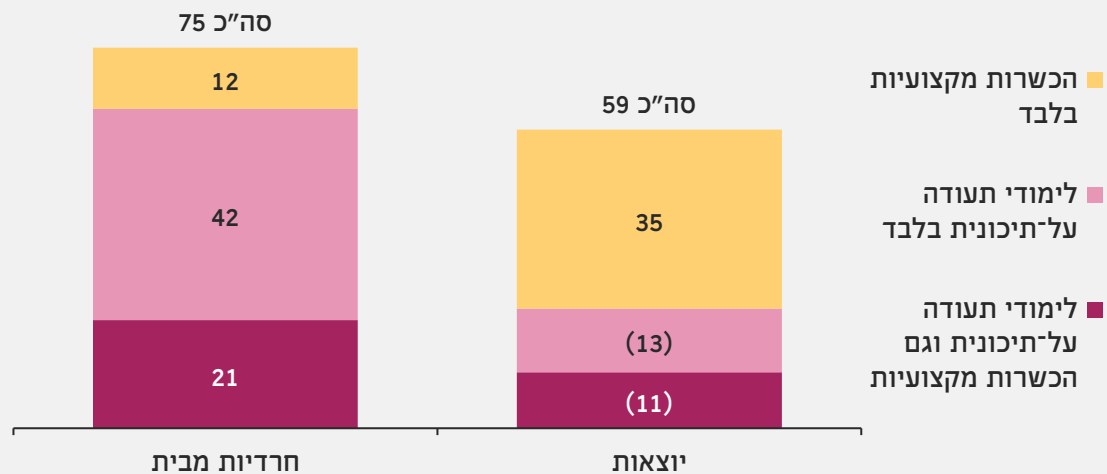
נתוני הסקר החברתי לשנים 2007-2012 וכן 2017-2019, יהודיות בנות 20-64. המשתנה "האם למד אי פעם בבי"ס על-תיכוני/ מוסד אקדמי" אינו זמין לאחר 2019. המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016.

ניתוח הנתונים שהתקבלו בסקר ייעודי בקרב היוצאות (להלן "סקר ההשתלבות") העלה ש-59% מהמשיבות לא למדו בסמינר, נתון שמחזק את ההשערה כי שיעור גבוה מהיוצאות עוזבות את מערכת החינוך החרדית ללא לימודי סמינר.

יתרה מזאת, שיעור בעלות התואר האקדמי בקרב חרדיות מבית ויוצאות זהה (כ-30%), ונמוך במידה ניכרת מהשיעור בקרב הלא-חרדיות (51%) (תרשים ה-1). פער זה מתבטא גם בשיעור הנמוך של נשים שלמדו אי פעם במוסד אקדמי (תרשים ה-2): בניגוד ללא-חרדיות, שכמחצית (48%) מבנות 20-64 למדו בו, בקרב חרדיות מבית ויוצאות השיעור עומד על 22% ו-28% בהתאמה.

ואכן, נמצא כי היוצאות פונות לנתיבי השכלה שדורשים השקעה נמוכה יותר (תרשים ה-3): שיעור גבוה מהיוצאות שלמדו לימודים לא-אקדמיים (35%) למדו רק בקורסים להכשרה מקצועית שאורכים לרוב חודשים ספורים ועלותם בהתאם (כגון הנהלת חשבונות, תכנות ונגרות), בהשוואה לשיעור גבוה במידה ניכרת של חרדיות מבית שהן בוגרות סמינר (61%) והשיעור מתוכן שהמשיכו לקורסים מקצועיים בלבד נמוך (12%).

תרשים ה-3: התפלגות לימודים לא-אקדמיים בקרב בעלות רקע חרדי בנות 25-64 (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3.
 מקור: נתוני סקר החברתי לשנים 2007-2019 למעט שנת 2011, שלא כללה את שאלת ההכשרה המקצועית; והשנים 2013-2016, שבהן לא ניתן לזהות בעלות רקע חרדי. בית ספר על-תיכוני - למדו בבית ספר על-תיכוני שאינו אקדמי (כגון בית ספר לטכנאים והנדסאים, לימודי הוראה, או אחיות).
 הכשרות מקצועיות - למדו בקורסים להכשרה מקצועית (כגון הנהלת חשבונות, תכנות, נגרות).
 אי ההתאמה בין תרשים ה-2 ותרשים ה-3 היא בשל בחירת השנים.

סביר כי קשייהן הכלכליים של היוצאות כצעירות חסרות עורך משפחתי מקשים על יכולתן להשלים את הפערים ולרכוש השכלה: שיעור הנשים היוצאות שמדווחות על תחושת עוני ועל חוסר יכולת לכסות את ההוצאות דומה לשיעורו בקרב הגברים היוצאים, וגבוה בהשוואה ללא-חרדיות (ראו נתונים בפרק ד').

יש לציין כי נתונים אלו נכונים עד שנת 2019 בהתייחסות לקבוצת הגיל הרחבה (בנות 20-64), שכן לאחר שנה זו לא נשאלו המשיבים והמשיבות לסקר החברתי על הכשרות מקצועיות. במקביל, עם השנים היו שינויים באופן הלימודים העל-תיכוניים (ריימן, 2017), כך שיתכן שנתונים אלו אינם משקפים את המצב בקרב בוגרות התיכונים החרדיים בשנים האחרונות.

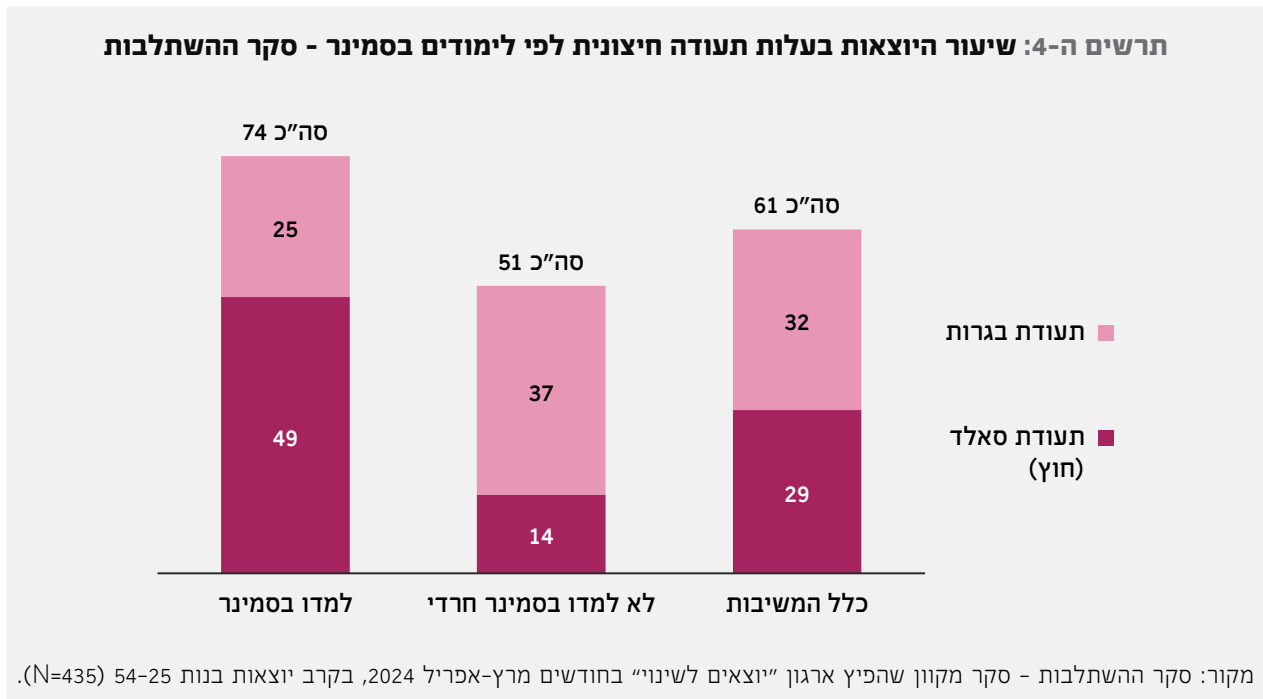
ה-4 הקשר בין המסלול במערכת החינוך החרדית ובין ההשכלה לאחר היציאה

ה-4.1 סוג התעודה בתיכון והמשך הלימודים

כאמור למעלה, שיעור האקדמאיות או בעלות תעודה על-תיכונית בקרב היוצאות נמוך משיעורן בקרב חרדיות מבית ולא-חרדיות (תרשים ה-1). עם זאת, מנתונים אלו לא ניתן להסיק על רמת ההשכלה בעת עזיבת החברה החרדית שכן הם אינם כוללים מידע על שלב היציאה. בנוסף, הם אינם מאפשרים להשיב על השאלה האם נשים מרקע חרדי שלומדות בתיכון שמגיש לבגרות מלאה נוטות פחות להמשיך ללימודים בסמינר.

לעומת נתוני הסקר החברתי, סקר ההשתלבות כלל שאלות על סוג התיכון החרדי שבו למדו המשיבות, לפי התעודה שהוענקה בו. תרשים ה-4 מציג את התפלגות התעודה החיצונית של המשיבות לסקר (תעודת סאלד או בגרות) לפי סטטוס לימודים בסמינר - מהו שיעור היוצאות שלמדו בסמינר ולהן תעודת בגרות או סאלד, בהשוואה לשיעור היוצאות

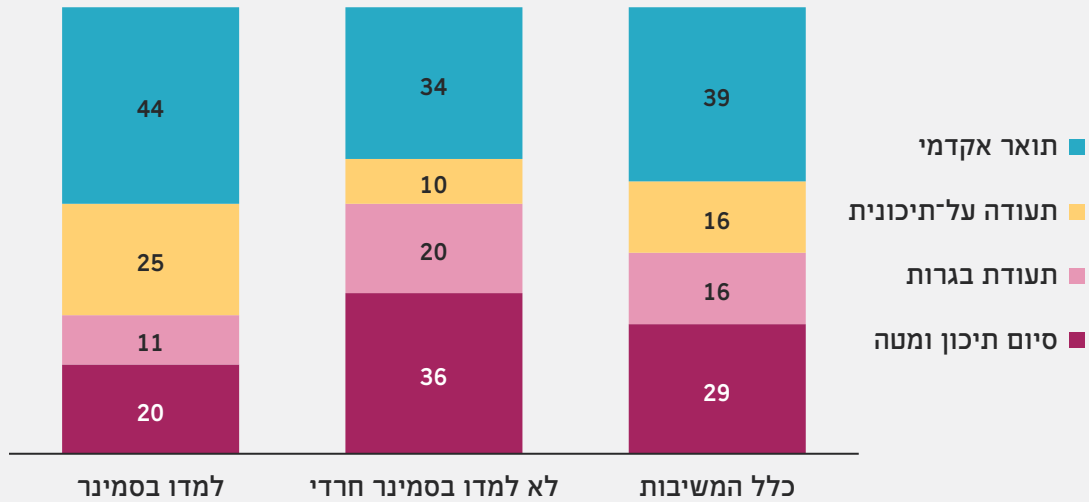
שלא למדו בסמינר ובידיהן תעודת בגרות או סאלד. בקרב המשיבות ניכר כי יש קשר שלילי בין תעודת בגרות ללימודים בסמינר: 37% מהנשים שלא למדו בסמינר הן בעלות תעודת בגרות, לעומת 25% מאלו שלמדו בסמינר.

לפי הוראות המל"ג, תעודת סאלד בשילוב תעודת הוראה או תעודת הנדסאי נחשבת מקבילה לתעודת בגרות כתנאי כניסה ללימודים אקדמיים. כך יוצאות שלמדו בסמינר וסיימו עם תעודה על-תיכונית יכולות להתקבל ללימודים אקדמיים כאילו היו בעלות בגרות מלאה.

ואולם כאמור למעלה, שיעור גבוה מהיוצאות אינן ממשיכות לסמינר ואינן בעלות תעודת בגרות או תעודה על-תיכונית, ולכן לפני הקבלה ללימודים אקדמיים הן נדרשות לבצע השלמות. ניתוח התפלגות התעודה הגבוהה בהשוואה בין משיבות שלמדו בסמינר ומשיבות שלא למדו בסמינר (תרשים ה-5) מלמד כי שיעור בעלות השכלה על-תיכונית מתוך היוצאות שלמדו בסמינר עומד על 69%, ורובן בעלות תואר אקדמי (44% בהשוואה ל-25% על-תיכונית). בקרב מי שלא למדו בסמינר, לעומת זה, שיעור בעלות ההשכלה העל-תיכונית יורד ל-44% בלבד (34% תואר אקדמי בהשוואה ל-10% על-תיכונית).

תרשים ה-5: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר לפי לימודים בסמינר (%) - סקר ההשתלבות

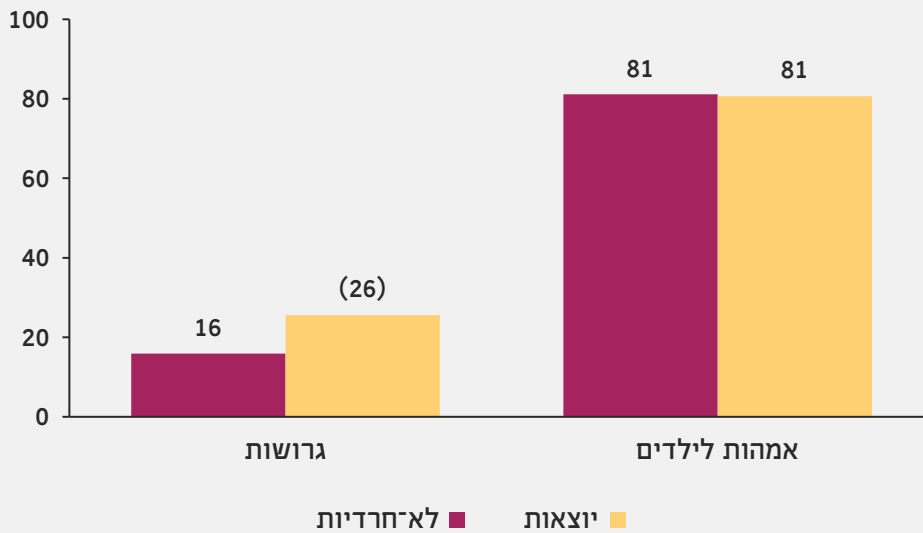
מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024, בקרב יוצאות בנות 25-54 (N=435).

ה-4.2 הקשר בין שלב העזיבה של החברה החרדית לרכישת השכלה

לפי הורוביץ (2018) רוב היציאה מהחברה החרדית מתרחשת עד גיל 25, נתון שמתאים לנתוני המגמות ביציאה (להרחבה ראו פרק א' בשנתון זה). עם זאת, בחברה החרדית גיל הנשואים של הנשים נמוך ועומד על 20 שנה (גורדון, 2022), כשהוא נוטה להיות גבוה יותר בקרב נשים ליטאיות וספרדיות, ונמוך יותר בקרב נשים חסידיות. מאפיינים אלה עשויים להשפיע על מצבן המשפחתי של היוצאות.

בחינת נתוני המצב המשפחתי של היוצאות בסקר החברתי מעלה ששיעור היוצאות שהן גרושות, אלמנות או פרודות גבוה משיעורן בקרב לא-חרדיות (16%) (תרשים ה-6), ושיעור האימהות לילדים בקרבן זהה (81%). הבדלים אלו בין האוכלוסיות עשויים לנבוע מגיל היציאה ומהשלב בחיים בזמן היציאה, וייתכן שהם משקפים שיעור ניכר של נשים יוצאות שעוזבות את החברה החרדית לאחר שהתחתנו והביאו לעולם ילדים.

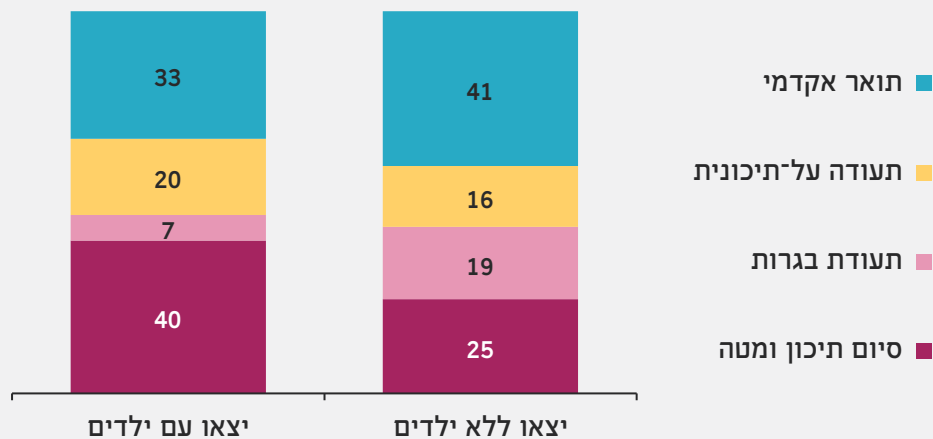
תרשים ה-6: שיעור גרושות ואמהות לילדים בקרב לא־חרדיות כיום - בנות 25-64

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3.
 מקור: נתוני הסקר החברתי 2017 - 2023, נשים בנות 25-64.
 גרושות: כולל גרושות, פרודות ואלמנות.

לפי נתוני סקר ההשתלבות, קיים הבדל בסטטוס ההשכלה של משיבות שיצאו כאימהות עם ילדים לעומת משיבות שיצאו ללא ילדים: 40% מהנשים שיצאו כאימהות עם ילדים הן בעלות תעודה נמוכה מתעודת בגרות, לעומת 25% מהנשים שיצאו ללא ילדים (תרשים ה-7).

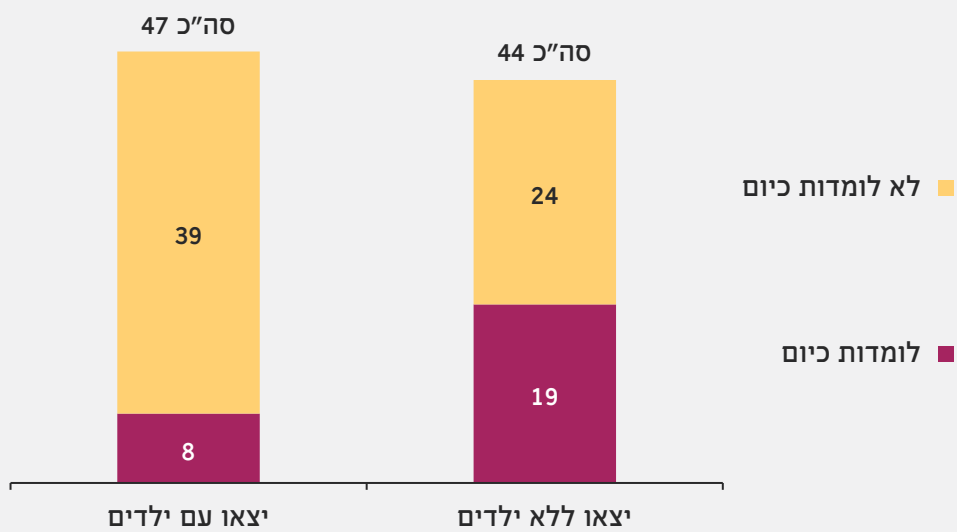
תרשים ה-7: התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - לפי סטטוס ילדים בעת היציאה (%)

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024, בקרב יוצאות בנות 25-54 (N=384).
 264 נשים יצאו ללא ילדים ו-120 יצאו עם ילדים.

שיעור דומה בשתי הקבוצות - נשים שיצאו כאימהות לילדים ונשים שיצאו ללא - חסרות תואר אקדמי או תעודה על-תיכונית (44%-47%), אך הקבוצות נבדלות בשיעור חסרות התעודות שהן סטודנטיות כיום (תרשים ה-8): 39% מאלו שיצאו כאימהות עם ילדים הן חסרות תעודה ואף לא לומדות כיום, לעומת 24% מקרב אלו שיצאו ללא ילדים (תרשים ה-8). בשל הבדלים אלה 76% מהמשיבות שיצאו ללא ילדים הן סטודנטיות או בעלות תעודות אקדמיות או על-תיכונית, לעומת 61% מהמשיבות שיצאו כאימהות עם ילדים.

תרשים ה-8: סטטוס לימודים כיום - חסרות תעודה אקדמית ועל-תיכונית (%)

מקור: סקר ההשתלבות - סקר מקוון שהפיץ ארגון "יוצאים לשינוי" בחודשים מרץ-אפריל 2024, בקרב יוצאות בנות 25-54 (N=384). 264 נשים יצאו ללא ילדים ו-120 יצאו עם ילדים.

סביר כי נשים שעזבו את החברה החרדית כאימהות לילדים מתמודדות עם כפל עומסים בכל הנוגע בהשלמת השכלה גבוהה: בדומה לנשים שיצאו ללא ילדים, רובן ללא תעודת בגרות, אך בשונה מהן, עליהן לטפל בילדים וגם לכלכל אותם.

ה-5 סיכום ודין

בקרב הנשים היוצאות שיעור בעלות השכלה על-תיכונית נמוך בהשוואה לנשים חרדיות מבית ולא-חרדיות, אך שרובן לומדות את רוב לימודי הליבה בבית הספר. שיעור נמוך זה נובע ככל הנראה מכך שבדומה לרוב החרדיות, יוצאות רבות עוזבות את מערכת החינוך החרדית ללא תעודת בגרות - שמאפשרת השתלבות בהשכלה גבוהה; אבל בשונה מרוב החרדיות, הן גם ללא תעודה על-תיכונית - שמאפשרת השתלבות בתעסוקה איכותית יותר.

הנשים היוצאות נופלות אפוא בין הכיסאות: חלקן הגדול עוזבות את מערכת החינוך החרדית ללא תעודה שמאפשרת להן לשפר את מצבן הכלכלי, אבל במקרים רבים הן אינן עומדות בקריטריונים לסיוע כלכלי להשלמת לימודים: מבחינת מה"ט, הנשים זכאיות להשתתפות בתוכנית השוברים של מה"ט, המקנה מימון חלקי לשכר הלימוד לתעודות מקצועיות, אך תוכנית זו כוללת הקצאה מוגבלת של שוברים לכלל האוכלוסיות הזכאיות ובשל כך התחרות גבוהה, ושיעור המקבלות בפועל את השוברים נמוך. מלגות מה"ט לעומת זה ניתנות לכלל העומדים בקריטריונים ללא הקצאה, אך הן מיועדות לגברים בוגרי החינוך החרדי בלבד. בנוסף, שיעור הגיוס הנמוך בקרב היוצאות משפיע על זכאותן למלגות שמיועדות לחיילים משוחררים, שדרך גברים יוצאים רבים מממנים את לימודיהם במכינות.

נוסף על הסיוע הכלכלי, קיים מחסור במענים מותאמים מבחינה לימודית: במוסדות האקדמיים רוב המכינות הייחודיות לבוגרי החינוך החרדי מתקיימות בהפרדה מגדרית ושומרות על אופי חרדי, ובחלק ניכר מהמוסדות המכינות מיועדות לגברים בלבד, ומניחות חוסר מוחלט בלימודי ליבה. חסם נוסף עומד בפני נשים שיוצאות לאחר שכבר נישאו וילדו ילדים. נשים אלו מגיעות פעמים רבות מרקע שמרני יותר, ולכן חותנו בגיל צעיר, ומכאן ששיעור חסרות ההשכלה בקרבן גבוה. הן גם נדרשות לכלכל את ילדיהן, ורבות מהן אינן יכולות לפנות את הזמן הנדרש ללימודים על-תיכוניים. סביר גם כי קשייהן הכלכליים של היוצאות כצעירות חסרות עורף משפחתי מקשים על יכולתן להשלים את הפערים ולרכוש השכלה: שיעור הנשים היוצאות שדיווחו על תחושת עוני ועל חוסר יכולת לכסות את ההוצאות דומה לשיעורן בקרב הגברים היוצאים, וגבוה בהשוואה ללא-חרדיות (פרק ד').

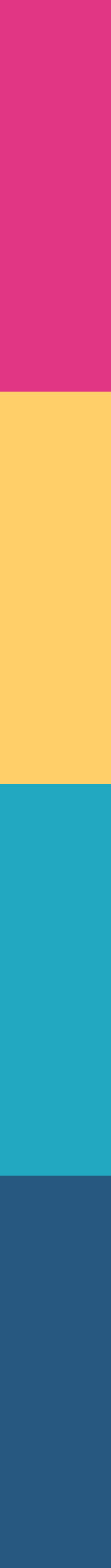
כיום גוברת ההבנה כי יש לפתוח תכניות ייעודיות לבוגרי החינוך החרדי בכלל וליוצאים ויוצאות בפרט, שיסייעו בהשלמת פערים וקבלה להשכלה על-תיכונית לגברים ונשים כאחד. המל"ג (2024) המליץ לפתוח מכינות קדם-אקדמיות ייעודיות ליוצאי החברה החרדית, ובקיץ 2024 נפתחה המכינה הראשונה באוניברסיטה העברית. ואולם את התוכניות יש להתאים למאפייני הנשים היוצאות, ולא רק למאפייני הגברים בוגרי החינוך החרדי, מתוך הבנה כי לנשים יוצאות שונות קיימים פערים שונים שמקורם בשונות של התיכונים החרדיים והשלב שבו הן עזבו את מערכת החינוך החרדית. רכיב קריטי בתוכניות כאלה הוא סיוע כלכלי, נוסף על הסיוע הלימודי. השקעה בנשים היוצאות תסייע לצמצום פערי ההשכלה בקבוצה זו ולהשתלבות בתעסוקה איכותית ללא צורך בהתאמות תרבותיות או אחרות.

ה-מקורות

- אלמוקיפיתל, ג' (2020). **נתונים על השכלה גבוהה ועל הכשרה מקצועית של נשים חרדיות**. ירושלים: מרכז המחקר והמידע של הכנסת.
- אקסלרד, ה', וקלישר, ע' (2023). **תעסוקה איכותית לנשים חרדיות**. הרצליה: אוניברסיטת רייכמן, מכון אהרן למדיניות כלכלית.
- בארט, ע', שפיגל, א', ומלאך, ג' (2020). **אחד מחמישה תלמידים: החינוך החרדי בישראל**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- בנק ישראל (2021). **תכנית בנק ישראל להאצת הצמיחה במשק: ארבעה צירי פעולה אסטרטגיים מומלצים לממשלה ומסגרת פיסקאלית למימונם**. ירושלים: בנק ישראל.
- גורדון, ג' (2022). **מגמות דמוגרפיות והשתלבות בתעסוקה: מבט על המגזר החרדי**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- גל, ר', מורגנטרן, י', וואלימלך, י' (2017). **מחקר על הפוטנציאל למצוינות בלימודי מתמטיקה ופיזיקה במערכת החינוך החרדית**. מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.
- דגן-בוזגלו, נ', סייגלשיפר, ו', סבירסקי, ב', וחסון, י' (2021). **בין אשת חיל לאשת קריירה: תעסוקת נשים חרדיות בישראל**. מרכז אדוה.
- דויטש, צ', שנפלד, מ', ותירוש, א' (2024, 27 ביוני). **חרדים בעבר ובהווה: כלכלה ותעסוקה של בעלי רקע חרדי** [הרצאה בכנס]. הכנס ה-40 של האגודה הישראלית לכלכלה, אוניברסיטת רייכמן, הרצליה.
- הורוביץ, נ' (2018). **יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי ומדיניות חברתית**. יוצאים לשינוי.
- ויניגגר, א' (2022). **נתונים על נשירת תלמידים בחינוך העל-יסודי**. ירושלים: מרכז המחקר והמידע של הכנסת.
- ויניגגר, א' (2024). **אי השתתפות קבוצות תלמידים מסוימות במבחני הערכה סטנדרטים שנערכים בישראל**. מרכז המחקר והמידע של הכנסת.
- כהנר, ל', ומלאך, ג' (2023). **שנתון החברה החרדית בישראל 2023**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- מבקר המדינה (2017). **דו"ח שנתי 67: משרד החינוך - הפיקוח הכולל על בתי הספר**. ירושלים: משרד מבקר המדינה פרידמן, ש' (2021). **ישראל והקהילה החרדית: חומות מתגבהות ועתיד מאתגר**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה
- צ'רנוביצקי, מ', ופלדמן, ד' (2018). **החצר האחורית של החינוך בישראל: מערכת החינוך החרדית**. עיר ואם, קרן ברל כצנלסון ושותפות לעתיד ישראל.
- רגב, א', ומילצקי, י' (2024). **דו"ח מצב החברה החרדית 2023**. ירושלים: המכון החרדי למחקרי מדיניות.
- ריימן, ל' (2017). **שינויים ותמורות בהכשרת מורות בחינוך החרדי: יחסי גומלין בין המדיניות לבין "השדה" במבט היסטורי ועכשווי**. חקר החברה החרדית, 4, עמ' 1-27.
- שהינו קסלר, ש' (דצמבר, 2024). **יסודות החינוך החרדי: עקרונות, מאפיינים, אנומליות**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

כל הזכויות שמורות לעמותת 'יוצאים לשינוי'
רח' הרברט סמואל 2, ירושלים

[לתמיכה](#) [דוא"ל](#) [אתר](#)

www.leshinuy.org